

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: N4106 Zemědělská specializace

Studijní obor: 4106T026 Biologie a ochrana zájmových organismů

Katedra: Katedra biologických disciplín

Vedoucí katedry: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Obchod s papouškem žako (*Psittacus erithacus*)

na území EU ve vztahu k třetím zemím

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.

Autor: Bc. Renata Gallistlová

České Budějovice, 2015

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Renata GALLISTLOVÁ**
Osobní číslo: **Z13529**
Studijní program: **N4106 Zemědělská specializace**
Studijní obor: **Biologie a ochrana zájmových organismů**
Název tématu: **Obchod s papouškem žako (*Psittacus erithacus*) na území EU ve vztahu k třetím zemím**
Zadávající katedra: **Katedra biologických disciplin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Rešeršní zpracování údajů o výskytu a vývoji početnosti populace papouška žako v areálu rozšíření a o předpokládaných vlivech na stav populace. Součástí bude přehled informací o rozšíření taxonu a jeho ohrožení, ochraně a legislativě.
2. Analýza dostupných údajů o mezinárodním obchodu se zvoleným druhem (dovozy a vývozy, legální a nelegální obchod).
3. Zpracování údajů z databáze CITES týkajících se obchodu s papouškem žako mezi členskými státy EU a třetími zeměmi za posledních 20 let z hlediska:
  - časového vývoje
  - zemí vývozu
  - zemí dovozu
  - účelu obchodu
  - původu odchovaných exemplářů
4. Zpracování údajů z databáze CITES týkajících se obchodu s papouškem žako v České republice za posledních 20 let z výše uvedených hledisek.

Rozsah grafických prací: max. 15 stran grafy a tabulky

Rozsah pracovní zprávy: 40

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Forshaw, Joseph M. (2006). Parrots of the World; an Identification Guide.

Juniper, T. & Parr, M. (1998). A Guide to the Parrots of the World. Pica Press, East Sussex. ISBN 1-873403-40-2.

Smrček M., Smrčková L.: Papoušci celého světa. Nakladatelství Brázda, Praha 1996, 221 s.

www.CITES.org

www.traffic.org

materiály IUCN, UNEP

Aktuální publikace ve vědeckých časopisech, vztahující se k zadanému tématu (www.sci a Zoological Records)

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.
Katedra biologických disciplin

Datum zadání diplomové práce: 20. února 2015

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2015

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice

doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 23. února 2015

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 3. 4. 2015

Podpis:

Tímto bych chtěla poděkovat svému školiteli doc. RNDr. Ing. Josefu Rajchardovi, Ph.D. za trpělivost a ochotu při vedení diplomové práce, doc. RNDr. Josefu Navrátilovi, Ph.D. za připomínky k vlastnímu zpracování práce a pomoc při statistickém vyhodnocení dat, Mgr. Pavle Říhové a Mgr. Zdeňku Novákovi za poskytnutí potřebných materiálů a informací týkajících se této kvalifikační práce. Poděkování patří také mé rodině a přátelům za podporu nejen během studia a při psaní práce.

ABSTRAKT

Vzrůstající mezinárodní obchod s exotickými „domácími mazlíčky“ se podílí na ztrátě biologické rozmanitosti. Papoušek žako je známý jako jeden z nejčastěji chovaných ptáků v zájmovém chovu. Jeho oblíbenost u člověka je přičítána inteligenci, kognitivním a komunikativním schopnostem papouška. Celosvětově je papoušek žako třetím nejčastěji obchodovaným volně žijícím druhem ptáka.

Předmětem této práce je vyhodnocení mezinárodního obchodu s papouškem žako *Psittacus erithacus* zařazeným v příloze II úmluvy CITES, mezi Evropskou unií a třetími zeměmi v letech 1994 – 2013, zpracované dle internetové databáze CITES Trade Database a výroční zprávy CITES EU 2004. Obchod byl rozdělen na export a import dle dvou poddruhů a v rámci těchto kategorií byly hodnoceny hlavní země dovozu a vývozu, původ a účel obchodovaných exemplářů.

Bylo zjištěno, že trend dovozu živých exemplářů do EU během let 1994-2005 stoupal, v letech 2006-2013 však klesal. Trend vývozu živých exemplářů z EU mírně stoupal v letech 1994-2001 a 2006-2013.

Klíčová slova: papoušek, mezinárodní obchod, CITES, vývoz, dovoz, *Psittacus erithacus*

ABSTRACT

International trade in exotic pets is an important and increasing driver of biodiversity loss. The African grey parrot has been noted as one of man's friendliest pets with popularity attributed to its intelligence, cognitive and communicative abilities. Worldwide, the African Grey Parrot is the third most commonly traded wild bird species.

The subject of this thesis is an evaluation of international trade in the gray parrot *Psittacus erithacus*, covered by CITES convention to Appendix II, between European Union and third countries, according CITES Trade Database and EC Annual Report 2004 in 1994-2013. The trade has been divided into export and import, by the two subspecies, and within these categories were evaluated main countries of export and import, source and purpose of the trade.

It was found, that the trend of import of live specimens to EU during the period 1994-2005 was increasing, although the trend between 2006-2013 was declining. The trend of export of live specimens was slightly increasing for the period 1994-2001 and 2006-2013.

Keywords: parrot, international trade, CITES, export, import, *Psittacus erithacus*

OBSAH

1	ÚVOD	10
2	LITERÁRNÍ PŘEHLED.....	11
2.1	Úmluva CITES	11
2.1.1	CITES v EU	13
2.1.2	CITES v ČR	17
2.2	Charakteristika papouška žako	21
2.2.1	Taxonomické zařazení	21
2.2.2	Geografické rozšíření	22
2.2.3	Morfologie a fyziologie	23
2.2.4	Biologie a ekologie	24
2.3	Faktory ovlivňující stav populace papouška žako	25
2.3.1	Stav populace rodu <i>Psittacus</i>	25
2.3.2	Ztráta biotopu	27
2.3.3	Ohrožení ptáků obchodem	28
2.3.3.1	Ohrožení r. <i>Psittacus</i> obchodem	29
2.3.4	Zájmový chov ovlivňující obchod s papouškem žako	31
2.4	Ochrana papouška žako ve volné přírodě	33
2.4.1	Systém ročních vývozních kvót a zákaz obchodu	37
2.5	Obchod s papouškem žako v Kamerunu	39
2.5.1	Legislativa státu	39
2.5.2	Odchyt papouška žako	40
2.5.3	Mezinárodní obchod s papouškem žako	41
2.5.4	Záchranné centrum	41
2.6	Obchod s papouškem žako v Demokratické republice Kongo	44
2.6.1	Odchyt papouška žako	44
2.6.2	Mezinárodní obchod s papouškem žako	44
2.7	Obchod s papouškem žako v Jihoafrické republice	46
3.	METODIKA	49
4.	VÝSLEDKY	51
4.1	Obchod s živými exempláři papouška žako v EU	51
4.2	Obchod s živými exempláři papouška žako z hlediska časového vývoje...51	
4.3	Obchod s živými exempláři papouškem žako v členských státech EU ...	55

4.3.1	TOP země vývozu živých exemplářů papouška žako z EU	57
4.3.1.1	Vývoz z Nizozemska.....	57
4.3.1.2	Vývoz z Belgie	62
4.3.1.3	Vývoz z Velké Británie	66
4.3.1.4	Vývoz ze Španělska	71
4.3.1.5	Vývoz z Francie	75
4.3.2	TOP země dovozu živých exemplářů papouška žako do EU	80
4.3.2.1	Dovoz do Nizozemska	80
4.3.2.2	Dovoz do Belgie	82
4.3.2.3	Dovoz do Portugalska	85
4.3.2.4	Dovoz do Španělska	87
4.3.2.5	Dovoz do Francie	90
4.4	Export papouška žako z EU dle zemí dovozu za posledních 20 let	92
4.5	Import papouška žako do EU dle zemí vývozu za posledních 20 let	101
4.6	Účel vývozu a dovozu exemplářů papouška žako členských států EU za posledních 20 let	107
4.7	Původ vyvezených a dovezených exemplářů papouška žako členských států EU za posledních 20 let	110
4.8	Vyvezené a dovezené exempláře papouška žako dle původu zemí ve státech EU za posledních 20 let	113
4.9	Obchod s živými exempláři papouška žako v rámci České republiky za posledních 20 let	119
4.9.1	Obchod s papouškem žako z hlediska časového vývoje	119
4.9.2	Vývoz papouška žako z České republiky	123
4.9.3	Dovoz papouška žako do České republiky	126
4.9.4	Účel vývozu a dovozu exemplářů papouška žako v rámci České republiky	132
4.9.5	Původ vyvezených a dovezených exemplářů papouška žako v rámci České republiky	134
4.9.6	Vyvezené a dovezené exempláře papouška žako dle zemí původu v rámci České republiky	136
4.10	Statistické vyhodnocení obchodu	141
4.10.1	Statistické vyhodnocení obchodu papouška žako pro EU	141
4.10.1.1	Vývoz z EU	141

4.10.1.2 Dovoz do EU	142
4.10.2 Statistické vyhodnocení obchodu papouška žako pro Českou republiku	144
4.10.2.1 Vývoz z České republiky	144
4.10.2.2 Dovoz do České republiky	145
4.11 Výsledky obchodu	146
5. DISKUSE	151
5.1 Obchod s živými exempláři papouška žako v EU	151
5.1.1 Vývoz z EU	151
5.1.1.1 Vývoz z Nizozemska	153
5.1.1.2 Vývoz z Belgie	154
5.1.1.3 Vývoz z Velké Británie	155
5.1.1.4 Vývoz ze Španělska	156
5.1.1.5 Vývoz z Francie	156
5.1.2 Dovoz do EU	157
5.1.2.1 Dovoz do Nizozemska	159
5.1.2.2 Dovoz do Belgie	160
5.1.2.3 Dovoz do Portugalska	160
5.1.2.4 Dovoz do Španělska	161
5.1.2.5 Dovoz do Francie	161
5.2 Obchod s živými exempláři papouška žako v České republice	162
5.2.1 Vývoz z České republiky	162
5.2.2 Dovoz do České republiky	163
5.3 Statistické vyhodnocení obchodu	165
5.4 Zhodnocení situace na trhu a návrh řešení	165
6. ZÁVĚR	167
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	169

1. ÚVOD

Odchyt živočichů a sběr rostlin pro účely obchodu je jednou z nejzávažnějších příčin ubývání druhů na planetě. Pro záchranu určitých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin před jejich neudržitelným využíváním mezinárodním obchodem je nezbytná mezinárodní spolupráce, v současnosti naplňovaná úmluvou CITES regulující tento trh.

Téměř třetina papoušků je ohrožena vyhynutím (Donald *et al.* 2010) a více než polovina je ohrožena odchytom z volné přírody (Pain *et al.* 2006). I chov papouška žako v zájmovém chovu přispěl k nárůstu pytláctví a nelegálního obchodu v rozvojových zemích rozkládajících se v jeho areálu rozšíření.

V posledním desetiletí došlo k úbytku počtu populace papouška žako na polovinu. Tento pokles je přisuzován ztrátě biotopu a nadměrnému odchytu papoušků pro obchod. V důsledku toho byl papoušek žako přeřazen do kategorie „zranitelný“ v Červeném seznamu IUCN a usiluje se o jeho přesunutí do přílohy I (BirdLife International 2013a).

Před vlastním mezinárodním exportem z afrického kontinentu množství papoušků uhynie; během odchytu na následky smrtelných úrazů v sítích a nástrahách, z fyziologických příčin během nevhodné přepravy a dokonce jsou papoušci selektováni na parametřem vyhovující potenciální chovné jedince (WPT 2014b).

Náplní práce je vyhodnocení mezinárodního obchodu s papouškem žako chráněného úmluvou CITES mezi Evropskou unií a třetími zeměmi v letech 1994-2013. Daná analýza vychází z údajů získaných z internetové obchodní databáze CITES.

Cílem této práce je zodpovězení následujících otázek:

- Jaké jsou trendy v početnosti dovozu a vývozu?
- Jaké jsou hlavní země dovozu a vývozu?
- Z jakých zemí exempláře pocházejí?
- Jaký je původ a účel obchodovaných exemplářů?
- Jakou částí se podílí Česká republika na celkovém obchodu EU?

Analýza obchodu s papouškem žako nebyla dosud v České republice zpracovávána. Výsledky této práce mohou být využity kompetentními orgány státní správy CITES pro hodnocení naplňování úmluvy CITES na území EU.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Úmluva CITES

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy živočichů a planě rostoucích rostlin (dále Úmluva) (CITES - Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), platná od roku 1975, je jedním z nejdůležitějších nástrojů mezinárodního práva v ochraně přírody a je ratifikována 180 smluvními státy (AOPK 2015a, CITES 2015a).

Základním principem Úmluvy je regulovat mezinárodní obchod s ohroženými druhy živočichů a planě rostoucích rostlin takovým způsobem, aby se nestaly předmětem neudržitelného využívání, a tím přispívat ke snížení míry ztráty biologické rozmanitosti. Spolu s omezením obchodu je přihlíženo k možným alternativám obživy pro chudé obyvatele rozvojových zemí, na které by mohl mít zákaz obchodu nepříznivý socioekonomický dopad (AOPK 2015a).

Hlavními strategickými vizemi Úmluvy v letech 2008-2020 je přispívat k ochraně volně žijících živočichů, jako nedílné součásti globálního ekosystému, na kterých závisí život; zapojit společnost a zvýšit povědomí o činnosti CITES; zajistit potřebné finanční prostředky; dodržovat dohodnuté přístupy v mezinárodním obchodu a podílet se na vymýcení chudoby u venkovské komunity (CITES 2013).

Text Úmluvy určuje zásady, kterými se musí řídit všechny smluvní strany při mezinárodním obchodu s exempláři CITES. Úmluva ukládá státům přijmout národní legislativu, stanovující povinnosti a zákazy z ní plynoucí a sankce za porušování principů, včetně možnosti zadržení a zabavení nelegálně dovážených či vyvážených exemplářů. Státy musí být jmenován alespoň jeden národní výkonný orgán CITES pro administrativní zajištění a národní vědecký orgán CITES s patřičnou odbornou kvalifikací, pravomocemi prověřovat žádosti o vývoz a dovoz exemplářů a možnostmi provádět odborné sledování vlivu obchodu na přežití populací fauny a flóry v přírodě. Státy má být zajištěna kontrola zásilek exemplářů při přechodu hranic celními orgány a ostatními národními kontrolními orgány (ČIŽP 2015a).

Předmětem ochrany Úmluvy je v současné době asi 4000 druhů zvířat a 25 000 taxonů rostlin. Na základě informací o stavu ve volné přírodě a míře ohrožení mezinárodním obchodem jsou druhy rozděleny do tří příloh dle úrovně ochrany. Příloha I zahrnuje druhy v přírodě ohrožené vyhynutím a obchod s těmito druhy je

až na výjimky zakázán. V příloze II jsou uvedeny druhy, jejichž situace v přírodě není kritická, ale které by mohly být ohroženy, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl regulován v souladu s principy udržitelnosti obnovitelných přírodních zdrojů. Příloha III obsahuje druhy ohrožené jen na území určitého státu, který požádal ostatní strany o spolupráci při kontrole obchodu s nimi (ČIŽP 2015b).

Sekretariát CITES, se sídlem v Ženevě ve Švýcarsku, je podřízen Programu OSN pro životní prostředí (UNEP), zastává koordinační, poradní a servisní roli ve fungování Úmluvy; provádí pomoc při komunikaci i sledování provádění Úmluvy a zajišťuje respektování jejích ustanovení; pořádá zasedání Konference smluvních stran a Stálých výborů v pravidelných intervalech; poskytuje pomoc v oblasti legislativy, prosazování práva, vědy a vzdělávání; působí jako úschovna pro zprávy, povolení a další informace předložené smluvními stranami. Sekretariát spolupracuje se Světovým monitorovacím centrem ochrany přírody (UNEP-WCMC), monitorovací sítí TRAFFIC a odbornými institucemi z Cambridge (UK), které se zabývají sledováním a vyhodnocováním údajů o obchodu s ohroženou přírodou (Kučera *et al.* 2010).

Vrcholným setkáním členských států Úmluvy jsou Konference smluvních stran, pořádané každé dva až tři roky, určené ke kontrole uplatňování Úmluvy a řešení aktuálních otázek spojených s regulací mezinárodního obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Je zde přezkoumáván pokrok v ochraně druhů zařazených v přílohách; jsou zvažovány a přijímány návrhy na změnu seznamu druhů v přílohách I a II; projednávají dokumenty a zprávy stran Úmluvy, Stálého výboru, Sekretariátu a pracovních skupin; doporučována opatření ke zlepšení Úmluvy a činěna finanční opatření. Stanovená doporučení nejsou v právním slova smyslu obligátní pro smluvní strany. Závazný je pouze text Úmluvy a změny v seznamech chráněné fauny a flóry v přílohách I a II schvalované dvoutřetinovou většinou přítomných hlasujících stran (CITES 2015b).

Na Konferenci jsou voleni zástupci do Výborů pro faunu a flóru a do Stálého výboru, dohlížející na práci a na řízení rozpočtu Sekretariátu, na činnost jiných výborů a pracovních skupin; plní uložené úkoly; každoročně se schází na zasedáních a politicky „řídí“ Úmluvu v období mezi kongresy (CITES 2015b).

2.1.1 CITES v EU

Evropská unie (dále EU) je ojedinělé hospodářské a politické společenství 28 evropských zemí, jejichž území tvoří dohromady velkou část evropského kontinentu. EU vznikla v roce 1993 na základě Smlouvy o Evropské unii navazující na evropský integrační proces probíhající od padesátých let a je nástupkyní Evropského společenství (EU 2015).

EU není smluvní stranou Úmluvy, avšak všechny členské státy EU smluvními stranami Úmluvy jsou. Reguluje mezinárodní a vnitrouní obchod s exempláři CITES jednotným způsobem, od 1. ledna 1984 na základě nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Kučera *et al.* 2010).

Nařízení jsou obecně závazné a účinné právní předpisy platné na celém území EU. Právní předpisy EU jsou tvrdší než Úmluva, neboť zahrnují více druhů, více omezení a zavádí nové kontrolní mechanismy. Obchodování na území státu je regulováno vlastní legislativou členských států. Namísto seznamů druhů chráněných podle přílohy I, II a III platí v EU seznamy živočichů a rostlin podle příloh A, B, C a D. Přílohy A – C zhruba odpovídají CITES I – III, přičemž některé druhy jsou zařazeny do vyšší kategorie. V přílohách EU bývají přiřazeny i druhy nezařazené v Úmluvě (původní evropské druhy nebo druhy ohrožující ekologickou stabilitu evropských biotopů) a v příloze D druhy, které jsou EU při dovozu pouze monitorovány na základě tzv. oznámení o dovozu. Některé druhy podléhají přísnější ochraně v EU, kdy je zohledňován vnitrouní zákaz obchodování s některými druhy evropské fauny a flóry dle směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a dle směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, i když s těmito druhy fauny a flóry není obchod podle Úmluvy v třetích zemích vyloučen. Na doporučení vědeckých orgánů EU je přísnější regulace dovozu některých exotických zvířat a rostlin, většinou v zájmu ochrany populací v zemích původu nebo se jedná o invazní druh, který by mohl ohrozit původní evropské druhy. Další z řad opatření je i v obchodu s živými zvířaty, které vykazují vysokou úmrtnost při transportu či chovu v zajetí (AOPK 2015c).

Vývozem se rozumí opuštění území EU a dovozem vstup na území EU. K dovozu či vývozu exemplářů druhů řazených v příloze A a B dle nařízení Komise (EU)

č. 709/2010 je nutné dovozní a vývozní povolení (tzv. permity), které vydává výkonný orgán CITES. V České republice je vydáváno povolení k vývozu a dovozu přes vnější hranice EU Ministerstvem životního prostředí. Jediná výjimka je vývoz uměle vypěstovaných rostlin z přílohy B a hybridů rostlin A nebo B – zde stačí rostlinolékařská osvědčení vydaná Státní rostlinolékařskou správou (Kučera *et al.* 2010). Doklady jsou vydávány na formulářích podle nařízení Komise (ES) č. 865/2006, které musí vývozci nebo dovozci předkládat příslušným celním orgánům EU. Všechny státní orgány i celní orgány všech členských států EU uznávají doklady vydané výkonnými orgány CITES jiných členských států na základě nařízení Rady (ES) č. 338/97. Pro druhy z přílohy C je nutné vývozní povolení země, ve které je druh zařazen do přílohy CITES III. Pro dovoz druhů C a D se požaduje pouze vyplnění, tzv. oznámení o dovozu při vstupu na území EU (European Commission 2015).

Transport exemplářů CITES mezi členskými zeměmi EU není považován za dovoz a vývoz a nejsou proto nutná dovozní ani vývozní povolení. Přemístěním je míněn přesun exempláře v rámci EU. V případě, že se tento přesun týká exempláře druhu z přílohy A, který pochází z volné přírody a měl při dovozu do EU stanoveno místo určení, je nutné požádat o povolení k přemístění. Toto povolení v ČR uděluje Ministerstvo životního prostředí (Kučera *et al.* 2010). Polská republika vyžaduje toto povolení i na druhy z přílohy B. U exemplářů z odchovu a exemplářů druhů z jiných příloh není povolení vyžadováno (European Commission 2015).

Pro některé exempláře CITES platí úplný zákaz dovozu na území EU podle nařízení Komise (EU) č. 888/2014 a dovezení těchto exemplářů je nepřípustné a to ani v případě, že země původu jejich vývoz povolí. Po dobu zákazu zamítají členské státy žádosti o dovozní povolení týkající se exemplářů vyvážených z dotčené země nebo zemí původu. Není-li stanoveno jinak, omezení se nevztahují na exempláře narozené a odchované v zajetí v souladu s čl. 54 a čl. 55 nebo exempláře uměle vypěstované v souladu s čl. 56 nařízení Komise (ES) č. 865/2006; exempláře dovážené za účely uvedenými v čl. 8 odst. 3 písm. e), f), g) nařízení Rady (ES) č. 338/97, živé či neživé exempláře, které jsou součástí rodinného majetku osob, které se stěhují do EU, aby si zde zřídili bydliště (European Commission 2015).

Dle prováděcího nařízení Komise (EU) č. 888/2014, podle čl. 4 odst. 6 písm. b) nařízení Rady (ES) č. 338/97 je pozastaven dovoz veškerých exemplářů *Psittacus erithacus* ze zemí původu Beninu, Libérie, Nigérie, Rovnickové Guiney a *Psittacus timneh* z Guiney a Guiney-Bissau, zařazených v příloze B z volné přírody do EU.

Důvodem je zamezení snižování stavu populace papouška ve volné přírodě, ochrana druhu v zemích původu a zamezení „černému trhu“.

Evropská legislativa zakazuje jakkoli komerčně nakládat s jedinci druhů zařazených do přílohy A. Pod pojmem komerční využívání se rozumí nákup, nabízení ke koupi, nabývání pro obchodní účely, veřejné vystavování pro obchodní účely, využívání pro obchodní zisk a prodej, držení za účelem prodeje, nabízení k prodeji nebo převážení za účelem prodeje, ale i výměna, vystavování za peníze a inzerce exemplářů. Zákaz komerčního využívání druhů z přílohy A se nevztahuje na uměle vypěstované rostliny, starožitnosti a běžně chované druhy ptáků (příloha X nařízení Komise (ES) č. 865/2006). K získání výjimky ze zákazu obchodní činnosti pro odchov papoušků se musí jednat o odchov ve 2. generaci v zajetí, který pochází z legálně získaného chovného hejna; o „předcitesový“ exemplář či exemplář určený pro vědecké účely (European Commission 2015). Zda byly tyto předpoklady splněny je posuzováno v ČR v rámci řízení o udělení výjimky Agenturou ochrany přírody a krajiny, která vydává k žádosti stanovisko. Cílem omezení je umožnit prodej pouze legálně nabytých exemplářů (AOPK 2015b).

Obchod s exempláři, získanými legálně v souladu s požadavky platných právních předpisů, z přílohy B je v EU volný. Není specifikováno, jakým způsobem má být prokazován původ exempláře a záleží na zhodnocení kontrolního orgánu, zda prokázání původu uzná. Obvykle je při kontrole prokazován původ dovezených exemplářů žlutou kopií dovozního povolení, případně dokladem od prodejce prokazující legální původ zvířete (vlastní odchov, původ rodičů, dovoz na základě permitu) (Kučera *et al.* 2010).

Evropskou komisí jsou sledována přijatá opatření členských států regulující obchod s volně žijícími zvířaty, je koordinována spolupráce mezi nimi a třetími stranami, jsou připravovány návrhy pro legislativu CITES a přijímána prováděcí opatření přijatá na Konferencích smluvních stran (European Commission 2015).

Výbor CITES pro EU pracuje pod předsednictvím Evropské komise. Jsou zde zástupci výkonných orgánů všech členských států. Podle nařízení Rady (ES) č. 338/97 má důležitou funkci při koordinaci provádění předpisů EU a s Komisí spolupracuje při přípravě návrhů na změny právních předpisů EU v oblasti Úmluvy (European Commission 2015).

Vědecká prověřovací skupina (Scientific Review Group) složená ze zástupců vědeckých orgánů členských zemí, vedená zástupcem Evropské komise, přezkoumává vědecké otázky ohledně Úmluvy a reguluje obchod s ohroženými druhy živočichů a

rostlin v EU; posuzuje výši mortality při přepravě nebo pravděpodobnost přežití druhu v zajetí při introdukci živých exemplářů do přírodního prostředí EU, jakož i ekologické ohrožení druhů původních (European Commission 2015).

Pod patronací Evropské komise funguje Skupina pro prosazování Úmluvy v EU (EU CITES Enforcement Group) koordinující celní a policejní orgány a inspekci životního prostředí v EU (European Commission 2015).

Doporučení Komise (ES) č. 2007/425/ES, kterým se označuje soubor opatření pro prosazování nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, stanoví řadu opatření činěných členskými státy v zájmu zvýšení úsilí v boji proti nezákonnému obchodu; jako je přijetí národních plánů pro vymáhání práva, kterým se stanoví dostatečně vysoké tresty za přestupky u volně žijících živočichů či nelegálně pašovaných přírodních produktů; upozorňuje na nutnost zvýšit informovanost veřejnosti o negativním dopadu nelegálního obchodu s divokou zvěří a na větší spolupráci a výměnu informací mezi členskými státy, i s třetími zeměmi a příslušnými mezinárodními organizacemi (European Commission 2015).

V souladu s čl. 15 nařízení Rady (ES) č. 338/97 jsou členskými státy předkládány výroční a dvouleté zprávy. Ve výroční zprávě jsou členské státy povinny předkládat údaje o všech obchodech s druhy exemplářů zařazených v Úmluvě. Poskytují podrobné informace o dovozech a vývozech i zpětných exportech z EU, které se uskutečnily na základě povolení a potvrzení vydaných jejich výkonnými orgány CITES. Kromě sestavování výročních zpráv publikuje Evropská komise analýzy výročních zpráv poskytující přehled o stavu a trendech v oblasti obchodu. Ve dvouletých zprávách předkládají členské státy informace o právních a správních opatřeních přijatých k provádění a prosazování předpisů, včetně informací o zadržených a zabavených zásilkách (European Commission 2015).

2.1.2 CITES v ČR

V České republice (dále ČR) se postupuje podle nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a jeho prováděcích nařízeních, a podle dalších předpisů EU. Předpisy jsou vzájemně provázány a nelze je vykládat samostatně, ale ve vzájemné souvztažnosti. V ČR je uplatňována Úmluva od rozdělení Československa (1. ledna 1993). Mezinárodní obchod s ohroženými druhy v ČR byl od 1. 4. 1997 regulován dle zákona č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. V současnosti se postupuje dle zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti 1. 5. 2004 po vstupu ČR do EU a byl novelizován zákonem č. 346/2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010. Zákonná úprava je přísnější než původní smlouva, neboť požaduje prokázat původ jedinců ve vlastnictví soukromých a fyzických osob (Kučera *et al.* 2010).

Ministerstvo životního prostředí (dále MŽP) je výkonným orgánem CITES s vrcholnou působností, kde krajské úřady představují regionální výkonné orgány. MŽP je zajišťován styk s Komisí a se Sekretariátem Úmluvy, určuje vědecké orgány a uděluje veškeré permity potřebné k dovozu či vývozu. V rámci své působnosti je MŽP registrován provoz chovných a pěstebních zařízení, zřizuje záchranná centra pro zadržené nebo zabavené živé exempláře živočišného nebo rostlinného původu a hradí náklady na jejich péči (zákon č. 100/2004 Sb.).

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je vědeckým orgánem CITES. Její rozsah působnosti je rozsáhlý a týká se zejména ochrany české přírody. Shromažďuje a vyhodnocuje informace v oblasti CITES jak na území ČR, tak v zahraničí. Vyjadřuje se k návrhům na zřízení záchranných center CITES, k registraci chovných a pěstebních zařízení, ke splnění podmínek při udělování výjimek ze zákazu obchodních činností a k dovozům a vývozům rostlin a živočichů chráněných dle zákona č. 100/2004 Sb. (AOPK 2015d).

Hlavním kontrolním orgánem CITES v ČR je Česká inspekce životního prostředí (dále ČIŽP), která kontroluje dodržování zákonů v oblasti CITES, může zjišťovat

totožnost osob, ukládat opatření a podezřelé exempláře CITES zabavovat (ČIŽP 2015c). Kontrolním orgánem CITES je v ČR i Generální ředitelství cel provádějící kontrolu nad zbožím podléhající celnímu dohledu a má pravomoc podezřelé exempláře zadržet (Kučera *et al.* 2010). Každá osoba, která exemplář drží, zpracovává, přepravuje, nabízí k prodeji, inzeruje apod. je povinna na výzvu kontrolních orgánů prokázat jeho legální původ, případně jej vydat (nařízení Rady (ES) č. 338/97, zákon č. 100/2004 Sb.).

V ČR je zavedena registrační povinnost pro druhy z přílohy A a pro vybrané druhy přílohy B (nařízení Komise (EU) č. 709/2010). Registrační list je platný pouze na území ČR, má evidenční charakter a není dokladem o prokázání původu jedince (AOPK 2015b). Od 1. 1. 2010 již neplatí povinná registrace u rodu *Psittacus* (vyhláška 210/2010 Sb.). Chovatel je povinen exemplář písemně přihlásit k registraci do 15 dnů a do 15 dnů nahlásit všechny změny (úhyn, prodej, trvalý vývoz z ČR) a v případě úhynu a vývozu odevzdat registrační list. Prodej exempláře musí být uskutečňován jen s příslušným registračním listem. Při prodeji (na burze, v prodejně apod.) musí být exemplář označen cedulkou „CITES, druh podléhající registraci“ (Kučera *et al.* 2010).

Podle čl. 66 nařízení Komise (ES) č. 865/2006 se pomocí mikročipových transpondérů značí všichni živí obratlovci, kromě ptáků narozených a odchovaných v zajetí, pokud je možno tyto ptáky označit uzavřeným nesnímatelným kroužkem. Jediným správným označením ptáků narozených a odchovaných v zajetí je individuálně značený bezešvý uzavřený kroužek na noze, který je specifikován jako kroužek v souvislém kruhu bez přerušení nebo spoje, jež se nasazuje v prvních dnech života ptáka, byl pro tento účel komerčně vyroben a jeho velikost neumožňuje sejmout jej, až noha plně doroste. Abychom mládě správně označili i dle české legislativy (§ 23c a 23d zákona č. 100/2004 Sb., § 12 vyhlášky č. 210/2010 Sb.) je nutné získat kroužek od licencovaného výrobce/distributora. Identifikační údaj vyražený na kroužku sestává z písmen CZ a šestimístného pořadového čísla přiděleného MŽP. Vědecký orgán CITES přidělené číselné řady získává od ministerstva a může tak při žádosti o certifikát správnost identifikačního údaje ověřit. Způsob označení a číslo značky zaznamenává krajský úřad na registračním listu (AOPK 2015b).

Pro druhy zařazené v příloze A a B nařízení Komise (EU) č. 709/2010 platí v České republice povinnost vést záznamy o chovu a obchodu. Seznam druhů, na které se tato povinnost nevztahuje, a bližší informace o tom, co mají záznamy obsahovat, je ve vyhlášce 210/2010 Sb. (AOPK 2015b).

Papoušek žako je dle legislativy EU zařazen do CITES přílohy B. Od 1. 1. 2010 již neplatí povinnost registrace u rodu *Psittacus* (vyhláška 210/2010 Sb.), ale je nutné při kontrole prokázat jeho legální původ nákupním dokladem nebo písemnou smlouvou s prodávajícím chovatelem, ve které bude uvedeno, z kterého chovu ptáků pochází, zda byl odchován a od jakých rodičů. Pokud se jedná o dovoz ze třetích zemí, musí být papoušek z odchovu, nikoli z odchyty. Je zapotřebí získat vývozní povolení CITES země původu a dovozní povolení CITES ČR, která jsou předložena při dovozu celní správě (AOPK 2015b).

Dle uveřejněné statistiky ČIŽP bylo od roku 1998 do roku 2013 českým chovatelům a překupníkům pravomocně zabaveno ČIŽP 524 papoušků (ČIŽP 2015d). Nejvíce zabavených papoušků z první přílohy CITES vykážala inspekce v letech 1999, 2000 a 2002. Nejkritičtější byl rok 2000, kdy do záchranných center putovalo 129 papoušků. O rok dříve to bylo 92 a o dva roky později 99 ptáků. V tabulce jsou uvedeny počty papoušků zajištěných při společných akcích s celníky během jejich transportu přes ČR, ale i ptáci přímo ze soukromých chovů, kde inspekce prováděla namátkovou kontrolu. Druhy zabavených papoušků nejsou specifikovány. V posledních letech došlo k poklesu počtu pravomocně zabavených papoušků. Nejčastějším důvodem zabavení ptáků jsou nesrovnalosti v dokladech CITES, kdy nesouhlasí číslo kroužku s evidenčním číslem na kartě CITES, nebo je kroužek volně odnímatelný, což legislativa CITES zakazuje. Může se jednat o papoušky zařazené v příloze CITES I, k nimž majitel nemá doklady, a nejsou evidovány u příslušného krajského úřadu. V statistické tabulce nejsou zobrazena data o skutečném počtu zajištěných ptáků, nýbrž jde o ptáky, kteří byli pravomocně převedeni na stát, respektive na některou ze zoologických zahrad, kde byli dočasně umístěni, než došlo k vyřešení případu (Novák 2015 *unpubl.*).

První zabavení ČIŽP bylo provedeno v roce 1998 (Novák 2015 *unpubl.*). Zabavení v roce 2002 bylo prováděno z důvodu záměny vývozního povolení poddruhu *Psittacus erithacus erithacus* za *Psittacus erithacus timneh*. Jak vyplývá z tabulky, v roce 2002 bylo zabaveno 98 ks papoušků žako, což představuje téměř 100 % z celkového množství zabavených papoušků v tomto roce a v roce 2008 byli zabaveni pouze 4 jedinci papouška žako, kdy se jednalo se o jediný druh zabaveného papouška v daném roce. Z celkového počtu papoušků bylo mezi lety 1998-2013 zadrženo více než 30 % papoušků žako (Tab. 1).

Tab. 1: Přehled zabavených papoušků v ČR v letech 1998-2013

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	CELKEM
PSITTACIFORMES	44	92	129	24	99	61	0	7	22	0	4	14	4	2	17	5	524
r. <i>Psittacus</i>	2	1	2	0	98	55	0	2	2	0	4	0	0	0	0	0	166

V poslední době bylo zaznamenáno několik podvodných nabídek prodeje exemplářů CITES zprostředkovaných prostřednictvím internetu. Jednalo se především o nabídky prodeje papoušků z Kamerunu na základě falešných vývozních povolení. MŽP vyzvala veřejnost, aby před obchodem byla ověřena věrohodnost prodeje, příp. byly na MŽP zaslány k ověření kopie vývozních dokladů přikládaných k inzerovaným nabídkám (MŽP 2015).

Mezinárodním fondem pro ochranu zvířat (IFAW) bylo zjištěno, že on-line ilegální obchodování s volně žijícími zvířaty po síti je stále populárnější, zejména v Číně. Během 6 týdnů byl v rámci celého světa zaznamenán prodej s 33 006 živými i mrtvými zvířaty a výrobky z nich, v celkové částce asi 11 milionů USD, z toho čínské síťové platformy Baidu Tieba a WeChat tvořily 2 740 000 USD. IFAW bylo doporučeno, aby se státní orgány zaměřily na dohled nad obchodem po sociálních sítích a aby majitelé webových stránek filtrovali a zakázali klíčová slova související s obchodem chráněných živočišných exemplářů (WildlifeDirect 2014).

2.2 Charakteristika papouška žako

2.2.1 Taxonomické zařazení

Zavedení nových metod v molekulární genetice vedlo k revizi systematického zařazení papouška žako. Dle návrhu BirdLife International v roce 2010 byly původně deklarované poddruhy, papoušek šedý – žako velký (*Psittacus erithacus erithacus*) (Linnaeus 1758) a papoušek šedý – žako liberijský (*Psittacus erithacus timneh*) (Fraser 1844), uznány v roce 2011 za samostatné druhy (Taylor 2011). Na jaře roku 2012 byla nová taxonomie převzata i Mezinárodním svazem ochrany přírody (BirdLife International 2013a).

Změna je pouze formální, protože chovatelská veřejnost oba druhy rozlišuje už dlouho. *Psittacus erithacus* je chovateli v České republice zjednodušeně označován, jako žako kongo (podle místa výskytu ve volné přírodě), žako liberijský žádnou další přezdívku nemá. Částí vědecké veřejnosti je pouze neoficiálně vyčleňován jeden poddruh žaka velkého, označovaný jako žako velký ghanský, guinejský, kamerunský nebo ostrovní (Bartl 2008).

Ostrovní populace kolem Guinejského zálivu byla dříve řazena k samostatnému poddruhu (*Psittacus erithacus princeps*) a z důvodu malého počtu populace a vzrůstajícího mezinárodního obchodu zařazena v roce 1975 do přílohy CITES I, aby byla v roce 1994 z Úmluvy vyňata pro nedostatek důkazů, že jde o platný poddruh. V současnosti je tato populace přiřazena k nominátnímu druhu *Psittacus erithacus* (Melo & O’Ryan 2007). U těchto papoušků žijících na ostrovech Bioko, Svätý Tomáš a Princův ostrov bylo pozorováno mírně odlišné zbarvení než u *Psittacus erithacus* (CITES 2006).

Papoušek žako je řazen do třídy ptáci (Aves), podtřídy letci (Neognathae), řádu papoušci (Psittaciformes), čeledi papouškovití (Psittacidae) a podčeledi papoušci (Psittacinae). Rod *Psittacus* je dělen na dva druhy *Psittacus erithacus* a *Psittacus timneh* (BirdLife International 2013a, 2013b).

Nově přijaté názvosloví druhů by mělo být odpovídajícím způsobem zohledněno v právních předpisech EU. V databázi CITES Trade Database jsou přiznané druhy zatím uváděny jako poddruhy. V dalším textu jsou uváděny pouze vědecké názvy, pokud pší o jednotlivých druzích, případně české názvosloví „papoušek žako“ převzaté z publikace Papoušci celého světa (Smrček & Smrčková 1996).

2.2.2 Geografické rozšíření

Papoušek žako je rozšířen ve 23 zemích ekvatoriální části západní a střední Afriky, okrajově zasahuje do východní Afriky, na území o rozloze asi 3 000 000 km² (CITES 2006). Převážně se nachází v nížinných oblastech od 500-650 m n. m., nicméně byl spatřen v 2 200 m (Tamungang *et al.* 2014). Upřednostňuje husté primární i sekundární deštné lesy (Tamungang *et al.* 2002), ale objevuje se i na okrajích lesů, na loukách, v zalesněných savanách, mangrovových porostech, galeriových lesích a v kulturní krajině (Juniper & Parr 1998, Forshaw 2006, BirdLife International 2013a). Zdržuje se v povodí řek a potoků (Bartl 2008). Při hledání plodících stromů (Collar 1997) nebo při omezené potravní nabídce v období sucha, migruje na značné vzdálenosti (Tamungang *et al.* 2002, BirdLife International 2013a, 2013b).

Areál rozšíření *Psittacus erithacus* je představován oblastmi rovníkové Afriky od jihovýchodu Pobřeží slonoviny, přes Nigerii, jižní část Kamerunu, Gabon, Kongo, Demokratickou republiku Kongo, severní část Angoly až po severozápadní Tanzanii, západní Keňu i Ugandu, a zahrnuje ostrovy Svatý Tomáš, Princův ostrov a Bioko v Guinejském zálivu (Collar 1997, Juniper & Parr 1998, BirdLife International 2013a, Tamungang *et al.* 2014). Hlavní místa výskytu v Kamerunu se nacházejí zejména v NP Lobéké a Campo Ma'an (Surfbirds Blogs 2013), dále pak v NP Douala Edea, Korup, Takamanda, RumpiHills a biosférické rezervaci Dja (Tamungang *et al.* 2014), avšak i zde dochází ke značnému poklesu populace papouška žako (Fotso 1998b). Populace v Burundi a Keni jsou považovány za zaniklé (Stevenson 1991) a v Pobřeží slonoviny se vyskytují ojediněle (Surfbirds Blogs 2013). V Ghaně je chráněn v NP Kakum a NP Ankasa a k jeho úbytku došlo na jihozápadě země (F. Dowsett-Lemaire *in litt.* 2012 in BirdLife International 2013a).

Psittacus timneh se vyhýbá lidským obydlím a je řazen k endemitům vlhkých lužních lesů v jihozápadní Guineji a savan i mangrovů v západní Africe. Oproti *Psittacus erithacus* se ve volné přírodě vyskytuje na významně menším území od Guiney-Bissau přes Guineu, Sierra Leone, Libérii a Jižní Mali po jihovýchod Pobřeží slonoviny (Melo & O'Ryan 2007). V malém počtu se nahází v NP Gola Rainforest v Sierra Leone a na Bijagós ostrovech v Guineji-Bissau (J. Lindsell a F. Dowsett-Lemaire *in litt.* 2012 in BirdLife International 2013b). V Guineji a Guineji-Bissau je populace ohrožena kombinací odchyty a přirozeného úbytku papoušků

(Clemmons 2003). K zániku populace došlo v Libérii, v oblasti masivu Nimba (B. Phalan a F. Dowsett-Lemaire *v litt.* 2012 in BirdLife International 2013b).

V okolí města Abidjan v Pobřeží slonoviny se areály obou druhů překrývají (Forshaw 2006).

2.2.3 Morfologie a fyziologie

Oba druhy vykazují odlišné morfologické znaky a dle nich je možné je odlišit (WPT 2014a).

Psittacus erithacus je větší (váží 400 až 490 g) (Collar 1997, Espley 2014b) s rozpětím křídel 46-52 cm (Melo & O’Ryan 2007) a dorůstá délky okolo 33 cm (BirdLife International 2013a). Je to středně velký papoušek, jehož robustnější tělo je pokryto peřím v různých odstínech šedé, které je na hlavě a hrudi, na konci per světle lemované. Záda a horní strana křídel jsou světle šedé, avšak tmavší než břišní partie až k rýdovacím perům, a spodní strana křídel a stehna jsou světle šedá až bílá. Ruční letky mají tmavošedou až černou barvu. Na čele a okolo očí je světlejší až bílý. Obličejová maska je tvořena bílou kůží bez peří. Spodní ocasní pera u *P. erithacus* jsou oranžová až jasně červená a u *P. timneh* jsou tmavě červená až kaštanově hnědá (WPT 2014a).

Psittacus timneh dosahuje délky 22-28 cm, váží 275-400 gramů (BirdLife International 2013b) a má tmavší antracitově šedé zbarvení než předešlý druh. Na hlavě, krku a hrudníku může být elegantně kropenatý. Břišní partie až k rýdovacím perům a stehna jsou velice světle šedá, skoro bílá. Adultní jedinci mají horní čelist zobáku okrovou, zakončenu černou špičkou, zatímco *P. erithacus* má obě čelisti zobáku černé (WPT 2014a).

Čtyřměsíční mláďata mají černě zbarvenou duhovku měnící se v šedou a po roce ve žlutou (Espley 2014b). Světle žlutá duhovka přechází s přibývajícím věkem v sytě žlutou barvu a u zralých ptáků je doplněna oranžovými skvrnami (Collar 1997, WPT 2014a).

Pohlavní dimorfismus není okem rozlišitelný. Někteří chovatelé jsou schopni určit pohlaví podle posazení, velikosti a tvaru lebky a u neopeřených mláďat dle tvaru pánve. Spolehlivé určení pohlaví je prováděno analýzou DNA nebo endoskopií (Bartl 2008).

2.2.4 Biologie a ekologie

O ekologii papouška žako se mnoho neví a přispívá k tomu i skutečnost, že je těžké ho pozorovat, neboť se pohybuje vysoko v korunách stromů a je plachý (WPT 2014a).

Papoušek žako je monogamní, nicméně tvoří hlučná hejna o 10 000 jedincích (Juniper & Parr 1998, WPT 2014a). Na rozdíl od ostatních afrických papoušků nikdy netvoří smíšená hejna s jinými druhy ptáků. Hejna se slétávají na lesních pasekách, mají stálá místa sloužící jako informační centra a jako společná místa k hřadování. Určitá teritorialita se projevuje tím, že se vyskytuje jeden pár na jednom stromě. Hnízdí v dutinách starých stromů 10 až 30 m nad zemí (Collar 1997, Juniper & Parr 1998, Clemmons 2003), případně ve štěrbinách skal či hlinitých stěn (WPT 2014a).

Reprodukční cyklus je řízen dle období sucha a může nastat dvakrát do roka, v závislosti na období dešťů v jednotlivých lokalitách (Juniper & Parr 1998). Období rozmnožování v Ugandě a Kongu probíhá od července do září, v Nigérii a Libérii od prosince do dubna a v Ghaně od listopadu do prosince (F. Dowsett-Lemaire *in litt.* 2012 *in* BirdLife International 2013a). Sameček při námluvách nosí samičce potravu a společně poté zpívají a tančí námluvní tanec. Po páření samička zůstává v hnízdě, zatímco sameček stráží okolí a shání potravu. Průměrnou velikost snůšky tvoří 2-4 vejce a inkubace trvá 26-30 dní (Juniper & Parr 1998).

Mláďata se do 12 týdnů opeří a postupně vylétávají z hnízda (Collar 1997). Rodiče o mláďata pečují a dokrmují je, nicméně k úplnému osamostatnění dochází kolem třetího roku. Péče nespočívá jen v krmení, ale i v předávání zkušeností nutných pro přežití, jako je výběr nejedovatých rostlin i vlastní získávání potravy. Součástí výchovy jsou i sociální aspekty, jako rozpoznávání příbuzných, bránění teritoria, obrana před dravci a seskupování se při přesunech. Pohlavní dospělosti dosahují ve 3-4 letech a ve volné přírodě se v průměru dožívají 23 let (Brouwer *et al.* 2000).

Aktivita papouška žako je závislá na sezónním počasí (Tamungang & Ajayi 2003) a aktivní perioda probíhá ráno a večer (Clemmons 2003, Tamungang & Cheke 2009). Krmení je uskutečňováno v asi třicetičlenných skupinách (Juniper & Parr 1998, BirdLife International 2013a) a strava se skládá z různých plodů a semen. Upřednostňují stromy *Elaeis guineensis*, *Ceiba pentandra*, *Terminalia superba*, *Melia excelsa*, *Pycnanthus angolensis* (Tamungang *et al.* 2014), mladé plody *Raphia hookeri*, semena *Blighia sapida*, *Bombax buonopoenze*, *Ceiba pentandra*, *Celtis mildbraedii*,

Parkia bicolor, *Petersianthus macrocarpus*, *Senna siamea* a *Terminalia superba*; a semena nebo plody *Anthocleista sp.* a *Morus mesozygia* (F. Dowsett-Lemaire *in litt.* 2012 in BirdLife International 2013a). Jedí květy, mízu, listy, mladé výhonky a příležitostně si zpestřují jídelníček bezobratlými živočichy. Byla pozorována i geofagie, kdy jim jíl pomáhá absorbovat toxické látky a třísloviny z nezralých či jedovatých plodů (Espley 2014b). Dříve se předpokládalo, že způsobují škody na kukuřičných polích a palmových plantážích (Collar 1997), ale dle nových pozorování se problém týká papouška senegalského *Poicephalus senegalus*, nikoli papouška žako (McGowan 2001, Clemmons 2003).

2.3 Faktory ovlivňující stav populace papouška žako

2.3.1 Stav populace rodu *Psittacus*

Původně jediný druh *P. erithacus* byl klasifikován jako téměř ohrožený druh v Červeném seznamu IUCN (BirdLife International 2013a) a od roku 2012 jsou oba druhy papouška žako přeřazeni do kategorie „zranitelný druh“ (BirdChannel News Division 2012). Od roku 1981 je r. *Psittacus* veden v příloze II Úmluvy (CITES 2008), avšak jeho početnost prokazatelně klesla natolik, že mezinárodní organizace SSN (Species Survival network) i WPT (World Parrot Trust) požádaly o jeho přesun z přílohy II do přílohy I (SSN 2001). Dle Chupezi *et al.* (2006) došlo k poklesu počtu populace o 50 % za posledních 14 let. Ze střední a západní Afriky bylo za poslední čtyři roky ročně odebráno 25 000-35 000 papoušků žako (Boyes 2013a).

Populační pokles *Psittacus erithacus* byl zaznamenán v Burundi, Kamerunu, Ghaně, Keni, Nigérii, Rwandě, na ostrovech Svatý Tomáš a Princův ostrov, v Togo, Ugandě a části Konga a v Demokratické republice Kongo (Pilgrim *et al. in litt.* BirdLife International 2013a, Espley 2014b).

Úbytek počtu populace je přisuzován ztrátě biotopu (zejména v západní a východní Africe) způsobené nadměrnou těžbou v deštných pralesech a odchytu papoušků především pro mezinárodní obchod (Juste 1996, McGowan 2001, Clemmons 2003, CITES 2006, Forshaw 2006, Melo & O'Ryan 2007, A. Michels *in litt.* 2012 in BirdLife 2013a), i když v Nigérii byla zaznamenána poptávka ze strany domácího trhu (Espley 2014a). Výjimečně jsou papoušci loveni pro maso (Fa & Yuste 2001) a hlavy, nohy a ocasní pera jsou místně využívány v medicíně a při magických rituálech (Fotso 1998a,

McGowan 2001, Clemmons 2003, A. Michels *v litt.* 2012 in BirdLife 2013a). V malé míře jsou ohroženi potenciálními predátory v podobě orlosupa palmového (*Gypohierax angolensis*), jestřábů (rod *Accipiter*), krait (*Pythonidae*) či levharta skvrnitého (*Panthera pardus*). Vejce a mláďata mohou být napadána paviány (*Papio*) a kočkodany (*Cercopithecidae*) (Juniper & Parr 1998). V Kamerunu byl zaznamenán lov pro maso a léčení i úbytek v důsledku predace. Představují však nízké riziko ohrožení a není v tomto směru důvod k obavám (Tamungang *et al.* 2014).

Dle předběžných výpočtů, založených na sčítání počtu hnízd/m², při zvážení celkové rozlohy areálu (Dändliker 1992a, 1992b, Collar 1997, Fotso 1998a, 1998b), je početnost divoké populace *Psittacus erithacus* stanovena na 560 tisíc až 12,7 milionu jedinců (Pilgrim *et al. in litt.* in BirdLife International 2013a), z toho v západní Africe na 40 000-100 000; zatímco u *Psittacus timneh* na 120-259 tisíc (Dändliker 1992a). Nejvíce je *P. timneh* zastoupen v Pobřeží slonoviny, kde čítá velikost populace 54 000-130 000 a v Libérii 50 000-100 000 jedinců (Dändliker 1992a), naproti tomu v jižní Mali je počet papoušků zanedbatelný. Dändlikerem (1992a,1992b) byly stanoveny odhady počtu populace i v Ghaně (30 000-80 000), v Sierra Leone (11 000-18 000), v Guineji (5 000-10 000) a v Guineji-Bissau (100-1 000). V DRK jde o několik set tisíc *P. erithacus* (Fotso 1998a), v Kamerunu o 300 000-500 000 ptáků (Fotso 1998b), nicméně LWC (2013b) se domnívá, že je zde 200 000 jedinců a v regionu Limbe pouze 4 848 ptáků.

Vysoká variabilita počtu papoušků v jednotlivých oblastech závisí především na dvou faktorech, na stupni odchyty papoušků z volné přírody a ničení biotopů (Amuno *et al.* 2007, Tamungang & Cheke 2009). Údaje mohou být nadsazené, protože vycházejí ze starých statistik afrických zemí, odkud jsou oba druhy papoušků každoročně ve velkém počtu vyváženy (Espley 2014b). McGowan (2001) namítá, že dosud používaná metodika nemusí vykazovat přesné údaje, vzhledem k tomu, že nejsou známy oblasti, které jsou využívány k hřadování. McGowan (2001) hodnotil různé techniky určené pro průzkum populace a dospěl k závěru, že nejvhodnější je metoda zohledňující nejen počet hnízd, ale i počet odebraných mláďat z hnízd pytláky.

2.3.2 Ztráta biotopu

Na globální úrovni je odhadováno, že svět díky lidským intervencím ztratil 40 % ze svých původních 60 000 000 km² lesního porostu. Každoročně je zničeno asi 120 000 km² tropických lesů (BirdLife International 2004).

Podle zprávy Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) v roce 2008, odlesňování v Africe je dvakrát větší než ve zbytku světa a z kontinentu se ztrácí více než 4 miliony hektarů lesního porostu ročně. Těžba, přeměna na zemědělskou půdu, výstavba lidských obydlí, požáry, těžba dřeva určená k výrobě uhlí a občanské nepokoje jsou hlavními příčinami tohoto poklesu. Ztráta lesního biotopu důležitého pro papouška žako byla mezi lety 2000-2010 odhadnuta na 8,4 % v Africe (FAO 2014).

Papoušci žako jsou citliví na selektivní odstranění velkých tvrdých dřevin poskytující jim výživu, možnost hřadování a hnízdní příležitosti (Tamungang *et al.* 2014). Mezi počtem papoušků žako a rozlohou primárního lesa existuje vzájemná korelace (Dändliker 1992b, Clemmons 2003). Fragmentace stanovišť a odlesňování přispívají k migraci papoušků za vzdálenou potravou či na odlehlá hnízdiště a k jejich stěhování na bohatší stanoviště. Papoušci se pak stávají více dostupnou kořistí pro predátory a lovce (Tamungang *et al.* 2014).

V západní Africe došlo ke ztrátě původního primárního lesa téměř o 90 % a zbytek je silně fragmentován (Minneymeyer 2002). Úbytek lesního porostu v části areálu byl snížen za poslední desetiletí o 30-49 % (BirdLife International 2013a). V letech 1990-2000 byl pokles odhadnut v Pobřeží slonoviny na 31 %, v Sierra Leone na 29 % a v Nigérii na 26 % a v Libérii na 20 % původního lesa (Melo & O’Ryan 2007). V Nigérii a Ghaně zmizelo více než 75 % těchto lesů (Byers *et al.* 2001b). Vědci se domnívají, že západní Afrika do roku 2040 ztratí 70 % primárního lesa (Barnes 1990).

75 % deštného lesa v Kamerunu, 71 % plochy Rovníkové Guiney a 79 % Demokratické republiky Kongo podléhá těžbě dřeva (Minneymeyer & Walker 2002). Dle Tamungang *et al.* (2014) představuje odlesňování v Kamerunu na východě 34,6 % a jihu 26,4 %. Gabon ztratil mezi 20-31 % ze svého lesního porostu a v polovině zbývajících lesa probíhá rozsáhlá těžba dřeva (Collomb 2000), Uganda 18 %, Rwanda 78% a Burundi 89% (Minneymeyer 2002). V Keni a Malawi představuje primární les pouze 1 % (CITES 2006). V Konžské pánvi mezi lety 1990-2000 došlo k úbytku lesa o 1,5 % (CARPE 2015). Vzhledem k intenzivnímu odlesňování je v příštích 50 letech očekáváno snížení výměry lesů střední Afriky o 41 % (Byers *et al.* 2001a).

Amuno *et al.* (2007) a BirdLife International and Durham University (2014) zdůrazňují potřebu zachovat a zavádět chráněná území v Africe, neboť jsou nezbytná pro zachování životaschopné populace papouška žako, ale především hrají klíčovou roli v zmírnění dopadů souvisejících se změnou klimatu na biologickou rozmanitost.

2.3.3 Ohrožení ptáků obchodem

Odchyt živočichů a sběr rostlin pro účely obchodu je druhou nejzávažnější příčinou ubývání druhů na naší planetě – ihned za ničením přírodních stanovišť (Malenovský 1996). V rámci zájmového chovu jsou chována i volně žijící zvířata dle § 3 písm. b) zákona č. 246/1992 Sb. a z přírody odebrané druhy se pak stávají předmětem vnitrostátního i mezinárodního obchodu.

Nelegální obchod se zvířaty je řazen po obchodu s drogami a zbraněmi k nejvýnosnějším artiklům (TRAFFIC 2014) a často jsou tyto obchody vzájemně provázány (Wilkins 2010). Nelegální obchod s volně žijícími zvířaty, s výjimkou rybolovu, představuje 7,8-10 miliard ročně (GFI 2011).

Nadměrný obchod s volně žijícími zvířaty je řazen k hlavním hrozbám poklesu množství volně žijících živočichů, včetně ptáků (Butchart 2008). Během posledních dvaceti let bylo z volné přírody odebráno 2-2,5 milionu ptáků. Pětina světové populace ptáků je odlovena a určena k prodeji pro zájmový chov, ale skutečné množství je vyšší, vzhledem k počtu ptáků, kteří umírají při odchytu nebo při přepravě, a díky ilegálnímu obchodu (CITES 2006). V letech 2005-2009 bylo na základě Úmluvy obchodováno v průměru s více než 317 000 živými exempláři ptáků ročně (TRAFFIC 2014). V průběhu let 1994-2003 bylo z Afriky vyvezeno 450 000 ptáků (Nforngwa 2010).

Případ papoušků (Psittaciformes) je obzvláště znepokojující. Mezi lety 1975-2005 byl zaznamenán mezinárodní obchod s 3 085 322 africkými papoušky. Chov papoušků přispívá k nárůstu pytláctví a nelegálního obchodu (Wright *et al.* 2001, Gonzalez 2003, Pain *et al.* 2006). 27 % druhů papoušků je klasifikováno jako ohrožený a 11 % jako téměř ohrožený druh (IUCN 2015). Více než polovina (57 %) z nich je ohrožena v důsledku odchytu pro mezinárodní obchod (Pain *et al.* 2006). Z papoušků jsou obchodovány druhy pestré, velké nebo dobře imitující zvuky (Munn 2006). Mezinárodní obchod probíhá s nejméně 259 druhy papoušků (Beissinger 2001) a podrobnější studie o dopadu obchodu s papoušky na volně žijící populace chybí (Gilardi 2006), i když na některých místech již dochází k monitoringu populace (IUCN 2014).

Wildlife obchod přispěl k tomu, že téměř 30 % z 355 druhů papoušků je v současné době ohroženo vyhynutím (Donald *et al.* 2010). Tomuto problému se začali více věnovat ochranáři přírody a instituce zabývající se trestnou činností v oblasti ochrany přírody (Pires & Clarke 2012). Pires & Clarke (2012) došli k závěru, že pytláctví s papoušky je oportunistický zločin postihující více druhů dostupné než vzácnější, jejichž mláďata lze snadno odebrat z hnízda.

2.3.3.1 Ohrožení r. *Psittacus* obchodem

Podle BirdLife International se pohybuje počet papoušků žako na celém světě mezi 680 000 až 13 000 000, přičemž je každoročně odchyceno 21 % z této populace (Pilgrim *et al. in litt.* in BirdLife International 2013a). Více než 1 360 000 papoušků žako bylo legálně vyvezeno od roku 1975 do roku 2006, ale předpokládá se, že 30-60 % jich uhynie ještě před vlastním obchodem. Skutečná čísla odebraných papoušků žako z volné přírody od roku 1975 jsou odhadována na 8 milionů ptáků. V oficiálních záznamech nebývá zohledněno množství papoušků uhynulých během odchyty a přepravy, zabitých pro spotřebu nebo nevyvezených ze země či propašovaných přes hranice, kdy jde často o snahu vyhnout se daním či administrativě. K úhynu papoušků dochází většinou z důvodu jejich přepravování v malých dřevěných bednách a krmením plesnivými arašídami; umírají vyčerpáním a na následky smrtelných úrazů v sítích a nástrahách, dehydratací, na choroby a v důsledku stresu při přepravě nebo na následky traumatu v zajetí. Veterinárními experty smluvních importních zemí jsou vybíráni pro obchod pouze potenciálně chovní papoušci a vývozci se zbaví těch, kteří parametrům nevyhovují (WPT 2014b).

V roce 1962 bylo z východní Afriky vyvezeno 35 000 papoušků (Dorst 1974) a v letech 1982-1989 byl řazen k nejvíce obchodovaným papouškům (47 357 exemplářů) (Šťastný *et al.* 1998). Od roku 1982 do roku 2001 bylo mezinárodně legálně obchodováno s více než 657 000 papoušky žako z volné přírody, v té době především s poddruhem *Psittacus erithacus erithacus* (UNEP-WCMC 2014), avšak skutečné množství odchycených ptáků v přírodě bylo v daném období odhadováno na více než jeden milion ptáků (Michels *in litt.* 2012 in BirdLife International 2013a). V průběhu let 1994 -2003 bylo v přírodě odchyceno a exportováno více než 359 000 papoušků žako. Mezi lety 1992-2002 činil pak vývoz 53 739 jedinců, a to pouze poddruhu

Psittacus erithacus timneh. Mezi roky 1994 -1998 byl s 141 102 exempláři řazen *Psittacus erithacus* k druhému nejčastěji obchodovanému druhu papouška uvedenému v seznamu CITES (SSN 2001). Od roku 1994 do roku 2003 bylo hlášeno necelých 360 000 odchytů z divoké přírody realizovaných především (98 % během tohoto období) v následujících zemích: Kamerun, Demokratická republika Kongo, Kongo, Pobřeží slonoviny. U posledních dvou jmenovaných zemí došlo k zvýšení mezinárodního vývozu od roku 2003 na průměrných 41 000 kusů za rok (CITES 2006). Po roce 1992 došlo k výraznému poklesu legálního vývozu, z ročního průměru o něco méně než 56 000 kusů v letech 1984 -1992, na 31 000 ročně v letech 1993-1998. K snížení částečně přispěl zákon Wild Bird Conservation Act o zákazu dovozu všech volně žijících ptáků do USA v roce 1992 (v platnosti v roce 1993) (WBCA 1992), protože země byla řazena mezi významné importéry (Pain *et al.* 2006). Hlavními vývozci papouška žako v letech 1976-2008 byli Kamerun (35 % z celkového obchodu během tohoto období) a Demokratická republika Kongo (20 %). V období od roku 2000 do roku 2008 bylo vyvezeno do celého světa 300 000 živých exemplářů většinou původem z divoké přírody. Kromě Kamerunu a Demokratické republiky Kongo (každá z nich vyvezla kolem 80 000 ptáků v letech 2000-2008), většina obchodu v tomto období vznikla v Kongu, Pobřeží slonoviny a JAR, v menší míře v Guineji, Libérii a Sierra Leone. V období 2006-2008 byly řazeny k nejvíce exportujícím zemím JAR a Demokratická republika Kongo, kdy JAR bylo v tomto tříletém období nahlášeno k exportu do ciziny asi 35 000 živých exemplářů chovaných v zajetí a DRK asi 15 000 živých exemplářů z volné přírody (UNEP-WCMC 2010).

Adenský záliv propojující Afriku s Arabským poloostrovem je využíván jako dopravní cesta pro tranzit nelegálně vyvážených papoušků do Evropy a USA, kde jsou deklarováni jako chovaní v lidské péči (Nforngwa 2010). V roce 2004 byli papoušci žako vyvázeni především do Evropy (80 % přímo a 13 % přes JAR) (CITES 2006).

Papoušci žako jsou nelegálně vyvázeni z Kamerunu do Nigérie (McGowan 2001) (Tab. 2); z Guiney do Pobřeží slonoviny, Libérie, Mali a Sierry Leone (Clemmons 2003); z Demokratické republiky Kongo do Konga, Středoafričské republiky, Ugandy a Zambie (Fotso 1998a); z Kamerunu a Konga do Beninu, Guiney a Senegalů (Fotso 1998b); z Pobřeží slonoviny do Guiney (Dändliker 1992a, Clemmons 2003); z Guiney-Bissau do Portugalska, Ruské federace, Japonska, Senegalů, Francie a Guiney (Clemmons 2003); a z Princova ostrova do Gabonu, Angoly a Portugalska (Juste 1996).

Tab. 2: Přehled nelegálně zachycených exemplářů r. *Psittacus*

datum	záchyt	vývoz	tranzit	dovoz	počet	poznámka	zdroj
4-96	Zambie				1	neodpovídající doklady CITES	TRAFFIC East/Southern Africa
1-97	letišťe Roissy	Pob. slonoviny	Francie	Sýrie	42	pašováno 9 Sýřany	TRAFFIC East/Southern Africa
9-98	letišťe Nairobi	Kamerun	Keňa	JAR	200	falešné dokumenty, převoz do ZC Kenya Society for the Protection and Care of Animals, 100 přežilo, ostatní úmrtí na nemoci	TRAFFIC East/Southern Africa
6-01	Varšava		Polsko	Sýrie	8	2 Litevci, pašování v zavazadlech	Frankfurter Rundschau
8-06	Bangkok		Thajsko	Austrálie	23	vejce více druhů papoušků vč. <i>Psittacus</i> , vejce zničena ozářením	Pattaya Mail
10-07	letišťe Douala	Kamerun			500	3 Ghaňané, odsouzení na 2 roky	LAGA 2015
11-07	letišťe Douala	Kamerun			300	internetový obchod, 2 Ghaňané	LAGA 2015
12-09	letišťe Durban	JAR		JAR	700	přívod DRK	Boyes 2013b
1-10	letišťe Sofie	Uganda	Bulharsko	Srbsko	108		Flyfree 2013
1-10	okrese Kasese	Uganda		DRK	150		Esplay 2014a
2-10	letišťe Douala	Kamerun		Kuvajt	1000		TRAFFIC 2011
2-10	přístav Douala	Kamerun			300	3 Ghaňané	LAGA 2010
9-10		DRK			500	znovuzabavení a vrácení majiteli	Esplay 2014b
10-10	NP Lobéké	Kamerun			1 000	odsouzení na 30 měsíců za nedovolený odchyt a zabíjení	LAGA 2010
12-10	Buea - Southwest region	Kamerun		Nigérie	700		LAGA 2010
1-11	hranice Uganda - DRK	DRK		Uganda	150+276	2 zásilky	TRAFFIC East/Southern Africa
11-11	hranice DRK	DRK		JAR	161	ZC Wildlife Conservation Society v Kabo	Pattaya Mail
5-13		Kamerun		Nigérie	1 000		LAGA 2013
5-13	letišťe Douala	Kamerun			5	ZC Limbe Wildlife Centre	LWC 2013c
6-13	přístav Douala	Kamerun			160	1/2 mrtvá, ZC Limbe Wildlife Centre	LAGA 2013
7-13	město Calabar	Kamerun	Nigérie		96		Kuwait Times
8-13	region Limbe	Kamerun			1 200	Číňan, ZC Mvog Betsi zoo	LAGA 2013
9-13	hranice Uganda - DRK				21	juvenilní jedinci, pašerák unikl	TRAFFIC East/Southern Africa
10-13		New York		Kuvajt	12	juvenilní ručně dokrmovaní, pašerák pilot, skrytí v zavazadlech	WWF Press Releases
12-13	letišťe Douala	Kamerun			720	2 Ghaňané, 1 pašerák z Guinei, falešné doklady	LAGA 2015
1-14	hranice Aranyaprathet	Thajsko	Kambodža		25	2 Vietnamci, juvenilní jedinci	Sofia News Agency 2014
9-14	město Vidin		Bulharsko	ČR	30	padělané dokumenty	Sofia News Agency 2014

2.3.4 Zájmový chov ovlivňující obchod s papouškem žako

Papoušci žako byli drženi jako mazlíčci po celá staletí ve vesnicích severní a střední Afriky. Do Evropy se dostali v 16. století (Smrček 1998). Římané drželi papoušky ve zdobených klecích a cenili si jejich schopnosti napodobovat lidskou řeč. Plinius starší, který žil v 1. století n. l., uvádí již přesné pokyny pro výcvik takových papoušků. Byli chováni Jindřichem VIII. (1509-1547) a královnou Viktorií (1837-1901). Po druhé světové válce s rozvojem dopravy se rychle rozmohl obchod s exotickými ptáky a k chovatelům se postupně dostávaly další doposud neznámé druhy ptáků (Alderton 1995).

Oba druhy papoušků žako jsou řazeny mezi nejčastěji legálně i nelegálně obchodované ptáky na světě a v mezinárodním obchodu s papoušky v zájmovém chovu se drží díky oblíbenosti na předních příčkách (BirdLife International 2013a, 2013b). *Psittacus erithacus* je řazen mezi nejčastěji chované ptáky v zájmovém chovu v Evropě, USA a na Středním východě (Heck 2012, BirdLife International 2013a). Lidmi je upřednostňován jako „domácí mazlíček“ kvůli jeho dlouhověkosti (BirdLife 2013a) a

vysoké míře inteligence (Pepperberg 1994, 1999), kognitivním dovednostem (Pepperberg 1999, 2006a); schopnosti počítat (Pepperberg 2006b), používat nástroje (Borsari & Ottoni 2005) a imitovat zvuky (Pepperberg 1999, BirdLife 2013a). V přírodě napodobují hlasy jiných ptáků a savců (Cruickshank *et al.* 1993). Emocionální úroveň papouška žako se pohybuje na úrovni dvouletého dítěte a znalostní a rozhodovací schopnosti jsou na úrovni pětiletého dítěte (Pepperberg 2006a).

Celosvětově je řazen k 3. nejvíce obchodovanému ptáku z volné přírody (Ngenyi *et al.* 2004, Chupezi *et al.* 2006) a obchod s ním je lukrativnější než obchod s drogami, protože marže z nelegálních obchodů je velmi vysoká, někdy i vyšší než u obchodu se slonovinou (Nforngwa 2010, LAGA 2014). Dle Říhové (2015 *in verb.*) představuje pro obchodníky, v případě jejich zadržení, i menší riziko právního postihu. Hodnota jedné zásilky dosahuje půl milionu USD (LAGA 2007). Nelegálně jsou vyváženy tisíce exemplářů ročně (CITES 2006). Jde o organizovaný mezinárodní zločin a vzhledem k vysoké korupci mezi vysoce postavenými úředníky ministerstva, kteří vydávají padělaná prohlášení o vývozu, je těžké jej omezit (Nforngwa 2010). Pašovaným papouškům jsou nasazovány kroužky z legálně zaregistrovaných, ale již uhynulých ptáků a ke kontrole jsou předkládána padělaná osvědčení o legálním původu ptáků. Nejčastějším cílem vyvážených papoušků bývají země Středního východu a Asie (WPT 2014b).

V USA je chováno 30 000 *Psittacus erithacus* (Heck 2012). Průměrnou cena papouška žako činila v roce 2012 1000 USD (Heck 2012), nyní cena klesla a průměrná cena se pohybuje kolem 400 USD (Oodle 2015).

Vývoz ručně dokrmovaných papoušků z USA do Kuvajtu se vyplatí, protože mladý ručně dokrmený papoušek žako v USA vyjde v přepočtu na 150 až 200 kuvajtských dinárů (10 000-13 500 Kč), zatímco v Kuvajtu na více než tisíc dinárů (skoro 70 000 Kč). Čistý zisk pak za 12 papoušků představuje asi 640 000 Kč (Kuwait Times 2013).

V ČR jsou každoročně ručně odchovány desítky až stovky *Psittacus erithacus* pro prodej jako domácí mazlíčci (v malé míře i *Psittacus timneh*), což postupně vede k nasycenosti trhu a poklesu jeho ceny. Papoušci v zajetí se dožívají 50-60 let (Brouwer *et al.* 2000). Průměrná cena papouška žako se v ČR pohybuje kolem 13 000 Kč. Prvního odchovu u nás docílil v roce 1971 Černý (Smrček 1998). V roce 2008 mezi veřejností převyšoval zájem o ručně dokrmené papoušky žako, ale chovatelé, zvyklí rozšiřovat svoje chovy o starší a chovuschopné papoušky z odchytu (Potůček 2014), se uchylují k chovatelskému trendu - přirozenému odchovu mláďat rodiči (Bartl 2008).

Usiluje se o kvalitní odchovy v ČR, které by pokryly poptávku chovatelů po těchto papoušcích, aby nevznikal tlak na „černý obchod“. Zvýšení počtu jedinců přirozeně odchovaných a zařazených do chovu je jedna z významných forem ochrany tohoto druhu papouška, na které se podílejí chovatelé (Bartl 2008).

V ČR není chován zoologickými zahradami *Psittacus timneh*, nýbrž *Psittacus erithacus*, který je v Brně, Ostravě, Ústí nad Labem, Hodoníně a v Papouščí zoologické zahradě v Bošovicích.

2.4 Ochrana papouška žako ve volné přírodě

Přestože je *Psittacus erithacus* zařazen v mezinárodní Úmluvě a nachází se v mnoha chráněných oblastech, jako je NP Salonga v Demokratické republice Kongo, který je řazen na seznam světového dědictví UNESCO, vzhledem k politické nestabilitě země zde není ochrana prováděna (UNEP-WCMC 2008) a dochází k poklesu populace (CITES 2006). Byla zavedena ochranná opatření v podobě snížení kvót nebo zákazu vývozu z některých zemí, jsou prováděny přísnější kontroly a dochází ke zvýšení monitoringu populace (CITES 2006). Zejména populace papouška žako na Princových ostrovech je silně ohrožena (Melo & O’Ryan 2007). Opatření tohoto typu však nemohou být úspěšná bez mezinárodní spolupráce. Úmluva sjednocuje a upravuje způsob této spolupráce mezi jednotlivými státy (Jančářová 1997). Import papoušků žako z volné přírody je zakázán do USA a do Evropy (WBCA 1992, nařízení Komise (EU) č. 888/201), a to může dále přispět ke snížení míry obchodu s těmito ptáky.

Před tímto zákazem v EU panovaly obavy z toho, že úplný zákaz dovozu přispěje ke zvýšení nelegálního obchodu, avšak Snyder *et al.* (1999) vyvrátili tuto domněnku na základě zkušeností zákazu dovozu do USA, kde došlo v souvislosti s tím k poklesu obchodování na „černém trhu“.

Mezinárodní organizace World Parrot Trust (dále WPT) zdůrazňuje potřebu ochrany známých populací papoušků, monitoringu k získání znalostí o stavu volně žijící populace a nutnost vytvářet podmínky pro efektivní prosazování zákonů v oblasti obchodu s volně žijícími živočichy, kdy spolupracuje s vládními i nevládními organizacemi prosazujícími zavedení zákonů na ochranu zvířat z volné přírody, na potlačení a zákazu obchodu s africkými papoušky odchycenými ve volné přírodě, na rehabilitaci a reintrodukcii zabavených ptáků a na zvýšení povědomí o stavu papouška žako. V západní Africe WPT podporuje práci WCP (Wara Conservation

Project) zaměřenou na potlačení obchodu s papoušky, kdy spolupracuje s vládními orgány při zajištění ptáků a vyhledává vhodná stanoviště pro jejich reintrodukcii do volné přírody. Od roku 2001 podporuje probíhající studii o chování papouška žako a vlivu pytláctví na jejich snižující se populaci. Pomohla s konfiskací téměř 5 100 papoušků žako. Spolupracuje a poskytuje pomoc mnoha africkým zemím jako je Kamerun, Demokratická republika Kongo (dále DRK), Keňa, Uganda, Kongo, Nigérie a Jihoafrická republika (WPT 2014b).

Skupina FlyFree pod patronací WPT se snaží o záchranu, rehabilitaci a reintrodukcii nelegálně ulovených papoušků do přírody. Organizace je zaměřena na etologické výzkumy, které přispívají k ochraně druhu, na provádění preventivních opatření před pytláky, podílí se na osvětě místních obyvatel s cílem zvýšit povědomí o ohrožení jejich existence, podporuje ochranu druhu, kdy usiluje o zařazení obou druhů do přílohy I.

Projekt Perry prováděný neziskovou organizací Central Virginie Parrot Sanctuary v USA je zaměřený na rehabilitaci a poskytnutí azylu papouškům žako z volné přírody. Hlavní voliéra o rozměrech 1 098 m² je určena pro 35-45 papoušků a je koncipována takovým způsobem, aby napodobila přirozené prostředí ptáků v přírodě. Druhá menší o velikosti 381 m² je určena pro hendikepované papoušky (GFAS 2015).

Organizace Avian Welfare Coalition byla založena v roce 2000 v USA a jedná se o pracovní alianci veterinářů, ochránců přírody, která se věnuje etickému zacházení s papoušky a dalšími ptáky chovanými v zajetí. Jejím cílem je zvýšit povědomí o situaci papoušků a jiných ptáků chovaných v zajetí a působit jako vzdělávací centrum v této oblasti (AWC 2015).

Ochránci přírody v africké Namibii varují před nelegálním odchytem papouška žako a jejich vývozem do zahraničí. Země sice přistoupila k naprostému zákazu odchytu těchto papoušků, jde však o tranzitní zemi, přes kterou putují ptáci z Kamerunu a DRK. Podmínky transportu jsou navíc značně nevyhovující a velká část ptáků jej nepřežije. Kampaní vedenou nevládní organizací Avicultural Association of Namibia (AAN) jsou obyvatelé Namibie informováni o rizicích spojených s nelegálním obchodováním s papoušky žako z volné přírody. Potenciální kupující jsou upozorňováni na způsob, jakým lze rozeznat odchyceného ptáka od papouška odchovaného v zajetí. Vyzývá všechny kupující, aby u žaků vyžadovali uzavřený kroužek, který se nasazuje ještě mládětatům v budce a později už nelze z nohy sejmout.

V roce 2010 byla zabavena na letišti v Sofii při transportu z Ugandy do Srbska zásilka 108 papoušků žako. 70 ptáků uhynulo vlivem špatného počasí či na následky stresu a poranění během neodborné přepravy pašeráky. Papoušci byli namačkáni v malých přepravkách a krmeni shnilým ovocem. Bulharští celníci zásilku papoušků zajistili a ptáky umístili do záchraného centra v sofijské zoologické zahradě, kde strávili téměř 3 roky, než se organizaci WPT a Uganda Wildlife Education Centre (dále UWEC) podařilo vyjednat jejich návrat do Ugandy a vypustit zbylých 32 přeživších papoušků do původního biotopu. Na akci se finančně podíleli i aerolinie Qatar Airlines a bulharská spediční firma Animal Transport. Papoušci údajně pocházejí z NP Queen Elizabeth a byli dočasně rehabilitováni v ugandském Ngamba Island Sanctuary. Jedná se o první případ návratu nelegálně odchytených papoušků žako zpátky do země původu, kdy Uganda představuje leadera v boji s pašeráky papoušků, za podpory ochránářské organizace Uganda Wildlife Authority (UWA). Bylo potvrzeno, že konfiskace ptáků slouží jako odstrašující prostředek pro pytláky (Espley 2014a).

V červenci 2013 bylo vráceno do volné přírody dalších 17 *P. erithacus*. Uganda má s návratem zabavených ptáků zpět do přírody zkušenosti, neboť se jí za pomoci WPT podařilo úspěšně vypustit 204 žaků zabavených v lednu 2011 na hranici země. Vypouštění bylo pojato jako slavnost, které se účastnila i primatoložka Jane Goodall (Flyfree 2013).

Mimo Afriku jsou známy případy úspěšné reintrodukce jiných druhů papoušků zpátky do přírody (Sanz & Grajal 1998, Collazo *et al.* 2003, Brightsmith *et al.* 2005). Pozitivním signálem je, že tisíce papoušků žako byli zabaveni v několika afrických zemích (Keňa, Uganda, Kamerun, DRK, Kongo, Guinea) a úspěšně reintrodukováni do svých bývalých biotopů. Některým světovým zoo se podařilo chovem papoušků v zajetí a jejich reintrodukcí do přírody přispět k přežití některých druhů, jako je *Amazona versicolor* (Jeggo *et al.* 2000) a *Amazona vittata* (Brock & White 1992, Meyers 1996). Pokud chtějí zoo efektivně přispět k ochraně ex situ papoušků, měly by brát v úvahu specifické faktory, jako je dostupnost lokality pro znovuzavedení konkrétního druhu, přihlížet k jejich zařazení v Červeném seznamu IUCN a jejich schopnosti chovu v zajetí (Frynta *et al.* 2010).

V září 2013 byl na workshopu v liberijské metropoli Monrovia dojednán společný postup při ochraně volně žijících populací papouška žako mezi zástupci nevládních ochránářských organizací pěti středoafriických zemí (Kamerun, Pobřeží slonoviny, Demokratická republika Kongo, Libérie a Sierra Leone). Jde o první společný krok

proti nelegálnímu odchytu a vývozu papoušků žako z Afriky od roku 2007, kdy výbor mezinárodní Úmluvy snížil o polovinu kvótu pro vývoz odchycených papoušků žako z Demokratické republiky Kongo a zcela zakázal jejich vývoz ze čtyř dalších jmenovaných zemí. Toto moratorium bylo v roce 2012 zrušeno pro Kamerun. Etologické výzkumy ve volné přírodě, včetně pravidelného sčítání jejich populací v jednotlivých afrických státech by měly zamezit odchytu ptáků a zajistit jejich lepší ochranu. Vývozní kvóty pro legální mezinárodní obchod by se měly častěji měnit a určovat na základě zjištěných čísel. Země se dohodly na jednotném způsobu provádění monitoringu a sčítání volně žijících papoušků ve svých zemích.

V říjnu 2013 byl v Kamerunu pořádán seminář Wildlife Conservation Society zabývající se ochranou přírody, který vypracoval strategii zaměřenou na ochranu papouška žako, na výzkum a metody monitoringu populací papouška žako, které poslouží jako podklady při setkání Konference smluvních stran v roce 2016 v jihoafrickém Durbanu (Zack 2013).

Konžská nadace Lukuru upozornila v listopadu 2013 na pořádaném workshopu na neregulovaný obchod s papoušky žako v provincii Orientale v DRK. Na základě zjištěného monitoringu byl přístupnými zástupci států navržen vlastní plán postupu, stanoveny prioritní úkoly a způsob rozdělení odpovědnosti za jednotlivé klíčové projekty. Dr. Stuartem Mardsemem z Manchesterské metropolitní univerzity ve Velké Británii byl navržen konkrétní postup monitoringu. Vytvořil standardizovanou sadu metod, které dopomohou k spolehlivému a efektivnímu sledování papoušků. Na workshop navazoval čtyřdenní praktický výcvik ochránců přírody v oblasti Gola, během něhož bylo vyškoleno 15 rangerů a členů skupiny pro monitoring papouška žako (Surfbirds Blogs 2013).

Projekt SOS na ochranu papouška žako, který probíhá od ledna 2014 a potrvá do prosince 2015, je koordinován World Parrot Trust ve spolupráci s guinejským Národním institutem biodiverzity a chráněných území (IBAP). Hnízda *P. timneh* na ostrovech Bijagós u africké Guiney-Bissau jsou střežena hlídkami složenými z vědců, místních ornitologů, zástupců Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN), organizace World Parrot Trust a bývalých pytláků. V popředí zájmu je především ostrov João Vieira s národním parkem João Vieira-Poilão. Vylíhlá mláďata jsou lovci ilegálně prodávána na „černém trhu“ a dochází tak ke snižování populace toho druhu. Vědci z portugalského Institutu Universitario (ISPA) jsou zde pořádána školení terénních hlídek zaměřená na sledování hnízdních párů a kontrol hnízd. Hnízdní dutiny

jsou monitorovány kamerami, které pomáhají nejen k odlákání potenciálních pytláků, ale i k získání údajů o biologii *P. timneh*. Data získaná tímto monitoringem by v budoucnu mohla pomoci lépe argumentovat před Výborem mezinárodní Úmluvy, který opakovaně povoluje kvóty pro odchyt divoce žijících papoušků žako v Kongu a Kamerunu (IUCN 2014).

2.4.1 Systém ročních vývozních kvót a zákaz obchodu

Z důvodu nepřiměřeného obchodování s papoušky žako z volné přírody a kvůli jeho ochraně je stanoveno Sekretariátem CITES omezení obchodu v podobě vývozních kvót nebo zákaz vývozu z některých zemí. May (2001) jsou považovány vývozní kvóty za neefektivní, protože jsou založeny na odhadu počtu populace a neuvádějí reálné množství papoušků měnící se v průběhu času, které není možné vyčíslit. Před deseti lety bylo povoleno z Afriky legálně vyvážet přes 30 000 papoušků žako ročně (Tab. 3), což představuje téměř 70 % snížení oproti současnosti, kdy je povolen vývoz pouze pro Kamerun (3 000 živých ptáků) a Demokratickou republiku Kongo (5 000 jedinců). Dle WPT bylo prokázáno, že obě země kvóty nedodržují a vyvázejí mnohem více papoušků, kdy k tomu využívají tranzit přes třetí státy (IUCN 2014).

V roce 2012 byla Výboru CITES předložena petice s 41 000 podpisy ze 130 zemí světa pořádaná mezinárodní organizací WPT proti pokračování legálního vývozu odchycených papoušků žako z DRK a Kamerunu. Výbor výzvu nevyslyšel a na Konferenci smluvních stran pořádané v Bangkoku 2013 byla výjimka opět prodloužena (BirdChannel News Division 2012).

WPT uvádí, že z Kamerunu se ročně vyveze šest tisíc papoušků žako, tedy dvojnásobek oproti povolenému množství. V listopadu 1993 byly pozastaveny vývozy papouška žako z Kamerunu z důvodu nedoložení dostateku vědeckých podkladů pro stanovení vývozních kvót (CITES Sdělení č. 775). V dubnu 1994 byla v Kamerunu stanovena roční vývozní kvóta 12 000 (CITES Sdělení č. 794) a zároveň byl zrušen zákaz vývozu ze země (CITES Sdělení č. 800) (SSN 2001). V roce 2005-2008 byly překročeny kvóty o více než 50 % a v roce 2009 o více než 100 % (UNEP-WCMC 2014). V letech 2000-2005 Kamerun vyvezl v průměru o 3 700 žaků ročně více, než bylo povoleno (BirdChannel News Division 2012). Začátkem roku 2000 měl Kamerun stanovenou roční vývozní kvótu na 10 000 ptáků (F. Dowsett-Lemaire *in litt.*

2012 in BirdLife International 2013a). Od roku 2007 byla Kamerunu stanovena nulová vývozní kvóta (BirdLife International 2013a), ale přesto pokračovala země ve vývozu 4 715 papoušků žako v roce 2007, 708 ptáků v roce 2008, 10 ptáků v roce 2009, a v roce 2010 se jednalo o jednu dodávku 300 jedinců (UNEP-WCMC 2014). Vývozní kvóty jsou porušovány, nicméně od roku 2007 bylo v Kamerunu zabaveno tisíce nelegálně ulovených papoušků reintrodukovaných zpátky do přírody, kde vytvářejí nové populace.

I DRK jsou od roku 1995 vývozní kvóty opakovaně překročovány a v letech 2005-2010 bylo v průměru vyvezeno o 3 100 ptáků ročně více, než bylo povoleno. Vývozní kvóta 5 000 byla překročena, kdy v roce 2008 bylo vyvezeno 8 578, v roce 2009 12 158 a v roce 2010 7 502 papoušků (BirdChannel News Division 2012).

V minulosti byly prováděny nelegální vývozy *P. timneh* z Toga a Senegalu, které se podařilo zmírnit zavedením zákazů a stanovením vývozních kvót. V roce 1993 bylo Libérii uloženo připravit návrh průzkumu populace (Doc. SC30.6.1), který však nikdy nebyl proveden a v roce 2001 byly zvýšeny vývozní kvóty z 2 500 na 3 000. Od roku 1994 do roku 2000 byla stanovena roční vývozní kvóta v Guineji na 450 papoušků (CITES Sdělení č. 800), která byla v roce 2001 zvýšena na 750 ptáků (SSN 2001).

Výborem pro zvířata byl uložen zákaz vývozu *P. timneh* na dva roky od ledna 2007 ze čtyř afrických zemí (Pobřeží slonoviny, Libérie, Sierra Leone a Guinea) a zároveň bylo Rovnickové Guineji doporučeno pozastavení obchodu od srpna 2008. Tento krok, spolu se zákazem dovozu volně žijících ptáků do EU, vedl k poklesu vývozu obou druhů v roce 2007, který však v letech 2008 a 2009 opět vzrostl (Anon 2011 in BirdLife International 2013b). V roce 2009 bylo z Guiney i přes nulovou vývozní kvótu vyvezeno 1 640 *P. timneh*, v roce 2009 2 050, v roce 2008 1 670 a v roce 2007 230 exemplářů, avšak Sekretariát CITES zatím nepřijal žádné opatření k řešení tohoto problému (Anon 2011 in BirdLife International 2013b).

V Burundi je od roku 1992 pozastaven vývoz z důvodu ochrany ohrožené populace *P. erithacus* (CITES Sdělení č. 681 in SSN 2001).

Tab. 3: Vývozní kvóty zemí u r. *Psittacus* mezi lety 1997-2014 (dle CITES 2015d)

	Sierra Leone	Guinea	Dem. repub. Kongo**	Rovníková Guinea	Pobřeží slonoviny	Kamerun**	Libérie	Gabon**	Kongo**
1997	1 000*	450*	10 000			0			
1998	1 000*	450*	10 000	500	2 000*	12 000			
1999	1 000*	450*	10 000		0***/ 2 000*	12 000	2 500*	500	
2000	2 000*	450*	10 000			12 000	2 500*	500	6 000
2001	2 000*	750*	10 000		500***/ 2 000*	12 000	3 000*	200	6 000
2002	1 000*	750*	4000****		1 000***/ 2 000*	12 000		200	6 000
2003	1 000*	750*	10 000		1 000***/ 2 000*	12 000		250	8 000
2004	1 000*	450*	10 000			12 000		250	8 000
2005	1 000*	450*	10 000		1 000***/ 2 000*	12 000		250	8 000
2006	1 000*		10 000		1 000***/ 2 000*	12 000		250	10 000
2007	0	0	5 000		0	0	0	250	4 000
2008	0	0	5 000		0	0	0	250	4 000
2009	0	0	5 000		0	0	0		4 000
2010	0	0	5 000		0	0	0		4 000
2011	0	0	5 000		0	0	0		4 000
2012	0	0	5 000		0	3 000	0		
2013	0	0	5 000		0	3 000	0		
2014	0	0	5 000		0	3 000	0		

* Kvóta se vztahuje na poddruh *Psittacus erithacus timneh*

*** Kvóta se vztahuje na poddruh *Psittacus erithacus erithacus*

** Živé exempláře z přírody

**** viz Zdroj CITES (2003)

2.5 Obchod s papouškem žako v Kamerunu

2.5.1 Legislativa státu

Zákon Forestry and Wildlife z roku 1994 zakazuje odchyt ptáků mimo chráněné oblasti, s výjimkou právního povolení (MINFOF 1994). Papoušci mohou být zákonně odchytáváni ke komerčním účelům jen na jihu a východě země. Kamerunskou vládou jsou stanoveny zákony a předpisy týkající se obchodu s papoušky a Ministry of Forestry and Wildlife (dále MINFOF) představuje výkonný orgán, který spolupracuje se Sekretariátem na stanovení vývozních kvót pro Kamerun. Vláda se ve spolupráci s nevládní organizací The Last Great Ape Organization (dále LAGA); určenou k vymáhání a dodržování zákonů na ochranu ohrožených druhů; snaží bojovat proti korupci a zabránit nelegálnímu obchodu v zemi (Nforngwa 2010, Wilkins 2010). V roce 2010 bylo v Kamerunu zabaveno více než 2000 papoušků žako (LWC 2013a). Uplácení pytláky bylo zaznamenáno z 85 % při zatčení a v 80 % soudních případech (LAGA 2014). Vymáhání práva a tresty za jejich porušování se ukazují jako účinné v boji proti wildlife obchodu a proto byly na základě skupiny LAGA v Kamerunu vytvořeny obdobné modely i v jiných zemích Afriky: PALF projekt v Kongu za podpory Ministerstva udržitelného rozvoje, lesního hospodářství a životního prostředí (MDDEFE), Asipnallovy nadace a Wildlife Conservation Society (WCS); RALF projekt

ve Středoafričské republice; v Gabonu projekt AALF; v Togu projekt TALFF a v Guineji projekt GALF (LAGA 2014).

2.5.2 Odchyt papouška žako

30 % papoušků zemře v průběhu lovu do pastí (Tamungang *et al.* 2014) a až 90 % před dosažením letiště v městě Douala (F. Dowsett-Lemaire *v litt.* 2012 in BirdLife International 2013a). Ještě před více než deseti lety byla odhadována úmrtnost před vývozem ze země na 30-50 % (Fotso 1998b).

Techniky lovu do pastí se různí dle částí země či jednotlivců a některé metody jsou zakázány zákonem (MINFOF 1994), jako je například používání chemických látek (anestetik a trankvilizérů) u ptáků v dutinách nebo na krmných místech (MINFOF 1994). Kácení stromů představuje další destruktivní metodu, kdy jsou z hnízd vybírání juvenilní papoušci neschopní letu. Strom je dále využit pro vlastní dřevo. K zabíjení papoušků jsou používány pistole, kdy chce buď zemědělec odradit ptáky před zničením úrody, nebo získat peří a další části těla pro tradiční použití (Tamungang *et al.* 2014).

Po přijetí zákazu dovozu živých ptáků z přírody do EU, začali obchodníci k odchytu používat výbušniny, kdy dochází na potravních teritoriích k usmrcení až stovky ptáků. Pytláky jsou shromažďovány hlavy, nohy a peří, které usuší a prodávají místně nebo vyváží mimo zemi (Tamungang *et al.* 2014). Vzrostla poptávka po hlavách a rýdovacích perech papoušků, neboť tyto části jsou údajně léčivé, navíc jsou snadněji přepravovány a skladovány než živí ptáci (Harcourt 2009). Dle MINFOF jsou hlavy pravděpodobně vyváženy do Indie a Číny a rýdovací pera do Nigérie. Dle internetového portálu eBay se ukazuje, že existuje významný obchod s červenými rýdovacími pery papoušků žako „*PLUMA De Loro Africano*“, kdy je cena stanovena na 7 USD za kus. V letech 1997-1998, kdy došlo k dočasnému pozastavení odchytu, bylo nalezeno mnoho zabitých papoušků v NP Lobéké využívaných zřejmě v „černé magii“ (F. Dowsett-Lemaire *v litt.* 2012 in BirdLife International 2013a). Peří je používáno i pro řemeslný obchod, muškaření (Tamungang *et al.* 2014) a k náboženským obřadům (LAGA 2014).

2.5.3 Mezinárodní obchod s papouškem žako

V posledních letech je papoušek žako řazen k nejvíce obchodovaným volně žijícím ptákům v Kamerunu. V letech 1981-2005 bylo Kamerunem exportováno 367 166 ptáků, což představuje roční průměr 15 299 jedinců. Mezi lety 1990 a 2000 bylo odchyceno kolem 100 000 papoušků ročně (F. Dowsett-Lemaire *v litt.* 2012 in BirdLife International 2013a). V letech 1990-1996 byl z 25 exportních zemí Afriky Kamerun považován za největšího vývozce divokých papoušků žako na světě, kdy se stát podílel 48 % na vývozu ze všech afrických zemí (Waugh 2010). 50 % celkového vývozu ptáků ze země je představováno druhem *P. erithacus* (Ngenyi *et al.* 2004).

Obchod s papouškou přináší velké zisky pro jednotlivce i celou zemi (Ngenyi 2003, Chupezi *et al.* 2006). Překupníci jsou pro mezinárodní obchod dostatečně motivováni, protože s vývozem do zahraničí je několikanásobně zhodnocena cena ptáka, kterou by získali na národním trhu (30 USD). Za zásilku 500-1 000 papoušků žako získají 60 000-100 000 USD (Chupezi *et al.* 2006). I přes zákazy se do Evropy každoročně dostanou stovky těchto ptáků a nadále se s nimi obchoduje. Obchodování přes internet; kde jsou podvodné inzeráty, ale i řada skutečných; nabízející dovoz papoušků je kontrolováno skupinou LAGA (Nforngwa 2010).

Dle Chupezi *et al.* (2006) jsou papoušci nejčastěji loveni v deštných lesích Kamerunu, kdy procentuální podíl celkových odchytů v zemi je následující: jih (31 %), střed (23 %) a východ země (23 %). Více než dvě třetiny ptáků odchycených na území státu jsou z oblasti NP Lobéké a okolních lesů (F. Dowsett-Lemaire *v litt.* 2012 in BirdLife International 2013a). V této oblasti je každoročně odchyceno 15 000 ptáků určených pro export (Ngenyi *et al.* 2004), představující odlov 630 adultních papoušků a 74 juvenilních jedinců měsíčně (Tamungang & Cheke 2009).

2.5.4 Záchrané centrum

Limbe Wildlife Centre (dále LWC) je považováno v posledních deseti letech za největší rehabilitační centrum *Psittacus erithacus* v Kamerunu. Od roku 2007 zde bylo ošetřeno více než 3 269 nelegálně zadržených papoušků *P. erithacus* za pomoci WPT. WPT je zabezpečováno prováděním veterinárních kontrol a rehabilitací zabavených papoušků, byla zajištěna finanční výpomoc při výstavbě nových voliér a pomoc

v podobě poradenství týkající se péče, chovu a reintrodukce ptáků zpět do přírody (LWC 2014).

Vystresovaní ptáci procházejí po příjezdu do záchraného centra nejprve tzv. stabilizační periodou v karanténním zařízení s měkkou podlahou, kde jsou ponecháni zcela o samotě, v klidu, bez zásahu člověka, ale pod neustálým monitoringem. Délka karantény není pevně stanovena a je závislá na míře stresu a fyzickém stavu každého jedince. Papoušci zvyklí na svobodu jsou náchylní ke vzniku infekce v důsledku vzniklého stresu. Je prováděno veterinární hygienické vyšetření s případným zásahem. Zničené peří (někdy až 35 zničených per u jedince) je odebráno a nahrazeno novým. Touto metodou známou jako „imping“ je rychle obnovena schopnost letu. K přirozenému přepeření jinak dochází do dvou let. Papouškům je odstraněn zbytek lepidla, který je používán při odchytu, každý jedinec je zvážen a jsou řešeny případně jiné zdravotní problémy. Papoušci vyžadující další léčbu jsou hospitalizováni, ostatní jsou ponecháni v ptačí kleci. Voliéra má rozměry 24 x 5 x 6 m, se třemi oddělenými klecemi, kdy jedna 18-ti metrová voliéra je určena k proletu ptáků a dvě menší, každá o délce 3 metrů jsou určeny pro nově příchozí jedince k uvykání nebo k hospitalizaci. Toto oddělení je důležité k minimalizaci stresu a možnému přenosu nemocí mezi ptáky. Voliéra je určena pro ptáky před vypuštěním do volné přírody, aby si posílili letem svaly a prozkoušeli své letové schopnosti po veterinárním zákroku (LWC 2013a).

1. února 2010 bylo zachyceno více než 1 000 *Psittacus erithacus* na letišti v Douale. Zásilka směřovala do Kuvajtu a Bahrajnu, ale chyběly vývozní permity. Mnoho papoušků bylo mrtvých a ostatní odvezeni do LWC, odkud byli postupně vypouštěni do přírody. Jednalo se o třetí velkou zásilku za poslední dva roky (TRAFFIC 2011).

V únoru 2010 byli zatčeni 3 překupníci ghanské státní příslušnosti, kteří se snažili o nelegální mezinárodní vývoz 300 papoušků žako z přístavu ve městě Douala. Zásah byl proveden ve spolupráci s přímořskou legií Gendarmerie a nevládní organizací ODPHE zabývající se ochranou volně žijících živočichů. Z 300 zadržených papoušků bylo pouze 51 předáno přímořské legii Gendarmerie (MINFOF) a z toho počtu pouze 27 bylo převezeno do LWC. Mnozí papoušci sice zemřeli kvůli špatné manipulaci při dopravě, ale přesto zde panuje domněnka, že se jednalo o korupci, neboť následně byl zbaven funkce vedoucí kontrolního orgánu, který usiloval o potlačení nelegálního obchodu (LAGA 2010).

V rámci připravované operace proti překupníkům bylo v prosinci 2010 zatčeno

5 překupníků v Buea - Southwest regionu s asi 700 papoušky žako, kteří měli být pašováni do Nigérie. Dealeři se pokusili o podplacení velitele legie částkou v přepočtu asi 10 000 USD (LAGA 2010).

23. května 2013 bylo zabaveno 5 *P. erithacus* úředníky MINFOF v Douala. Vlastník měl v pořádku doklady, nicméně převážel více papoušků, než mu legislativa státu umožňuje. Po příjezdu do LWC byli dva papoušci mrtví s odříznutou hlavou a ocasními pery a je důvodné podezření, že byli použiti pro „černou magii“. Ostatní tři papoušci byli v dobré tělesné kondici s neporušeným peřím (LWC 2013b).

16. června 2013 bylo do LWC přivezeno 82 *P. erithacus* určených pro mezinárodní pet-obchod, kteří byli v Kribi zkonfiskováni pašerákům úředníky MINFOF ve spolupráci s LAGA. Více než 160 papoušků žako mělo být převezeno lodní dopravou do zámoří. Při zátahu již byla polovina mrtvá. Papoušci byli zřejmě odchyceni ze svého hnízda v lese a byli dle oční duhovky juvenilní jedinci. Byli ve velmi špatném fyzickém stavu a pět z nich bylo po příjezdu mrtvých. Byli podvyživení, jejich letky byly zkráceny mačetami, aby nemohli létat, a polepeny lepidlem, které bylo použito při odlovu. Vzhledem k jejich nízkému věku je rehabilitace mnohem složitější proces, než který by probíhal u adultních papoušků. 8 z nich bylo na konci září 2013 vypuštěno do přírody (LWC 2013b).

V červnu 2013 bylo zadrženo 5 dealerů se 72 papoušky žako, kteří záměrně využívali k přepravě armádní auto, aby se vyhnuli případné kontrole. Dle jejich vyjádření bylo tímto způsobem pašování prováděno opakovaně. Papoušci s padělanými doklady byli určeni pro mezinárodní obchod a transportováni z karantény v Mbalmayo do hlavního města Yaoundé (LAGA 2013).

14. srpna 2013 byl v Limbe zadržen muž čínské národnosti převážející 1200 papoušků žako. Papoušci byli transportováni se zfalšovanými dokumenty pro vývoz z karanténní stanice v Mbalmayo pro dodavatele v Yaoundé. Ptáci byli převezeni do Mvog Betsi zoo (LAGA 2013).

16. 8. 2013 byli do LWC dovezeni 3 zadrženi juvenilní ptáci *P. erithacus*, kteří byli velmi slabí a neschopní samostatného krmení vzhledem k jejich věku. Jednalo se o mláďata vybraná z hnízda, která byla v centru následně ručně dokrmována vybranými druhy zrní a ovocem (LWC 2013b).

Se zkrácenými letkami a v podvyživeném stavu jsou od dubna a května 2014 rehabilitováni v LWC 4 *P. erithacus*, získaní na místním trhu a prodávaní jako domácí mazlíčci, kteří budou po rekonvalescenci vypuštěni do volné přírody (LWC 2014).

2.6 Obchod s papouškem žako v Demokratické republice Kongo

2.6.1 Odchyt papouška žako

Odchyt papoušků žako určených pro zájmový chov probíhá v Demokratické republice Kongo (dále DRK) již od počátku koloniální éry. Zprvu byl zaznamenán v západní části Konga v lesích NP Salonga, až postoupil na východ do provincií Orientale a Maniema. Nejvíce odchytu bylo zaznamenáno v provincii Orientale s 1 000-1 500 papoušky měsíčně, s odhadem na 12 000-18 000 ptáků ročně. Dalšími místy odchytu jsou provincie Kasai Oriental a Maniema, Kivu a Equateur. Zdá se, že v západní části Afriky byla populace vyčerpána a odchyt probíhá ve středu státu. Bylo pozorováno pašování papoušků žako odchycených v Kongu přepravovaných přes řeku Kongo pirogou a prodávaných v DRK (Hart 2013).

May (2001) byl zaznamenán pouze lov pomocí pozemních sítí nebo na polepené větve. Dle Hartové (2013) je odlov prováděn v DRK pomocí řady metod, kdy jsou pytláky používány k odlovu sítě na místech s velkou agregací ptáků, jako jsou lesní paseky, kam se přilétají ptáci napít, a místa s ložisky jílu. Jako návnada jsou používáni živí papoušci vlastního druhu nebo potrava. Častý je také odběr neopředených mláďat, schopných se samostatně krmit, z hnízd či využívání jako nástrahy lepidlem pokrytá bidýlka přichycená na olejové palmy, jejichž plody papoušci konzumují nebo větve využívají k hřadování, na které se ptáci přilepí. Pokud se papouškovi se slepenými křídly podaří vzlétnout, po pár metrech dopadne na zem a může si způsobit vnitřní krvácení a smrt.

2.6.2 Mezinárodní obchod s papouškem žako

V roce 1980 byl poprvé zaznamenán vývoz *P. erithacus* z DRK a v roce 1990 došlo k prudkému nárůstu jeho exportu. Ve 21. století byly opakovaně překročeny vývozní kvóty stanovené na 5000 ptáků ročně (Espley 2014a). Odchyt a tranzit je úřady regulován pouze v malé míře (Espley 2014a) a Ministerstvem životního prostředí nejsou prováděny žádné studie zaměřené na obchod s divoce ulovenými ptáky (Boyes 2013a). Papoušci jsou loveni místními lovci, kteří mají často falešná povolení k odchytu, a prodáváni za 15-25 USD překupníkům soustředěným především v městech Kindu a Kisangani (Espley 2014a). Měsíční hrubý příjem pak vzhledem k množství ulovených

papoušků představuje pro místního domorodce 800-1200 USD (Hart 2013). Místní překupník dostane za papouška 40-50 USD (Heck 2012). Každý z překupníků, kterých je v Kindu minimálně 10, za rok do hlavního města Kinshasa vyveze přes 5 000 papoušků (Říhová 2015 *unpubl.*). Zde si účtuje za papouška určeného pro mezinárodní obchod 50-100 USD od mezinárodního dealera, který pak podplácí místní úředníky, kteří dostávají neoficiálně stanovenou paušální částku ve výši 20 USD (Říhová 2015 *unpubl.*). Většina měsíčních zásilek, se stovkami papoušků určených pro mezinárodní obchod, je odtud přepravována do hlavního města malými letouny. Jsou zřídka přepravováni lodí nebo vozidlem kvůli nepřístupnému terénu a vysoké úmrtnosti ptáků během těchto cest (Espley 2014a). Dle Boyese (2013a) 45-75 % papoušků odchycených ve volné přírodě uhynie před příjezdem na trhy nebo do karanténního zařízení v Kinshase. Před prodejem překupníkům byla lovcem udávána 25 % mortalita papoušků při pytláčení, 10-40 % u místních obchodníků, a při letecké dopravě do hlavního města byl zaznamenán 10 % úhyn (Hart 2013). May (2001) zaznamenala, dle údajů z rozhovorů s lovci, 10-50 % mortalitu při vlastním odchytu. Úmrtnost papoušků před vývozem z DRK je dle Fotsa (1998a) odhadována na 40-50 %, oproti Nigérii (60-66 %) (McGowan 2001). Obecně platí, že čím rychleji jsou ptáci dopraveni z místa odchytu do prozatímní voliéry, tím více jich přežije. Nelegálními lovci není papouškům během odchytu, držení a přepravy zajištěna odpovídající péče. S menšími nevětranými krabicemi, s koši plným oblečením, či s náhradními pneumatikami, kde jsou papoušci skryti, jsou pytláci pro policejní hlídky méně nápadní. Během tranzitu umírají ptáci z důvodu fyziologického stresu, nedostatku jídla či pitné vody. U legálně převážených papoušků je prokázána nižší míra úmrtnosti oproti nelegálně převáženým (Tamungang *et al.* 2014).

Hongkong, Pákistán, Bahrajn, Dubaj, Singapur, Kuvajt či Istanbul představují importní místa. Přes Turecko, nejbližší EU, jsou posíláni nekroužkovaní ptáci silniční dopravou přes Bulharsko do Belgie či jiného státu EU. Vše je založeno na uplatitelnosti celníků. Cílová cena papouška v EU, který putuje přes prostředníky, se pak dostává na 1000 eur, či 2000 eur z pár. Měsíčně je tureckým překupníkem, který za papouška zaplatí 750 eur, vyvezeno do EU 20-25 papoušků původem z DRK (Říhová 2015 *unpubl.*). Poslední případ s nelegálním dovozem papoušků do ČR byl zaznamenán v září 2014, kdy došlo k záchytu 30-ti papoušků žako původem z volné přírody v Bulharsku. Řidič je stíhán na svobodě pro porušení zákona o clu a padělání dokladů CITES (Sofia News Agency 2014).

Dle Hecka (2012) jsou papoušci v mezinárodním obchodě v USA, Evropě a Číně určeny velkoobchodníkům, kteří je dále prodávají společně jako je PetSmart a za ptáka inkasují 300-500 USD. Tito ptáci jsou dále nabízeni na internetových serverech eBay nebo Amazon.

2.7 Obchod s papouškem žako v Jihoafrické republice

Jihoafrická republika (dále JAR) je centrem obchodu s divoce ulovenými papoušky žako z důvodu nevyhovující legislativy, vládní korupce a nedostatečné kompetence výkonných orgánů státu.

JAR je využívána jako tranzitní země pro DRK ve vývozu papoušků žako z Afriky (Espley 2014a). Z DRK je do JAR ročně dovezeno 10 000 odchycených papoušků žako (S. Boyes *in litt.* 2011 in BirdLife International 2013a). Dochází k výraznému nárůstu vývozu *P. erithacus* odchovaných v zajetí, kdy v roce 2006 bylo vyvezeno 4 827, v roce 2007 9 100, a více než 20 000 v roce 2008. V roce 2009 bylo do JAR importováno více než 5 400 ptáků odchycených z divoké přírody z DRK, což přesahuje roční vývozní kvótu této země, a ve stejném roce bylo z JAR vyvezeno více než 25 000 papoušků (Boyes 2012). V r. 2012 bylo exportováno 42 000 papoušků deklarovaných jako odchovaní v lidské péči (Boyes 2013c). S takto vysokou úrovní chovných kapacit neexistuje žádný důvod pro další dovoz volně žijících papoušků do JAR (Boyes 2013c).

Do organizovaného zločinu v podobě velkochovných zařízení na odchov papoušků žako jsou zapojeni v posledních dvou desetiletích Singapur, USA, Nizozemsko, Nový Zéland, Pákistán, Bahrajn, Srí Lanka, Filipíny a Tchaj-wan (Boyes 2013b). „African Grey Mafia“ ovládá obchod s papoušky a opicemi v JAR, s ročním výdělkem více než 50 000 000 USD. Získané peníze jsou investovány do dovozu divoce chycených ohrožených druhů ptáků jiných kontinentů, jako je *Ara macao* pašovaný přes Filipíny nebo papoušci kakadu *Cacatuidae* přes Nový Zéland. Známá kauza proběhla v roce 2007, kdy byl Phillipus Fourie zatčen celními úředníky na mezinárodním letišti v Aucklandu s 44 vejci papouška kakadu, skrytými ve všitých kapsách vesty (Boyes 2013b).

Ptáci z volné přírody jsou dováženi za účelem produkce vajec a drženi v bateriových klecových chovech, v tzv. „birdmills“, kde jsou umístěni v kleci o velikosti 1 x 1 x 1 m. Vejce jsou přenášena do inkubátorů a ještě neodstavená mláďata jsou určena

k zájmovému chovu pro mezinárodní trh. Adultní samička je schopna naklást až 100 vajec. Tyto velkochovy produkují při nízkých nákladech stovky kuřat týdně. Mnozí „množitelé“ se falešně označují za ochránce papouška žako, z toho důvodu, že odchovávají mláďata, ale nezmiňují se, že jde o mláďata divoce odchycených papoušků, kteří jsou, v důsledku uspokojení poptávky po nich, pod větším tlakem. Ptáci v intenzivních chovech jsou více vystaveni nemocem, z nichž jsou nejčastěji postihnuti smrtícím virovým onemocněním Pbfd (Psittacine Beak and Feather Disease) (Boyes 2013c).

Obchod je směřován i na národní trh, kdy je pak v JAR papoušek žako prodáván v zooprodejně za 300 USD. Tito ptáci z důvodu zvýšeného stresu a bez návyku na člověka vykazují abnormální chování (Boyes 2013c).

Poptávka po volně žijících papoušcích žako ze strany Číny a zvýšená přítomnost čínských podniků ve střední Africe, v odvětví těžebního průmyslu, může zvýšit nelegálního vývozu tohoto druhu (F. Maisels *in litt.* 2006, H. Rainey *in litt.* 2006 in BirdLife International 2013a). Espley (2014a) je o existenci rozvíjejícího se „černého trhu“ s Čínou, ve spolupráci s JAR, přesvědčen.

Většina papoušků dovážených do Číny jsou řazeny k endemitům tropických afrických zemí, jihovýchodní Asie a jižní Ameriky. *P. erithacus* představuje největší podíl dovážených ptáků do Číny. Více než 75 % papoušků žako bylo dovezeno do Číny z JAR. Dle dokladů byla většina odchována v zajetí a zbytek dovezený z jiných států Afriky byli papoušci z volné přírody. Čína by měla přijmout další opatření ke kontrole obchodu s dovozem volně žijících ptáků. Neexistují zde žádné zákony omezující dovoz volně žijících ptáků. (Heck 2012).

V prosinci 2009 na letišti v Durbanu v JAR přistálo při letu z Johannesburgu více než 700 mrtvých volně žijících odchycených *Psittacus erithacus* původem z Kinshasy z DRK určených pro plemenitbu ve velkochovech papoušků. Spekuluje se, že se mohlo jednat o papoušky z kauzy Kongo 500, při které zkorumpovaní vládní úředníci znovu zabavili ptáky před tím, než došlo k jejich reintrodukci do přírody, a vrátili je údajnému chovateli (Espley 2014b). V každé z 15 beden o rozměrech 1 x 1 x 1,5 m bylo umístěno 46-48 papoušků, kteří se udusili, i když mezinárodní leteckou asociací dopravců IATA je povoleno přepravovat maximálně 6 ptáků pro takovou dimenzi přepravky. Na základě této kauzy, kterou zmedializovala organizace WPT se stali papoušci žako v JAR méně populární a došlo k založení několika zájmových skupin (např. African Grey Action Group) a letecké společnosti a nákladní dopravci se zavázaly, že nebudou

přijímat zakázky, které by se týkaly přepravy zvířat ulovených ve volné přírodě. Nadměrný import papoušků do země a aféra se sedmi sty mrtvými papoušky žako vedly k vyhlášení dočasného moratoria v zemi na vydávání CITES dovozních povolení pro volně žijící ulovené papoušky žako, avšak došlo k zvýšení pašování těchto papoušků přes mosambické a namibijských hranice. Papoušci jsou pašováni skrytí v plastových hračkách nebo v pneumatikách a mezi čerstvým ovocem a zeleninou. Došlo k výraznému úbytku velkofarem na produkci papoušků, ale mnohá menší zařízení i nadále existují (Boyes 2013b).

Jihoafriické úřady jsou obeznámeny s problémy týkajícími se trhu s papoušky, protože již v roce 1998 byl navržen přezkum obchodu s *P. erithacus timneh* (CITES 1998), avšak dovozní povolení jsou pro volně žijící ulovené papoušky žako pocházejících z DRK opět vládou JAR vydávána (Boyes 2013b). Pokud by JAR přistoupila k zákazu obchodování s volně žijícími zvířaty, zamezila by většinu legálního i nelegálního obchodu a stala se příkladným leaderem pro ostatní země (Meintjies 2011).

3. METODIKA

Pro zhodnocení obchodu s papoušky žako, mezi státy Evropské unie (dále EU) a třetími zeměmi, byla použita internetová databáze CITES Trade Database (dále databáze) (UNEP-WCMC 2014). Každý jednotlivý záznam z databáze představuje jednu obchodní zásilku a obsahuje (až na výjimky) následující údaje: rok, typ obchodu (export, import), druh, zařazení do přílohy CITES, typ exempláře (např. živý, trofej, peří, vejce aj.), počet obchodovaných exemplářů, měřitelnou jednotku, zemi dovozu, zemi vývozu, zemi původu, účel obchodu a původ exempláře. Vzhledem k tomu, že z databáze není patrný měsíc transakce a některé země vstoupily do EU v průběhu roku, pro hodnocení obchodu sloužila i výroční zpráva CITES EU z roku 2004 (European Commission 2014), kde jsou zaznamenány pouze obchody států, které v té době byly součástí EU.

Získaná data byla přenesena do programu Microsoft Excel, kde byla selektována dle členských zemí EU, s přihlédnutím jejich vstupu do společenství (Tab. 4). Byly vybrány pouze živé exempláře, neboť tvořili více než 99 % všech vyvezených i dovezených exemplářů papouška žako z/do EU. V databázi je uvažováno v současnosti s oběma samostatnými druhy jako s poddruhy, a proto byla ctěna tato nomenklatura a v následujících kapitolách (Výsledky, Diskuse, Závěr) bylo užito vědeckých názvů dle ní. Z důvodu přehlednosti, v závislosti na počtu exemplářů či dle konkrétně sledovaného parametru, byly v práci někdy oba poddruhy sloučeny do příslušného druhu.

Údaje byly čerpány za období od roku 1994 do roku 2013, aby bylo možné sledovat dlouhodobý vývoj obchodu a získané výsledky měly vyšší vypovídající hodnotu. Vzhledem k velkému přelomu v obchodu s živými exempláři papouška žako v EU, který nastal po roce 2005, kdy došlo k zákazu dovozu živých ptáků z volné přírody, bylo často počítáno s údaji dělenými do intervalů let 1994-2005 a 2006-2013. Data byla dále upravena do kontingenčních tabulek, na základě kterých byly sestaveny vypovídající tabulky a grafy.

Statistické vyhodnocení trendů obchodu bylo testováno v programu Statistica verze 12 metodou jednoduché lineární regrese na hladině významnosti $p < 0,05$, případně byla pro vyhodnocení dat zvolena vhodnější metoda klouzavých průměrů, jež zjednodušuje tendenční analýzu vyladěním výkyvů, k nimž mohlo dojít.

Tab. 4: Členské země EU, jejich zkratky a rok vstupu do EU (EU 2015)

Název země	Zkratka země	Datum (případně rok) vstupu do EU
Belgické království	BE	1952
Bulharská republika	BG	1. 1. 2007
Česká republika	CZ	1. 5. 2004
Dánské království	DK	1973
Estonská republika	EE	1. 5. 2004
Finská republika	FI	1995
Francouzská republika	FR	1952
Chorvatská republika	HR	1. 7. 2013
Irská republika	IE	1973
Italská republika	IT	1952
Kyperská republika	CY	1. 5. 2004
Litevská republika	LT	1. 5. 2004
Lotyšská republika	LV	1. 5. 2004
Lucemburské velkovévodství	LU	1952
Maďarsko	HU	1. 5. 2004
Maltská republika	MT	1. 5. 2004
Spolková republika Německo	DE	1952
Nizozemské království	NL	1952
Polská republika	PL	1. 5. 2004
Portugalská republika	PT	1986
Rakouská republika	AT	1995
Rumunsko	RO	1. 1. 2007
Řecká republika	GR	1981
Slovenská republika	SK	1. 5. 2004
Slovinská republika	SI	1. 5. 2004
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	GB	1973
Španělské království	ES	1986
Švédské království	SE	1995

Pojmy a zkratky:

Blízký a Střední východ - Bahrajn, Egypt, Irák, Írán, Izrael, Jemen, Jordán, Katar,

Kuvajt, Libanon, Omán, Saúdská Arábie, Spojené Arabské emiráty, Sýrie, Turecko

J a JV Asie - Bangladěš, Brunej, Filipíny, Hongkong, Indie, Indonésie, Jižní Korea, Srí

Lanka, Myanmar, Maledivy, Malajsie, Nepál, Singapur, Thajsko, Tchaj-wan, Vietnam

Latinská Amerika - Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Dominikánská republika,

Ekvádor, Guatemala, Haiti, Honduras, Kolumbie, Kostarika, Kuba, Mexiko, Nikaragua,

Panama, Paraguay, Peru, Salvador, Uruguay, Venezuela

Oceánie - Austrálie a přilehlé tichomořské ostrovy

4. VÝSLEDKY

4.1 Obchod s živými exempláři papouška žako v EU

Celkový objem obchodu (dovoz a vývoz) s živými exempláři druhu *Psittacus erithacus* (dále *P. erithacus*) v letech 1994-2013 činil v Evropské unii (dále EU) 339 684 kusů. S poddruhem *Psittacus erithacus erithacus* (dále *P. e. erithacus*) bylo ve sledovaném období obchodováno 10krát intenzivněji (309 847 ex.) než s poddruhem *Psittacus erithacus timneh* (dále *P. e. timneh*) (29 837 ex.) (Tab. 5).

Tab. 5: Export, import a celkový objem obchodu živých exemplářů dle jednotlivých poddruhů druhu *Psittacus erithacus* v letech 1994-2013

Název poddruhu	Export (ks)	Import (ks)	Celkem (ks)
<i>Psittacus erithacus erithacus</i>	19314	290533	309847
<i>Psittacus erithacus timneh</i>	447	29390	29837
Celkem	19761	319923	339684

Pozn.: Poddruhy papouška žako jsou již uznány za samostatné druhy, nicméně v databázi CITES Trade Database jsou stále uváděny jako poddruhy.

4.2 Obchod s živými exempláři papouška žako z hlediska časového vývoje

Za období let 1994-2013 bylo vyvezeno z EU celkem 19 761 živých exemplářů, naproti tomu do EU bylo dovezeno celkem 319 923 exemplářů druhu *P. erithacus*.

Z tabulky č. 6 je patrné, že dovoz živých exemplářů do EU za sledované období (1994-2013) několikanásobně (16 x) převyšuje vývoz živých exemplářů z EU.

Z celkových hodnot je patrné, že se více obchodovalo s poddruhem *P. e. erithacus*, oproti poddruhu *P. e. timneh*. Nejvíce vývozu i dovozu v EU bylo provedeno v letech 1994-2005, v dalších letech došlo k poklesu objemu vývozu i dovozu druhu *P. erithacus* (Obr. 3).

Největšího objemu vývozu ve sledovaném období bylo dosaženo r. 2000, kdy bylo exportováno 2 792 živých exemplářů (Tab. 6, Obr. 1). V tomto roce bylo učiněno několik větších zakázek z Nizozemska. V roce 1998 bylo exportováno pouze 460

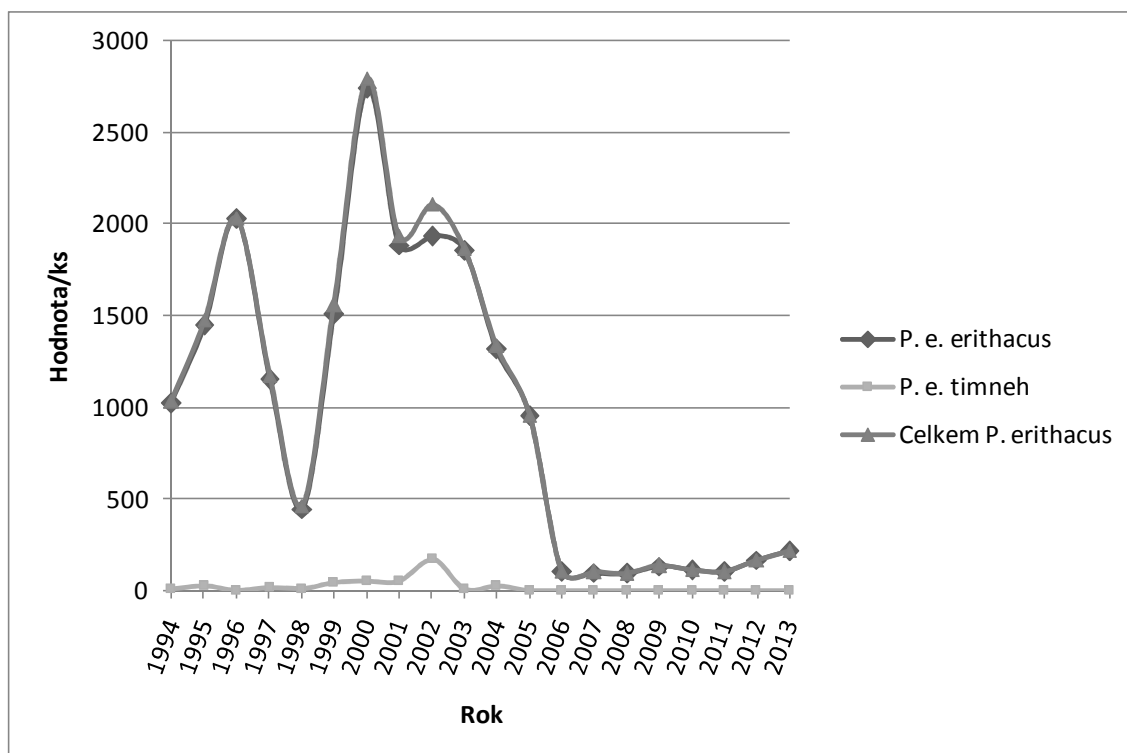
živých exemplářů *P. erithacus*. Většina vývozu byla provedena z Nizozemska, Velké Británie a Belgie.

Nejvíce kusů živých papoušků bylo dovezeno do EU r. 2004 v počtu 40 058 (Obr. 2). Většina zvířat byla importována z divoké přírody Afriky. V roce 1997 bylo do EU dovezeno pouze 7 223 živých exemplářů. Jednalo se především o jednorázové zakázky papoušků z volné přírody z Demokratické republiky Kongo do Belgie (3 297 exemplářů), do Nizozemska (1 182 exemplářů) a do Německa (841 exemplářů).

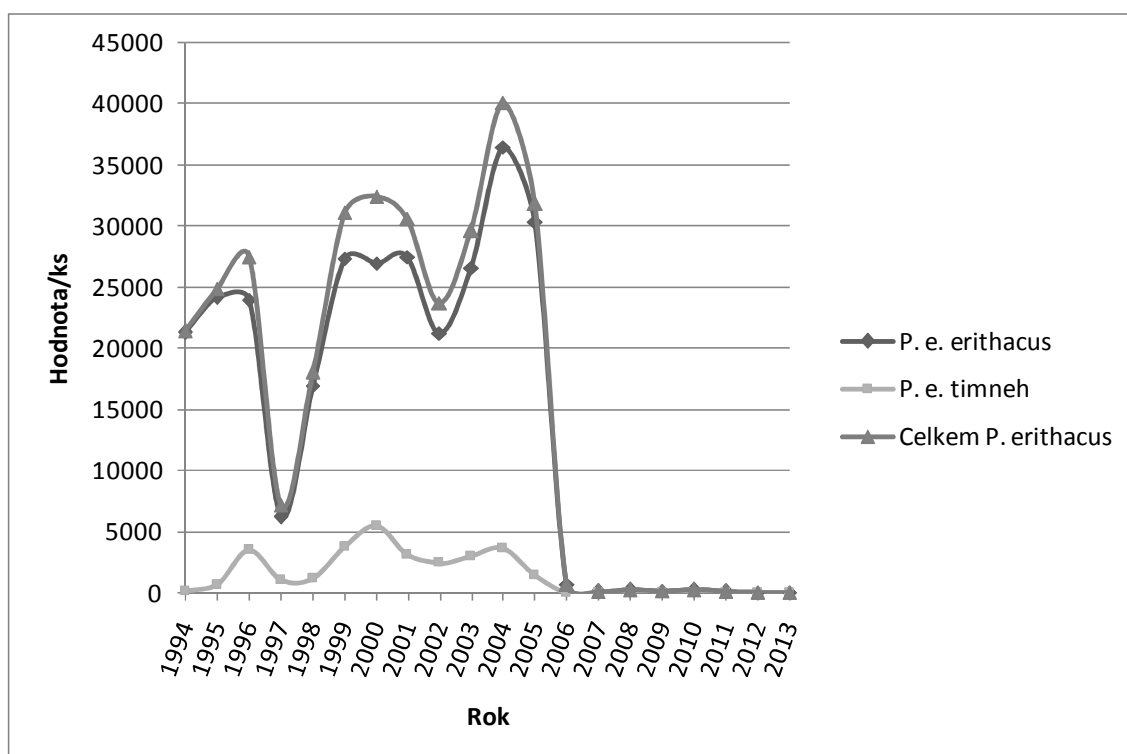
Pro přehlednější porovnání vývozu z EU a dovozu do EU v letech 1994-2013 posloužil obrázek č. 3. Z grafu je patrné, že objem dovozu v letech 1994-2005 výrazně převyšoval vývoz z EU. Od roku 2006 došlo k významnému poklesu, jak u exportovaných, tak importovaných živých exemplářů. Od roku 2011 však došlo k postupnému nárůstu vývozu (Obr. 4).

Tab. 6: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z/do EU v průběhu jednotlivých let (1994-2013)

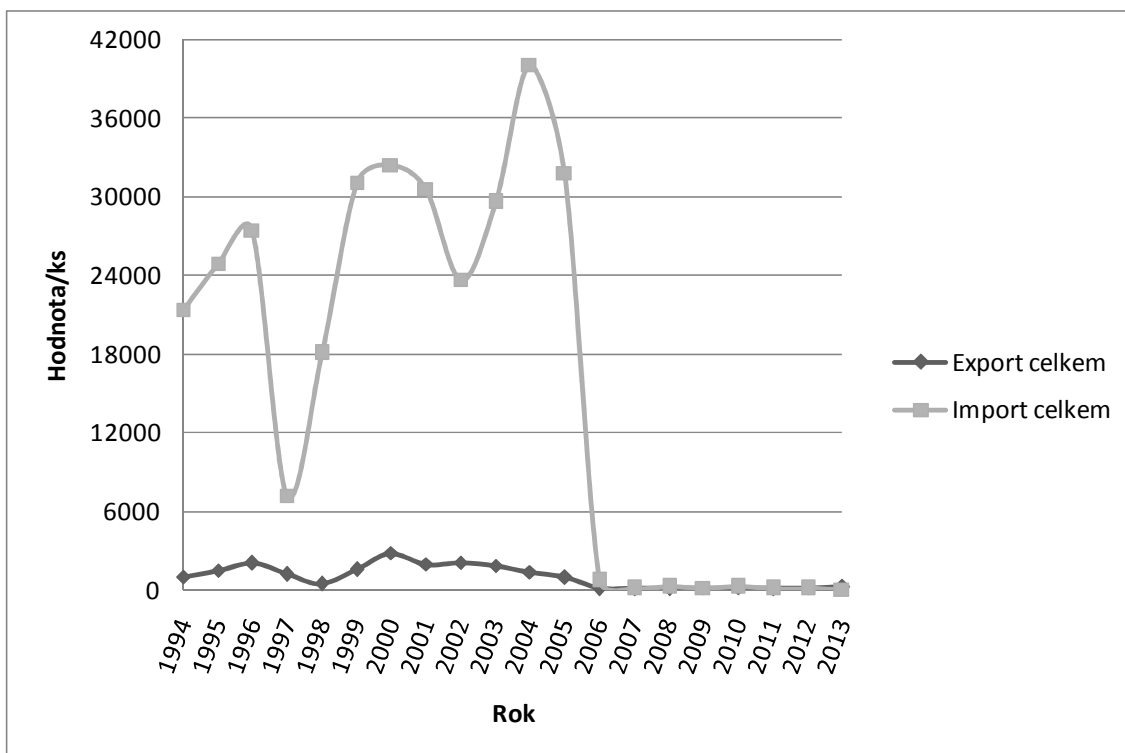
	Export z EU			Import do EU		
	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem <i>P. erithacus</i>	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem <i>P. erithacus</i>
1994	1022	9	1031	21314	92	21406
1995	1445	28	1473	24157	715	24872
1996	2029	2	2031	23988	3472	27460
1997	1154	17	1171	6205	1018	7223
1998	447	13	460	16900	1145	18045
1999	1510	48	1558	27338	3788	31126
2000	2736	56	2792	26983	5443	32426
2001	1884	54	1938	27491	3126	30617
2002	1935	171	2106	21225	2434	23659
2003	1856	10	1866	26584	3011	29595
2004	1315	23	1338	36430	3628	40058
2005	952	2	954	30334	1503	31837
2006	105	1	106	689	0	689
2007	99	2	101	103	3	106
2008	93	1	94	226	5	231
2009	135	3	138	143	0	143
2010	114	2	116	224	2	226
2011	101	0	101	89	2	91
2012	167	1	168	74	2	76
2013	215	4	219	36	1	37
Celkem	19314	447	19761	290533	29390	319923

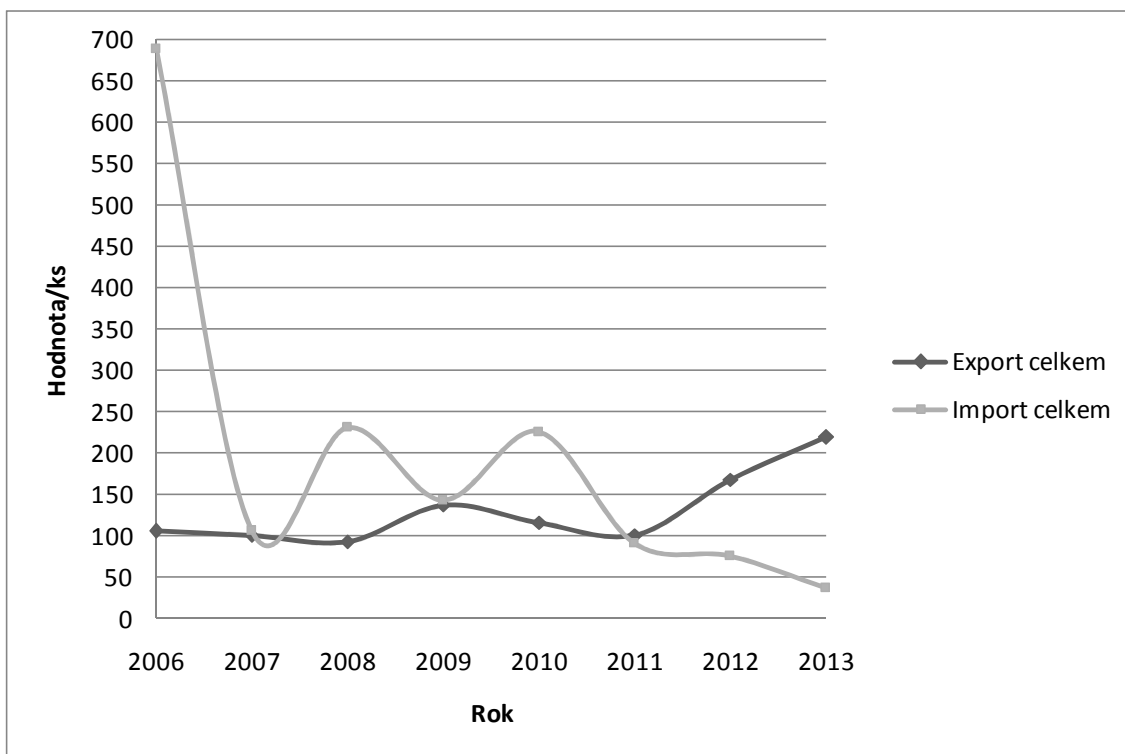
Obr. 1: Export *Psittacus erithacus* z EU dle jednotlivých poddruhů v letech 1994-2013

Obr. 2: Import *Psittacus erithacus* do EU dle jednotlivých poddruhů v letech 1994-2013

Obr. 3: Export a import *Psittacus erithacus* v EU v letech 1994-2013

Obr. 4: Export a import *Psittacus erithacus* v EU v letech 2006-2013

4.3 Obchod s živými exempláři papouška žako v členských státech EU

Počty vyvezených a dovezených živých exemplářů *P. erithacus*, za posledních 20 let dle abecedně seřazených členských zemí EU, přináší tabulka č. 7.

Hlavní státy vývozu z EU za posledních dvacet let reprezentovaly tyto země (Obr. 5): Nizozemsko (48 %), Belgie (19 %), Velká Británie (8 %) a Španělsko (7 %).

Oproti tomu největšími dovozci do EU byly představovány následujícími zeměmi (Obr. 6): Nizozemsko (32 %), Belgie (20 %), Portugalsko (13 %), Španělsko (11 %), Francie (9 %), Velká Británie (6 %) a Německo (6 %). Údaje v závorkách představují procenta z celkového objemu vývozu či dovozu.

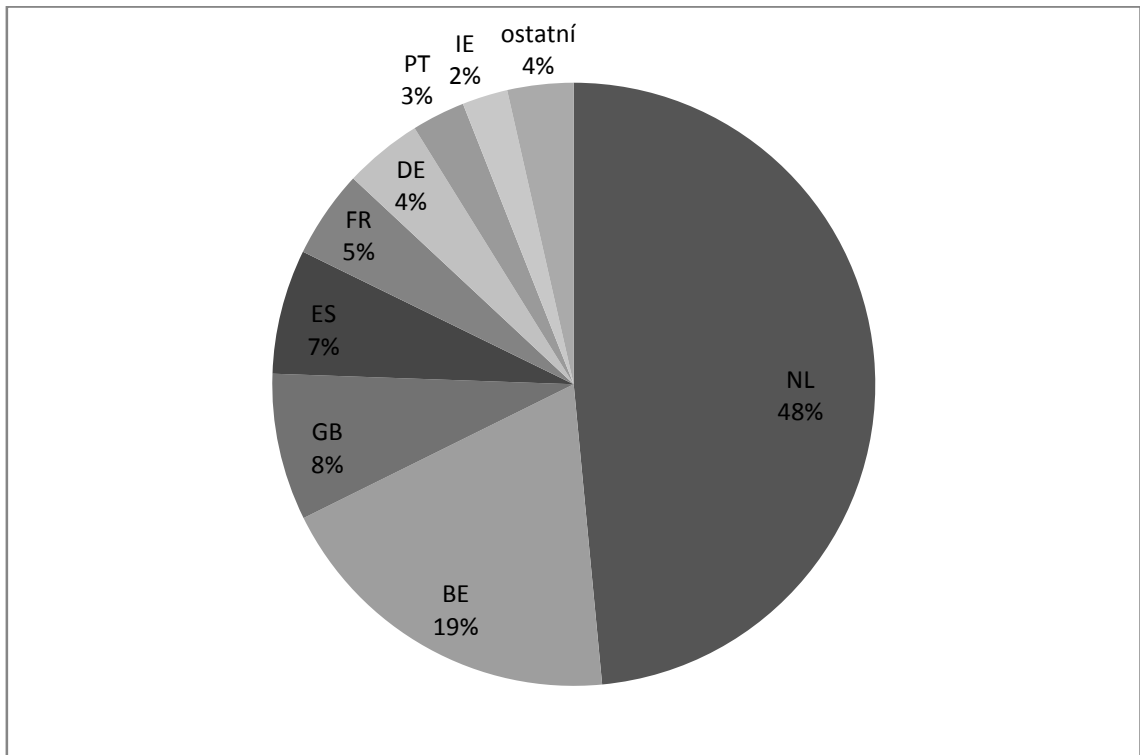
Česká republika obsadila za výše uvedené období ve vývozu exemplářů 18. místo z celkových 28 zemí EU, naproti tomu v dovozu exemplářů zaujala 10. místo.

Tab. 7: Přehled vývozu a dovozu v EU dle jednotlivých zemí za sledované období (1994-2013)

Název země	Zkratka země	Export z EU	Import do EU
Belgické království	BE	3791	63347
Bulharská republika	BG	33	16
Česká republika	CZ	9	1163
Dánské království	DK	87	162
Estonská republika	EE	0	2
Finská republika	FI	14	12
Francouzská republika	FR	931	27941
Chorvatská republika	HR	0	0
Irská republika	IE	485	193
Italská republika	IT	155	5816
Kyperská republika	CY	4	360
Litevská republika	LT	5	4
Lotyšská republika	LV	1	0
Lucemburské velkovévodství	LU	4	2
Maďarsko	HU	20	311
Maltská republika	MT	3	16
Nizozemské království	NL	9582	100645
Polská republika	PL	9	54
Portugalská republika	PT	563	41960
Rakouská republika	AT	31	44
Rumunsko	RO	1	1
Řecká republika	GR	74	2706

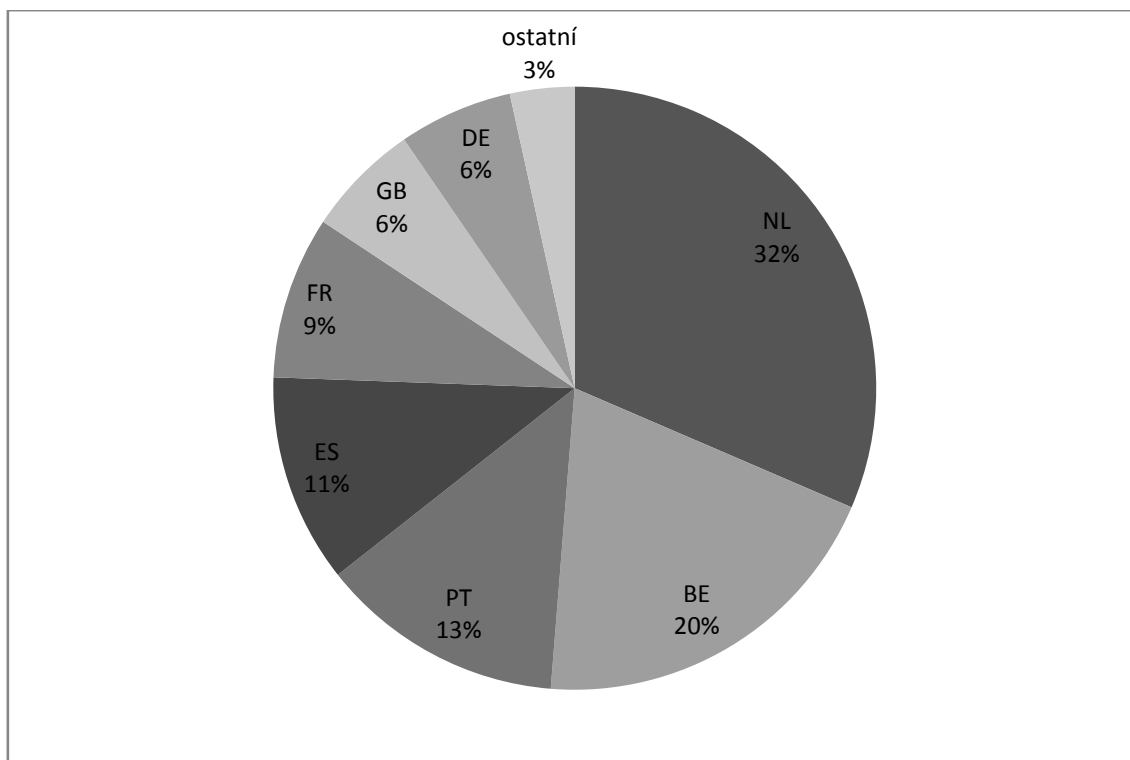
Slovenská republika	SK	6	7
Slovinská republika	SI	18	12
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	GB	1558	19620
Spolková republika Německo	DE	832	19540
Španělské království	ES	1320	35808
Švédské království	SE	225	181
CELKEM		19761	319923

Obr. 5: Procentuální zastoupení hlavních zemí vývozu z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19761)

Legenda k Obr. 5

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
BE	Belgie	GB	Velká Británie
DE	Německo	IE	Irská republika
ES	Španělsko	NL	Nizozemsko
FR	Francie	PT	Portugalsko

Obr. 6: Procentuální zastoupení hlavních zemí dovozu do EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 319923)

Legenda k Obr. 6

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
BE	Belgie	GB	Velká Británie
DE	Německo	NL	Nizozemsko
ES	Španělsko	PT	Portugalsko
FR	Francie		

4.3.1 TOP země vývozu živých exemplářů papouška žako z EU

4.3.1.1 Vývoz z Nizozemska

Z Nizozemska bylo v letech 1994-2013 vyvezeno 9 582 živých exemplářů (Tab. 8), z toho 35 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 6 495 obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody, což představuje téměř 68 % z celkového počtu exportovaných ptáků, a 3 058 (32 %) papoušků pocházelo z odchovu v zajetí. Největší podíl (15 %) vývozu těchto papoušků směřoval do České republiky, 14 % do Japonska, 11 % na Tchaj-wan, 11 % do Izraele, 7 % do Singapuru, 6 % do Kanady, 6 % do Thajska a 5 % na Kypr (Obr. 7). Živí papoušci byli do České republiky vyváženi v letech 1996-1998 a 2000-2004 v době, kdy země ještě nebyla součástí EU (Tab. 10, Obr. 9). Jak je patrné z obrázku č. 8, téměř polovina obchodu směřovala především

do V a JV Asie (44 %), následovala Evropa (23 %) a Blízký a Střední východ (18 %). Z Nizozemska byl prováděn vývoz na všechny kontinenty, kromě Austrálie (Tab. 9).

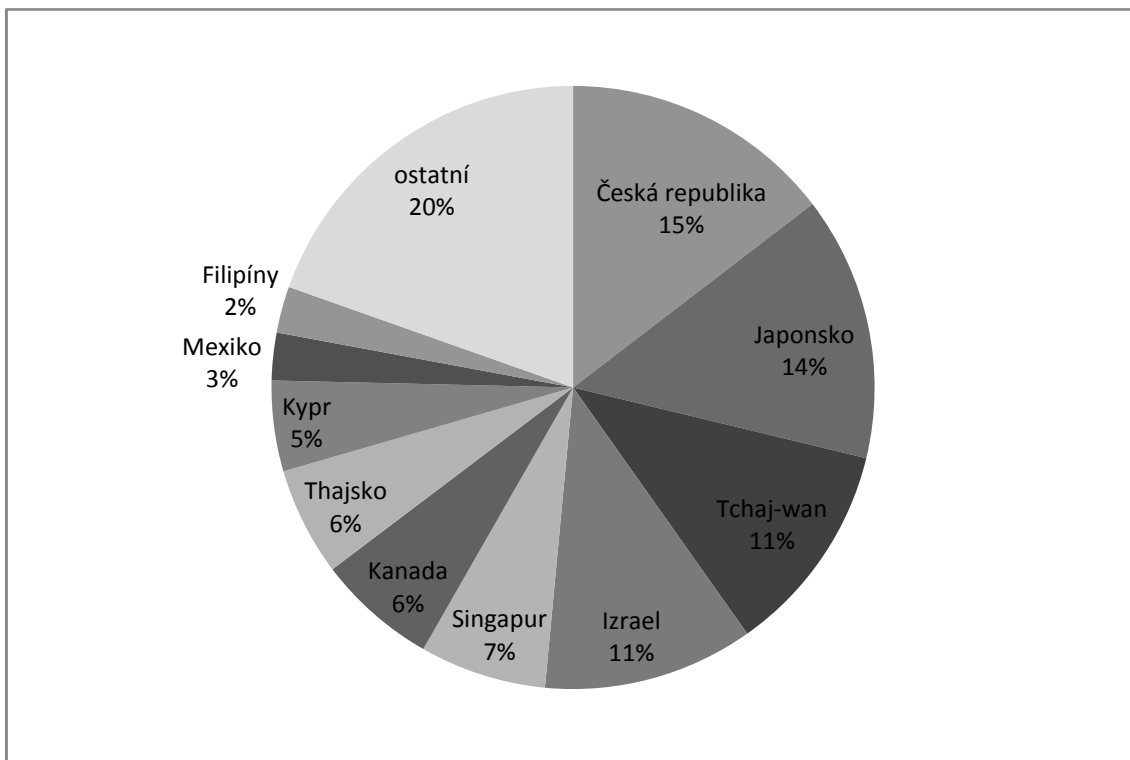
Při detailnějším pohledu byl každoročně do roku 2005 prováděn vývoz do Japonska a nejvíce vývozu bylo uskutečněno v r. 2000 (1697 ex.), kdy od tohoto roku byl zahájen export do České republiky, na Kypr a na Tchaj-wan (Tab. 10). V roce 1998 bylo vyvezeno pouze 181 exemplářů (Tab. 10, Obr. 9). V letech 2006-2013 došlo k podstatnému poklesu vývozu pouze na 153 exemplářů v tomto období, což představovalo 1,5 % celkového vývozu za sledované období 1994-2013. V roce 2013 došlo k nárůstu vývozu na 79 kusů, oproti předchozím sedmi rokům, kdy byl obchod směřován do Turecka, Brazílie a Jižní Koreje (Tab. 11, Obr. 10).

Tab. 8: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Nizozemska dle zemí dovozu za období 1994-2013

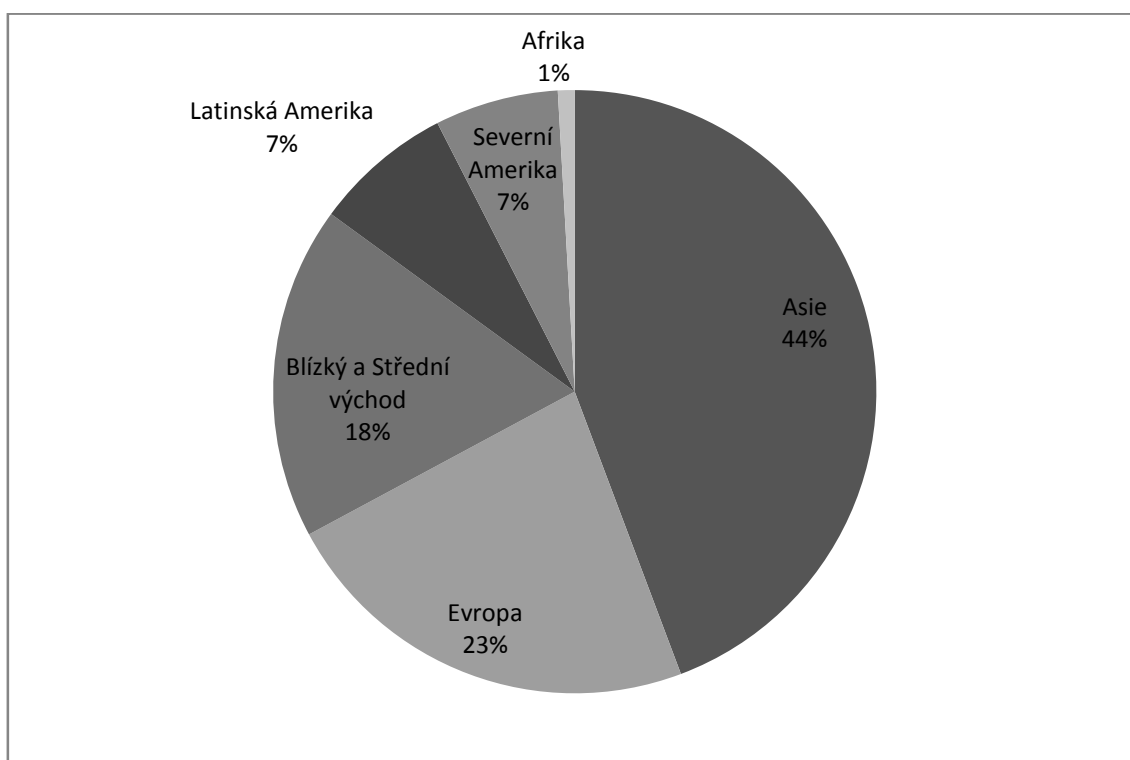
Vývoz z Nizozemska	
Česká republika	1398
Japonsko	1359
Tchaj-wan	1096
Izrael	1080
Singapur	651
Kanada	616
Thajsko	557
Kypr	465
Mexiko	245
Filipíny	237
ostatní	1878
Celkem	9582

Tab. 9: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Nizozemska dle oblastí dovozu za období 1994-2013

Vývoz z Nizozemska	
Asie	4242
Evropa	2192
Blízký a Střední východ	1714
Latinská Amerika	713
Severní Amerika	635
Afrika	86
Celkem	9582

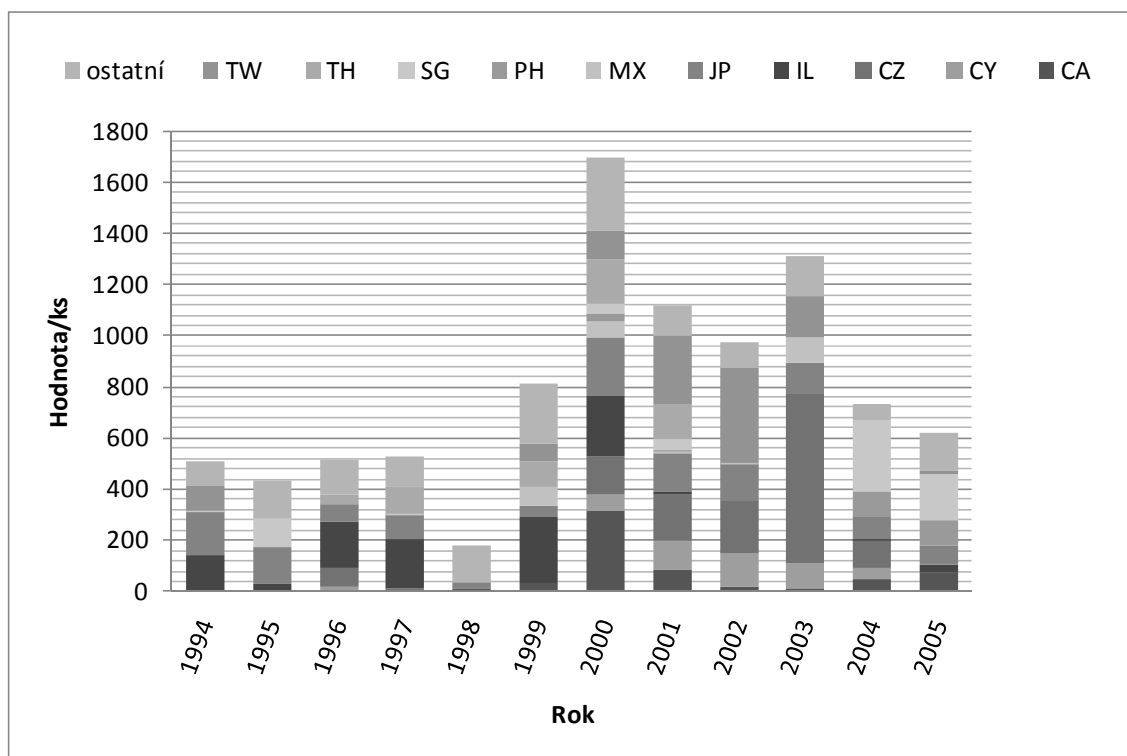
Obr. 7: Procentuální zastoupení dovozců třetích zemí dle vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Nizozemska za sledované období (1994-2013) (n = 9582)

Obr. 8: Procentuální zastoupení oblastí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Nizozemska za sledované období (1994-2013) (n = 9582)

Tab. 10: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Nizozemska dle jednotlivých let za období 1994-2005

Rok	Země dovozu											Celkem
	CA	CY	CZ	IL	JP	MX	PH	SG	TH	TW	ostatní	
1994	0	0	0	140	175	0	0	2	0	96	95	508
1995	0	0	0	30	144	0	0	112	0	0	150	436
1996	0	20	75	180	64	0	0	0	42	0	132	513
1997	0	0	15	190	101	0	0	1	100	0	121	528
1998	11	0	0	0	25	0	0	0	0	0	145	181
1999	31	0	0	260	42	75	0	0	98	73	235	814
2000	318	62	150	235	226	66	30	34	175	113	288	1697
2001	87	109	182	14	151	2	8	40	140	268	116	1117
2002	21	127	206	0	147	2	0	0	0	371	99	973
2003	10	103	660	0	120	100	0	0	0	161	158	1312
2004	51	44	110	1	88	0	99	280	0	0	59	732
2005	77	0	0	30	70	0	100	182	0	14	145	618
Celkem	606	465	1398	1080	1353	245	237	651	555	1096	1743	9429

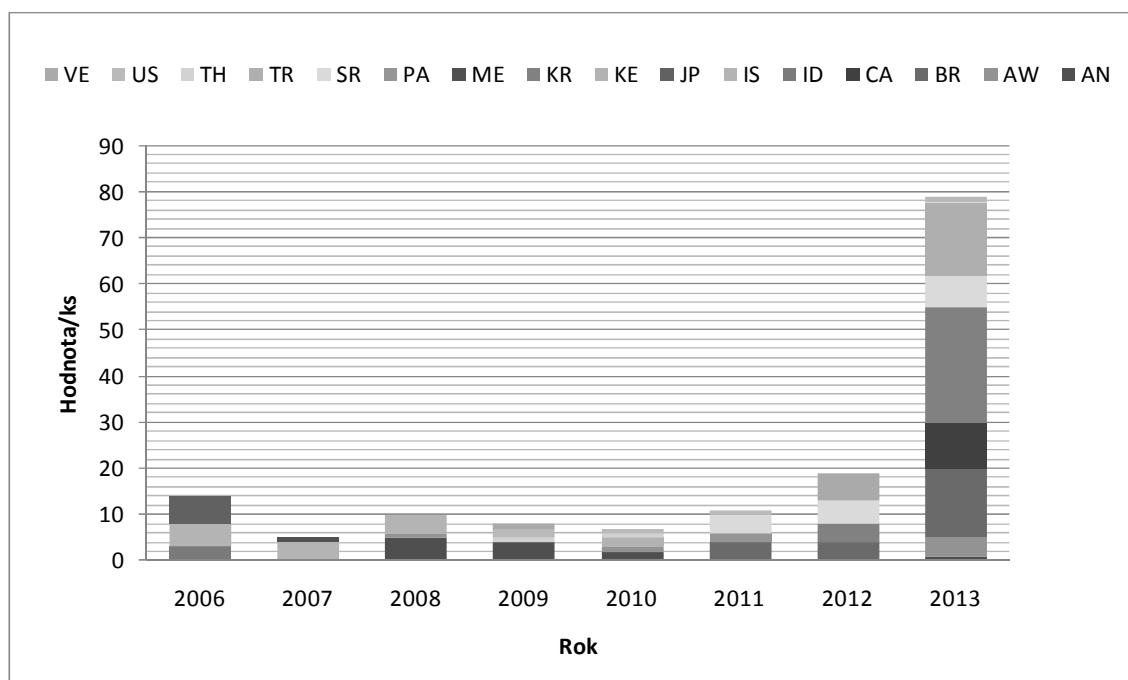
Obr. 9: Přehled vývozu z Nizozemska do jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 10, Obr. 9

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CA	Kanada	MX	Mexiko
CY	Kypr	PH	Filipíny
CZ	Česká republika	SG	Singapur
IL	Izrael	TH	Thajsko
JP	Japonsko	TW	Tchaj-wan

Tab. 11: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Nizozemska dle jednotlivých let za období (2006-2013)

Rok	Země dovozu																Celkem
	AN	AW	BR	CA	ID	IS	JP	KE	KR	ME	PA	SR	TR	TH	US	VE	
2006	0	0	0	0	3	5	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
2007	0	0	0	0	0	4	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5
2008	5	1	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
2009	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	8
2010	2	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	1	0	7
2011	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0	0	1	0	11
2012	0	0	4	0	0	0	0	0	4	0	0	5	0	0	0	6	19
2013	1	4	15	10	0	0	0	0	25	0	0	7	16	0	1	0	79
Celkem	12	6	23	10	3	13	6	2	29	1	2	16	16	2	5	7	153

Obr. 10: Přehled vývozu z Nizozemska do jednotlivých zemí za období 2006-2013

Legenda k Tab. 11, Obr. 10

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AN	Antily	KR	Jižní Korea
AW	Aruba	ME	Montenegro
BR	Brazílie	PA	Panama
CA	Kanada	SR	Surinam
ID	Indonésie	TR	Turecko
IS	Island	TH	Thajsko
JP	Japonsko	US	USA
KE	Keňa	VE	Venezuela

4.3.1.2 Vývoz z Belgie

Z Belgie bylo vyvezeno v období 1994-2013 3 791 živých exemplářů (Tab. 12), z toho 20 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 2 903 (77 %) exemplářů pocházelo z volné přírody a 3 648 (96 %) vyvezených exemplářů bylo využito pro komerční obchod. Největší podíl (27 %) vývozu směřoval do Izraele, 12 % na Maltu, 8 % do Mexika, 5 % do Kanady a 5 % do České republiky (Obr. 11). 31 % veškerého vývozu z Belgie putovalo do Evropy, 30 % na Blízký a Střední východ a 18 % do JV Asie (Tab. 13, Obr. 12). Všechny vývozy do uvedených evropských zemí dle tabulky č. 12 (Malta, Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovensko) byly zaznamenány před vstupem států do EU v r. 2004.

Nejvíce vývozu v období 1994-2005 proběhlo v letech 1994-1996 a nejméně v r. 1998 a v r. 2005 (Obr. 13). Pravidelný každoroční obchod v letech 1994-2005 probíhal s Izraelem (1016 ex.) a s Maltou (449 ex.) (Tab. 14). V letech 2006-2013 došlo k exportu pouze 62 exemplářů (Tab. 15, Obr. 14), což představuje 1,6 % celkového vývozu z Belgie za sledované období 1994-2013.

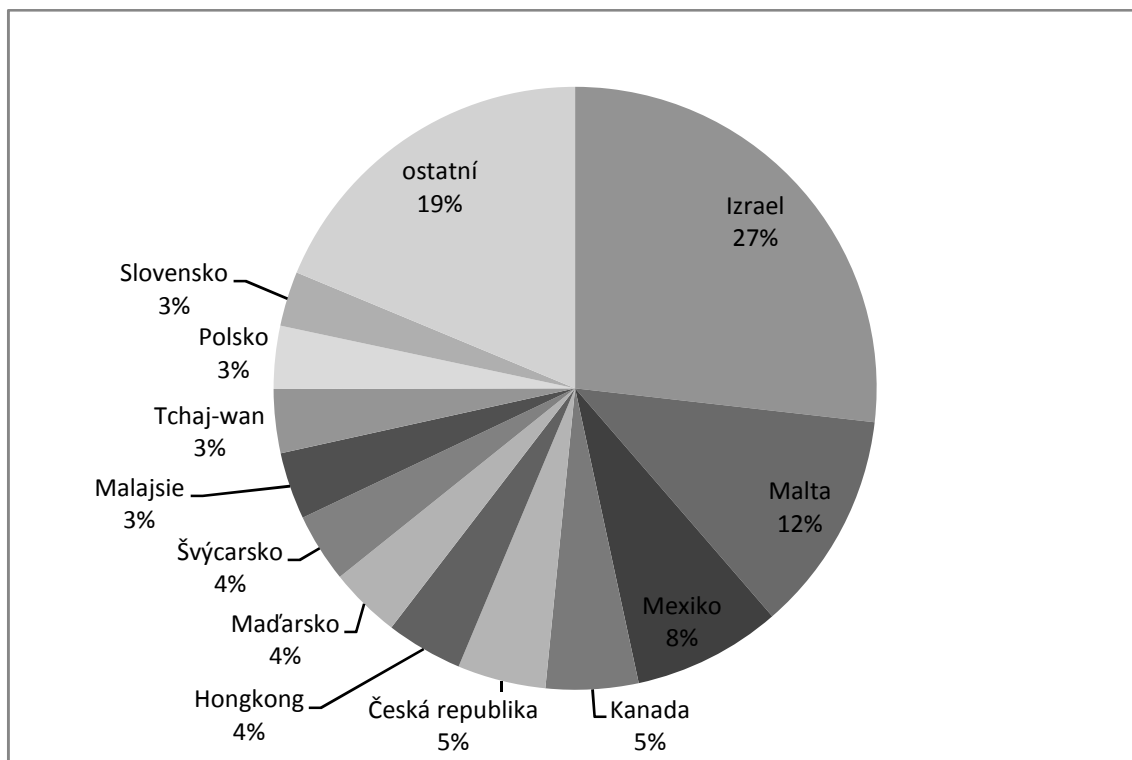
Tab. 12: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie dle zemí dovozu za období 1994-2013

Vývoz z Belgie	
Izrael	1016
Malta	449
Mexiko	302
Kanada	188
Česká republika	180

Hongkong	156
Maďarsko	145
Švýcarsko	140
Malajsie	136
Tchaj-wan	130
Polsko	128
Slovensko	111
ostatní	710
CELKEM	3791

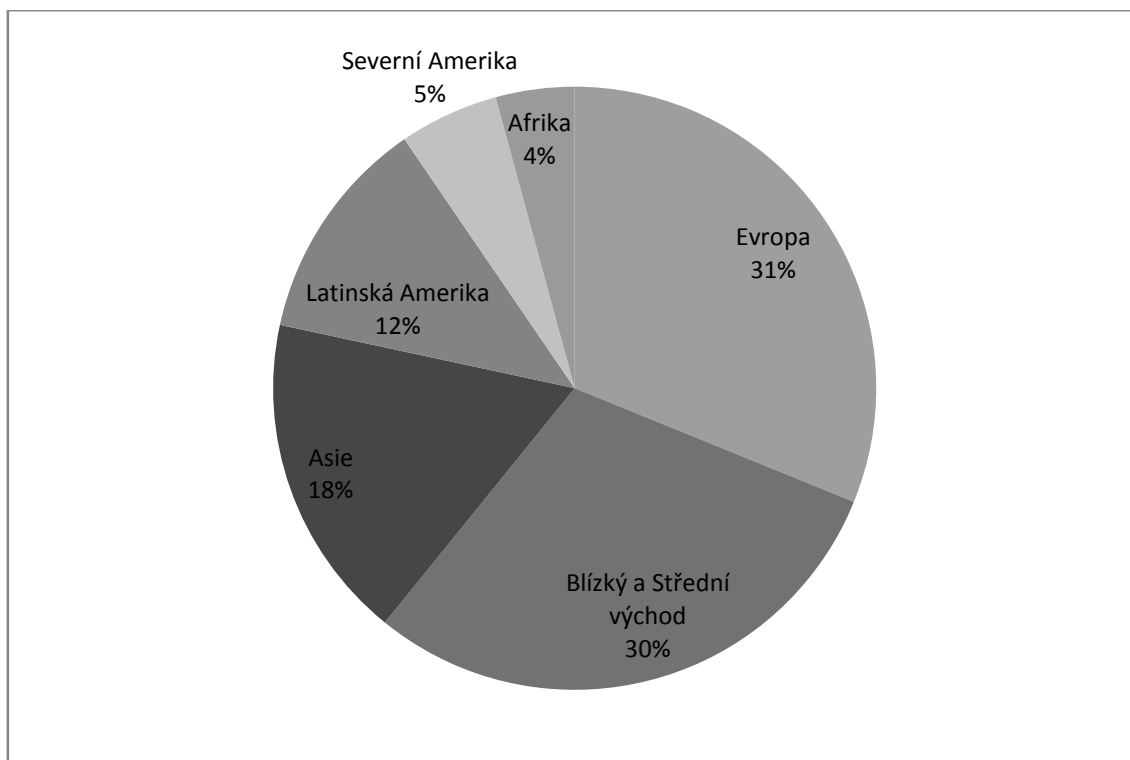
Tab. 13: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie dle oblastí dovozu za období 1994-2013

Vývoz z Belgie	
Evropa	1181
Blízký a Střední východ	1125
V a JV Asie	665
Latinská Amerika	458
Severní Amerika	202
Afrika	160
Celkem	3791

Obr. 11: Procentuální zastoupení zemí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie za sledované období (1994-2013) (n = 3791)

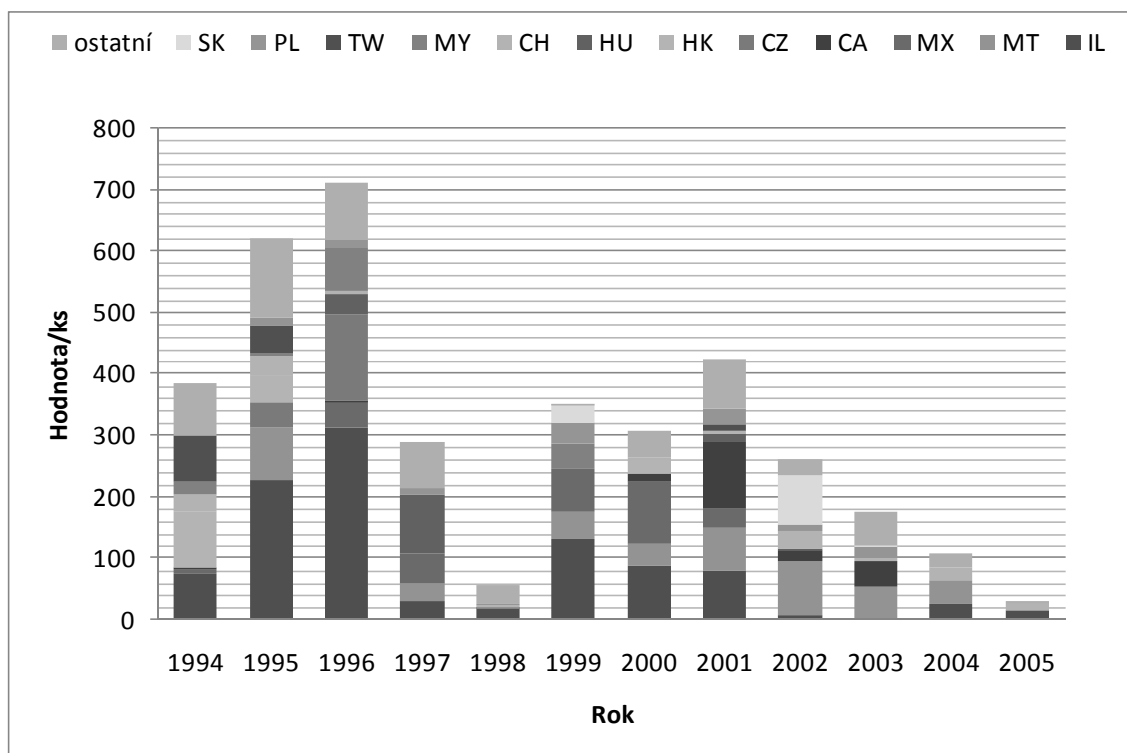

Obr. 12: Procentuální zastoupení oblastí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie za sledované období (1994-2013) (n = 3791)

Tab. 14: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie dle jednotlivých let za období 1994-2005

Rok	Země dovozu													Celkem
	IL	MT	MX	CA	CZ	HK	HU	CH	MY	TW	PL	SK	ostatní	
1994	74	0	10	1	0	90	0	30	20	75	0	0	86	386
1995	229	85	0	0	40	45	0	30	6	45	12	0	129	621
1996	314	0	42	1	140	0	34	4	70	0	14	0	92	711
1997	30	29	50	0	0	0	96	0	0	0	10	0	75	290
1998	20	2	0	0	0	0	0	1	0	0	3	0	32	58
1999	132	45	70	0	0	0	0	0	40	0	34	30	2	353
2000	87	37	100	15	0	21	0	3	0	0	0	0	44	307
2001	81	70	30	108	0	0	14	6	0	10	25	0	81	425
2002	7	88	0	20	0	0	1	30	0	0	10	80	25	261
2003	0	55	0	41	0	0	0	4	0	0	20	1	55	176
2004	26	38	0	0	0	0	0	21	0	0	0	0	24	109
2005	16	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	0	6	32
Celkem	1016	449	302	186	180	156	145	139	136	130	128	111	651	3729

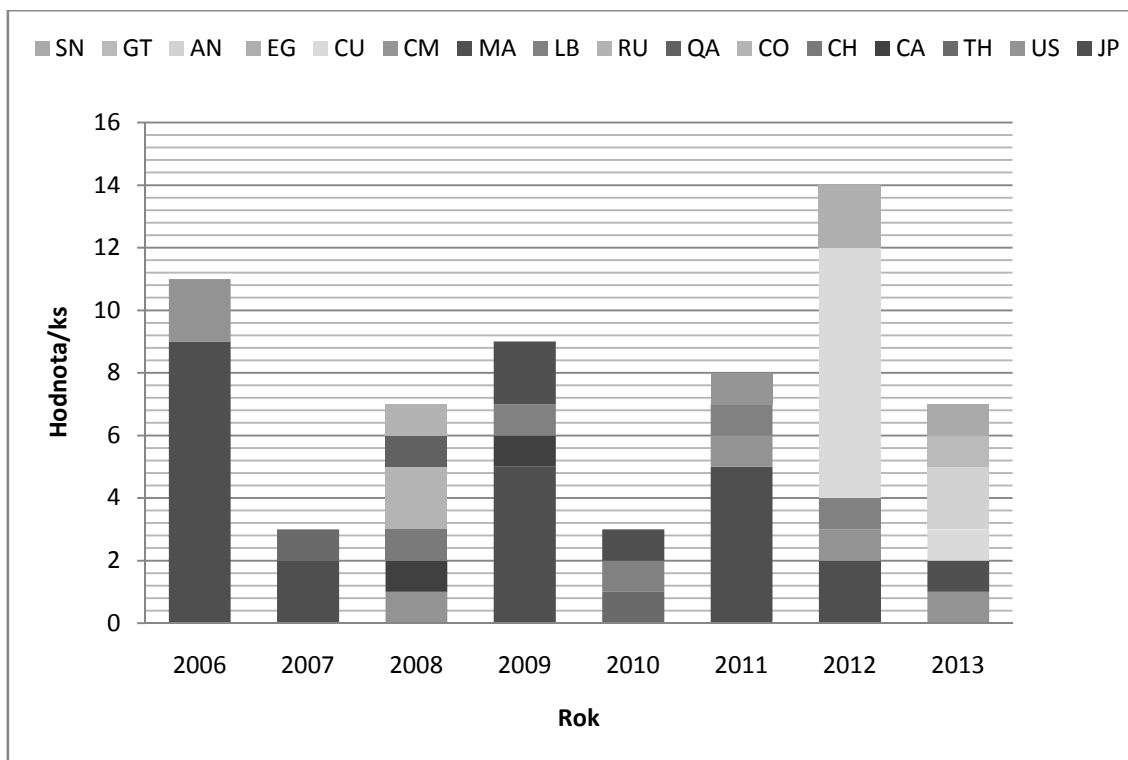
Obr. 13: Přehled vývozu z Belgie do jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 14, Obr. 13

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CA	Kanada	MT	Malta
CZ	Česká republika	MX	Mexiko
HK	Hongkong	MY	Malajsie
HU	Maďarsko	PL	Polsko
CH	Švýcarsko	SK	Slovensko
IL	Izrael	TW	Tchaj-wan

Tab. 15: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie dle jednotlivých let za období (2006-2013)

Rok	Země dovozu																Celkem
	JP	US	TH	CA	CH	CO	QA	RU	LB	MA	CM	CU	EG	AN	GT	SN	
2006	9	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
2007	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
2008	0	1	0	1	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7
2009	5	0	0	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	9
2010	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	3
2011	5	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	8
2012	2	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	8	2	0	0	0	14
2013	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	1	1	7
Celkem	23	6	2	2	1	2	1	1	4	4	1	9	2	2	1	1	62

Obr. 14: Přehled vývozu z Belgie do jednotlivých zemí za období 2006-2013

Legenda k Tab. 15, Obr. 14

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AN	Antily	JP	Japonsko
CA	Kanada	LB	Libanon
CO	Kolumbie	MA	Maroko
CM	Kamerun	QA	Katar
CU	Kuba	RU	Rusko
EG	Egypt	SN	Senegal
GT	Guatemala	TH	Thajsko
CH	Švýcarsko	US	USA

4.3.1.3 Vývoz z Velké Británie

Z Velké Británie bylo vyvezeno v období 1994-2013 1 558 živých exemplářů (Tab. 16), z toho 213 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 759 (48 %) exemplářů bylo z odchovů, 672 (43 %) exemplářů pocházelo z volné přírody a 1 142 (73 %) vyvezených exemplářů bylo využito pro komerční obchod. Největší podíl (14 %) vývozu směřoval do Kanady, 13 % na Kypr, 10 % na Filipíny a 7 % na Island (Obr. 15). 27 % veškerého vývozu z Velké Británie putovalo na Blízký a Střední východ,

25 % především do J a JV Asie, 19 % do Severní Ameriky a 17 % do Evropy (Tab. 17, Obr. 16).

Všechny každoroční vývozy na Kypr byly zaznamenány před vstupem státu do EU v r. 2004 (197 ex.). Pravidelně se v menším množství obchodovalo i se Spojenými Arabskými emiráty a USA (Tab. 18). Kanada představovala největšího dovozce především díky jednorázovým větším komerčním zakázkám s odchycenými papoušky z volné přírody v roce 2002. Největší vývoz ze země byl zaznamenán v r. 2002 (433 ex.) (Obr. 17).

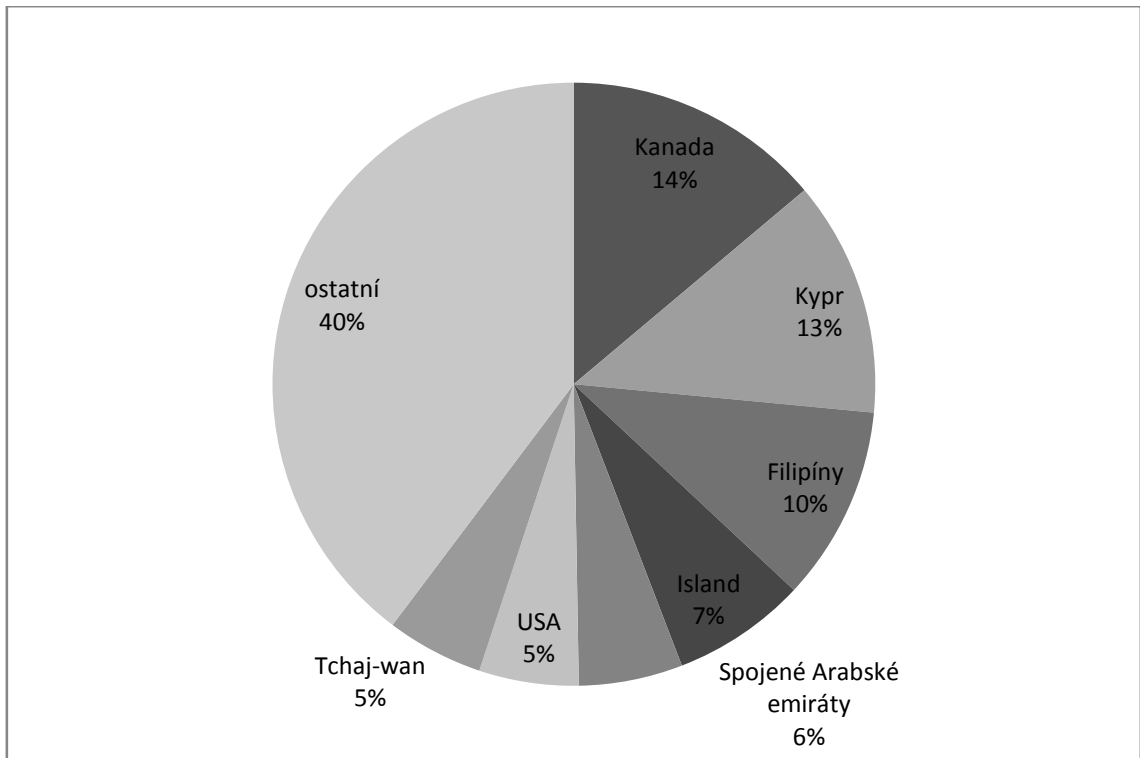
V letech 2006-2013 bylo vyvezeno 102 exemplářů, což představuje 6,5 % vývozu za sledované období. V roce 2013 dle databáze neproběhl žádný vývoz ze země (Tab. 19, Obr. 18).

Tab. 16: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Velké Británie dle zemí dovozu za období 1994-2013

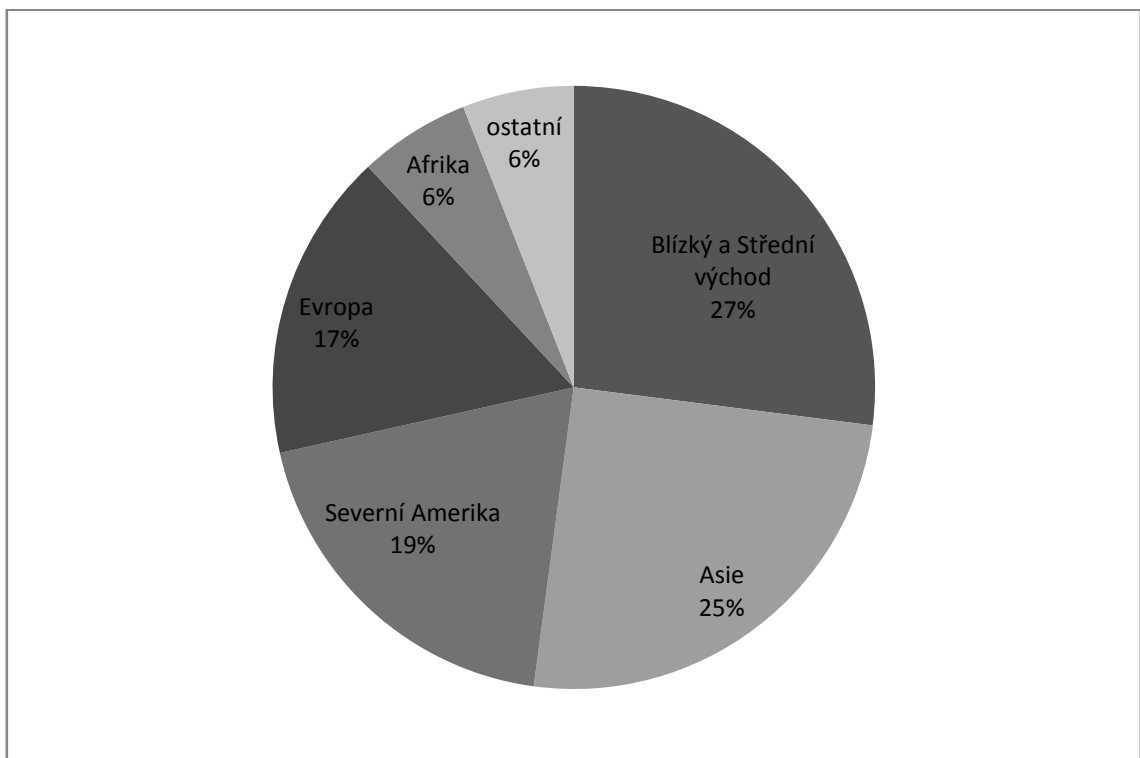
Vývoz z Velké Británie	
Kanada	216
Kypr	197
Filipíny	163
Island	112
Spojené Arabské emiráty	87
USA	83
Tchaj-wan	81
ostatní	619
CELKEM	1558

Tab. 17: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Belgie dle oblastí dovozu za období 1994-2013

Vývoz z Velké Británie	
Blízký a Střední východ	421
Asie	391
Severní Amerika	302
Evropa	258
Afrika	93
Latinská Amerika	85
nespecifikováno	8
Celkem	1558

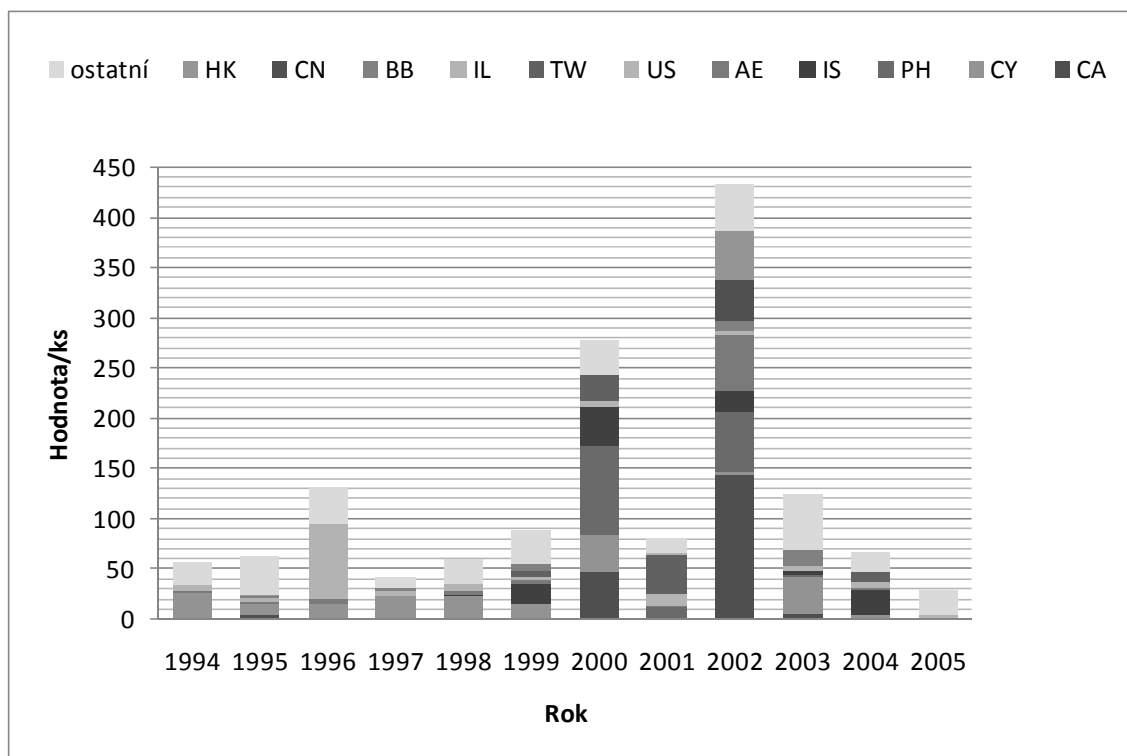
Obr. 15: Procentuální zastoupení zemí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Velké Británie za sledované období (1994-2013) (n = 1558)

Obr. 16: Procentuální zastoupení oblastí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Velké Británie za sledované období (1994-2013) (n = 1558)

Tab. 18: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Velké Británie dle jednotlivých let za období (1994-2005)

Rok	Země dovozu												Celkem
	CA	CY	PH	IS	AE	US	TW	IL	BB	CN	HK	ostatní	
1994	0	28	0	0	1	5	0	0	0	0	0	23	57
1995	4	11	0	0	2	5	1	0	1	0	2	37	63
1996	0	16	0	0	5	2	0	72	0	0	0	37	132
1997	0	24	0	0	0	4	0	0	4	0	0	10	42
1998	0	23	0	2	3	3	0	6	0	0	0	23	60
1999	0	16	0	20	4	3	6	0	7	0	0	33	89
2000	48	35	90	39	0	7	24	0	0	0	0	36	279
2001	1	1	10	0	2	11	40	1	0	0	0	14	80
2002	144	3	60	20	56	5	0	0	10	40	50	45	433
2003	7	36	1	5	0	4	0	0	16	0	0	56	125
2004	1	4	0	25	1	7	10	0	0	0	0	19	67
2005	1	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	25	29
Celkem	206	197	161	111	75	58	81	79	38	40	52	358	1456

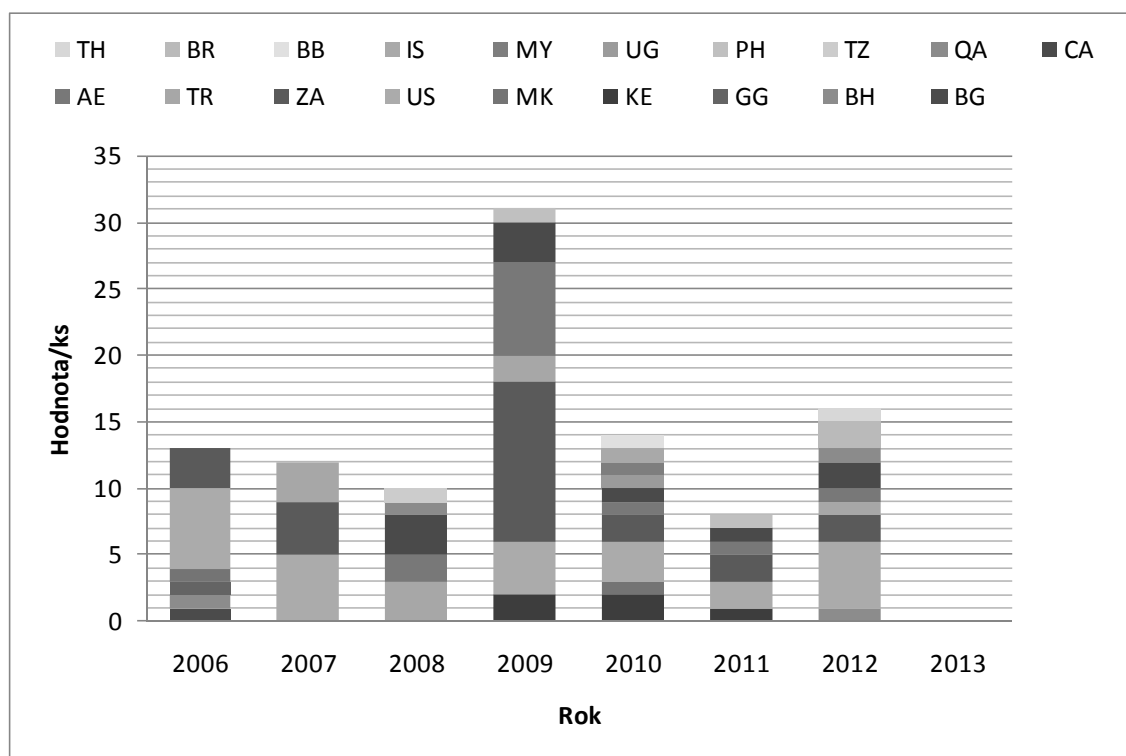
Obr. 17: Přehled vývozu z Velké Británie do jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 18, Obr. 17

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arabské emiráty	IL	Izrael
BB	Barbados	IS	Island
CA	Kanada	PH	Filipíny
CN	Čína	US	USA
CY	Kypr	TW	Tchaj-wan
HK	Hongkong		

Tab. 19: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Velké Británie dle jednotlivých let za období (2006-2013)

Rok	Země dovozu																			Celkem	
	BG	BH	GG	KE	MK	US	ZA	TR	AE	CA	QA	TZ	PH	UG	MY	IS	BB	BR	TH		
2006	1	1	1	0	1	6	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
2007	0	0	0	0	0	5	4	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12
2008	0	0	0	0	0	0	0	3	2	3	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10
2009	0	0	0	1	0	4	12	2	7	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	30
2010	0	0	0	1	1	3	2	0	1	1	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	13
2011	0	0	0	1	0	2	2	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	8
2012	0	1	0	0	0	5	2	1	1	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1	0	16
2013	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	1	2	1	3	2	25	25	9	12	10	2	1	2	1	1	1	1	2	1	0	102

Obr. 18: Přehled vývozu z Velké Británie do jednotlivých zemí za období 2006-2013

Legenda k Tab. 19, Obr. 18

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spoj. Ara. emiráty	IS	Island	TR	Turecko
BB	Barbados	KE	Keňa	TZ	Tanzanie
BG	Bulharsko	MK	Makedonie	UG	Uganda
BH	Bahrajn	MY	Malajsie	US	USA
BR	Brazílie	PH	Filipíny	ZA	JAR
CA	Kanada	QA	Katar		
GG	Guernsey	TH	Thajsko		

4.3.1.4 Vývoz ze Španělska

Ze Španělska bylo vyvezeno v období 1994-2013 1 320 živých exemplářů (Tab. 20), z toho 75 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. Pouze 163 (12 %) exemplářů bylo z odchovů, 1 122 (85 %) exemplářů pocházelo z volné přírody a 1 253 (95 %) vyvezených exemplářů bylo využito pro komerční obchod. Největší podíl (31 %) vývozu směřoval do Brazílie, 28 % do Argentiny, 10 % do Mexika, 9 % do Chile a rovněž 9 % do Číny (Obr. 19). 82 % veškerého vývozu ze Španělska putovalo do Latinské Ameriky, 11 % do Asie, 3 % do Evropy a 2 % na Blízký a Střední východ (Tab. 21, Obr. 20). V roce 1995-1996 bylo uskutečněno poměrně hodně komerčních exportů s papoušky z volné přírody (328 ex.). S Argentinou bylo v letech 1995-2005 každoročně obchodováno (Tab. 22, Obr. 21).

V roce 2006-2013 bylo vyvezeno 111 exemplářů, což představuje 8,4 % z celkového počtu vývozu za sledované období. V roce 2008 nedošlo k žádnému vývozu (Tab. 23, Obr. 22).

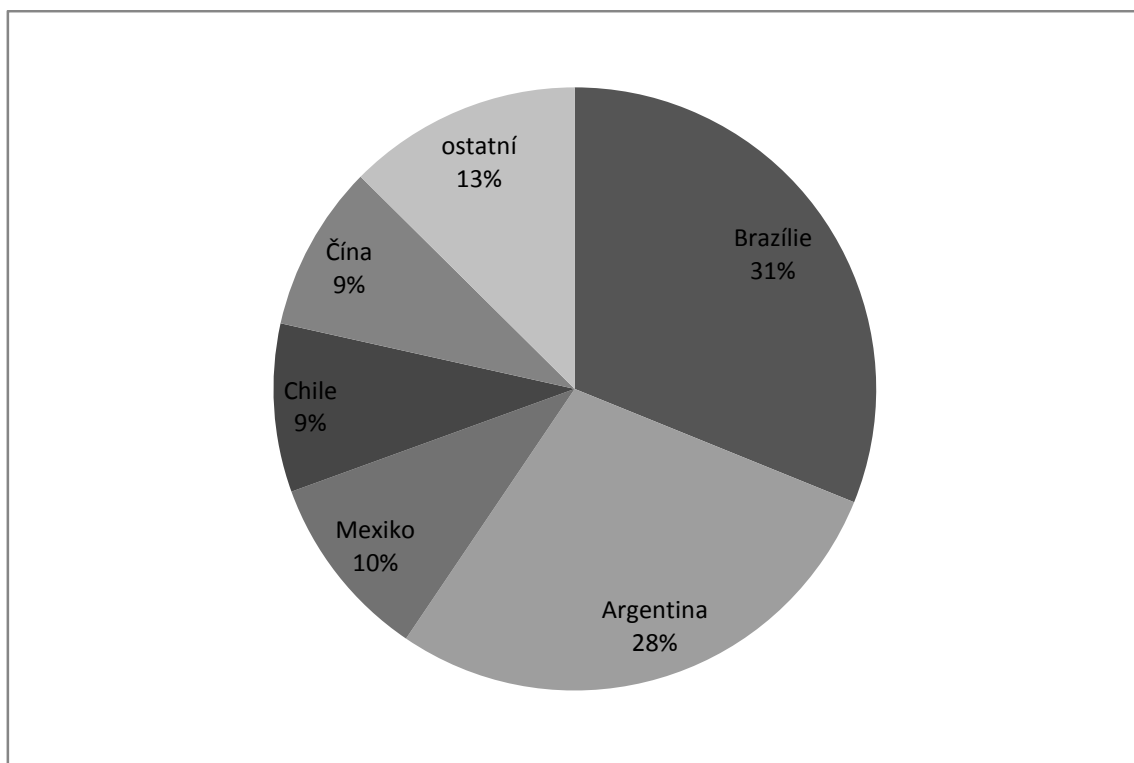
Tab. 20: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* ze Španělska dle zemí dovozu za období 1994-2013

Vývoz ze Španělska	
Brazílie	411
Argentina	374
Mexiko	132
Chile	119
Čína	118
ostatní	166
CELKEM	1320

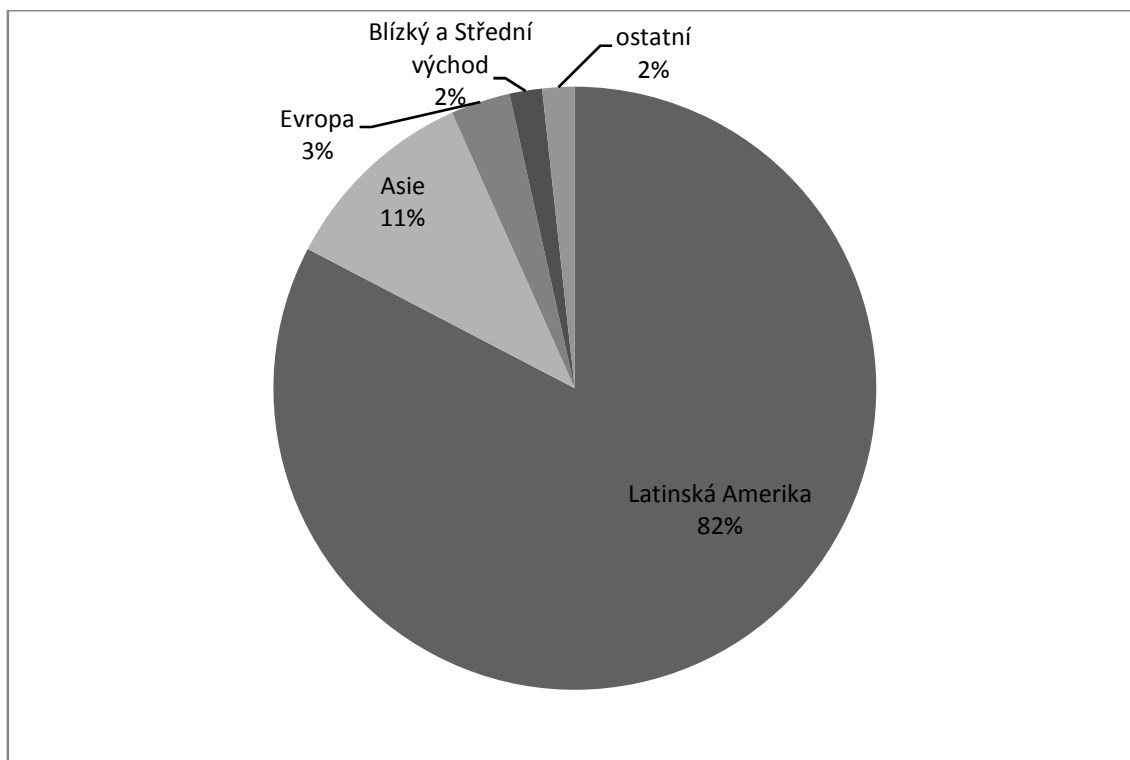

Tab. 21: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* ze Španělska dle oblastí dovozu za období 1994-2013

Vývoz ze Španělska	
Latinská Amerika	1091
Asie	141
Evropa	42
Blízký a Střední východ	23
Severní Amerika	17
Afrika	4
Oceánie	2
Celkem	1320

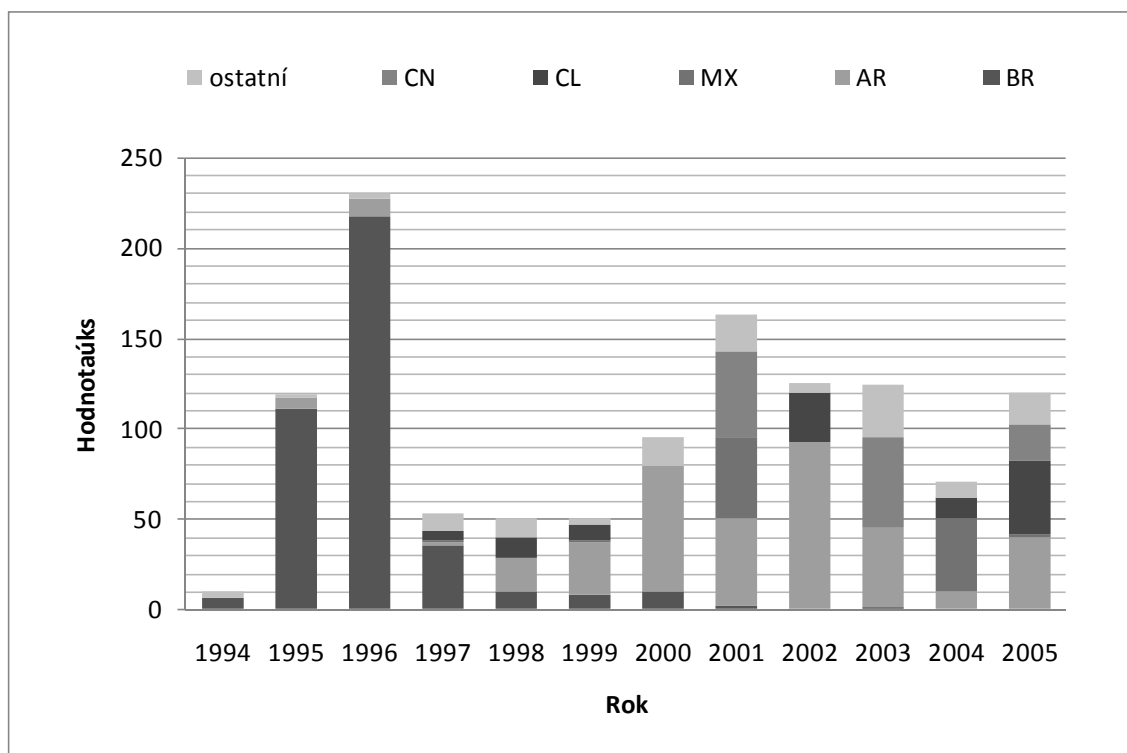
Obr. 19: Procentuální zastoupení zemí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* ze Španělska za sledované období (1994-2013) (n = 1320)

Obr. 20: Procentuální zastoupení oblastí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* ze Španělska za sledované období (1994-2013) (n = 1320)

Tab. 22: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* ze Španělska dle jednotlivých let za období (1994-2005)

Rok	Země dovozu						Celkem
	BR	AR	MX	CL	CN	ostatní	
1994	6	0	0	0	0	4	10
1995	111	6	0	0	0	2	119
1996	217	10	0	0	0	3	230
1997	35	2	1	5	0	10	53
1998	10	18	0	12	0	10	50
1999	8	29	1	9	0	3	50
2000	10	69	0	0	0	16	95
2001	2	48	45	0	48	20	163
2002	0	92	0	28	0	5	125
2003	1	44	0	0	50	29	124
2004	0	10	40	12	0	8	70
2005	0	40	1	41	20	18	120
Celkem	400	368	88	107	118	128	1209

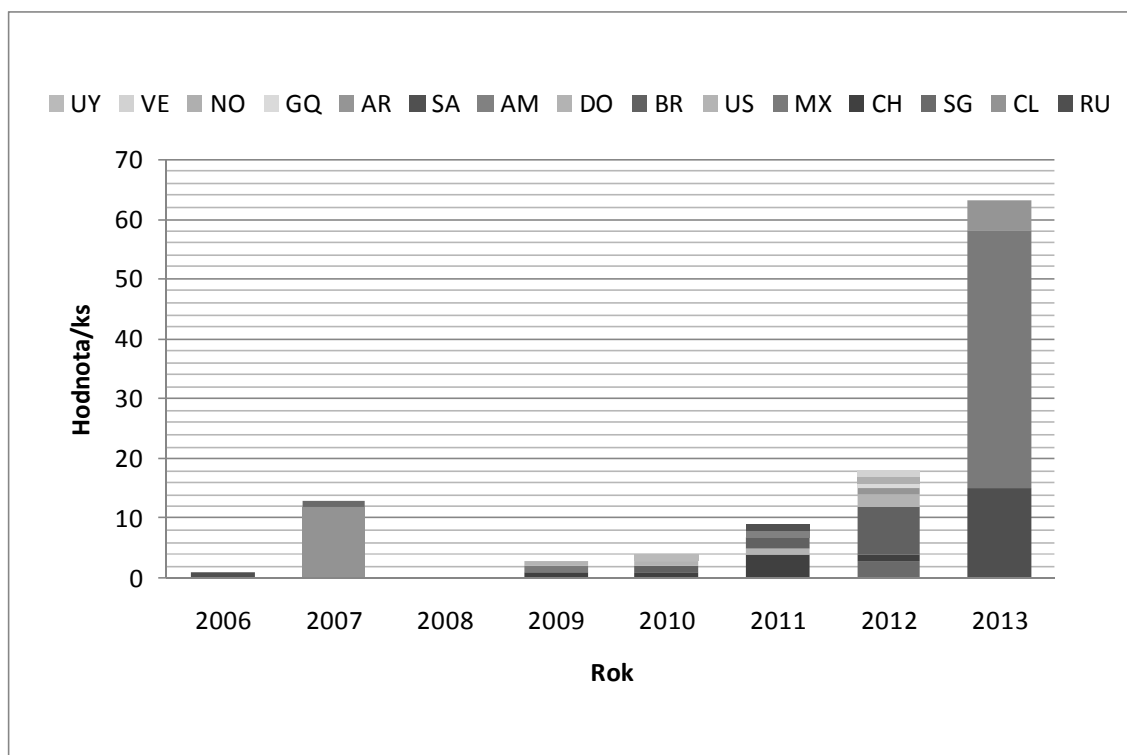
Obr. 21: Přehled vývozu ze Španělska do jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 22, Obr. 21

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AR	Argentina	CN	Čína
BR	Brazílie	MX	Mexiko
CL	Chile		

Tab. 23: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* ze Španělska dle jednotlivých let za období (2006-2013)

Rok	Země dovozu															Celkem
	RU	CL	SG	CH	MX	US	BR	DO	AM	SA	AR	GQ	NO	VE	UY	
2006	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
2007	0	12	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
2008	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2009	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
2010	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	4
2011	0	0	0	4	0	1	2	0	1	1	0	0	0	0	0	9
2012	0	0	3	1	0	0	8	2	0	0	1	1	1	1	0	18
2013	15	0	0	0	43	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	63
Celkem	16	12	4	7	44	2	11	3	1	1	6	1	1	1	1	111

Obr. 22: Přehled vývozu ze Španělska do jednotlivých zemí za období 2006-2013

Legenda k Tab. 23, Obr. 22

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AM	Arménie	GQ	Rovníková Guinea	SA	Saúdská Arábie
AR	Argentina	CH	Švýcarsko	SG	Singapur
BR	Brazílie	MX	Mexiko	US	USA
CL	Chile	NO	Norsko	UY	Uruguay
DO	Dominikánská republika	RU	Ruská federace	VE	Venezuela

4.3.1.5 Vývoz z Francie

Z Francie bylo vyvezeno v období 1994-2013 931 živých exemplářů (Tab. 24), z toho 40 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 119 (12 %) exemplářů bylo z odchovů, 671 (72 %) exemplářů pocházelo z volné přírody, 257 (27 %) bylo vyváženo pro soukromé účely a 371 (40 %) exemplářů pro komerční obchod. Největší podíl (29 %) vývozu směřoval do Kanady, 17 % na Maltu a 3 % do Japonska (Obr. 23). 35 % veškerého vývozu z Francie putovalo do Severní Ameriky, 27 % do Evropy, 27 %

do Afriky a 6 % do Asie (Tab. 25, Obr. 24). Nejvíce exemplářů bylo z Francie vyvezeno v r. 2002 (191 ex.), z toho 113 papoušků do Kanady (Tab. 26, Obr. 25).

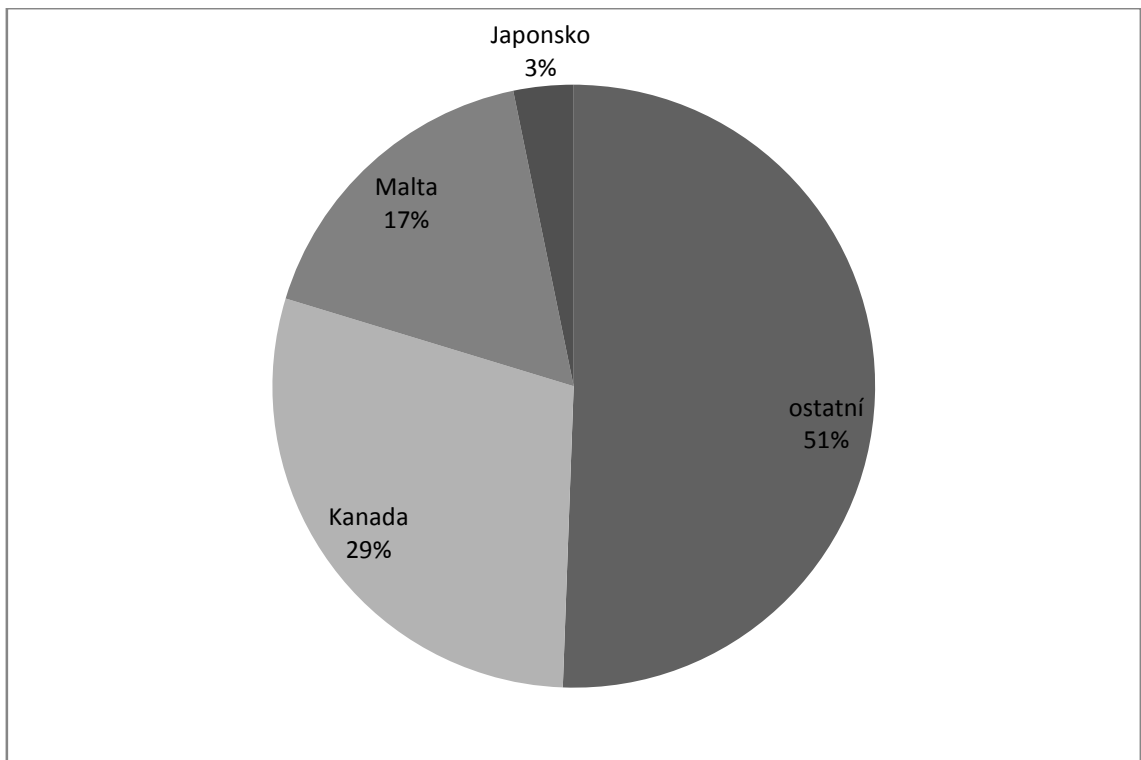
Od roku 2006 došlo k velkému poklesu vývozu a do roku 2013 probíhal každoroční obchod se Švýcarskem a USA (Tab. 27, Obr. 26). V letech 2006-2013 bylo vyvezeno 121 exemplářů, což představuje 13 % celkového vývozu za období 1994-2013.

Tab. 24: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Francie dle zemí dovozu za období 1994-2013

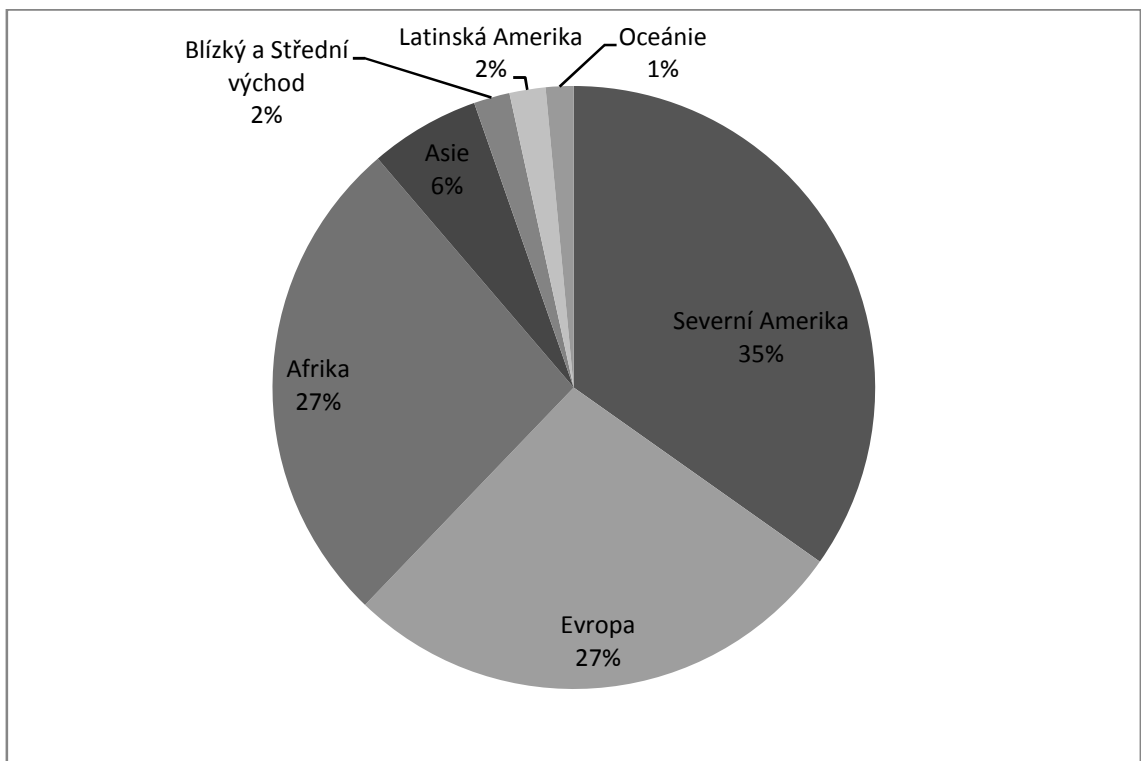
Vývoz z Francie	
Kanada	271
Malta	159
Japonsko	30
ostatní	471
Celkem	931

Tab. 25: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Francie dle oblastí dovozu za období 1994-2013

Vývoz z Francie	
Severní Amerika	324
Evropa	255
Afrika	247
Asie	55
Blízký a Střední východ	18
Latinská Amerika	18
Oceánie	14
Celkem	931

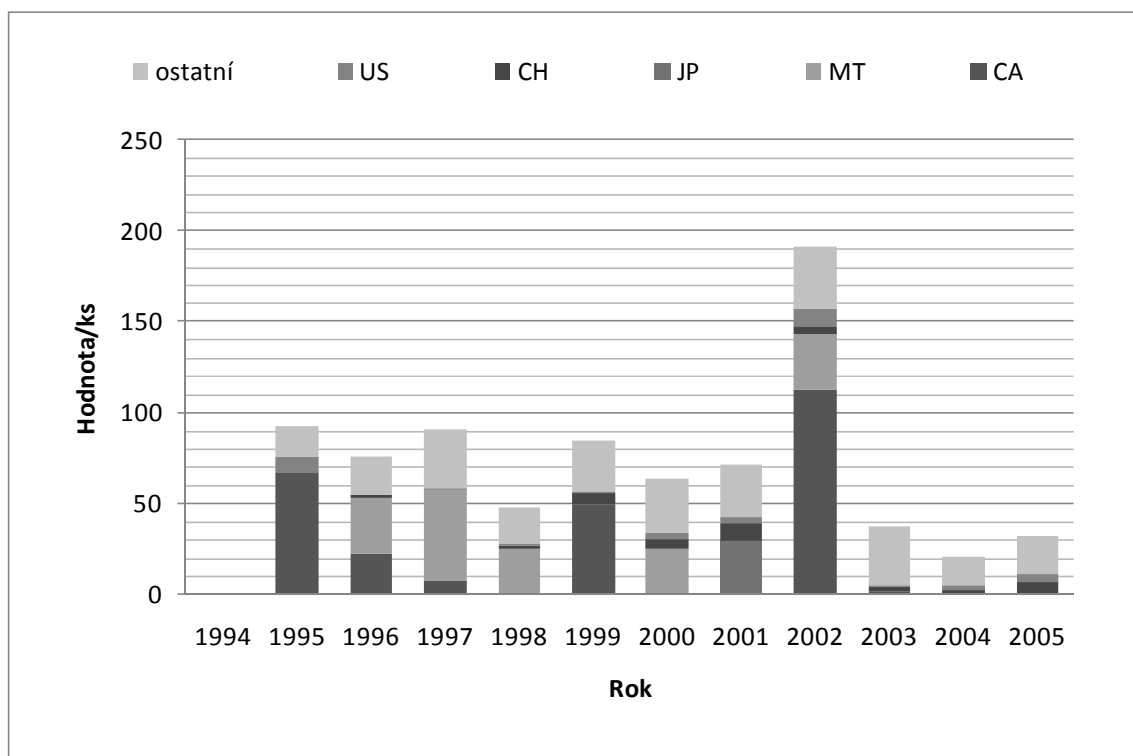
Obr. 23: Procentuální zastoupení zemí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Francie za sledované období (1994-2013) (n = 931)

Obr. 24: Procentuální zastoupení oblastí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Francie za sledované období (1994-2013) (n = 931)

Tab. 26: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Francie dle jednotlivých let za období (1994-2005)

Rok	Země dovozu						Celkem
	CA	MT	JP	CH	US	ostatní	
1994	0	0	0	0	0	0	0
1995	67	0	0	0	9	17	93
1996	23	30	0	2	0	21	76
1997	8	50	0	0	1	32	91
1998	1	24	0	2	1	20	48
1999	50	0	0	6	1	28	85
2000	0	25	0	6	3	30	63
2001	0	0	30	9	4	29	72
2002	113	30	0	5	9	34	191
2003	2	0	0	2	1	33	38
2004	0	0	0	3	2	16	21
2005	1	0	0	6	4	21	32
Celkem	265	159	30	41	35	281	810

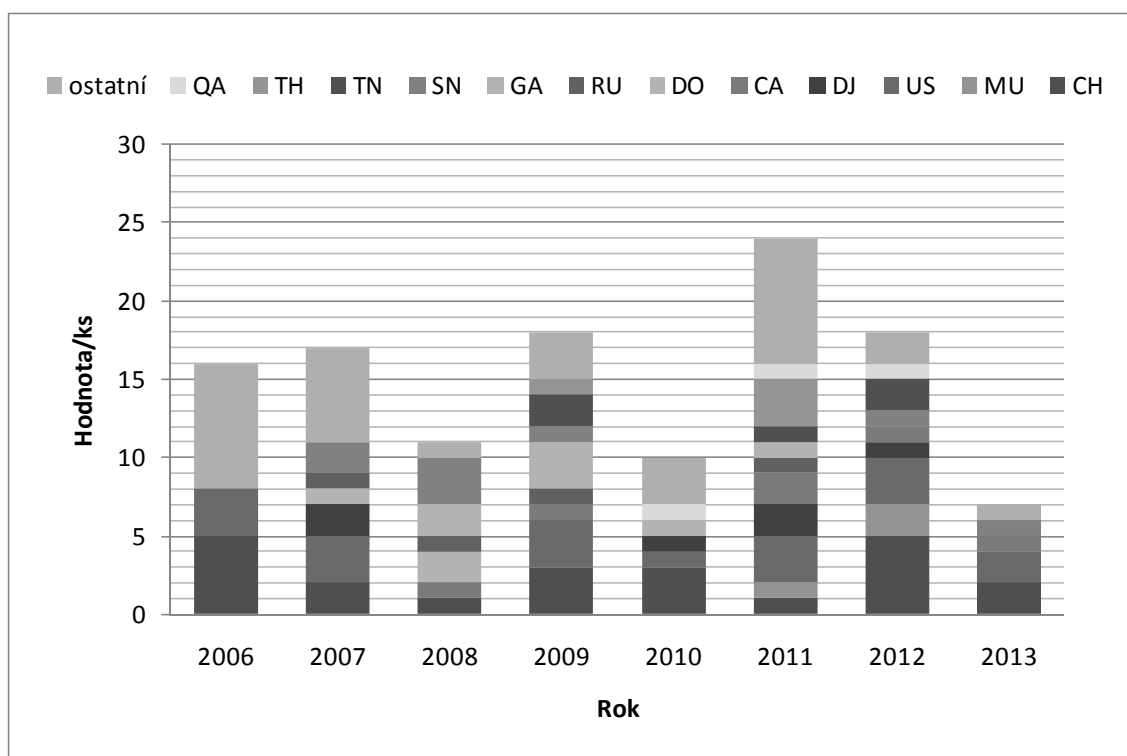
Obr. 25: Přehled vývozu z Francie do jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 26, Obr. 25

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CA	Kanada	MT	Malta
CH	Švýcarsko	US	USA
JP	Japonsko		

Tab. 27: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z Francie dle jednotlivých let za období (2006-2013)

Rok	Země dovozu													Celkem
	CH	MU	US	DJ	CA	DO	RU	GA	SN	TN	TH	QA	ostatní	
2006	5	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	16
2007	2	0	3	2	0	1	1	0	2	0	0	0	6	17
2008	1	0	0	0	1	2	1	2	3	0	0	0	1	11
2009	3	0	3	0	1	0	1	3	1	2	1	0	3	18
2010	3	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	3	10
2011	1	1	3	2	2	0	1	1	0	1	3	1	8	24
2012	5	2	3	1	1	0	0	0	1	2	0	1	2	18
2013	2	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	7
Celkem	22	3	18	6	6	3	4	7	8	5	4	3	32	121

Obr. 26: Přehled vývozu z Francie do jednotlivých zemí za období 2006-2013

Legenda k Tab. 27, Obr. 26

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CA	Kanada	GA	Gabon	SN	Senegal
DJ	Djibouti	MU	Mauricius	TH	Thajsko
DO	Dominik. republika	QA	Katar	TN	Tunisko
CH	Švýcarsko	RU	Rusko	US	USA

4.3.2 TOP země dovozu živých exemplářů papouška žako do EU

4.3.2.1 Dovoz do Nizozemska

Do Nizozemska bylo v letech 1994-2013 dovezeno 100 645 živých exemplářů (Tab. 28), z toho 2 523 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 99 297 obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody, což představovalo téměř 98 % z celkového počtu importovaných ptáků a 1 176 (1 %) papoušků pocházelo z odchovu v zajetí. Jak je patrné z tabulky č. 29, téměř veškerý dovoz byl z Afriky. Největší podíl (40 %) dovozu těchto papoušků byl z Demokratické republiky Kongo, 31 % z Kamerunu, 24 % z Konga, 2 % ze Sierry Leone a 2 % z JAR (Obr. 27). Nejvíce dovozu bylo provedeno v letech 2004 (16 365 ex.), 2005 (15 222 ex.) a 2001 (13 585 ex.) (Tab. 30, Obr. 28). V letech 2001-2005 byl prováděn dovoz *P. e. timneh* ze Sierry Leone a každoroční dovoz z Konga a od roku 1998 do roku 2004 pravidelný import odchovaných papoušků z JAR (Tab. 30).

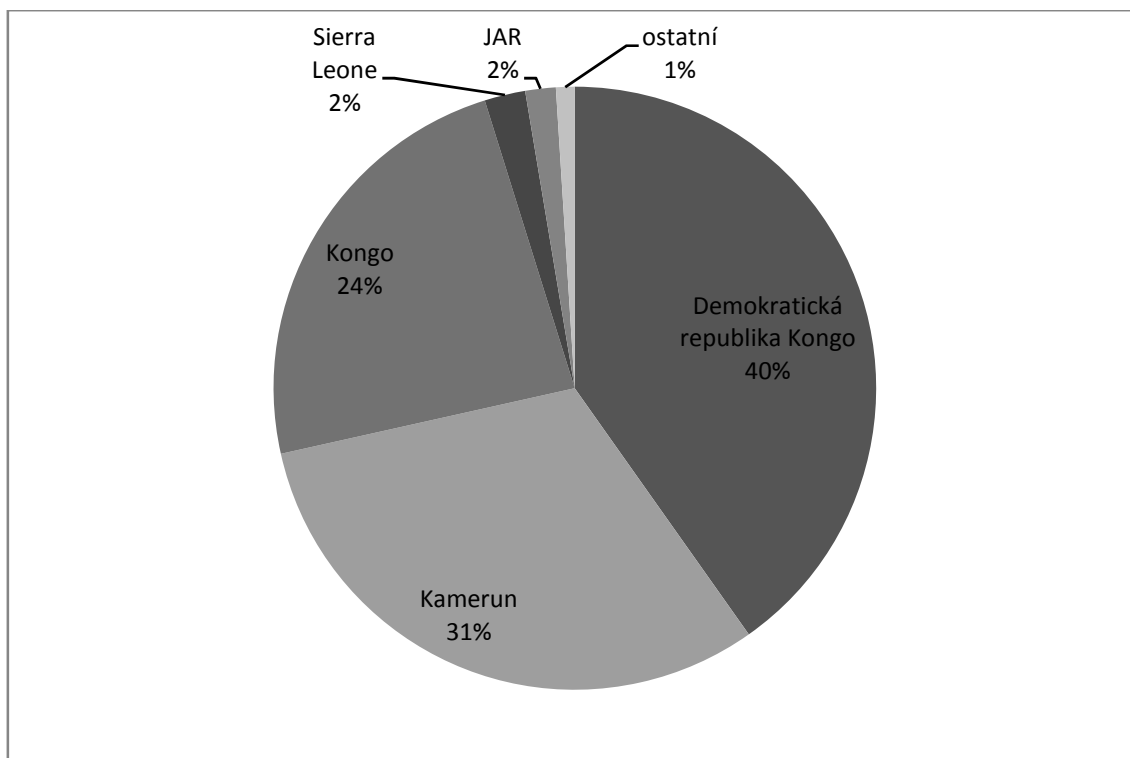
V letech 2006-2013 bylo dovezeno pouze 12 kusů.

Tab. 28: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Nizozemska dle zemí vývozu za období 1994-2013

Dovoz do Nizozemska	
Demokratická republika Kongo	40464
Kamerun	31498
Kongo	23831
Sierra Leone	2200
JAR	1636
Guinea	464
Singapur	87
ostatní	465
Celkem	100645

Tab. 29: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Nizozemska dle oblastí vývozu za období 1994-2013

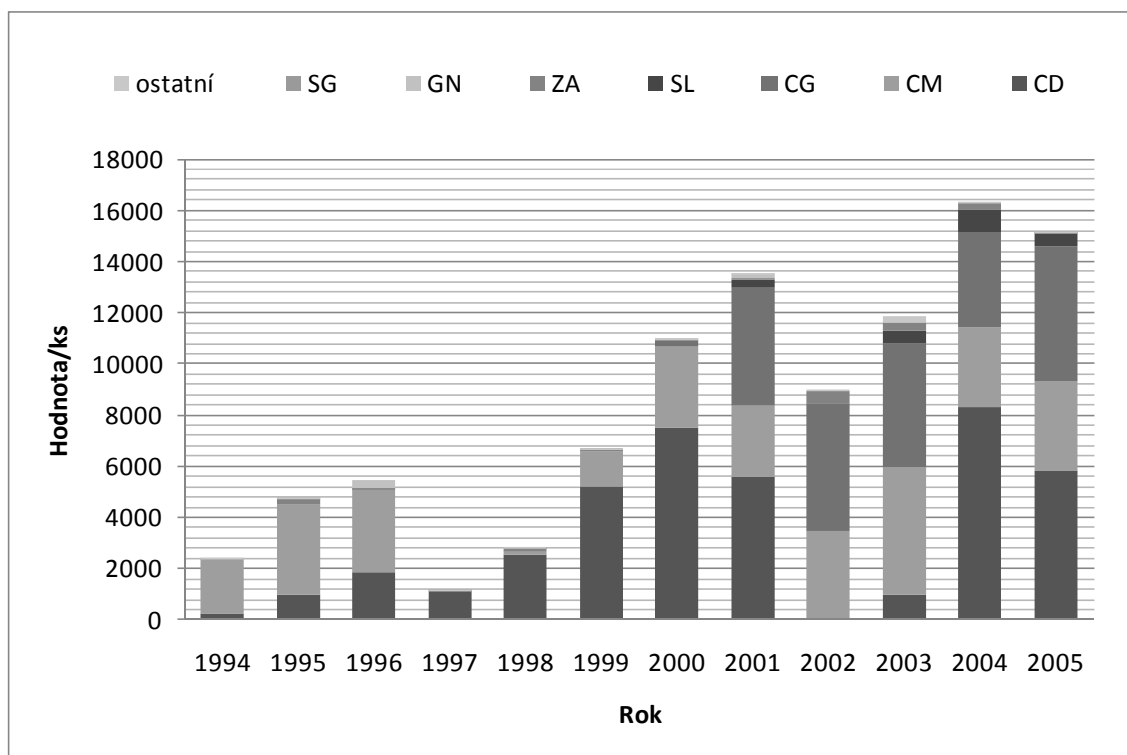
Dovoz do Nizozemska	
Afrika	100499
V a JV Asie	91
Blízký a Střední východ	34
Latinská Amerika	12
Severní Amerika	6
Evropa	3
Celkem	100645

Obr. 27: Procentuální zastoupení zemí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Nizozemska za sledované období (1994-2013) (n = 100645)

Tab. 30: Přehled dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z třetích zemí do Nizozemska dle jednotlivých let za období (1994-2005)

Rok	Země vývozu								Celkem
	CD	CM	CG	SL	ZA	GN	SG	ostatní	
1994	270	2161	0	0	0	0	0	1	2432
1995	1000	3562	0	0	251	0	0	4	4817
1996	1890	3268	0	0	1	294	0	0	5453
1997	1182	0	0	0	0	0	0	2	1184
1998	2550	100	0	0	122	0	85	7	2864
1999	5256	1375	0	0	66	0	0	1	6698
2000	7522	3160	300	0	57	0	0	2	11041
2001	5577	2841	4599	300	97	170	0	1	13585
2002	0	3519	4974	0	452	0	0	101	9046
2003	980	4975	4900	450	316	0	0	305	11926
2004	8360	3080	3750	900	274	0	0	1	16365
2005	5877	3457	5308	550	0	0	0	30	15222
Celkem	40464	31498	23831	2200	1636	464	85	455	100633

Obr. 28: Přehled dovozu do Nizozemska dle jednotlivých zemí za 1994-2005

Legenda k Tab. 30, Obr. 28

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Dem. r. Kongo	GN	Guinea	SL	Sierra Leone
CG	Kongo	SG	Singapur	ZA	JAR
CM	Kamerun				

4.3.2.2 Dovoz do Belgie

Do Belgie bylo v letech 1994-2013 dovezeno 63 347 živých exemplářů (Tab. 31), z toho 1 031 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 54 017 obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody, což představovalo téměř 85 % z celkového počtu importovaných ptáků, a 24 papoušků pocházelo z odchovu v zajetí. Jak je patrné z tabulky č. 32, téměř veškerý dovoz byl z Afriky. Největší podíl (62 %) dovozu těchto papoušků byl z Demokratické republiky Kongo, 31 % z Kamerunu, 4 % z Konga, 1 % z Pobřeží slonoviny a 1 % z Guiney (Obr. 29). Nejvíce dovozu bylo provedeno v letech 1995 (9 636 ex.), 1994 (9 295 ex.) a 1996 (6 996 ex.). V letech 2001-2005 byl prováděn každoroční dovoz z Konga (Tab. 33, Obr. 30).

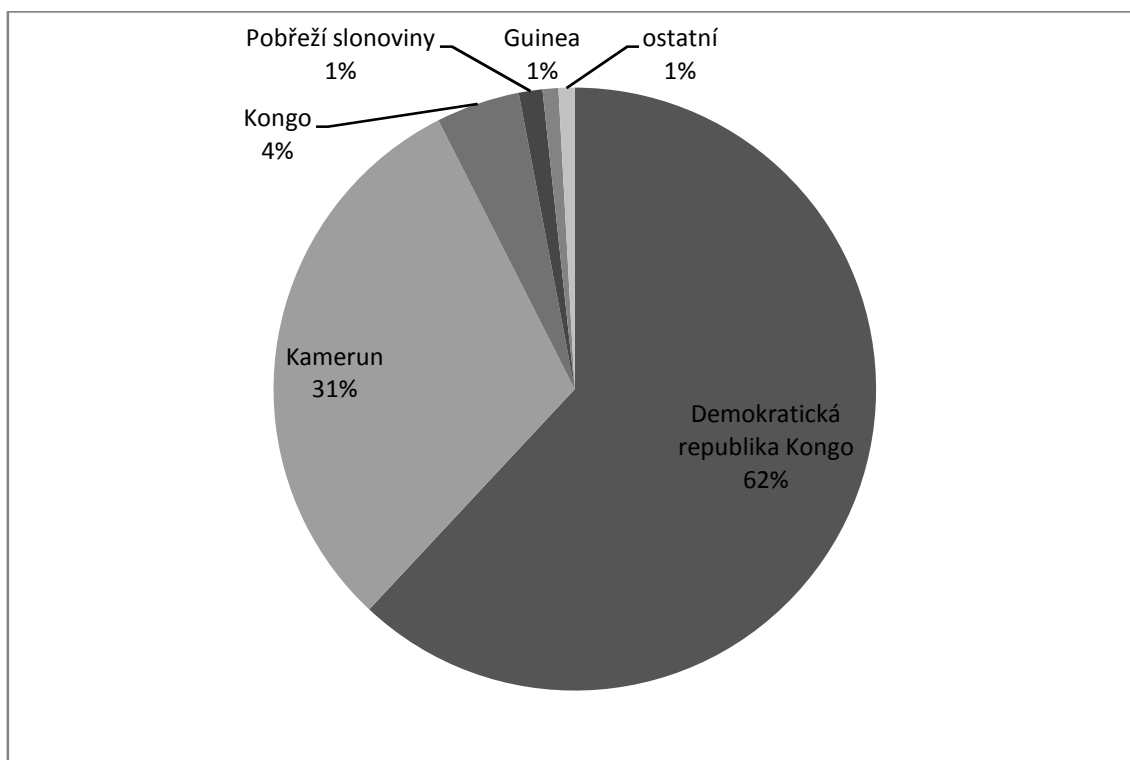
V letech 2006-2013 bylo dovezeno pouze 214 kusů.

Tab. 31: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Belgie dle zemí vývozu za období 1994-2013

Dovoz do Belgie	
Demokratická republika Kongo	39249
Kamerun	19366
Kongo	2846
Pobřeží slonoviny	801
Guinea	530
Spojené Arabské emiráty	201
Libérie	200
ostatní	154
CELKEM	63347

Tab. 32: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Belgie dle oblastí vývozu za období 1994-2013

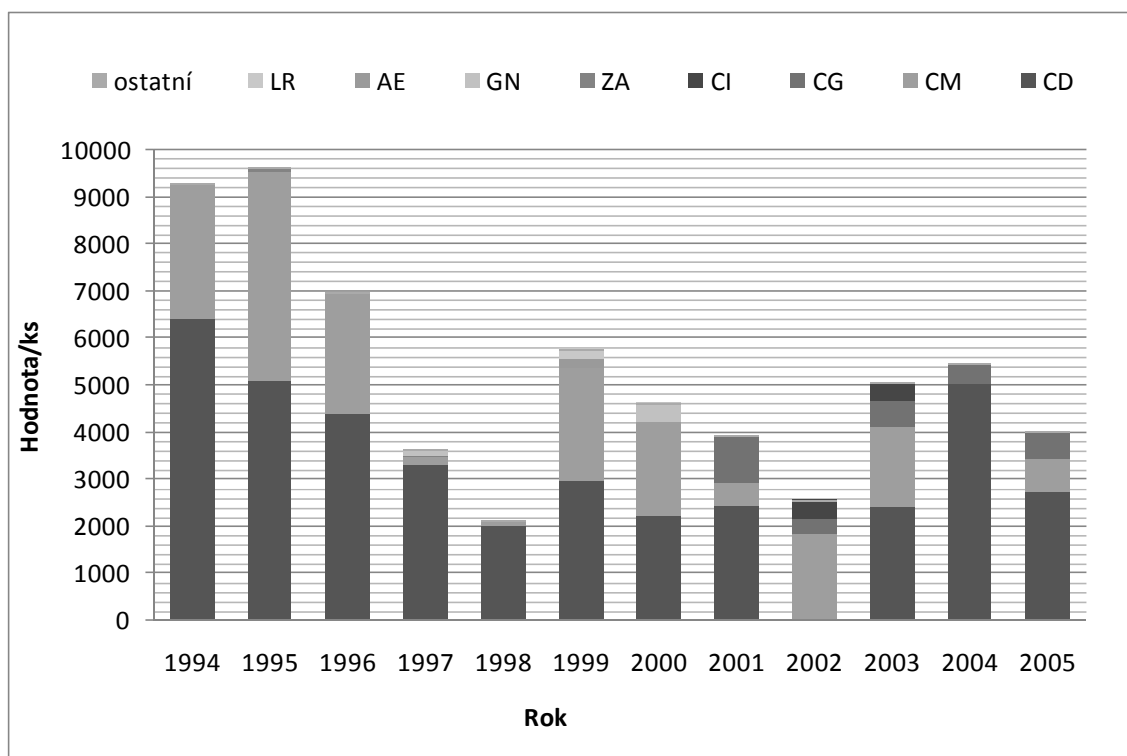
Dovoz do Belgie	
Afrika	63121
Blízký a Střední východ	203
Evropa	9
Severní Amerika	7
V a JV Asie	6
nespecifikováno	1
Celkem	63347

Obr. 29: Procentuální zastoupení zemí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Belgie za sledované období (1994-2013) (n = 63347)

Tab. 33: Přehled dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z třetích zemí do Belgie dle jednotlivých let za období (1994-2005)

Rok	Země vývozu									Celkem
	CD	CM	CG	CI	ZA	GN	AE	LR	ostatní	
1994	6405	2882	6	0	0	0	0	0	2	9295
1995	5101	4433	0	0	101	0	0	0	1	9636
1996	4376	2613	0	1	0	0	0	0	6	6996
1997	3299	200	0	0	1	130	0	0	4	3634
1998	2011	100	0	0	0	0	0	0	3	2114
1999	2976	2400	0	0	0	0	200	200	3	5779
2000	2212	2000	0	0	0	400	0	0	5	4617
2001	2439	500	1000	0	0	0	0	0	4	3943
2002	0	1858	300	400	0	0	0	0	3	2561
2003	2442	1678	550	400	0	0	1	0	6	5077
2004	5037	0	420	0	3	0	0	0	2	5462
2005	2745	700	570	0	0	0	0	0	4	4019
Celkem	39043	19364	2846	801	105	530	201	200	43	63133

Obr. 30: Přehled dovozu do Belgie dle jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 33, Obr. 30

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené A. emiráty	CI	Pob. slonoviny	LR	Libérie
CD	Dem. repub. Kongo	CM	Kamerun	ZA	JAR
CG	Kongo	GN	Guinea		

4.3.2.3 Dovoz do Portugalska

Do Portugalska bylo v letech 1994-2013 dovezeno 41 960 živých exemplářů (Tab. 34), z toho 12 408 kusů (30 %) bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 39 221 obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody, což představovalo téměř 93 % z celkového počtu importovaných ptáků, a 2 281 papoušků pocházelo z odchovu v lidské péči (5 %) a 41 325 bylo komerčně obchodováno (98 %). Jak je patrné z tabulky č. 35, téměř veškerý dovoz byl z Afriky. Největší podíl (42 %) dovozu těchto papoušků byl z Kamerunu, 20 % z Pobřeží slonoviny, 8 % z Guiney, 6 % z JAR a 6 % z Demokratické republiky Kongo (Obr. 31). Nejvíce dovozu bylo provedeno v letech 2004 (9 913 ex.), 2001 (6 962 ex.) a 1999 (5 315 ex.). V letech 1994-2005 byl prováděn každoroční dovoz z JAR a od r. 1996 docházelo k vývozu papoušků z odchovů. V letech 2003-2005 byl prováděn dovoz z Konga a Pobřeží slonoviny (Tab. 36, Obr. 32).

V rozmezí let 2006-2013 bylo dovezeno 26 exemplářů.

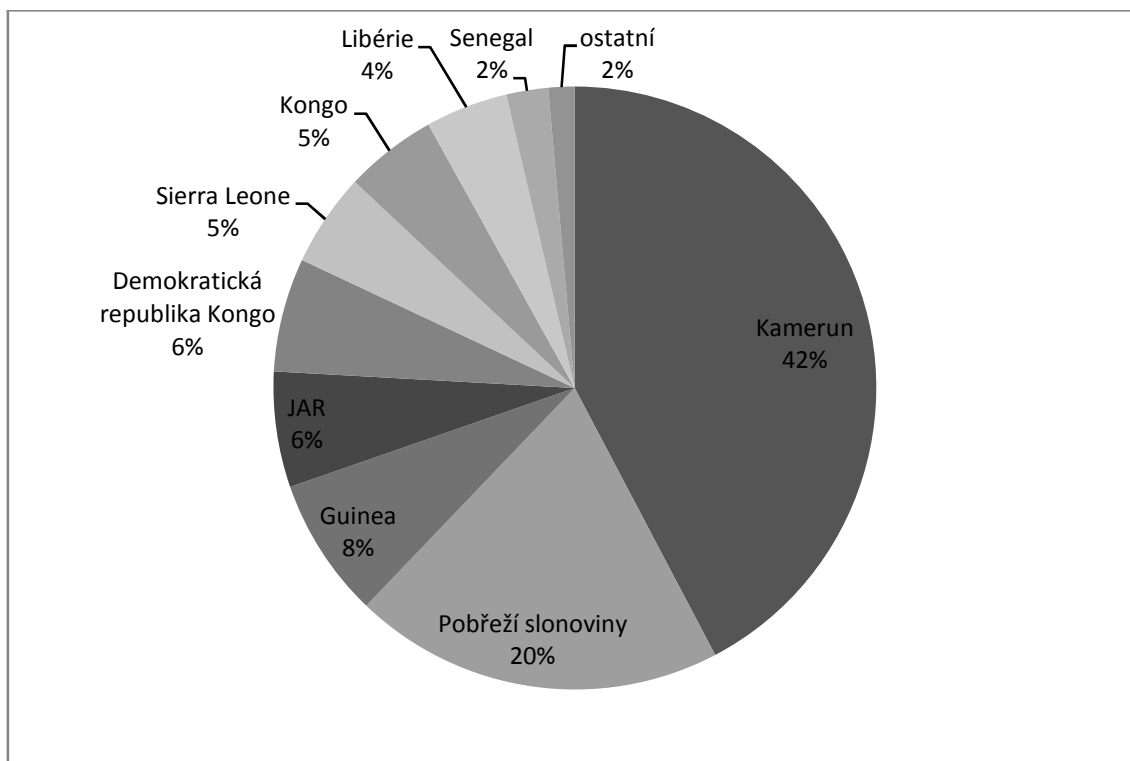
Tab. 34: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Portugalska dle zemí vývozu za období 1994-2013

Dovoz do Portugalska	
Kamerun	17746
Pobřeží slonoviny	8338
Guinea	3150
JAR	2608
Demokratická republika Kongo	2556
Sierra Leone	2099
Kongo	2076
Libérie	1850
Senegal	945
ostatní	592
CELKEM	41960

Tab. 35: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Portugalska dle oblastí vývozu za období 1994-2013

Dovoz do Portugalska	
Afrika	41789
Evropa	11
Severní Amerika	11
Latinská Amerika	2
V a JV Asie	1

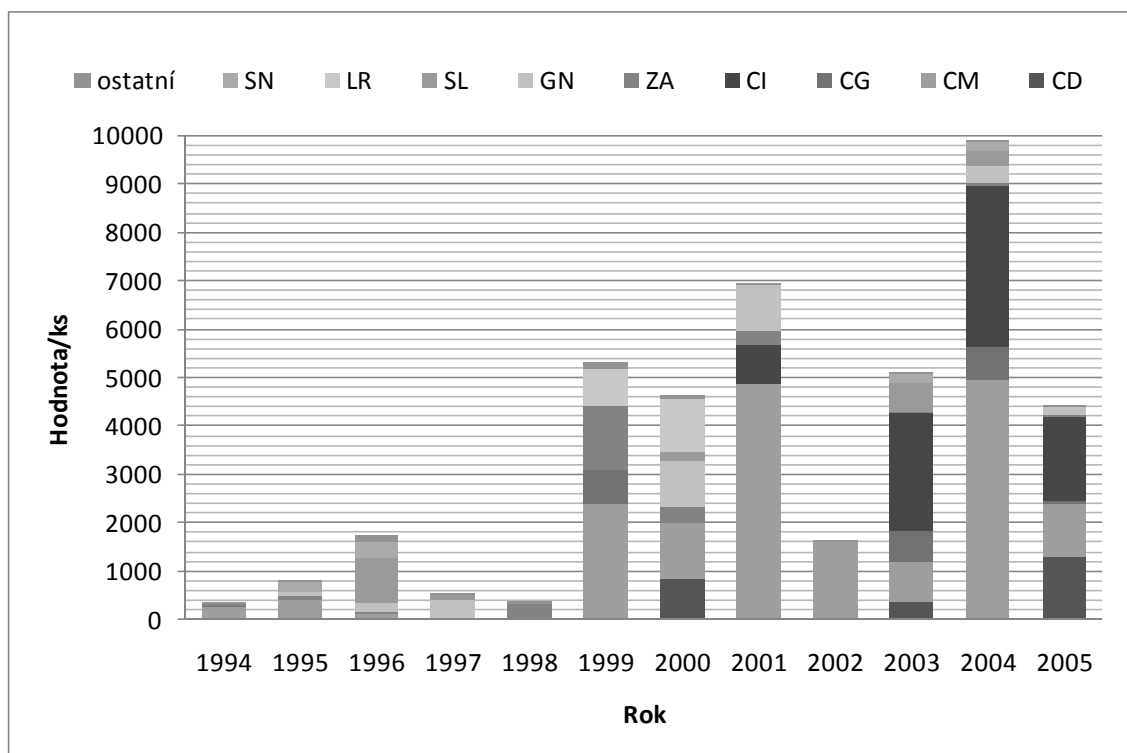
Blízký a Střední východ	1
nespecifikováno	145
Celkem	41960

Obr. 31: Procentuální zastoupení zemí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Portugalska za sledované období (1994-2013) (n = 41960)

Tab. 36: Přehled dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z třetích zemí do Portugalska dle jednotlivých let za období (1994-2005)

Rok	Země vývozu										Celkem
	CD	CM	CG	CI	ZA	GN	SL	LR	SN	ostatní	
1994	0	300	2	0	50	0	0	0	0	22	374
1995	1	410	0	0	86	100	0	0	200	17	814
1996	2	160	0	8	3	200	900	0	345	133	1751
1997	0	0	0	0	18	400	100	0	0	37	555
1998	0	1	0	0	326	0	0	0	0	79	406
1999	0	2400	700	0	1335	0	0	750	0	130	5315
2000	850	1150	0	0	329	950	200	1100	0	59	4638
2001	2	4875	0	800	296	950	0	0	0	39	6962
2002	0	1600	0	0	30	0	0	0	0	17	1647
2003	400	800	624	2450	25	0	600	0	200	23	5122
2004	0	4950	700	3300	95	350	299	0	200	19	9913
2005	1301	1100	50	1780	1	200	0	0	0	5	4437
Celkem	2556	17746	2076	8338	2594	3150	2099	1850	945	580	41934

Obr. 32: Přehled dovozu do Portugalska dle jednotlivých zemí za období 1994-2005

Legenda k Tab. 36, Obr. 32

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Dem. r. Kongo	CM	Kamerun	SL	Sierra Leone
CG	Kongo	GN	Guinea	SN	Senegal
CI	Pob. slonoviny	LR	Libérie	ZA	JAR

4.3.2.4 Dovoz do Španělska

Do Španělska bylo v letech 1994-2013 dovezeno 35 808 živých exemplářů (Tab. 37), z toho 1 521 kusů (4 %) bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 31 306 obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody, což představovalo téměř 87 % z celkového počtu importovaných ptáků, a 3 846 papoušků pocházelo z odchovu v lidské péči (10 %) a 35 650 bylo komerčně obchodováno (99 %). Největší podíl (55 %) dovozu těchto papoušků byl z Kamerunu, 22 % z Demokratické republiky Kongo, 11 % z JAR, 4 % z České republiky a 2 % z Rovnickové Guiney (Obr. 33). Od roku 1998 byli dováženi papoušci žako odchovaní v lidské péči z JAR. Téměř veškerý dovoz byl z Afriky (95 %) (Tab. 38, Obr. 34).

V letech 2006-2013 bylo dovezeno 130 exemplářů.

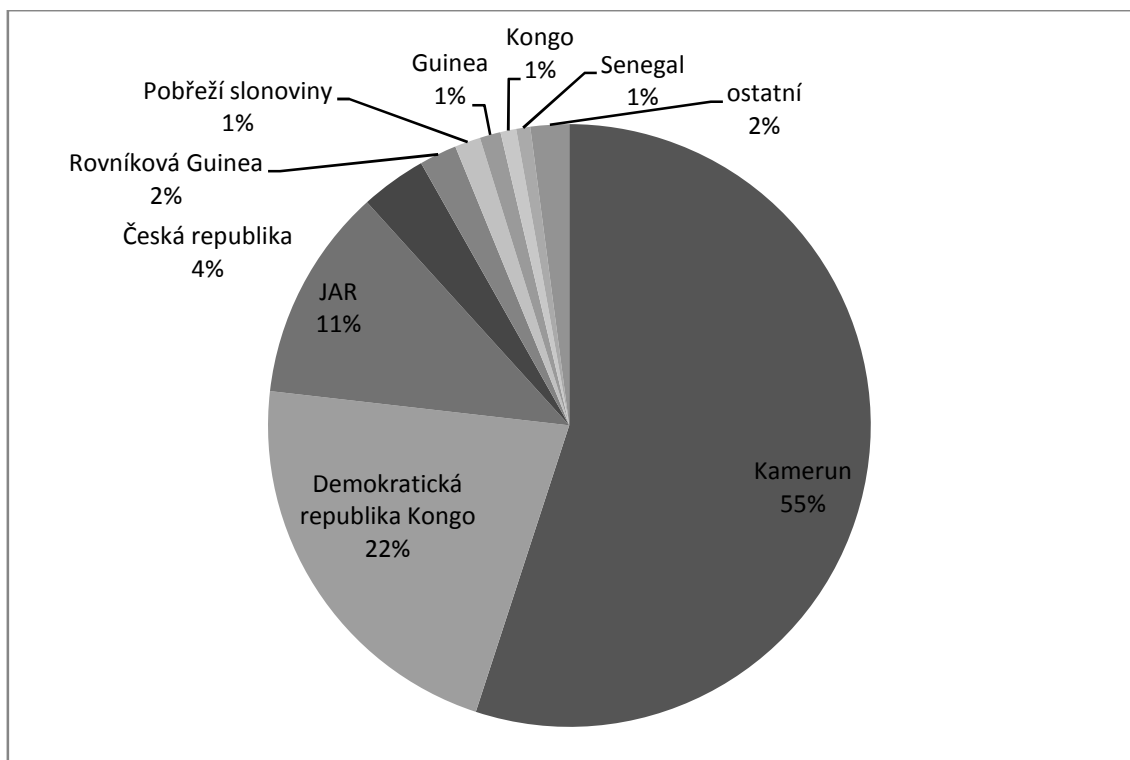

Tab. 37: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Španělska dle zemí vývozu za období 1994-2013

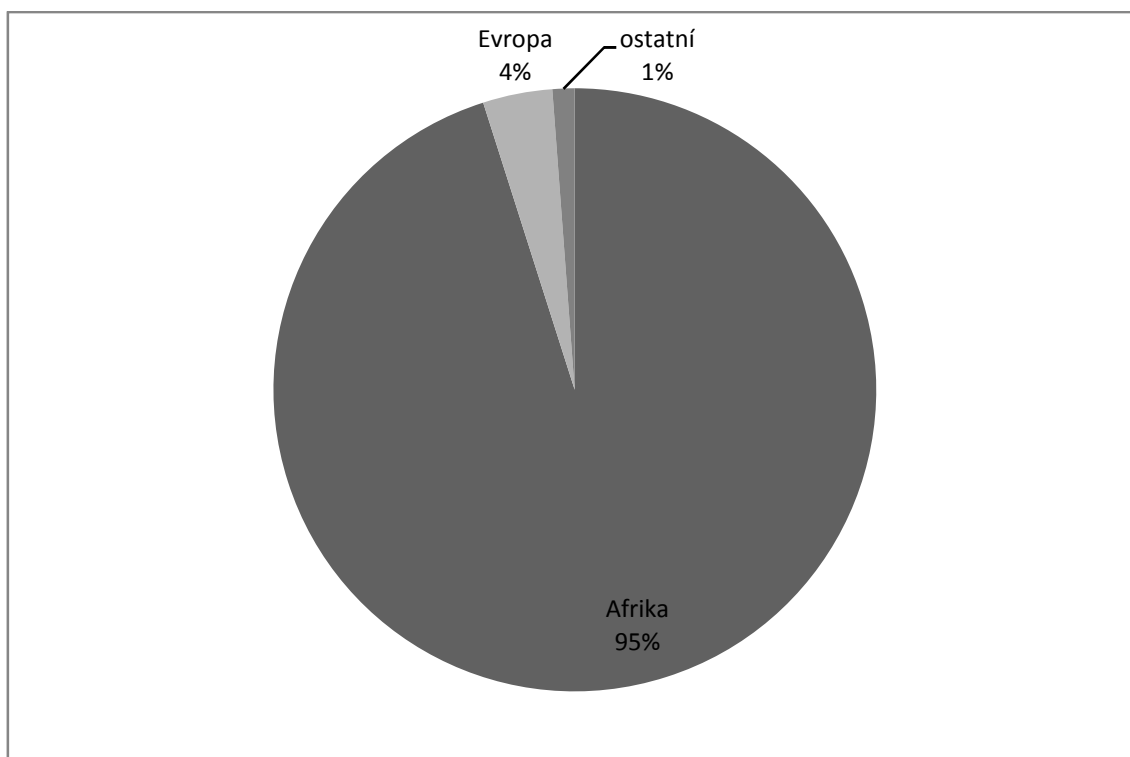
Dovoz do Španělska	
Kamerun	19705
Demokratická republika Kongo	7802
JAR	4104
Česká republika	1266
Rovníková Guinea	717
Pobřeží slonoviny	494
Guinea	404
Kongo	300
Senegal	271
ostatní	745
Celkem	35808

Tab. 38: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Španělska dle oblastí vývozu za období 1994-2013

Dovoz do Španělska	
Afrika	34047
Evropa	1335
V a JV Asie	143
Severní Amerika	127
Blízký a Střední východ	111
Latinská Amerika	7
Oceánie	1
nespecifikováno	37
Celkem	35808

Obr. 33: Procentuální zastoupení zemí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Španělska za sledované období (1994-2013) (n = 35808)

Obr. 34: Procentuální zastoupení oblastí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Španělska za sledované období (1994-2013) (n = 35808)

4.3.2.5 Dovoz do Francie

Do Francie bylo v letech 1994-2013 dovezeno 27 941 živých exemplářů (Tab. 39), z toho 1 896 kusů (6 %) bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. 27 193 obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody, což představovalo téměř 97 % z celkového počtu importovaných ptáků, a 627 papoušků pocházelo z odchovu v zajetí (2 %) a 21 498 bylo komerčně obchodováno (77 %). Největší podíl (73 %) dovozu těchto papoušků byl z Kamerunu, 13 % z Demokratické republiky Kongo, 3 % z Guiney, 2 % ze Senegal a 2 % z JAR (Obr. 35). Téměř veškerý dovoz byl z Afriky (98 %) (Tab. 40, Obr. 36). Dovozy z JAR se týkaly odchovů v lidské péči.

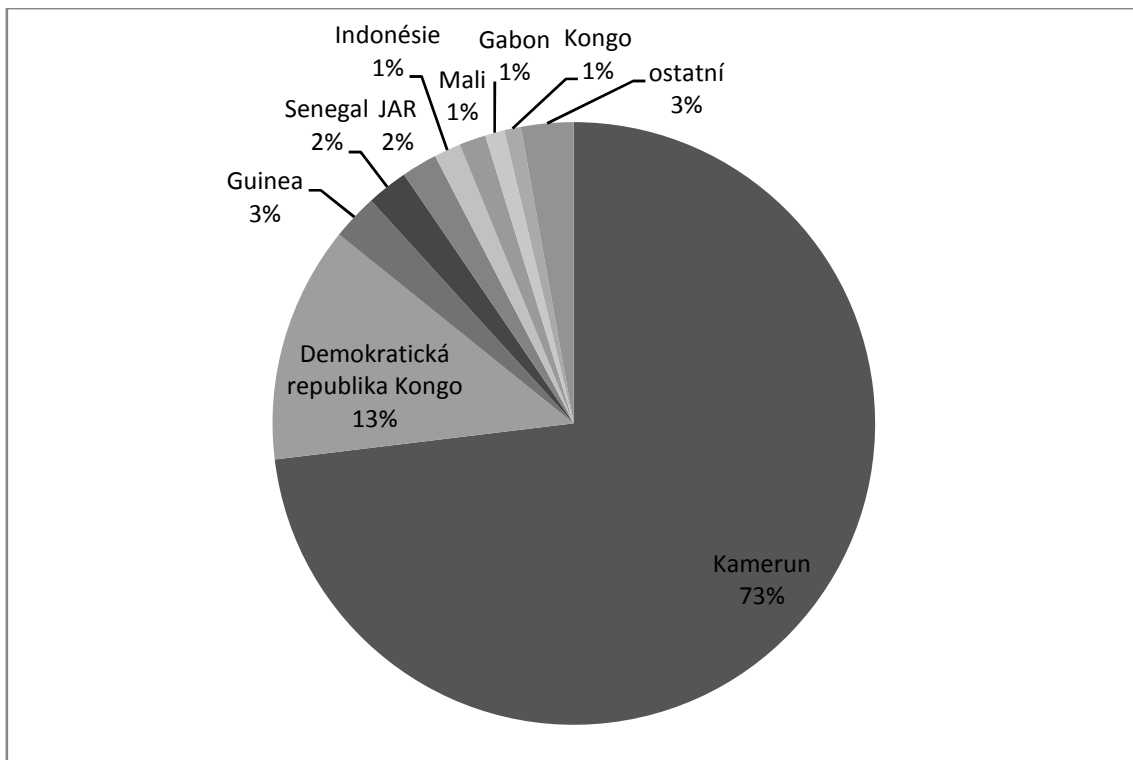
V letech 2006-2013 bylo dovezeno 640 exemplářů.

Tab. 39: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Francie dle zemí vývozu za období 1994-2013

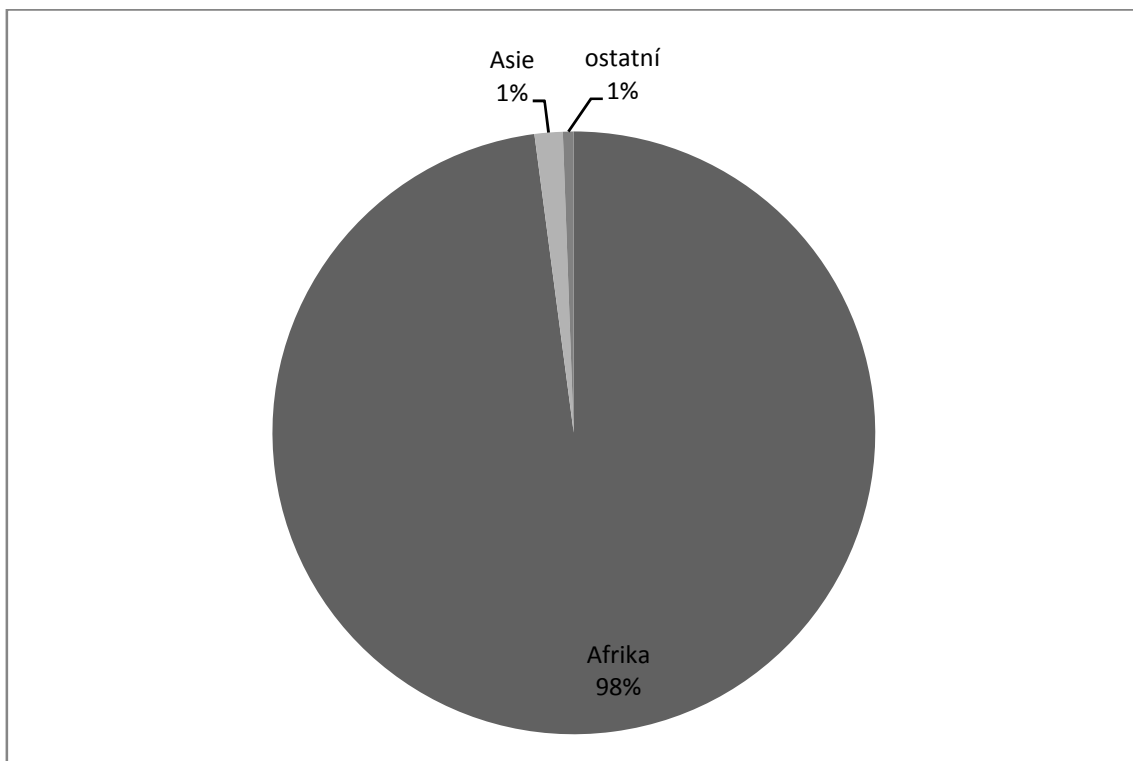
Dovoz do Francie	
Kamerun	20424
Demokratická republika Kongo	3545
Guinea	692
Senegal	619
JAR	532
Indonésie	401
Mali	401
Gabon	291
Kongo	249
ostatní	787
CELKEM	27941

Tab. 40: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Francie dle oblastí vývozu za období 1994-2013

Dovoz do Francie	
Afrika	27357
Asie, hlavně V a JV Asie	422
Severní Amerika	76
Evropa	55
Blízký a Střední východ	20
Oceánie	5
Latinská Amerika	2
nespecifikováno	4
Celkem	27941

Obr. 35: Procentuální zastoupení zemí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Francie za sledované období (1994-2013) (n = 27941)

Obr. 36: Procentuální zastoupení oblastí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do Francie za sledované období (1994-2013) (n = 27941)

4.4 Export papouška žako z EU dle zemí dovozu za posledních 20 let

11 % exportu *P. erithacus* z EU směřovalo za sledované období do Izraele (2 178 ex.), 8 % do České republiky (1 640 ex.), 8 % do Japonska (1 503 ex.), 7 % do Kanady (1 374 ex.), 7 % na Tchaj-wan (1 309 ex.) a 5 % do Mexika (921 ex.) (Tab. 41, Obr. 37). 28 % papoušků bylo vyvezeno do Asie, 26 % do Evropy, 25 % do Ameriky a 17 % na Blízký a Střední východ (Tab. 42, Obr. 38). Většina vývozu se týkala *P. e. erithacus*, a tak se procentuální zastoupení zemí a oblastí zemí dovozu shoduje s druhem *P. erithacus* (Tab. 41, Tab. 42, Tab. 43, Obr. 37, Obr. 38, Obr. 39, Obr. 40). Export *P. e. timneh* směřoval z 30 % exportu do Kanady (135 ex.), z 9 % do Číny (40 ex.), z 9 % do Brazílie (39 ex.) a z 9 % do Japonska (38 ex.) (Tab. 41, Obr. 41). 59 % vývozu *P. e. timneh* putovalo do Ameriky, 22 % do Asie a 14 % do Evropy (Tab. 44, Obr. 42).

Mezi roky 2006-2013 bylo vyvezeno 1043 exemplářů papoušků žako, což představuje 5 % celkového vývozu ve sledovaném období. Z toho *P. e. timneh* byl vyvezen od r. 2006 v počtu 14 kusů. Po roce 2006 představovaly hlavní státy dovozu Švýcarsko (152 ex. ~ 15 %), Venezuela (121 ex. ~ 12 %), USA (96 ex. ~ 9 %), Brazílie (74 ex. ~ 7 %) a Mexiko (47 ex. ~ 5 %) (Tab. 45, Obr. 43).

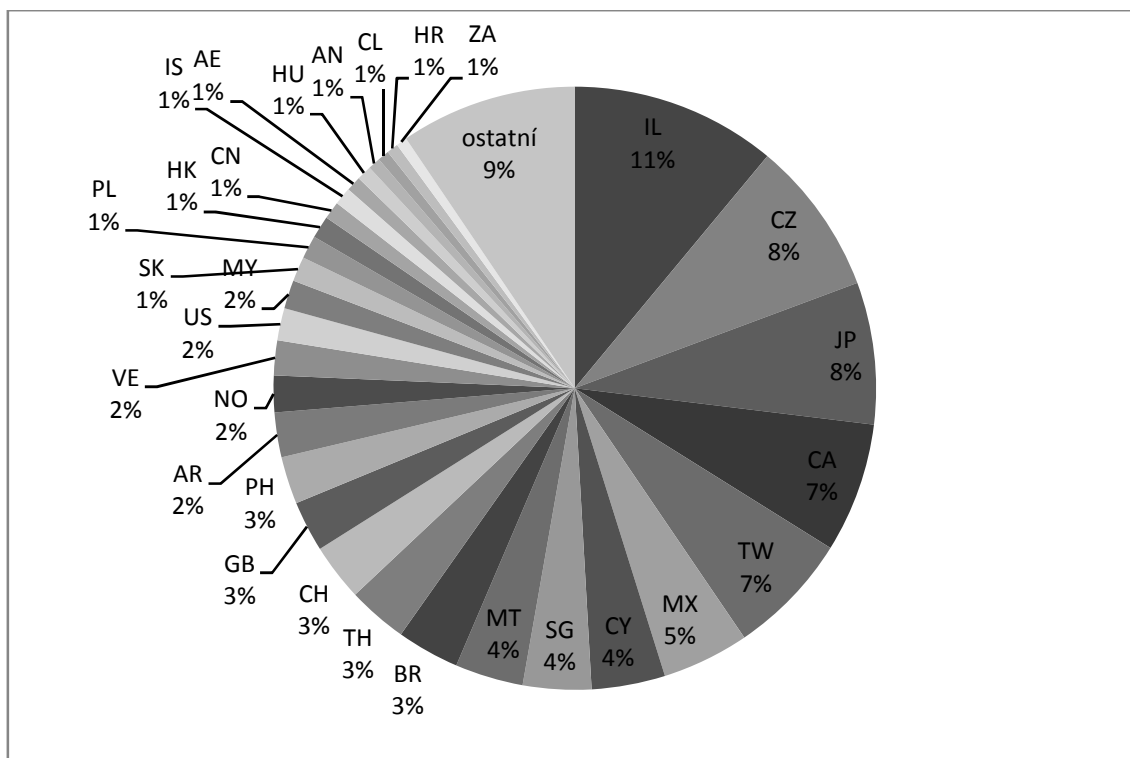
Tab. 41: Země dovozu dle jednotlivých poddruhů *Psittacus erithacus* za sledované období (1994-2013)

Export z EU					
Země dovozu	<i>P. e. erithacus</i>	Země dovozu	<i>P. e. timneh</i>	Země dovozu	Celkem
IL	2176	CA	135	IL	2178
CZ	1640	CN	40	CZ	1640
JP	1465	BR	39	JP	1503
TW	1309	JP	38	CA	1374
CA	1238	IS	30	TW	1309
MX	921	AR	24	MX	921
CY	771	US	22	CY	780
SG	725	AN	15	SG	725
MT	709	MT	14	MT	723
TH	632	CH	12	BR	662
BR	622	ID	10	TH	632
CH	595	DO	9	CH	607

GB	534	CY	8	GB	535
PH	505	VE	8	PH	505
AR	450	BB	5	AR	474
NO	383	ZA	5	NO	386
VE	362	CL	4	VE	370
US	321	EG	4	US	343
MY	301	NO	3	MY	301
SK	261	ostatní	22	SK	261
PL	243			PL	245
HK	238			HK	238
AE	160			CN	187
HU	157			IS	186
IS	156			AE	160
CN	147			HU	157
HR	121			AN	130
CL	118			CL	122
AN	114			HR	121
ostatní	1940			ZA	115
				ostatní	1871
Celkem	19314		447		19761

Legenda k Tab. 41:

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arab. emiráty	GB	Velká Británie	NO	Norsko
AN	Antily	EG	Egypt	PH	Filipíny
AR	Argentina	HK	Hongkong	PL	Polsko
BB	Barbados	HU	Maďarsko	SG	Singapur
BR	Brazílie	CH	Švýcarsko	SK	Slovensko
CA	Kanada	ID	Indonésie	TH	Thajsko
CL	Chile	IL	Izrael	TW	Tchaj-wan
CN	Čína	IS	Island	US	USA
CY	Kypr	JP	Japonsko	VE	Venezuela
CZ	Česká republika	MT	Malta	ZA	JAR
DO	Dom. republika	MX	Mexiko		

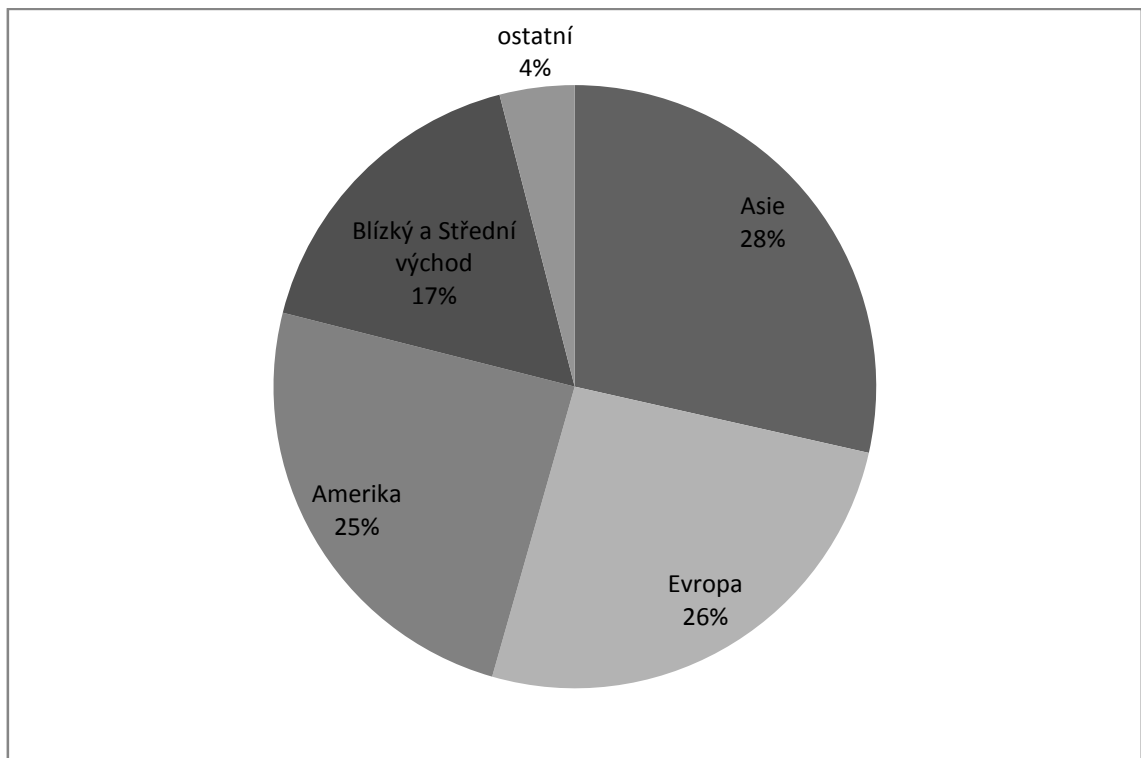
Obr. 37: Procentuální zastoupení dle zemí dovozu *Psittacus erithacus* z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19761)

Legenda k Obr. 37

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arab. emiráty	HR	Chorvatsko	NO	Norsko
AN	Antily	HK	Hongkong	PH	Filipíny
AR	Argentina	HU	Maďarsko	PL	Polsko
BR	Brazílie	CH	Švýcarsko	SG	Singapur
CA	Kanada	IL	Izrael	SK	Slovensko
CL	Chile	IS	Island	TH	Thajsko
CN	Čína	JP	Japonsko	TW	Tchaj-wan
CY	Kypr	MT	Malta	US	USA
CZ	Česká republika	MX	Mexiko	VE	Venezuela
GB	Velká Británie	MY	Malajsie	ZA	JAR

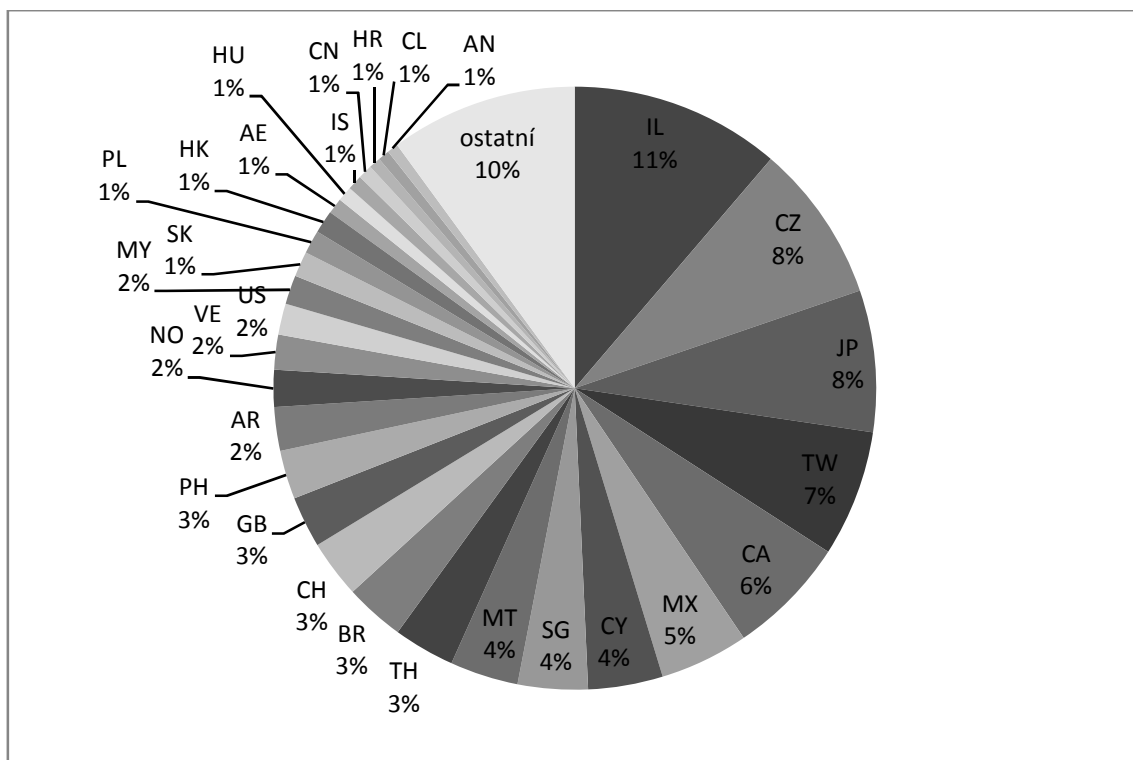
Tab. 42: Vývoz *P. erithacus* z EU dle oblastí dovozu ve sledovaném období (1994-2013)

Vývoz z EU dle oblastí dovozu	
Asie	5636
Evropa	5118
Amerika	4846
Blízký a Střední východ	3366
Afrika	755
neuvedeno	24
Oceánie	16
Celkem	19761

Obr. 38: Procentuální zastoupení dle oblastí dovozu *Psittacus erithacus* z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19761)

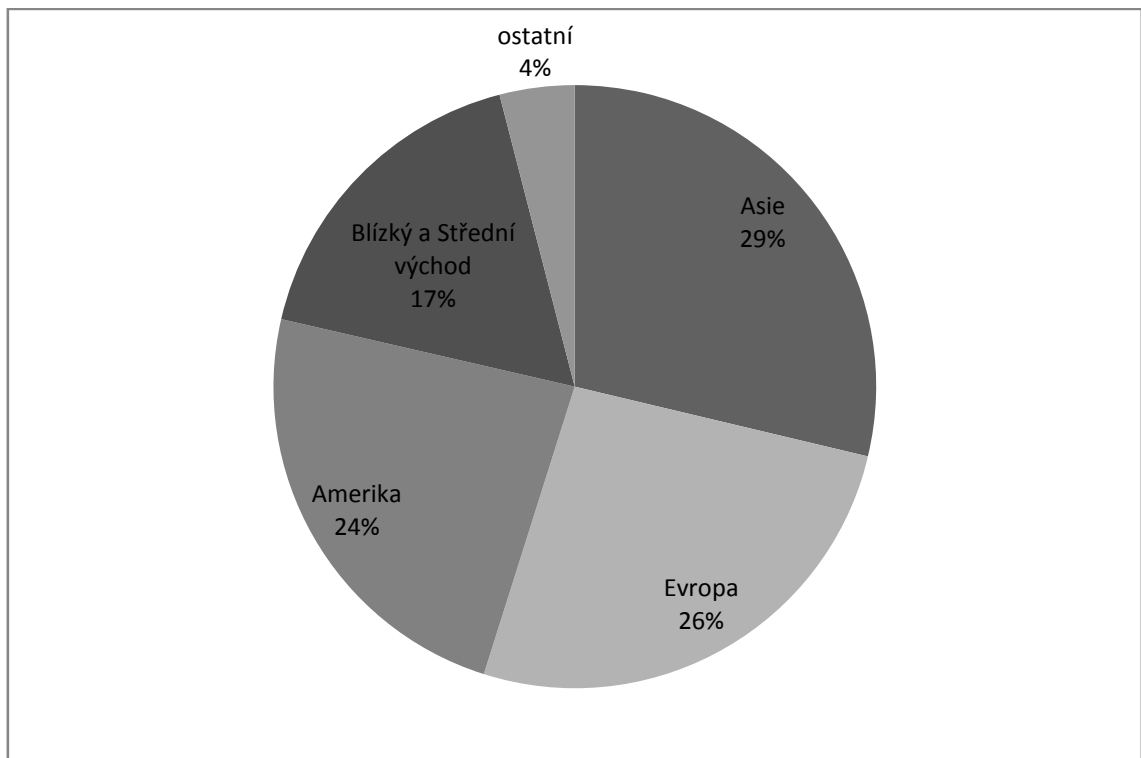
Obr. 39: Procentuální zastoupení dle oblastí dovozu *Psittacus erithacus erithacus* z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19314)

Legenda k Obr. 39

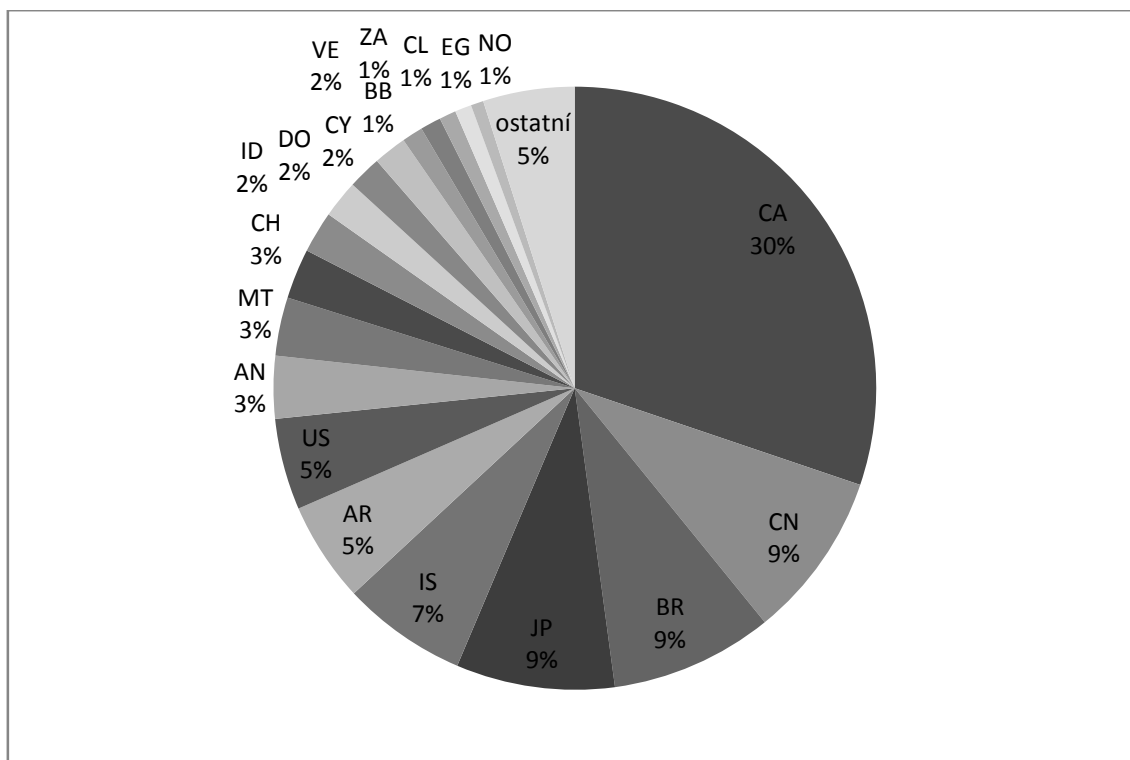
Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arab. emiráty	HR	Chorvatsko	NO	Norsko
AN	Antily	HK	Hongkong	PH	Filipíny
AR	Argentina	HU	Maďarsko	PL	Polsko
BR	Brazílie	CH	Švýcarsko	SG	Singapur
CA	Kanada	IL	Izrael	SK	Slovensko
CL	Chile	IS	Island	TH	Thajsko
CN	Čína	JP	Japonsko	TW	Tchaj-wan
CY	Kypr	MT	Malta	US	USA
CZ	Česká republika	MX	Mexiko	VE	Venezuela
GB	Velká Británie	MY	Malajsie		

Tab. 43: Vývoz *P. erithacus erithacus* z EU dle oblastí dovozu ve sledovaném období (1994-2013)

Vývoz z EU dle oblastí dovozu	
Asie	5546
Evropa	5054
Amerika	4581
Blízký a Střední východ	3356
Afrika	739
neuvedeno	22
Oceánie	16
Celkem	19314

Obr. 40: Procentuální zastoupení dle oblastí dovozu *Psittacus erithacus erithacus* z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19314)

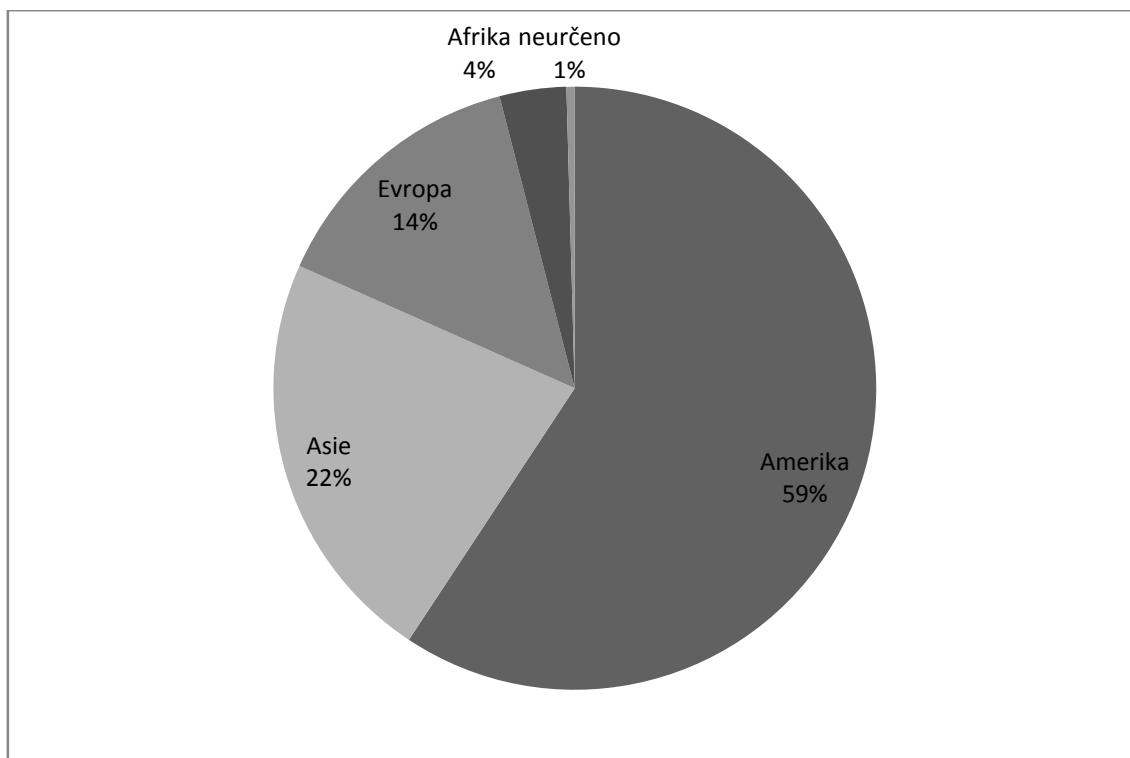
Obr. 41: Procentuální zastoupení dle zemí dovozu *Psittacus erithacus timneh* z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 447)

Legenda k Obr. 41

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AN	Antily	CY	Kypr	MT	Malta
AR	Argentina	DO	Dom. republika	NO	Norsko
BB	Barbados	EG	Egypt	US	USA
BR	Brazílie	CH	Švýcarsko	VE	Venezuela
CA	Kanada	ID	Indonésie	ZA	JAR
CL	Chile	IS	Island		
CN	Čína	JP	Japonsko		

Tab. 44: Vývoz *P. erithacus timneh* z EU dle oblastí dovozu ve sledovaném období (1994-2013)

Vývoz z EU dle oblastí dovozu	
Amerika	265
Asie	100
Evropa	64
Afrika	16
neuveveno	2
Celkem	447

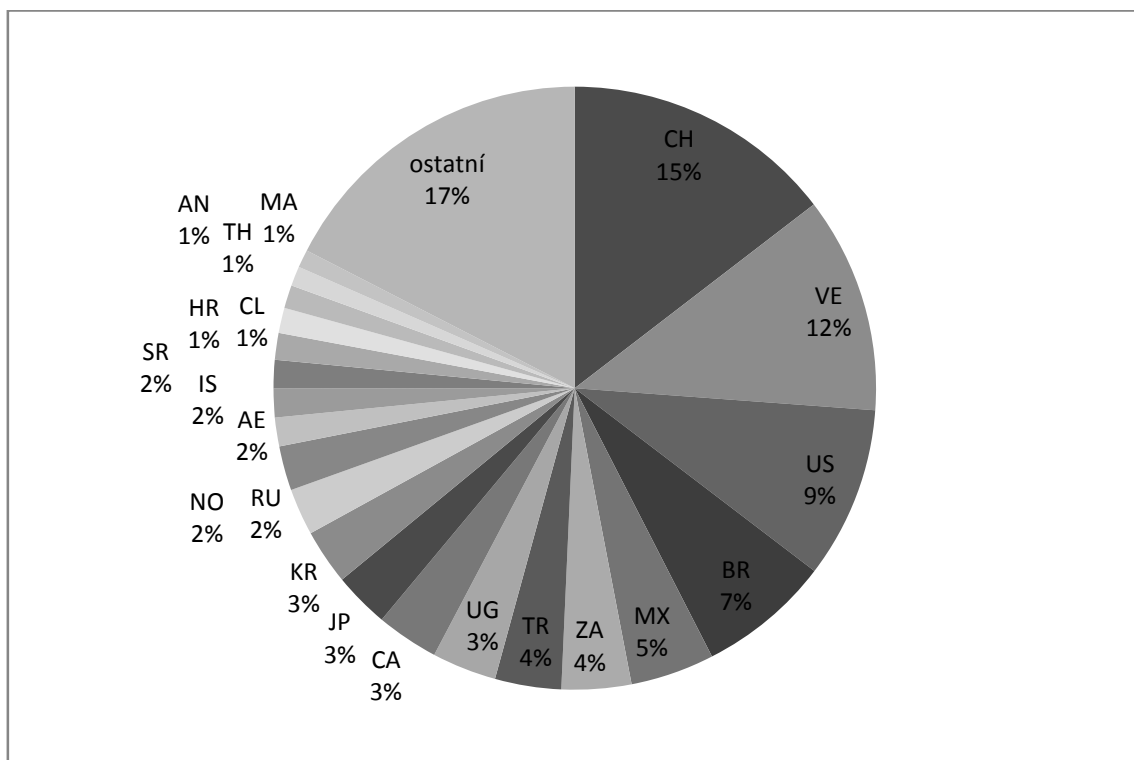

Obr. 42: Procentuální zastoupení dle oblastí dovozu *Psittacus erithacus timneh* z EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 447)

Tab. 45: Země dovozu dle jednotlivých poddruhů *Psittacus erithacus* za sledované období (2006-2013)

Export z EU					
Země dovozu	<i>P. e. erithacus</i>	Země dovozu	<i>P. e. timneh</i>	Země dovozu	Celkem
CH	150	BR	1	CH	152
VE	119	CA	2	VE	121
US	94	CH	2	US	96
BR	73	KR	2	BR	74
MX	47	MZ	2	MX	47
ZA	39	SN	1	ZA	39
TR	37	US	2	TR	37
UG	36	VE	2	UG	36
CA	33			CA	35
JP	31			JP	31
KR	29			KR	31
RU	26			RU	26
NO	25			NO	25
AE	16			AE	16
IS	16			IS	16
SR	16			SR	16

HR	15			HR	15
CL	14			CL	14
TH	13			TH	13
AN	11			AN	11
MA	10			MA	10
ostatní	179			ostatní	182
Celkem	1029		14		1043

Obr. 43: Procentuální zastoupení dle zemí dovozu *Psittacus erithacus* z EU ve sledovaném období (2006-2013) (n = 1043)

Legenda k Tab. 45, Obr. 43

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spoj. Arab. emiráty	JP	Japonsko	SR	Surinam
AN	Antily	KR	Jižní Korea	UG	Uganda
BR	Brazílie	MA	Maroko	US	USA
CA	Kanada	MX	Mexiko	TH	Thajsko
CH	Švýcarsko	MZ	Mozambique	TR	Turecko
CL	Chile	NO	Norsko	VE	Venezuela
HR	Chorvatsko	RU	Rusko	ZA	JAR
IS	Island	SN	Senegal		

4.5 Import papouška žako do EU dle zemí vývozu za posledních 20 let

40 % importu *P. erithacus* do EU za sledované období bylo z Kamerunu (129 432 ex.), 32 % z Demokratické republiky Kongo (103 155 ex.), 9 % z Konga (30 308 ex.), 5 % z Pobřeží slonoviny (15 245 ex.) a 4 % z JAR (14 387 ex.) (Tab. 46, Obr. 44).

Při dovozu *P. erithacus* do EU byly země Afriky zastoupeny 98 %, 1 % zaujímaly země jihovýchodní Asie a 1 % země Evropy (před vstupem do EU) a ostatní zastoupené státy (Tab. 47). U poddruhu *P. e. erithacus* je procentuální zastoupení oblastí zemí vývozu shodné. Nezvyklý byl dovoz 6 ptáků z Nové Kaledonie (Tab. 47). *P. e. timneh* byl do EU dovážen především z Afriky (98 %), 1 % bylo jednotlivě představováno dovozem z Blízkého a Středního východu a Ameriky, ostatní import byl z jiných částí Asie a zemí Evropy před vstupem do EU (Tab. 49).

Většina dovozu se týkala *P. e. erithacus* z afrických zemí (Tab. 48), kdy procentuální zastoupení zemí dovozu do EU bylo následující: 45 % Kamerun, 36 % Demokratická republik Kongo, 10 % Kongo a 4 % JAR (Obr. 45). Import *P. e. timneh* rovněž převážně z afrických států (Tab. 49) byl z 31 % z Pobřeží slonoviny (9 069 ex.), z 28 % z Guiney (8 174 ex.), ze 14 % ze Sierry Leone (4 299 ex.), z 11 % z Libérie (3 200 ex.), ze 7 % z JAR (2 009 ex.) a z 6 % ze Senegalu (1 749 ex.) (Tab. 46, Obr. 46).

Mezi roky 2006-2013 bylo vyvezeno 1 599 exemplářů papouška žako, které představovalo 0,5 % celkového vývozu ve sledovaném období. Z toho *P. e. timneh* byl dovezen od r. 2006 v počtu 15 kusů (Tab. 50). Po roce 2006 představovaly hlavní státy dovozu ze třetích zemí Kamerun (425 ex. ~ 27 %), Demokratická republika Kongo (206 ex. ~ 13%), Izrael (204 ex. ~ 13 %), USA (153 ex. ~ 10 %), JAR (128 ex. ~ 8 %) a Filipíny (88 ex. ~ 6 %) (Tab. 50, Obr. 47). Započítaný Kamerun a Demokratická republika Kongo by bylo možné vyloučit, neboť se jednalo o ptáky dovážené z volné přírody ještě před zákazem dovozu těchto ptáků. Komerčně byli obchodováni ptáci z Izraele, JAR a Filipín. Z Izraele směřoval obchod do Itálie, Španělska a Německa a z Filipín pouze do Německa. Vývoz z JAR směřoval většinou do Velké Británie.

Tab. 46: Země vývozu dle jednotlivých poddruhů *Psittacus erithacus* za sledované období (1994-2013)

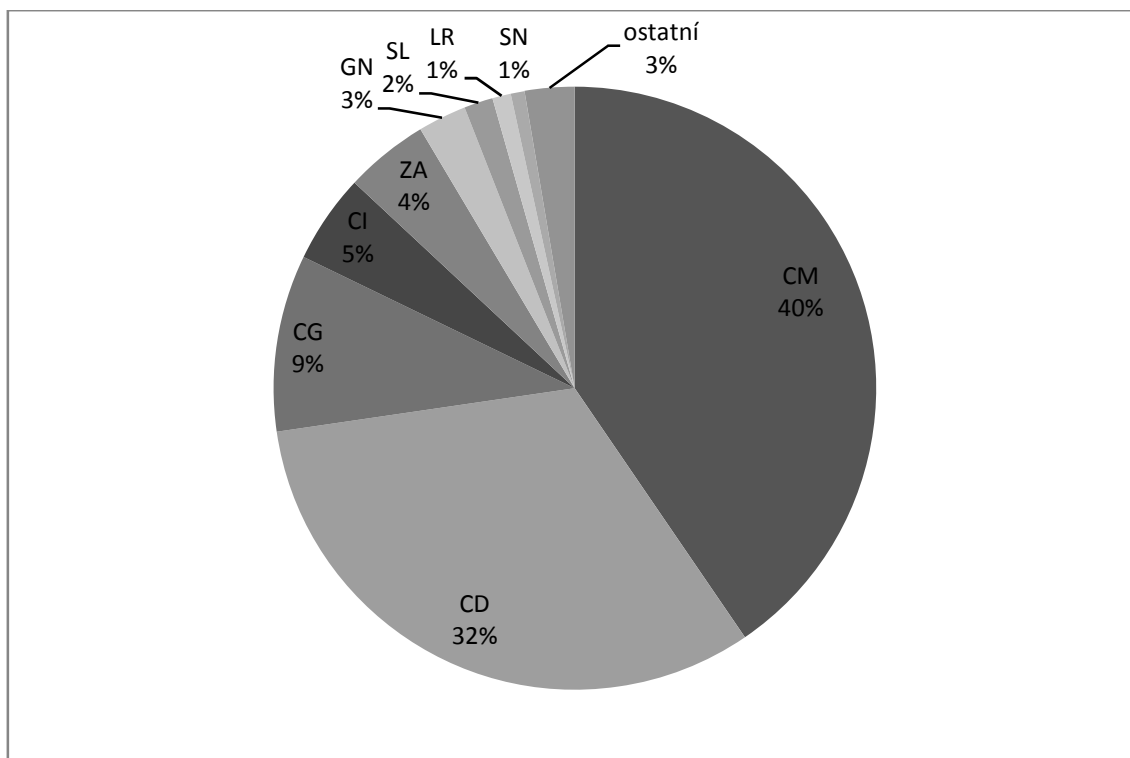
Import do EU					
Země vývozu	<i>P. e. erithacus</i>	Země vývozu	<i>P. e. timneh</i>	Země vývozu	Celkem
CM	129432	CI	9069	CM	129432
CD	103155	GN	8174	CD	103155
CG	30308	SL	4299	CG	30308
ZA	12378	LR	3200	CI	15245
CI	6176	ZA	2009	ZA	14387
PH	1436	SN	1749	GN	8331
CZ	1272	ML	401	SL	4949
GQ	721	AE	200	LR	3200
SL	650	US	132	SN	2339
SN	590	CN	101	PH	1436
US	500	ostatní	56	CZ	1272
ostatní	3915			ostatní	5869
Celkem	290533		29390		319923

Legenda k Tab. 46

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arab. emiráty	CZ	Česká republika	SL	Sierra Leone
CD	Demokr. repub. Kongo	GN	Guinea	SN	Senegal
CG	Kongo	GQ	Rovník. Guinea	US	USA
CI	Pobřeží slonoviny	LR	Libérie	ZA	JAR
CM	Kamerun	ML	Mali		
CN	Čína	PH	Filipíny		

Tab. 47: Dovoz *P. erithacus* do EU dle oblastí vývozu ve sledovaném období (1994-2013)

Dovoz do EU dle oblastí vývozu	
Afrika	314118
Asie	2123
Evropa	1756
Blízký a Střední východ	986
Amerika	733
neuveдено	201
Oceánie	6
Celkem	319923

Obr. 44: Procentuální zastoupení dle zemí vývozu *Psittacus erithacus* do EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 319923)

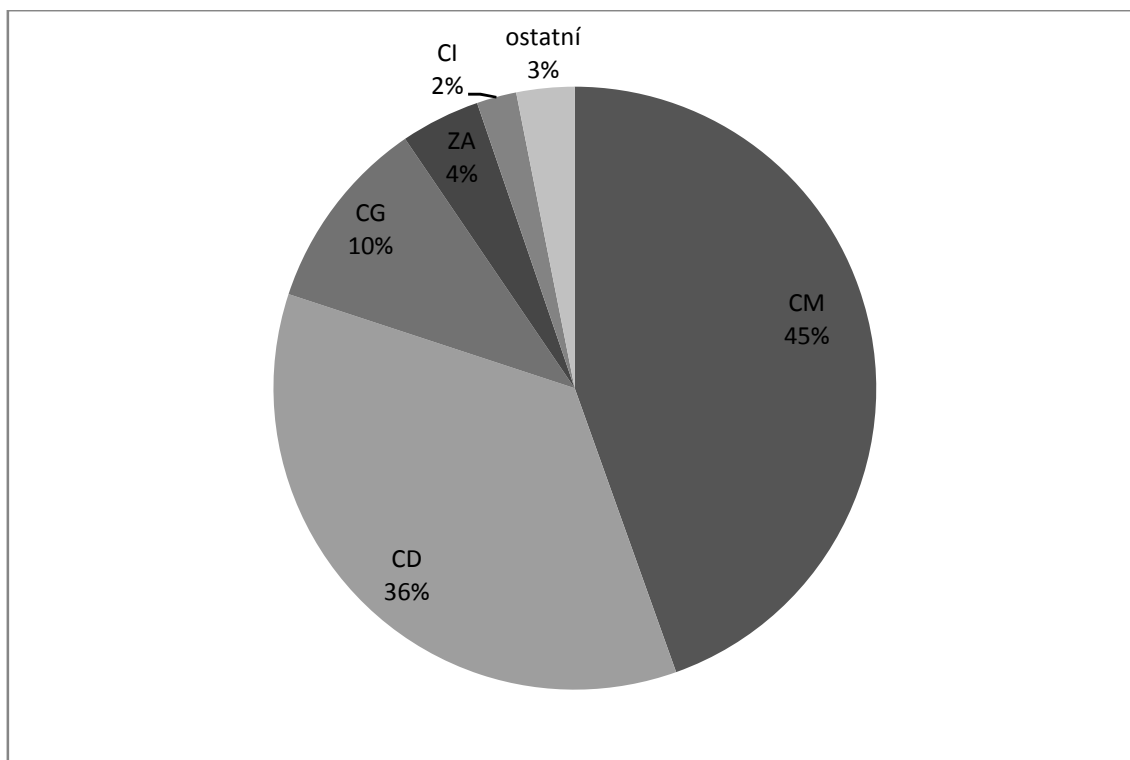
Legenda k Obr. 44

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Dem. repub. Kongo	CM	Kamerun	SL	Sierra Leone
CG	Kongo	GN	Guinea	SN	Senegal
CI	Pob. slonoviny	LR	Libérie	ZA	JAR

Tab. 48: Dovoz *P. erithacus erithacus* do EU dle oblastí vývozu ve sledovaném období (1994-2013)

Dovoz do EU dle oblastí vývozu	
Afrika	285190
Asie	2021
Evropa	1742
Blízký a Střední východ	781
Amerika	594
neuveдено	199
Oceánie	6
Celkem	290533

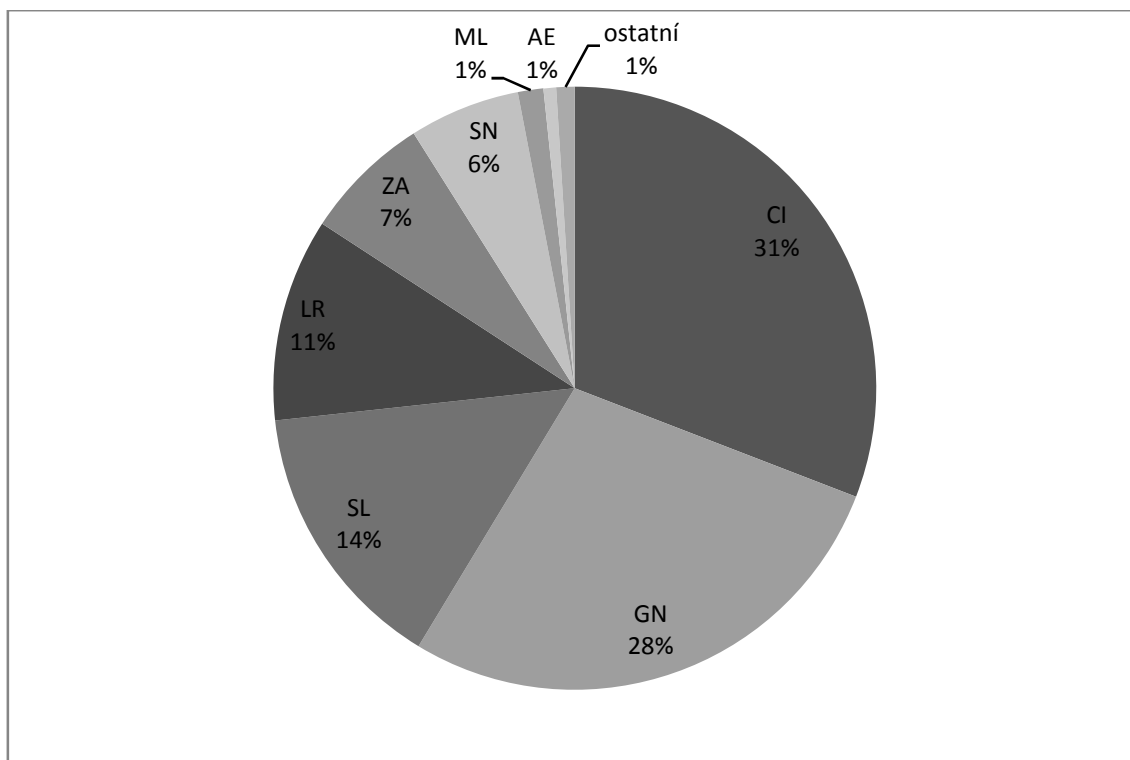
Obr. 45: Procentuální zastoupení dle zemí vývozu *Psittacus erithacus erithacus* do EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 290533)

Legenda k Obr. 45

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demokratická rep.Kongo	CM	Kamerun
CG	Kongo	ZA	JAR
CI	Pobřeží slonoviny		

Tab. 49: Dovoz *P. erithacus timneh* do EU dle oblastí vývozu ve sledovaném období (1994-2013)

Dovoz do EU dle oblastí vývozu	
Afrika	28928
Blízký a Střední východ	205
Amerika	139
Asie	102
Evropa	14
neuvedeno	2
Celkem	29390

Obr. 46: Procentuální zastoupení dle zemí vývozu *Psittacus erithacus timneh* do EU ve sledovaném období (1994-2013) (n = 29390)

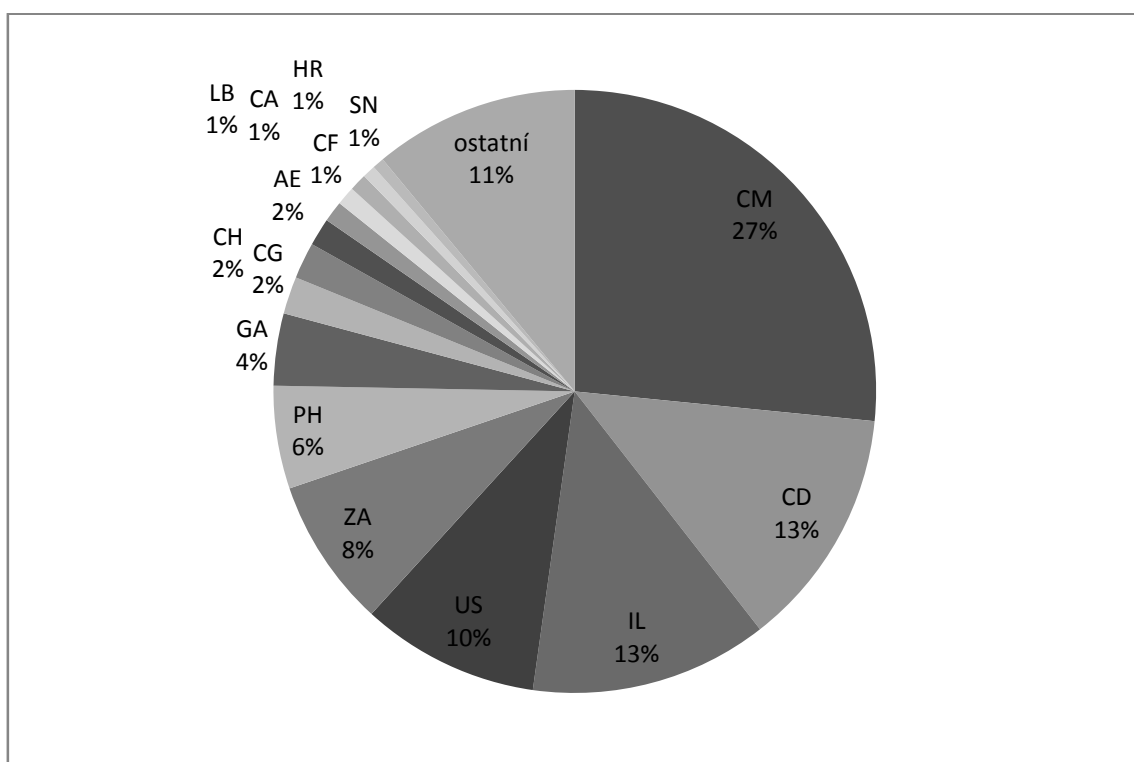
Legenda k Obr. 46

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arabské emiráty	ML	Mali
CI	Pob. slonoviny	SL	Sierra Leone
GN	Guinea	SN	Senegal
LR	Libérie	ZA	JAR

Tab. 50: Země vývozu dle jednotlivých poddruhů *Psittacus erithacus* za sledované období (2006-2013)

Import do EU					
Země vývozu	<i>P. e. erithacus</i>	Země vývozu	<i>P. e. timneh</i>	Země vývozu	Celkem
CM	425	US	3	CM	425
CD	206	ZA	3	CD	206
IL	204	CA	2	IL	204
US	150	NO	2	US	153
ZA	125	KE	1	ZA	128
PH	88	EG	1	PH	88
GA	62	RU	1	GA	62
CH	32	SA	1	CH	32
CG	31	ZW	1	CG	31

AE	24			AE	24
LB	18			LB	18
CA	14			CA	16
CF	15			CF	15
HR	11			HR	11
SN	10			SN	10
ostatní	169			ostatní	176
Celkem	1584		15		1599

Obr. 47: Procentuální zastoupení dle zemí vývozu *Psittacus erithacus* do EU ve sledovaném období (2006-2013) (n = 1599)

Legenda k Tab. 50, Obr. 47

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arab. emiráty	GA	Gabon	PH	Filipíny
CA	Kanada	HR	Chorvatsko	RU	Rusko
CD	Demokr. rep. Kongo	CH	Švýcarsko	SA	Saúdská Arábie
CF	Středoafriická republika	IL	Izrael	SN	Senegal
CG	Kongo	KE	Keňa	US	USA
CM	Kamerun	LB	Libanon	ZA	JAR
EG	Egypt	NO	Norsko	ZW	Zimbabwe

4.6 Účel vývozu a dovozu exemplářů papouška žako členských států EU za posledních 20 let

Jak je patrné z tabulky č. 51, za sledované období byly exempláře obchodovány především za účelem dosažení zisku.

Vývoz živých exemplářů za sledované období 1994-2013 z EU byl prováděn zejména pro komerční účely, kdy bylo vyvezeno 17 283 jedinců (87 %), pro soukromé účely bylo exportováno 1 398 exemplářů (7 %), u 693 exemplářů nebyl důvod uveden (4 %), 1 % 244 exemplářů zaujímal odchov v lidské péči i pomocí umělé inkubace a zbytek (1 %) byl představován 143 exempláři (Tab. 51, Obr. 48). Pokud jde o rozdělení na jednotlivé poddruhy, tak *P. e. erithacus* byl z 87 % vyvážen z komerčních důvodů, ze 7 % pro osobní účely a ostatní důvody vývozu byly zastoupeny maximálně 1 %, případně účel nebyl uveden. U *P. e. timneh* byly uváděné účely exportu podobné: 86 % komerční obchod, 13 % osobní potřeba. Většina vývozu se týkala let 1994-2005 (Tab. 52).

V období 2006-2013 bylo vyvezeno z EU 494 exemplářů pro komerční účely a stejný počet pro soukromé účely (Tab. 53). Poklesl vývoz pro komerční využití.

Z komerčních důvodů bylo v letech 1994-2013 dovezeno 311 164 živých exemplářů (97 %), u 5 837 nebyl účel uveden (2 %) a zbylých 2 922 (1 %) bylo určeno zejména pro soukromé účely (Obr. 49). Dovoz do EU u *P. e. erithacus* byl z 97 % pro komerční a z 1% pro osobní účely, u *P. e. timneh* z 96 % pro komerční využití.

V období 2006-2013 bylo z komerčních důvodů dovezeno do EU 987 exemplářů ze třetích zemí, 591 exemplářů ze soukromých důvodů a 13 do zoologických zahrad (Tab. 53). Došlo k poklesu dovozu z komerčních důvodů.

Tab. 51: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci EU dle účelu za sledované období (1994-2013)

Účel	Zkratka	Export z EU			Import do EU		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
komerční	T	16897	386	17283	282973	28191	311164
neuvezeno	N	691	2	693	4722	1115	5837
osobní	P	1341	57	1398	2240	76	2316
chov v lidské péči a umělé rozmnožování	B	243	1	244	586	7	593
zoologická zahrada	Z	57	0	57	8	0	8

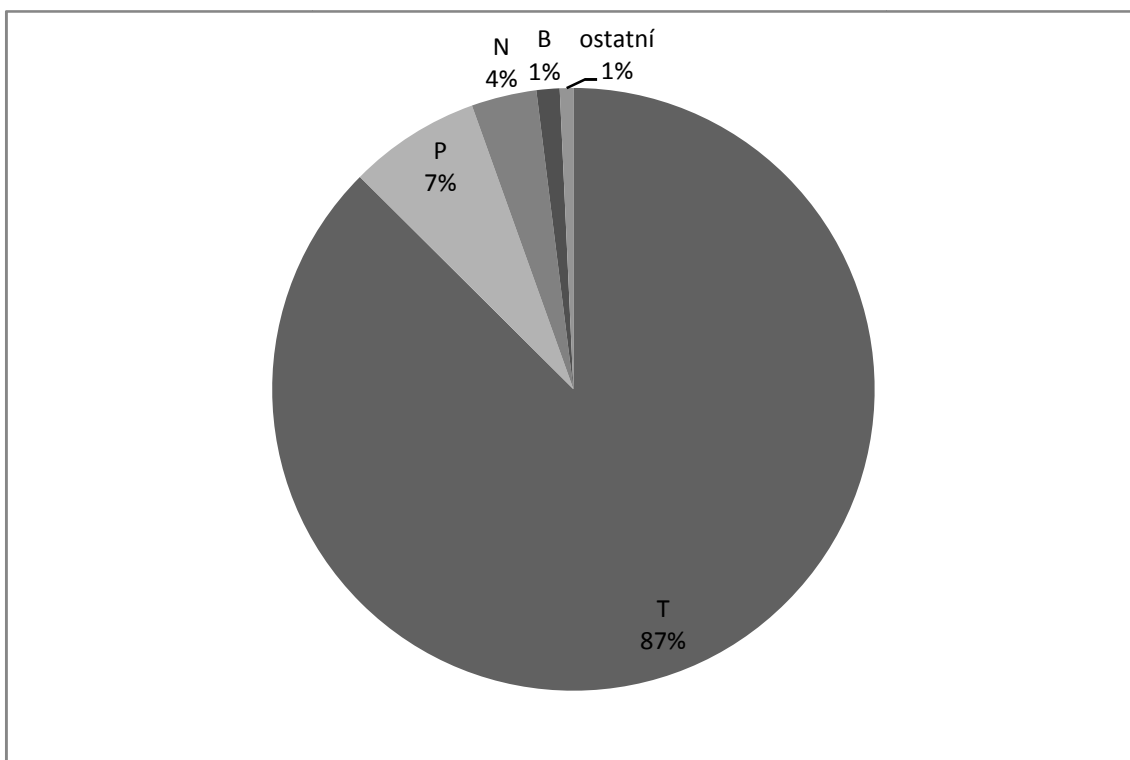
cirkus a veřejné vystupování	Q	6	1	7	3	1	4
získaný na základě soudního rozhodnutí	L	0	0	0	1	0	1
vzdělávací	E	10	0	10	0	0	0
reintrodukce/introdukce	N	69	0	69	0	0	0
	Celkem	19314	447	19761	290533	29390	319923

Tab. 52: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci EU dle účelu za sledované období (1994-2005)

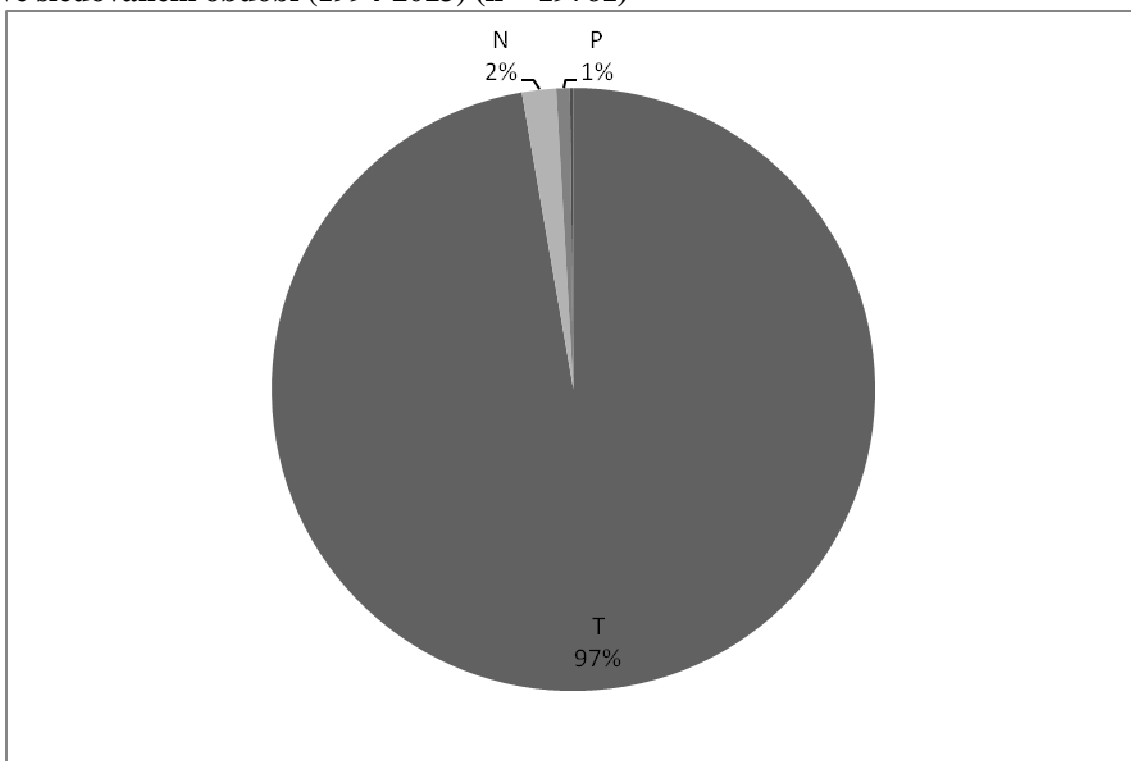
Účel	Zkratka	Export z EU			Import do EU		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
komerční	T	16407	382	16789	281986	28191	310177
neuveдено	N	648	2	650	4715	1115	5830
osobní	P	857	47	904	1664	61	1725
chov v lidské péči a umělé rozmnožování	B	233	1	234	572	7	579
zoologická zahrada	Z	55	0	55	8	0	8
cirkus a veřejné vystupování	Q	6	1	7	3	1	4
získaný na základě soudního rozhodnutí	L	0	0	0	1	0	1
vzdělávací	E	10	0	10	0	0	0
reintrodukce/introdukce	N	69	0	69	0	0	0
	Celkem	18285	433	18718	288949	29375	318324

Tab. 53: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci EU dle účelu za sledované období (2006-2013)

Účel	Zkratka	Export z EU			Import do EU		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
komerční	T	490	4	494	987	0	987
neuveдено	N	43	0	43	7	0	7
osobní	P	484	10	494	576	15	591
chov v lidské péči a umělé rozmnožování	B	10	0	10	13	0	13
zoologická zahrada	Z	2	0	2			
získaný na základě soudního rozhodnutí	L				1	0	1
	Celkem	1029	14	1043	1584	15	1599

Obr. 48: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus* z EU dle účelu ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19761)

Obr. 49: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus* do EU dle účelu ve sledovaném období (1994-2013) (n = 319923)

Legenda k Obr. 48, Obr. 49:

B	chov v lidské péči a umělé rozmnožování	P	osobní
N	neuveďeno	T	komerční

4.7 Původ vyvezených a dovezených exemplářů papouška žako členských států EU za posledních 20 let

Velkou převahu, co se týče původu exemplářů *P. erithacus*, představuje původ z divoké přírody (vývoz - 65 %, dovoz - 90 %) (Obr. 50, Obr. 51). Většina dovozu byla prováděna v letech 1994-2005 (Tab. 55).

Více než čtvrtina vývozu byla zastoupena exempláři odchovanými v lidské péči (29 %) a zbytek exemplářů jiného původu, než bylo popsáno výše, tvořily jen málo procentuálně zastoupené skupiny (Obr. 50). Poddruh *P. e. timneh* představoval 447 kusů (2 %) vyvezených exemplářů z celkového počtu 19 761 (Tab. 54). Po roce 2006 byla většina vyvážených exemplářů (66 %) odchována v lidské péči (684 ex.). Vyvezených exemplářů původem z volné přírody bylo 116 (Tab. 56).

Co se týče dovozu, u 16 237 exemplářů nebyl uveden původ dovezených ptáků (5 %), 4 % představoval odchov v lidské péči a 1% tvořil jiný původ (Tab. 54, Obr. 51). Poddruh *P. e. timneh* byl z 96 % původem z volné přírody, byl zastoupen 29 390 (9 %) dovezenými exempláři z celkového počtu 319 923 (Tab. 54).

V období 2006-2013 byli dováženi papoušci žako především původem z volné přírody (52 %) a odchovaní v lidské péči (35 %) (Tab. 56).

Tab. 54: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci EU dle původu za sledované období (1994-2013)

Původ exemplářů	Zkratka	Export z EU			Import do EU		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
odebrané z volné přírody	W	12582	267	12849	258238	28145	286383
odchované v zajetí *	C	5592	163	5755	13173	1057	14230
neuvedeno	N	465	2	467	16237	0	16237
narozené v lidské péči **	F	283	8	291	1983	65	2048
nebyl zjištěn	U	156	6	162	167	7	174
zabavené	I	144	0	144	658	114	772
„předcitesové“	O	89	1	90	74	2	76
z farem ***	R	3	0	3	3	0	3
Celkem		19314	447	19761	290533	29390	319923

* Zvířata odchovaná v lidské péči v souladu s čl. 13 nařízení Komise (ES) č. 865/2006, včetně jejich částí a odvozenin

** Zvířata narozená v lidské péči (F1 a následující generace) nesplňující podmínky ustanovení chovu v lidské péči, včetně jejich částí a odvozenin

*** Zvířata, odebraná z volné přírody jako mláďata nebo ve formě vajec z důvodu zajištění životaschopné populace, chovaná v řízených podmínkách

Tab. 55: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci EU dle původu za sledované období (1994-2005)

Původ exemplářů	Zkratka	Export z EU			Import do EU		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
odebrané z volné přírody	W	12466	267	12733	257412	28145	285557
odchované v zajetí *	C	4919	152	5071	12628	1049	13677
neuveдено	N	465	2	467	16237	0	16237
narozené v lidské péči **	F	142	5	147	1827	59	1886
nebyl zjištěn	U	118	6	124	134	6	140
zabavené	I	95	0	95	646	114	760
„předcitesové“	O	80	1	81	65	2	67
Celkem		18285	433	18718	288949	29375	318324

* Zvířata odchovaná v lidské péči v souladu s čl. 13 nařízení Komise (ES) č. 865/2006, včetně jejich částí a odvozenin

** Zvířata narozená v lidské péči (F1 a následující generace) nesplňující podmínky ustanovení chovu v lidské péči, včetně jejich částí a odvozenin

*** Zvířata, odebraná z volné přírody jako mláďata nebo ve formě vajec z důvodu zajištění životaschopné populace, chovaná v řízených podmínkách

Tab. 56: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci EU dle původu exemplářů za sledované období (2006-2013)

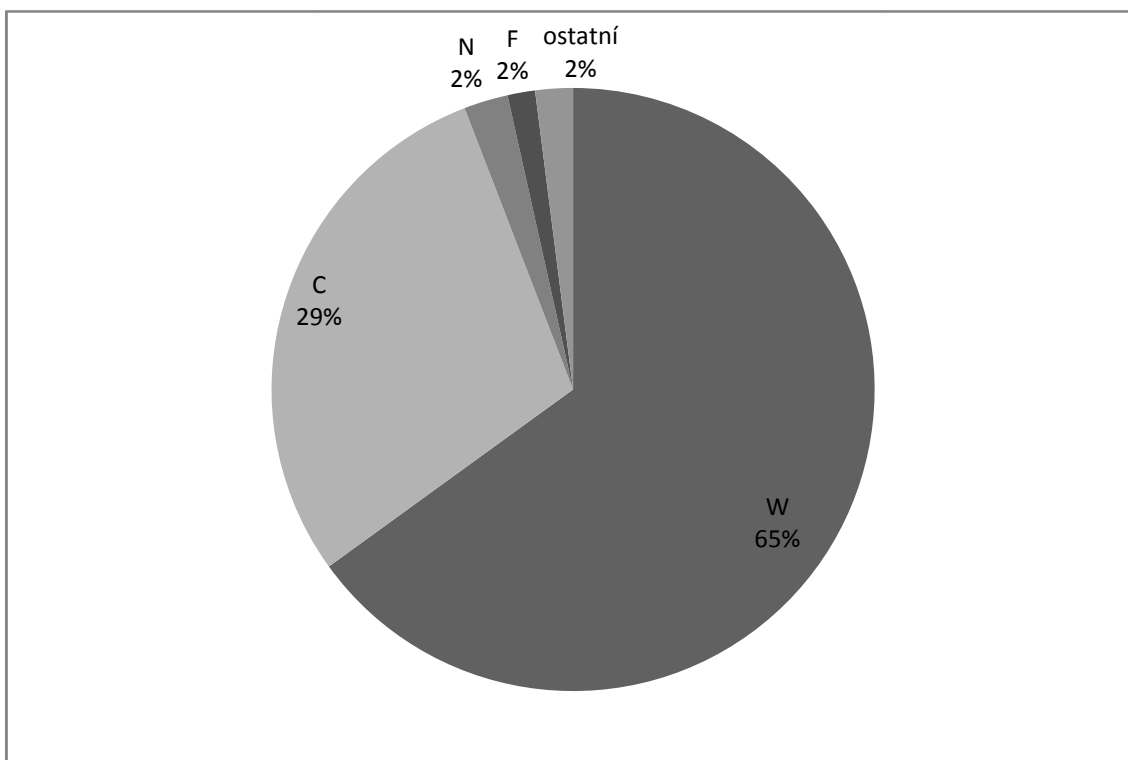
Původ exemplářů	Zkratka	Export z EU			Import do EU		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
odebrané z volné přírody	W	116	0	116	826	0	826
odchované v zajetí *	C	673	11	684	545	8	553
narozené v lidské péči **	F	141	3	144	156	6	162
nebyl zjištěn	U	38	0	38	33	1	34
zabavené	I	49	0	49	12	0	12
„předcitesové“	O	9	0	9	9	0	9
z farem ***	R	3	0	3	3	0	3
Celkem		1029	14	1043	1584	15	1599

* Zvířata odchovaná v lidské péči v souladu s čl. 13 nařízení Komise (ES) č. 865/2006, včetně jejich částí a odvozenin

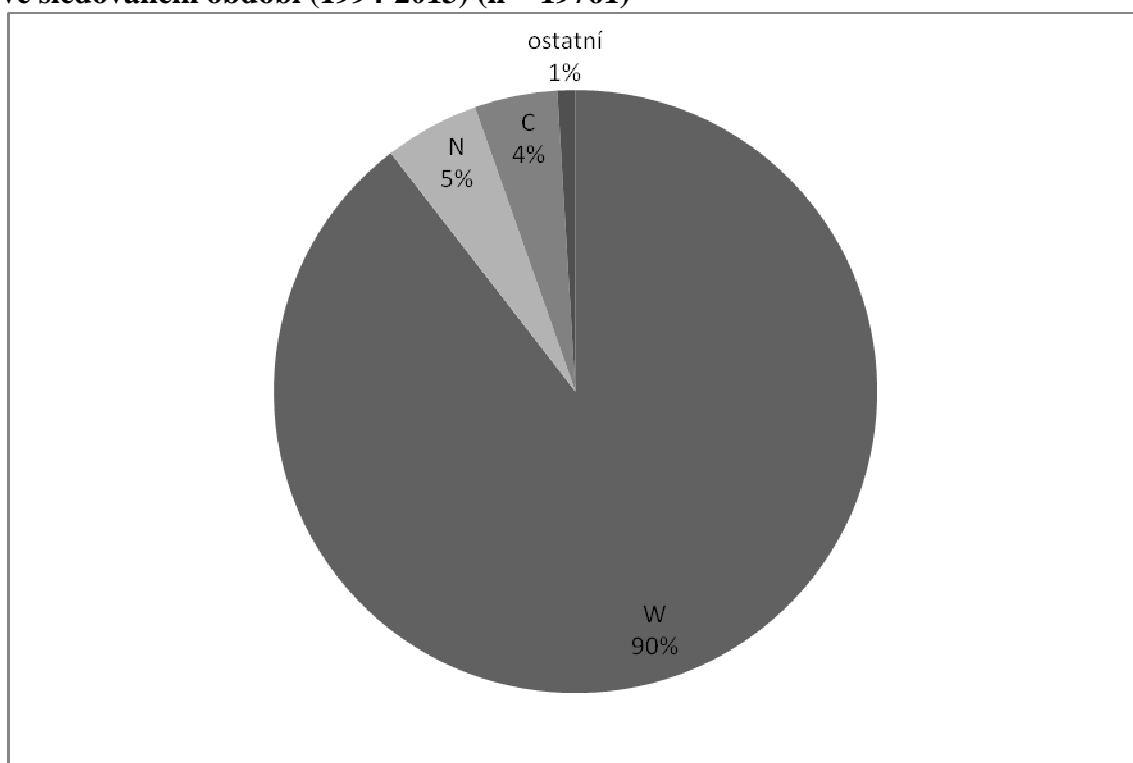
** Zvířata narozená v lidské péči (F1 a následující generace) nesplňující podmínky ustanovení chovu v lidské péči, včetně jejich částí a odvozenin

*** Zvířata, odebraná z volné přírody jako mláďata nebo ve formě vajec z důvodu zajištění životaschopné populace, chovaná v řízených podmínkách

Obr. 50: Procentuální zastoupení vývozu z EU dle původu exemplářů ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19761)

Obr. 51: Procentuální zastoupení dovozu do EU dle původu exemplářů ve sledovaném období (1994-2013) (n = 319923)

Legenda k Obr. 50, Obr. 51

C	odchov v lidské péči	N	neuveдено
F	odchov lidské péči (F1 a následující generace) nesplňující podmínky C	W	odebrané z volné přírody

4.8 Vyvezené a dovezené exempláře papouška žako dle původu zemí ve státech EU za posledních 20 let

U exportovaných *P. e. erithacus*, nebyla uvedena země původu u 5 143 exemplářů (27 %) (Tab. 57, Obr. 53). Mezi uvedenými zeměmi původu u *P. e. erithacus* převažovaly země Kamerun (30 %) a Demokratická republika Kongo (27 %), Kongo (6 %) a Pobřeží slonoviny (3 %) (Obr. 53). U poddruhu *P. e. timneh* nebyla země původu uvedena u 11 % vyvážených exemplářů (Obr. 54). Země původu byly zastoupeny především ze 44 % státem Pobřeží slonoviny, kdy se z EU vyvezlo 198 kusů, a ze Sierry Leone pocházelo 79 vyvážených ptáků (18 %) (Tab. 57, Obr. 54).

Pokud uvažujeme pouze druh *P. erithacus* bez dělení na poddruhy, nejvíce vyvezených exemplářů bylo původem ze zemí Kamerun (29 %), Demokratická republika Kongo (27%) a Kongo (6 %) (Obr. 52). U vyvážených papoušků nebyla data uvedena u 5 193 ptáků, která představovala 26 % celkového počtu vývozu (Tab. 57, Obr. 52). V letech 2006-2013 nebyl dle vývozu exemplářů uveden původ u 63 %. 65 exemplářů bylo původem z České republiky, 57 z Kamerunu a 43 z USA (Tab. 59).

Při hodnocení dat dle zemí původu u dovezených živých exemplářů *P. erithacus* chyběly tyto údaje u 308 884 exemplářů, a to představovalo 96 % z celkového importu *P. erithacus* (Obr. 55). Pokud uvažujeme druh *P. erithacus* bez následného dělení na poddruhy, nejvíce dovezených exemplářů bylo dle původu země ze Sierry Leone (3 756 ex.), Guiney-Bissau (2 148 ex.) a Demokratické republiky Kongo (2 035 ex.), které dohromady představují pouze 3% dovezených exemplářů dle původu (Tab. 58, Obr. 55). U jednotlivých poddruhů činil neuvedený původu u dovážených poddruhů *P. e. erithacus* 99 % a u *P.e.timneh* 75 % (Obr. 56). Země původu byly u dováženého poddruhu *P. e. erithacus* nejčastěji zastoupeny v uvedeném pořadí Demokratickou republikou Kongo (2035 exemplářů), Kamerunem (792 ex.) a Guinejí (106 ex.), které všechny dohromady, vzhledem k neuváděným údajům o původu, tvoří pouze 1% z celkového počtu 290 533 importovaných živých exemplářů (Tab. 58). U poddruhu *P. e. timneh* byly při dovozu do EU nejčastějšími zeměmi původu: Sierra Leone (13%) s 3 755 exempláři a Guinea-Bissau (7%) s 2 048 exempláři (Tab. 58, Obr. 56). V letech 2006-2013 nebylo dle dovozu exemplářů uveden původ u 86 %. 30 exemplářů bylo původem z Konga, 29 z JAR a 15 z Velké Británie (Tab. 60).

Neznámý původ (dle databáze označený XX) byl u importu i exportu zastoupen necelým 1% (Obr. 52, Obr. 55).

Tab. 57: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z EU dle původu země za sledované období (1994-2013)

Export z EU					
Země původu	<i>P. e.</i> <i>erithacus</i>	Země původu	<i>P. e.</i> <i>timneh</i>	Země původu	Celkem
CM	5750	CI	198	CM	5750
CD	5282	SL	79	CD	5282
neuvedena	5143	neuvedena	50	neuvedena	5193
CG	1243	LR	39	CG	1243
CI	549	ZA	27	CI	747
ZA	273	GN	24	ZA	300
neznámá	238	neznámá	10	neznámá	248
NL	204	ostatní	20	NL	206
US	106			US	109
ostatní	526			ostatní	683
Celkem	19314		447		19761

Legenda k Tab. 57

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demokratická rep. Kongo	LR	Libérie
CG	Kongo	NL	Nizozemsko
CI	Pobřeží slonoviny	SL	Sierra Leone
CM	Kamerun	US	USA
GN	Guinea	ZA	JAR

Tab. 58: Přehled dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do EU dle původu země za sledované období (1994-2013)

Import do EU					
Země původu	<i>P. e.</i> <i>erithacus</i>	Země původu	<i>P. e.</i> <i>timneh</i>	Země původu	Celkem
neuvedena	286750	neuvedena	22134	neuvedena	308884
CD	2035	SL	3755	SL	3756
CM	792	GW	2048	GW	2148
neznámá	207	GN	519	CD	2035
GN	106	LR	506	CM	842
GW	100	neznámá	219	GN	625
ostatní	543	CI	200	LR	506
		ostatní	9	neznámá	426
				CI	221
				ostatní	480
Celkem	290533		29390		319923

Legenda k Tab. 58

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demok. rep. Kongo	GN	Guinea	SL	Sierra Leone
CI	Pobřeží slonoviny	GW	Guinea-Bissau	US	USA
CM	Kamerun	LR	Libérie	ZA	JAR

Tab. 59: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z EU dle původu země za sledované období (2006-2013)

Export z EU					
Země původu	<i>P. e. erithacus</i>	Země původu	<i>P. e. timneh</i>	Země původu	Celkem
neuveдена	648	neuveдена	9	neuveдена	657
CZ	65	NL	2	CZ	65
CM	57	CI	1	CM	57
US	43	CA	1	US	43
neznámá	37	neznámá	1	neznámá	38
CG	22			CG	22
ES	20			ES	20
ZA	20			ZA	20
NL	18			NL	20
CI	15			CI	16
ostatní	84			ostatní	85
Celkem	1029		14		1043

Legenda k Tab. 59

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CA	Kanada	CM	Kamerun	NL	Nizozemsko
CG	Kongo	CZ	Česká republika	US	USA
CI	Pobřeží slonoviny	ES	Španělsko	ZA	JAR

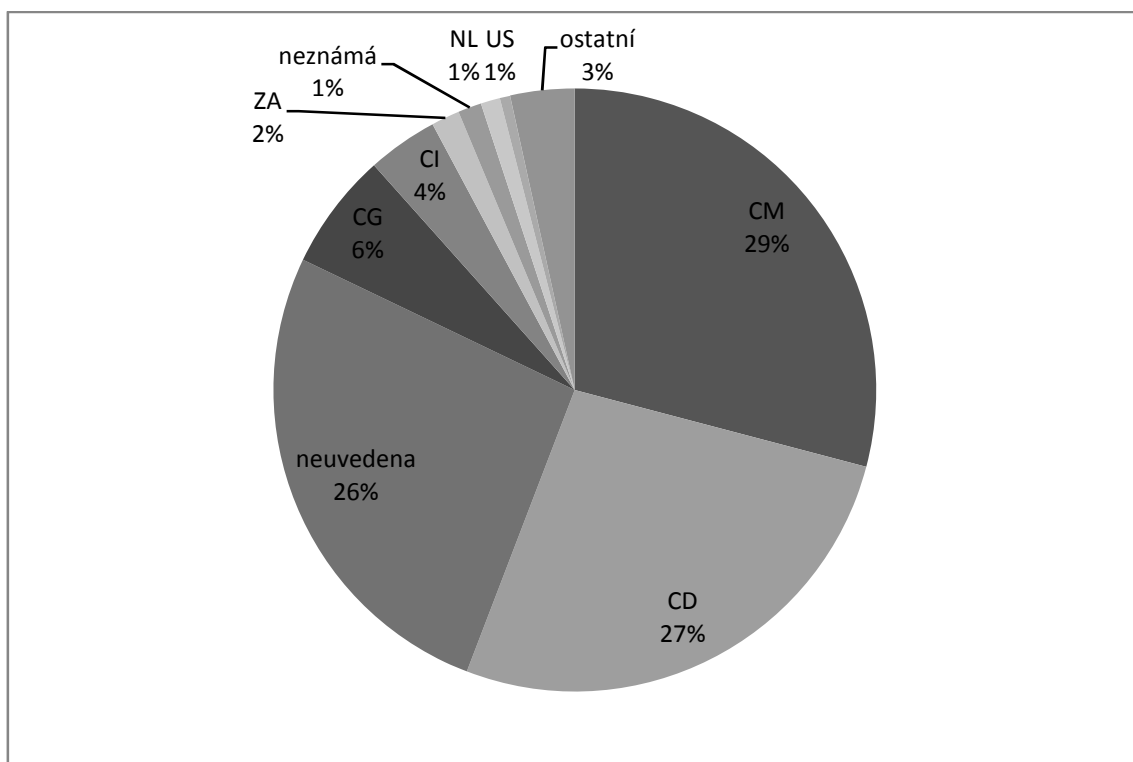
Tab. 60: Přehled dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do EU dle původu země za sledované období (2006-2013)

Import do EU					
Země původu	<i>P. e. erithacus</i>	Země původu	<i>P. e. timneh</i>	Země původu	Celkem
neuveдена	1372	neuveдена	12	neuveдена	1384
CG	30	CA	1	CG	30
ZA	29	EG	1	ZA	29
neznámá	24	neznámá	1	neznámá	25
GB	15			GB	15

CD	11			CD	11
US	11			US	11
GA	10			GA	10
SE	6			SE	6
ostatní	76			ostatní	78
	1584		15		1599

Legenda k Tab. 60

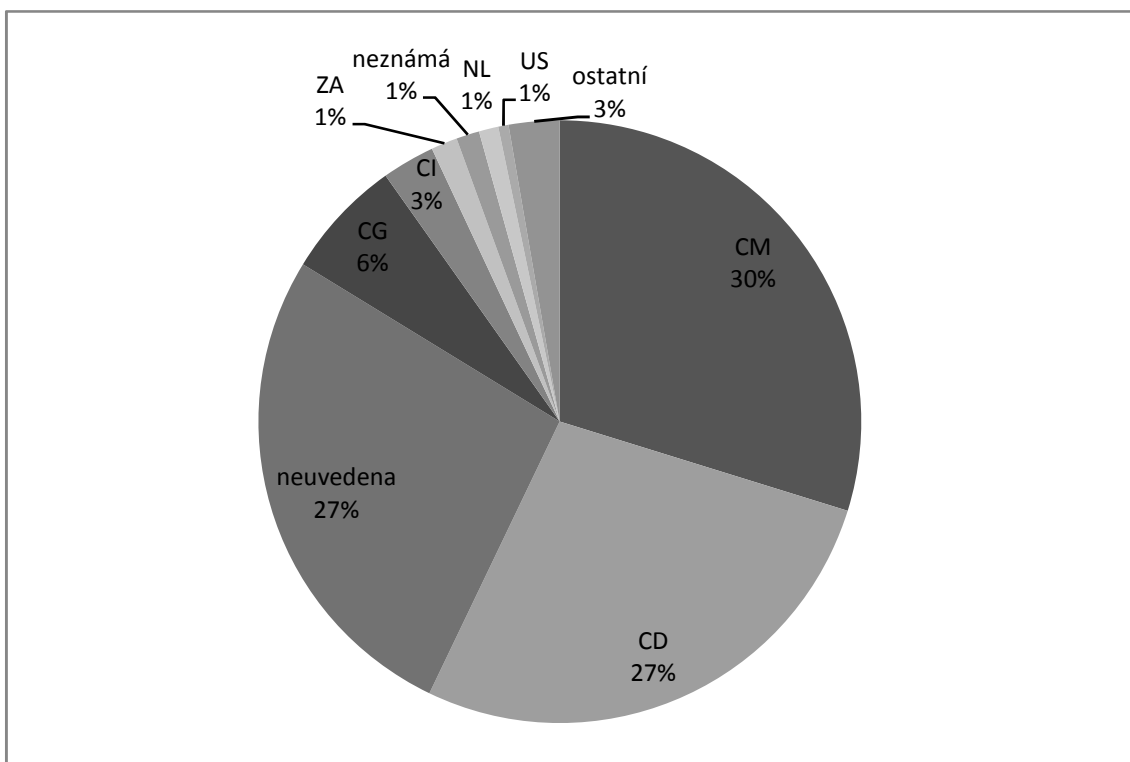
Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CA	Kanada	EG	Egypt	SE	Švédsko
CD	Demokr. rep. Kongo	GA	Gabon	US	USA
CG	Kongo	GB	Velká Británie	ZA	JAR

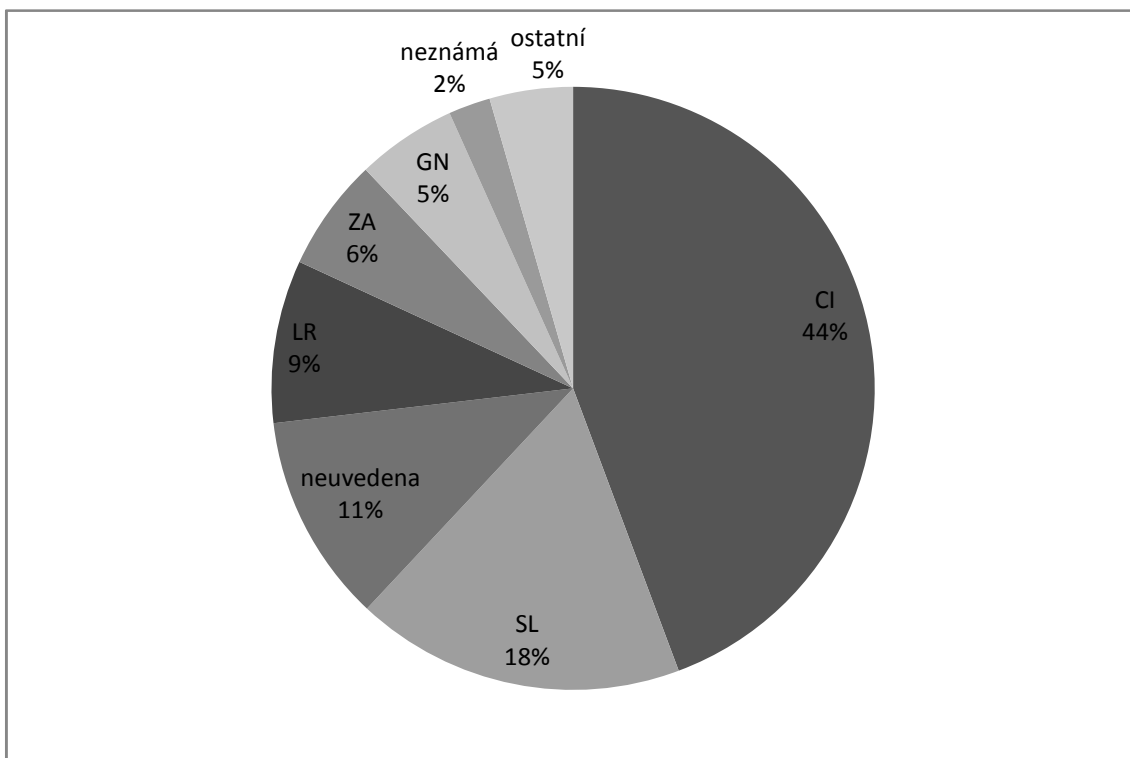
Obr. 52: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus* z EU dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19761)

Legenda k Obr. 52, Obr. 53, Obr. 54, Obr. 55, Obr. 56

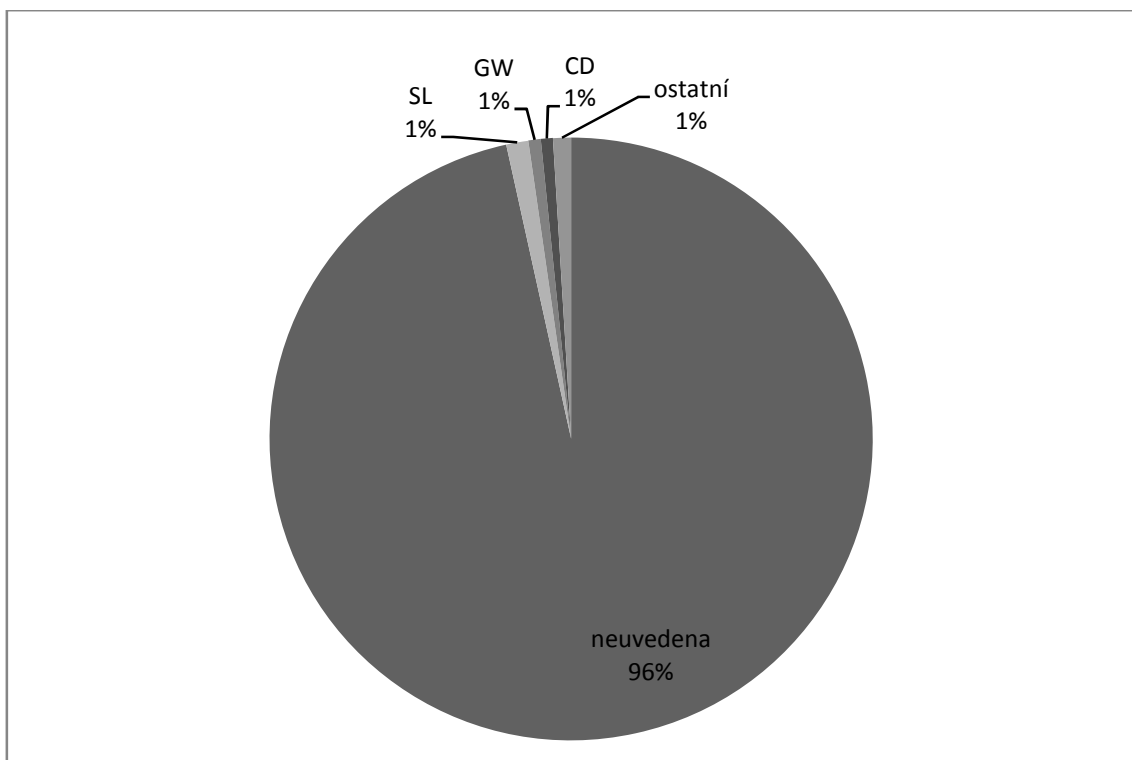
Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demokr. repub. Kongo	GN	Guinea	US	USA
CG	Kongo	GW	Guinea-Bissau	SL	Sierra Leone
CI	Pobřeží slonoviny	LR	Libérie	ZA	JAR
CM	Kamerun	NL	Nizozemsko		

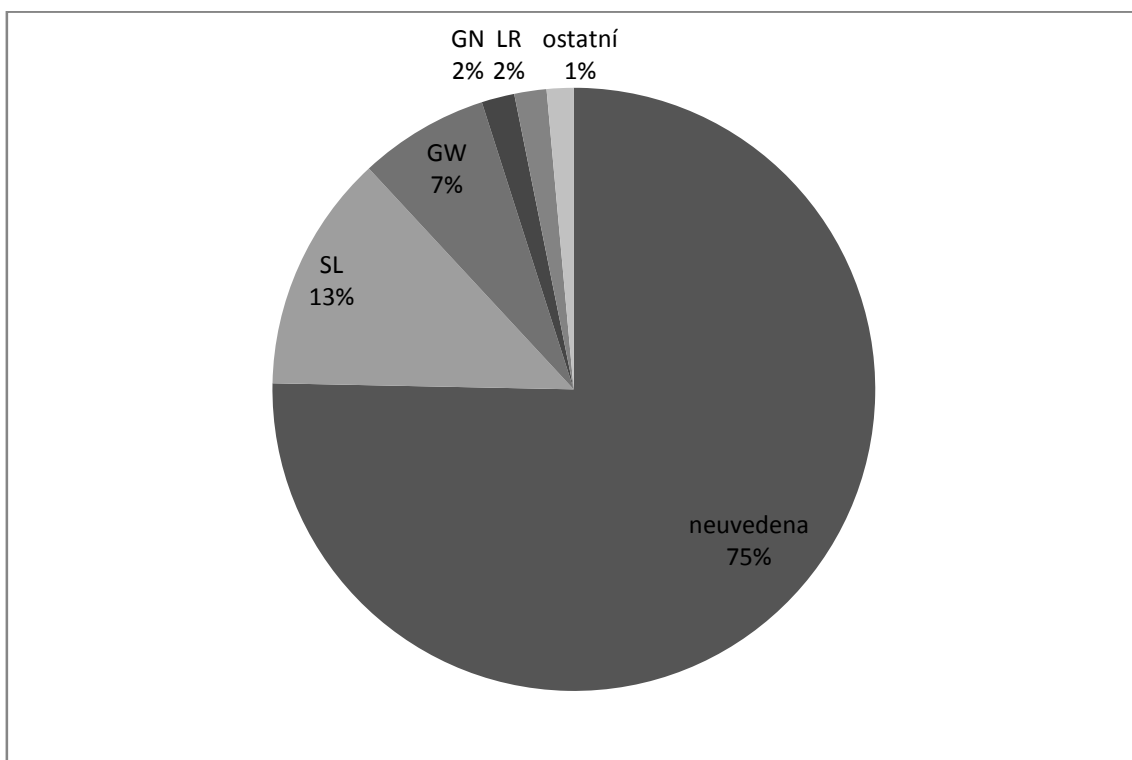
Obr. 53: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus erithacus* z EU dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 19314)

Obr. 54: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus timneh* z EU dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 447)

Obr. 55: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus* v rámci EU dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 319923)

Obr. 56: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus timneh* do EU dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 29388)

4.9 Obchod s živými exempláři papouška žako v rámci České republiky

4.9.1 Obchod s papouškem žako z hlediska časového vývoje

Za období let 1994-2013 bylo vyvezeno z České republiky (dále ČR) celkem 1 690 živých exemplářů, naproti tomu do ČR bylo dovezeno celkem 11 937 exemplářů druhu *P. erithacus* (Tab. 61).

Z obrázku č. 57 je patrné, že dovoz živých exemplářů do ČR za sledované období (1994-2013) několikanásobně (7 x) převyšuje vývoz živých exemplářů z ČR.

Z celkových čísel je zřejmé, že se převážně obchodovalo s poddruhem *P. e. erithacus*.

Nejvíce vývozu i dovozu do EU bylo provedeno v letech 1994-2005, v dalších letech došlo k poklesu objemu vývozu i dovozu druhu *P. erithacus*. Největšího objemu vývozu ve sledovaném období bylo dosaženo r. 1999, kdy bylo exportováno 573 živých exemplářů (Tab. 61, Obr. 58). Nejvíce živých exemplářů papouška žako bylo dovezeno do České republiky r. 1999 v počtu 2 813 (Tab. 61, Obr. 59) a to díky zakázce volně odchycených papoušků z divoké přírody Demokratické republiky Kongo.

Od roku 2006 do roku 2013 k legálnímu obchodu s třetími zeměmi až na výjimky nedošlo (Obr. 60, Obr. 61).

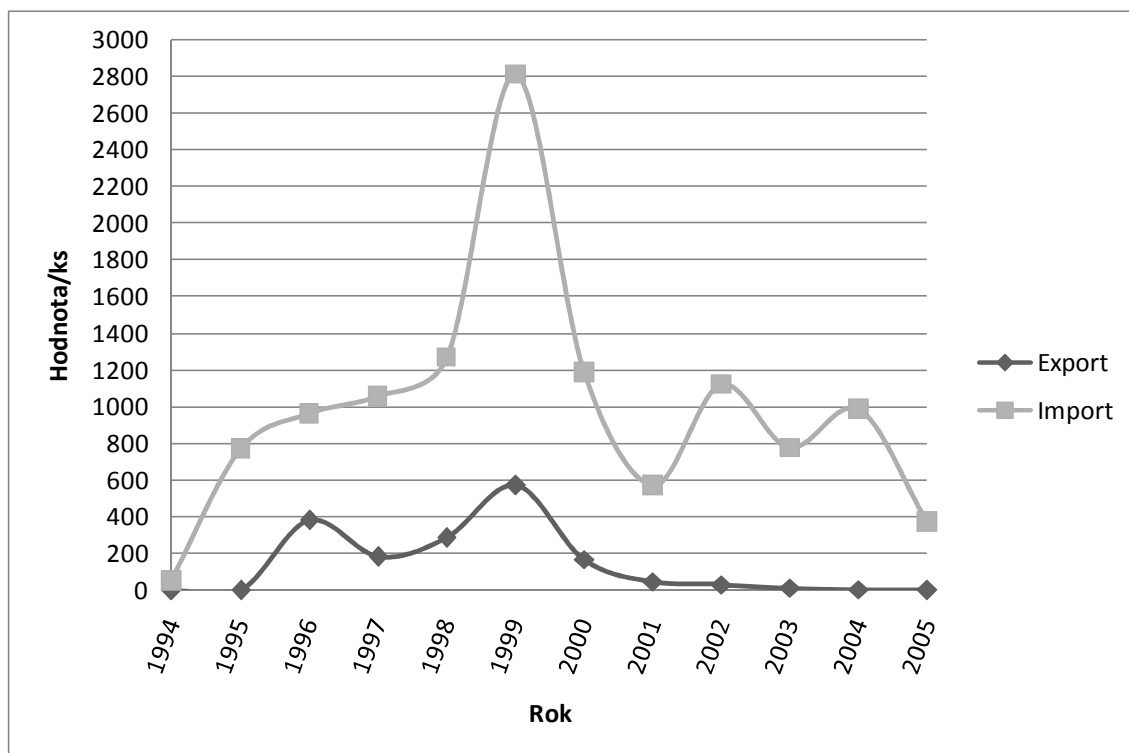
Za celé sledované období byl *P. e. timneh* exportován pouze v počtu 3 kusů (Tab. 62) a dovážel se také v omezené míře (1 714 ex.) (Tab. 63).

Tab. 61: Obchod s živými exempláři *Psittacus erithacus* v České republice v průběhu jednotlivých let (1994-2013)

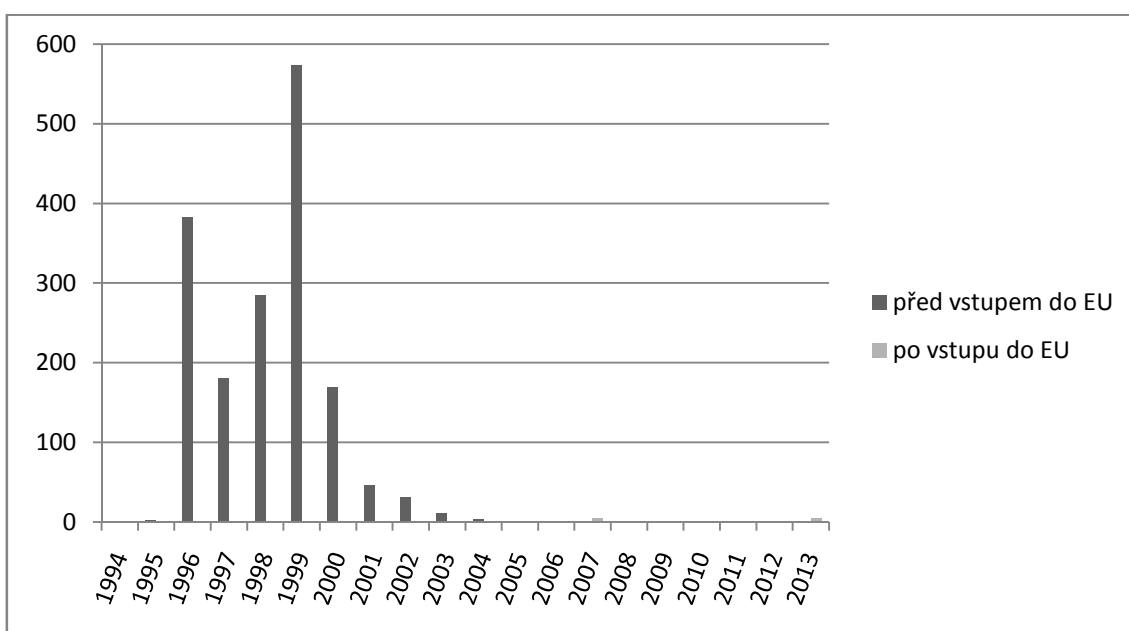
rok	Vývoz z České republiky		Dovoz do České republiky	
	před vstupem do EU	po vstupu do EU	před vstupem do EU	po vstupu do EU
1994	0		49	
1995	2		768	
1996	382		962	
1997	180		1057	
1998	284		1270	
1999	573		2813	
2000	169		1189	
2001	46		569	
2002	31		1123	
2003	11		774	
2004	3	1	200	785
2005		0		372
2006		0		0
2007		4		2

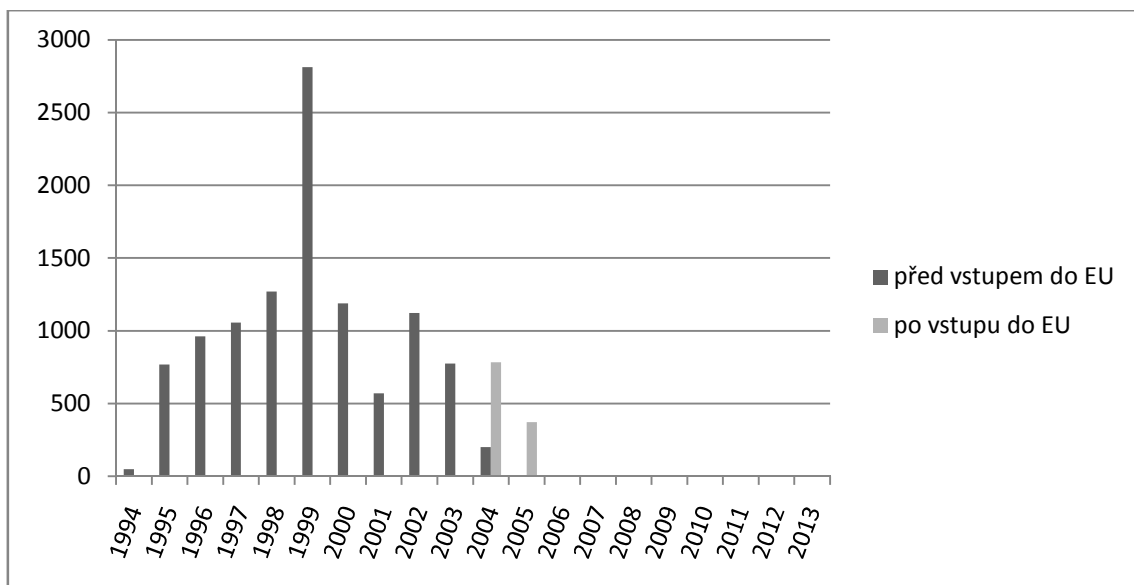
2008		0		1
2009		0		2
2010		0		1
2011		0		0
2012		0		0
2013		4		0
Celkem	1681	9	10774	1163

Obr. 57: Obchod s *Psittacus erithacus* v České republice v letech 1994-2005

Obr. 58: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky

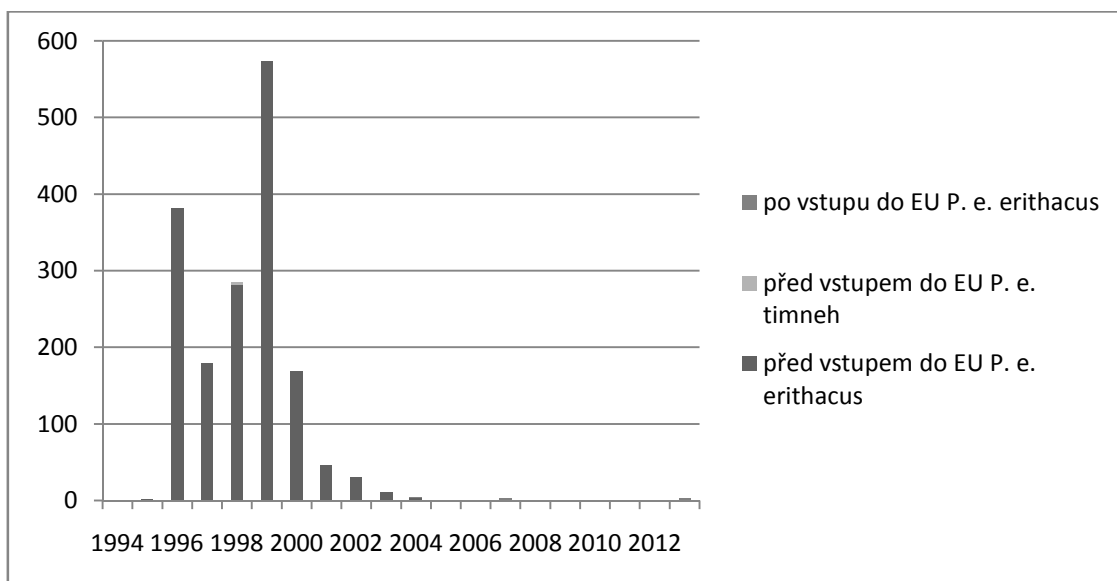
Obr. 59: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky

Tab. 62: Vývoz jednotlivých poddruhů *Psittacus erithacus* z České republiky

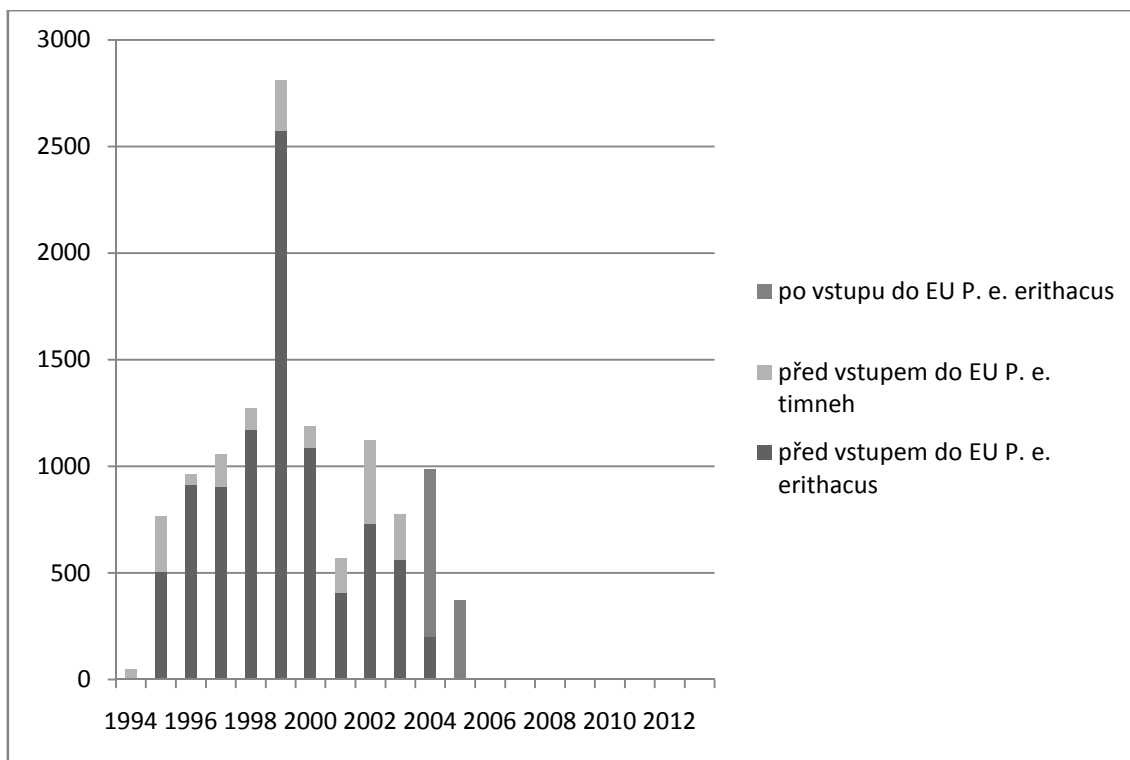
Vývoz z České republiky						
před vstupem do EU				po vstupu do EU		
rok	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
1994	0	0	0	-	-	-
1995	2	0	2	-	-	-
1996	382	0	382	-	-	-
1997	180	0	180	-	-	-
1998	281	3	284	-	-	-
1999	573	0	573	-	-	-
2000	169	0	169	-	-	-
2001	46	0	46	-	-	-
2002	31	0	31	-	-	-
2003	11	0	11	-	-	-
2004	3	0	3	1	0	1
2005	-	-	-	0	0	0
2006	-	-	-	0	0	0
2007	-	-	-	4	0	4
2008	-	-	-	0	0	0
2009	-	-	-	0	0	0
2010	-	-	-	0	0	0
2011	-	-	-	0	0	0
2012	-	-	-	0	0	0
2013	-	-	-	4	0	4
Celkem	1678	3	1681	9	0	9

Tab. 63: Dovoz jednotlivých poddruhů *Psittacus erithacus* do České republiky

rok	Dovoz do České republiky					
	před vstupem do EU			po vstupu do EU		
	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
1994	0	49	49	-	-	-
1995	507	261	768	-	-	-
1996	912	50	962	-	-	-
1997	907	150	1057	-	-	-
1998	1170	100	1270	-	-	-
1999	2575	238	2813	-	-	-
2000	1089	100	1189	-	-	-
2001	407	162	569	-	-	-
2002	733	390	1123	-	-	-
2003	560	214	774	-	-	-
2004	200	0	200	785	0	785
2005	-	-	-	372	0	372
2006	-	-	-	0	0	0
2007	-	-	-	2	0	2
2008	-	-	-	1	0	1
2009	-	-	-	2	0	2
2010	-	-	-	1	0	1
2011	-	-	-	0	0	0
2012	-	-	-	0	0	0
2013	-	-	-	0	0	0
Celkem	9060	1714	10774	1163	0	1163

Obr. 60: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky dle jednotlivých poddruhů

Obr. 61: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky dle jednotlivých poddruhů

4.9.2 Vývoz papouška žako z České republiky

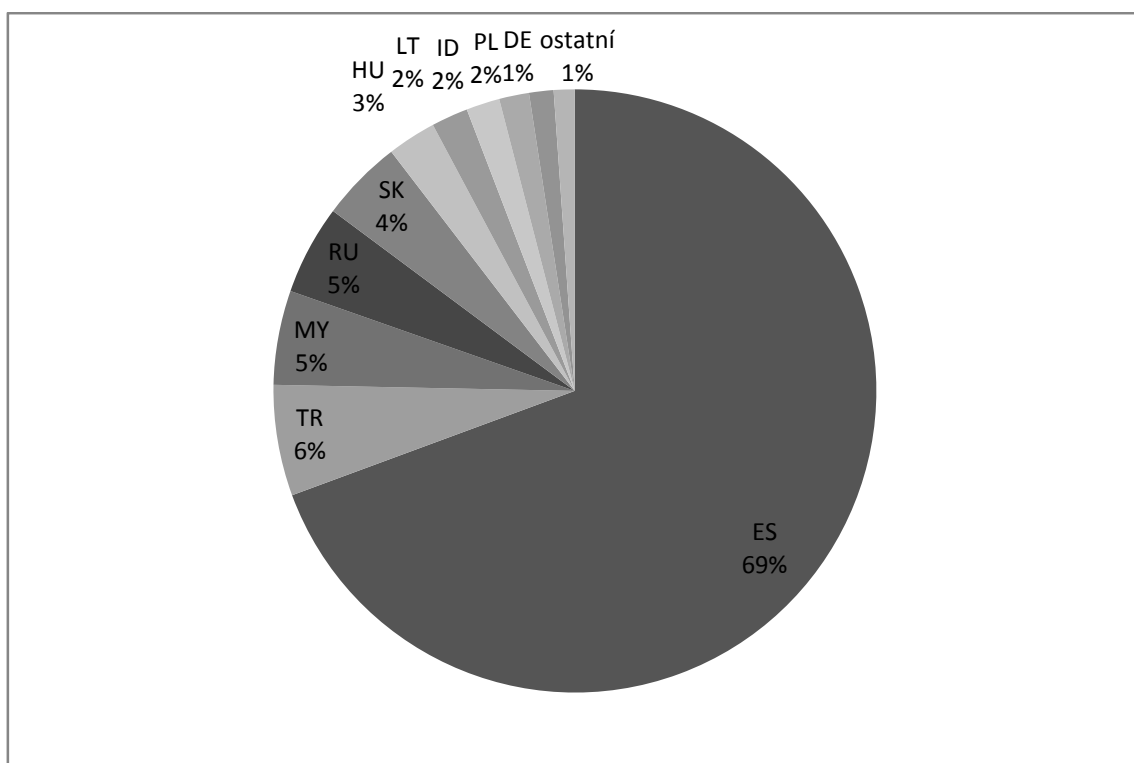
V období let 1994-2013 bylo z České republiky vyvezeno celkem 1 690 živých exemplářů *P. erithacus*. Před vstupem ČR do EU probíhal export v rámci Evropy (87 %), méně pak do Asie (7 %) (Tab. 65, Obr. 63). 69 % vývozu směřovalo do Španělska, 6 % do Turecka, 5 % do Malajsie, 5 % do Ruska a 4 % na Slovensko (Tab. 64, Obr. 62).

Po vstupu do EU bylo vyvezeno 9 exemplářů do Spojených Arabských emirátů, Uzbekistánu, Chorvatska, Norska a Ruska (Tab. 66, Obr. 64).

Tab. 64: Vývoz z ČR před vstupem do EU dle zemí dovozu

Vývoz z České republiky	
Španělsko	1166
Turecko	100
Malajsie	85
Rusko	81
Slovensko	74
Maďarsko	44
Litva	33

Indonésie	30
Polsko	27
Německo	22
Bulharsko	7
Rakousko	5
USA	3
Švýcarsko	2
Francie	1
Chorvatsko	1
Celkem	1681

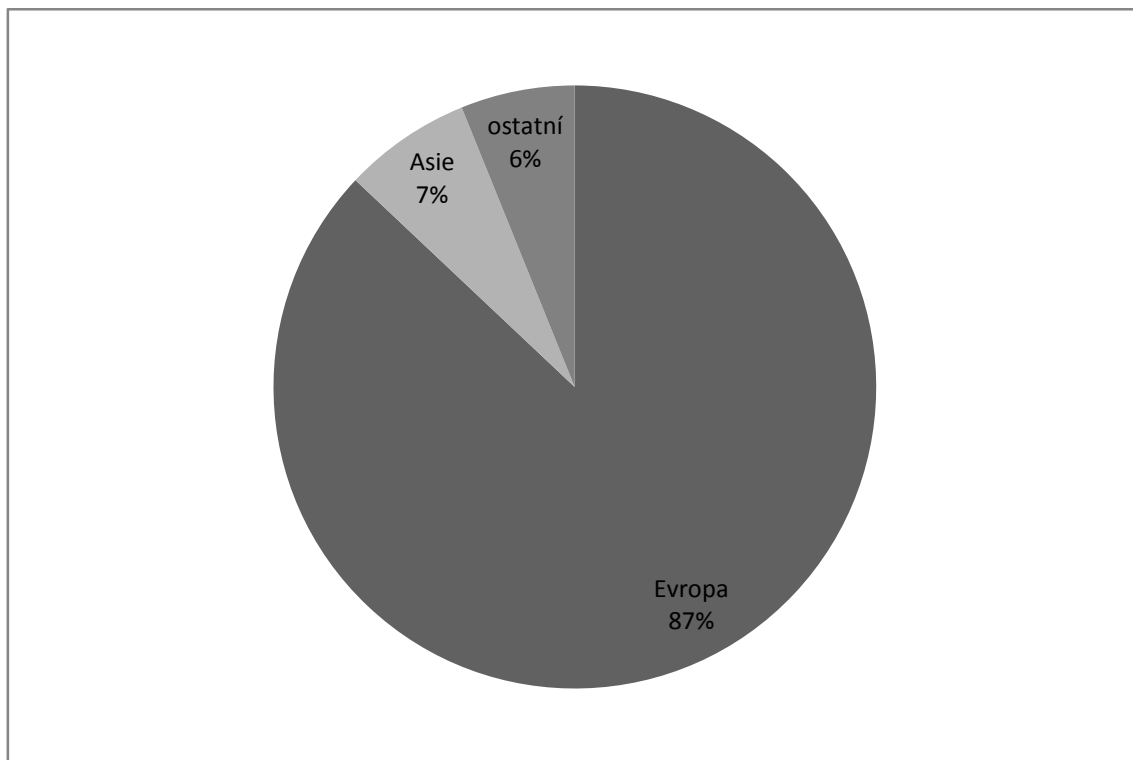
Obr. 62: Procentuální zastoupení dovozců dle vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky před vstupem do EU (n = 1681)

Legenda k Obr. 62

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
DE	Německo	MY	Malajsie
ES	Španělsko	PL	Polsko
HU	Maďarsko	RU	Rusko
ID	Indonésie	SK	Slovensko
LT	Litva	TR	Turecko

Tab. 65: Vývoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky dle oblastí dovozu před vstupem do EU

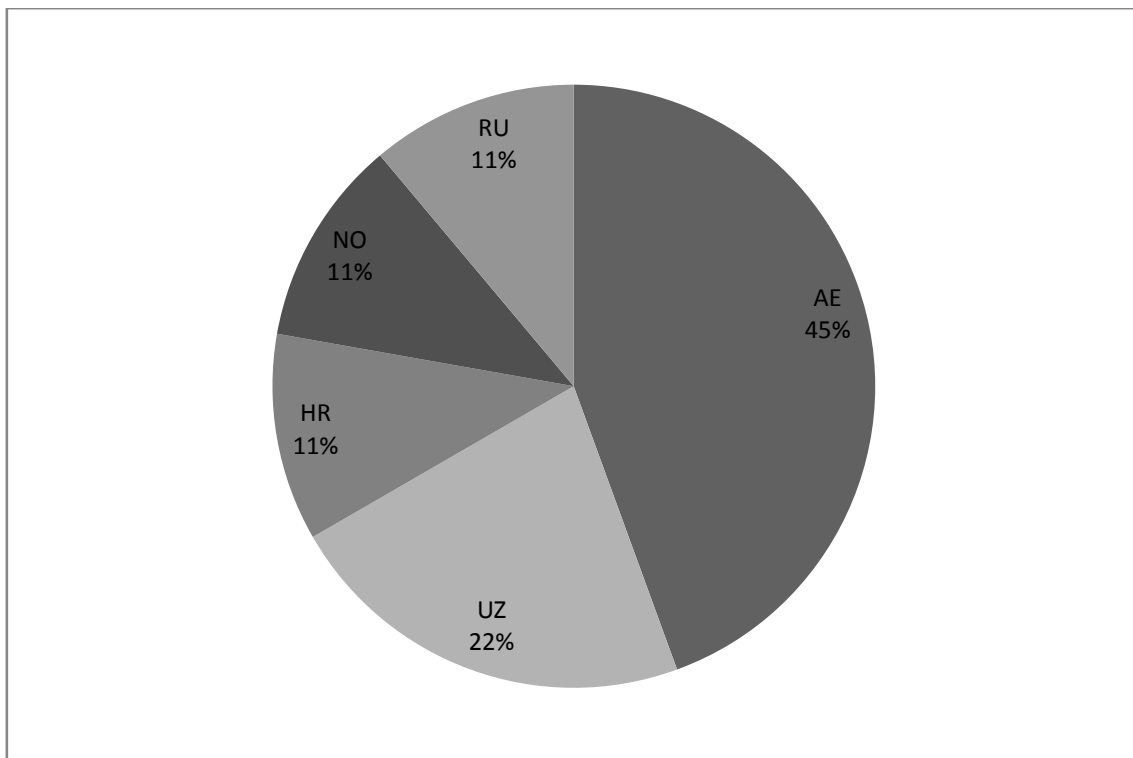
Vývoz z ČR dle oblastí dovozu	
Evropa	1463
Asie	115
Blízký a Střední východ	100
Amerika	3
Celkem	1681

Obr. 63: Procentuální zastoupení oblastí dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky před vstupem do EU (n = 1681)

Tab. 66: Vývoz z ČR po vstupu do EU dle zemí dovozu

Vývoz z České republiky	
Spojené Arabské emiráty	4
Uzbekistán	2
Chorvatsko	1
Norsko	1
Rusko	1
Celkem	9

Obr. 64: Procentuální zastoupení dovozců dle vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky po vstupu do EU (n = 9)

Legenda k Obr. 64

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AE	Spojené Arabské emiráty	RU	Rusko
HR	Chorvatsko	UZ	Uzbekistán
NO	Norsko		

4.9.3 Dovoz papouška žako do České republiky

V období let 1994-2004 bylo do České republiky dovezeno celkem 10 774 živých exemplářů *P. erithacus* (Tab. 67).

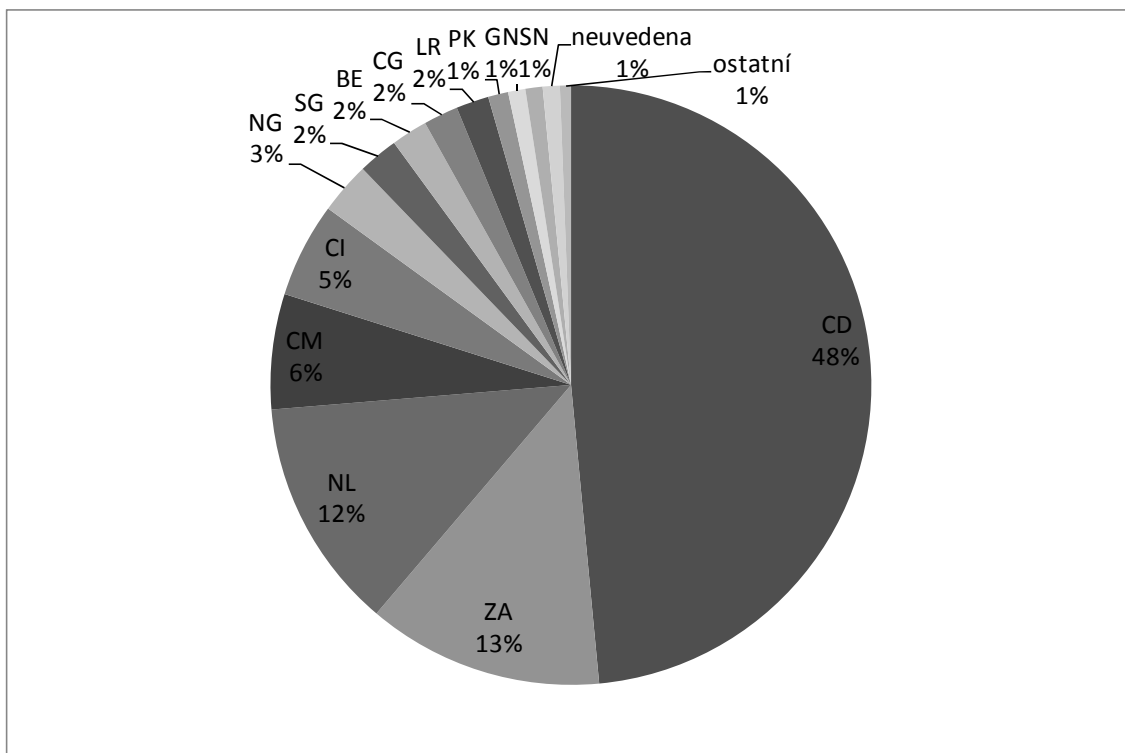
Před vstupem ČR do EU probíhal dovoz z Afriky (83 %), méně pak z Evropy (14 %) a částečně i z Blízkého a Středního východu (1 %) (Tab. 68, Obr. 66). 48 % dovozu bylo z Demokratické republiky Kongo, 13 % z JAR, 12 % z Nizozemska, 6 % z Kamerunu a 5 % z Pobřeží slonoviny (Obr. 65). *P. e. erithacus* byl dovážěn z Demokratické republiky Kongo (58 %), z Nizozemska (15 %), z Kamerunu (7 %) a z JAR (6 %) (Obr. 67). *P. e. timneh* byl importován z JAR (49 %), Pobřeží slonoviny (17 %), Singapur 14 %, Libérie 11 % a z Guiney (6 %) (Obr. 68).

Po vstupu do EU bylo do ČR dovezeno 1163 exemplářů z Kamerunu (425 ex.), Demokratické republiky Kongo (381 ex.) a Konga (350 ex.) (Tab. 69, Obr. 69). Téměř 100 % představoval dovoz z Afriky (1157 ex.) (Tab. 70).

Tab. 67: Dovoz *Psittacus erithacus* dle jednotlivých poddruhů do ČR před vstupem do EU dle zemí vývozu

Import do EU					
Země vývozu	<i>P. e. erithacus</i>	Země vývozu	<i>P. e. timneh</i>	Země vývozu	Celkem
CD	5226	ZA	840	CD	5226
NL	1346	CI	300	ZA	1368
CM	670	SG	233	NL	1346
ZA	528	LR	190	CM	670
NG	302	GN	101	CI	550
CI	250	SN	50	NG	302
BE	210			SG	233
CG	201			BE	210
PK	116			CG	201
neuveдена	98			LR	190
SN	50			PK	116
ostatní	63			GN	101
				SN	100
				neuveдена	98
				ostatní	63
Celkem	9060		1714		10774

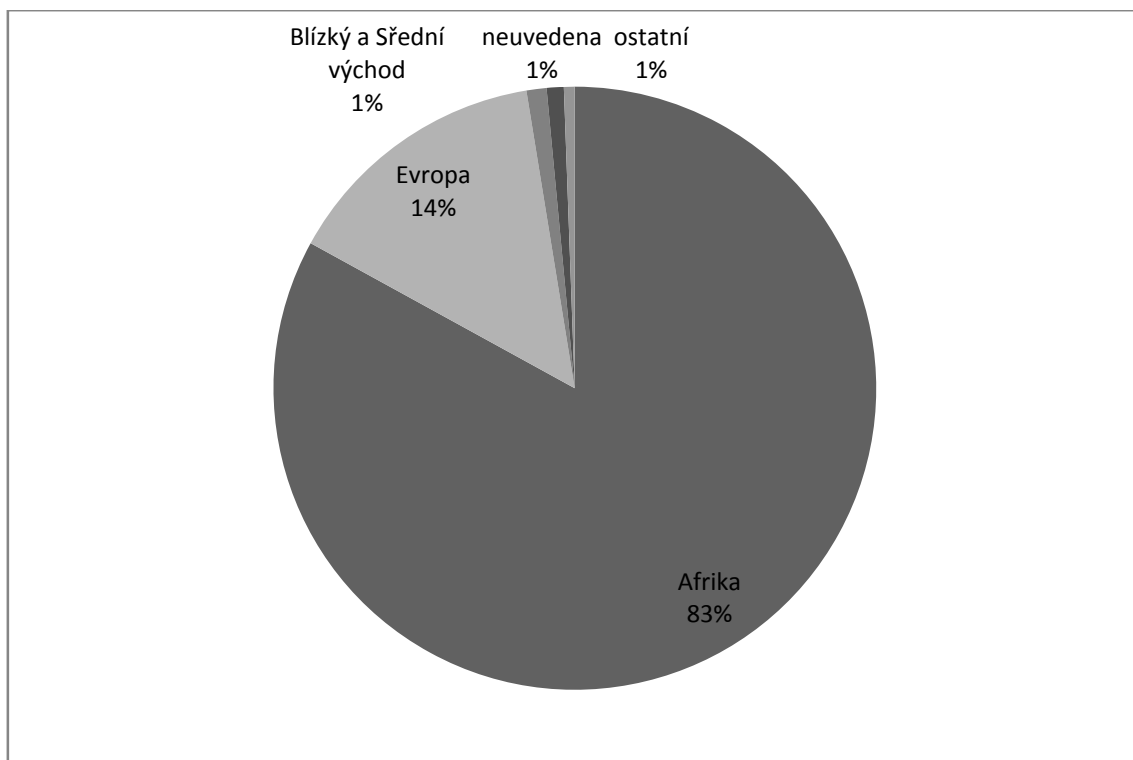
Obr. 65: Procentuální zastoupení vývozců dle dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky před vstupem do EU (n = 10774)

Legenda k Tab. 67, Obr. 65

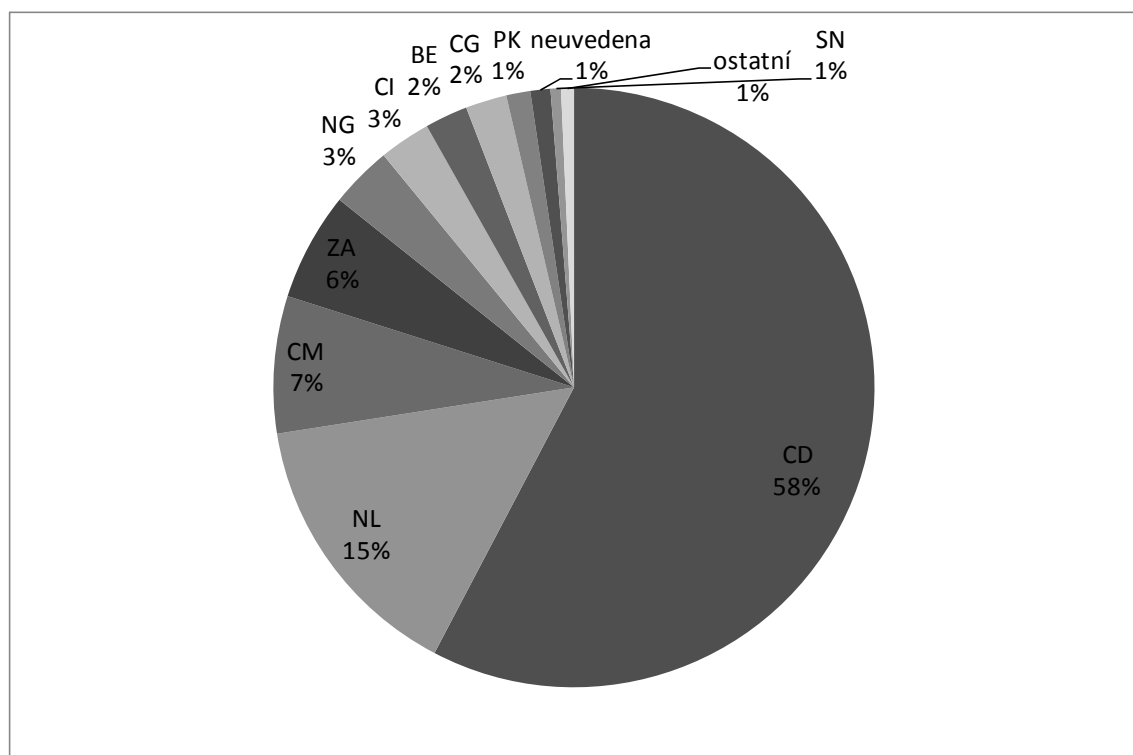
Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
BE	Belgie	GN	Guinea	SG	Singapur
CD	Demokr. rep. Kongo	LR	Libérie	SN	Senegal
CG	Kongo	NG	Nigérie	ZA	JAR
CI	Pobřeží slonoviny	NL	Nizozemsko		
CM	Kamerun	PK	Pákistán		

Tab. 68: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky dle oblastí vývozu před vstupem do EU

Dovoz do ČR dle oblastí vývozu	
Afrika	8941
Evropa	1556
Blízký a Střední východ	116
neuvevena	98
ostatní	63
	10774

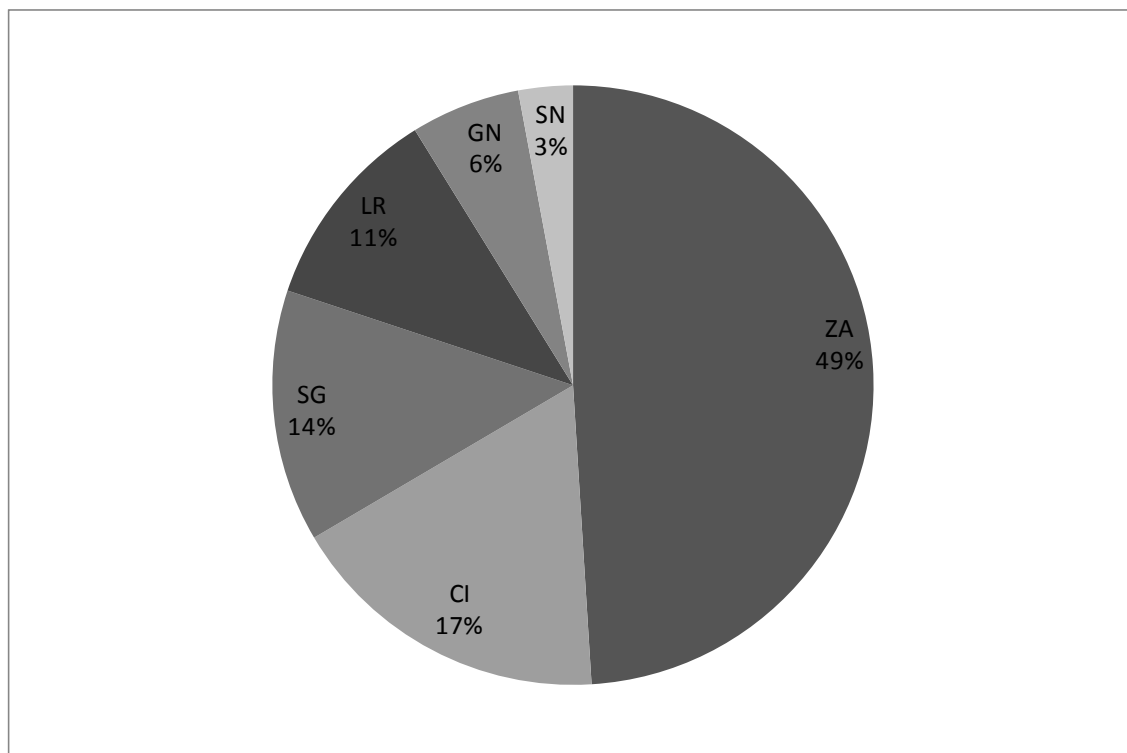
Obr. 66: Procentuální zastoupení oblastí vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky před vstupem do EU (n = 10744)

Obr. 67: Procentuální zastoupení vývozců dle dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus erithacus* do České republiky před vstupem do EU (n = 9060)

Legenda k Obr. 67

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
BE	Belgie	NG	Nigérie
CD	Demokr. rep. Kongo	NL	Nizozemsko
CG	Kongo	PK	Pákistán
CI	Pobřeží slonoviny	SN	Senegal
CM	Kamerun	ZA	JAR

Obr. 68: Procentuální zastoupení vývozců dle dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus timneh* do České republiky před vstupem do EU (n = 1714)

Legenda k Obr. 68

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CI	Pobřeží slonoviny	SG	Singapur
GN	Guinea	SN	Senegal
LR	Libérie	ZA	JAR

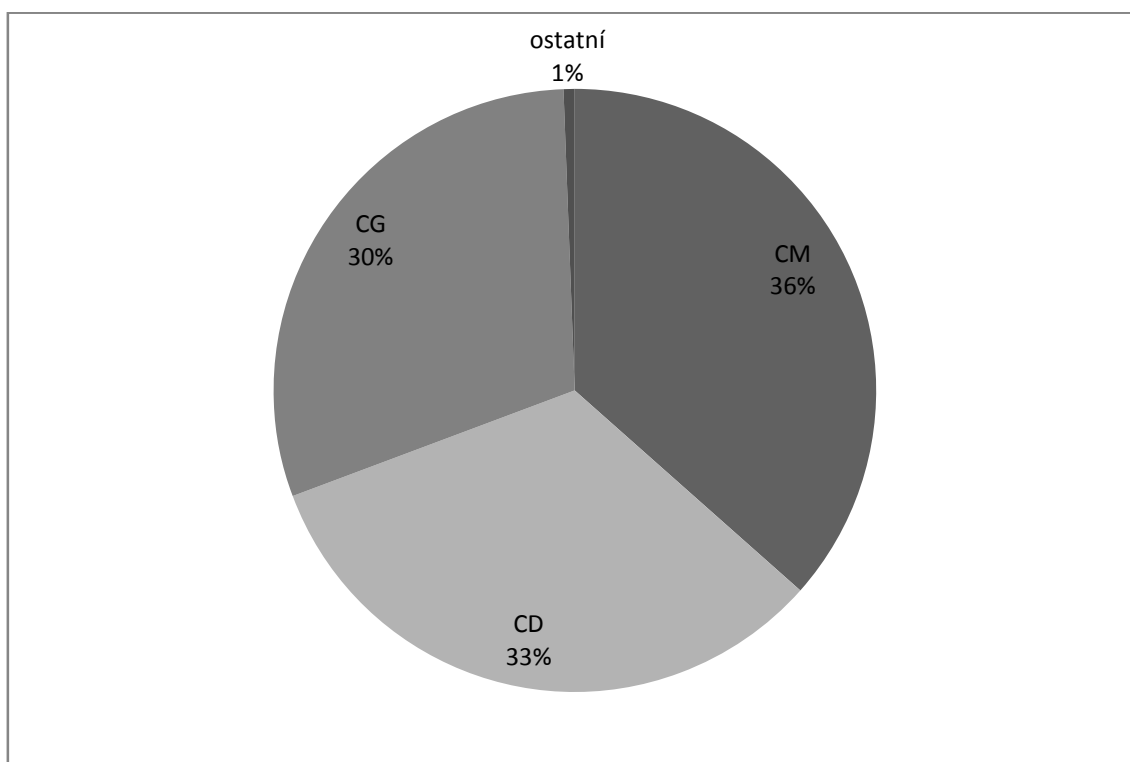
Tab. 69: Dovoz do ČR po vstupu do EU dle zemí vývozu

Dovoz do České republiky	
Kamerun	425
Demokratická republiky Kongo	381
Kongo	350

USA	2
Alžírsko	1
Izrael	1
Libanon	1
Turkmenistán	1
Turecko	1
Celkem	1163

Tab. 70: Dovoz živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky dle oblastí vývozu po vstupu do EU

Dovoz do České republiky dle oblastí vývozu	
Afrika	1157
Amerika	2
Blízký a Střední východ	4
Celkem	1163

Obr. 69: Procentuální zastoupení vývozců dle dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky po vstupu do EU (n = 1163)

Legenda k Obr. 69

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demokratická republika Kongo	CM	Kamerun
CG	Kongo		

4.9.4 Účel vývozu a dovozu exemplářů papouška žako v rámci České republiky

Jak je patrné z tabulky č. 71, za sledované období byly exempláře obchodovány především za účelem dosažení zisku.

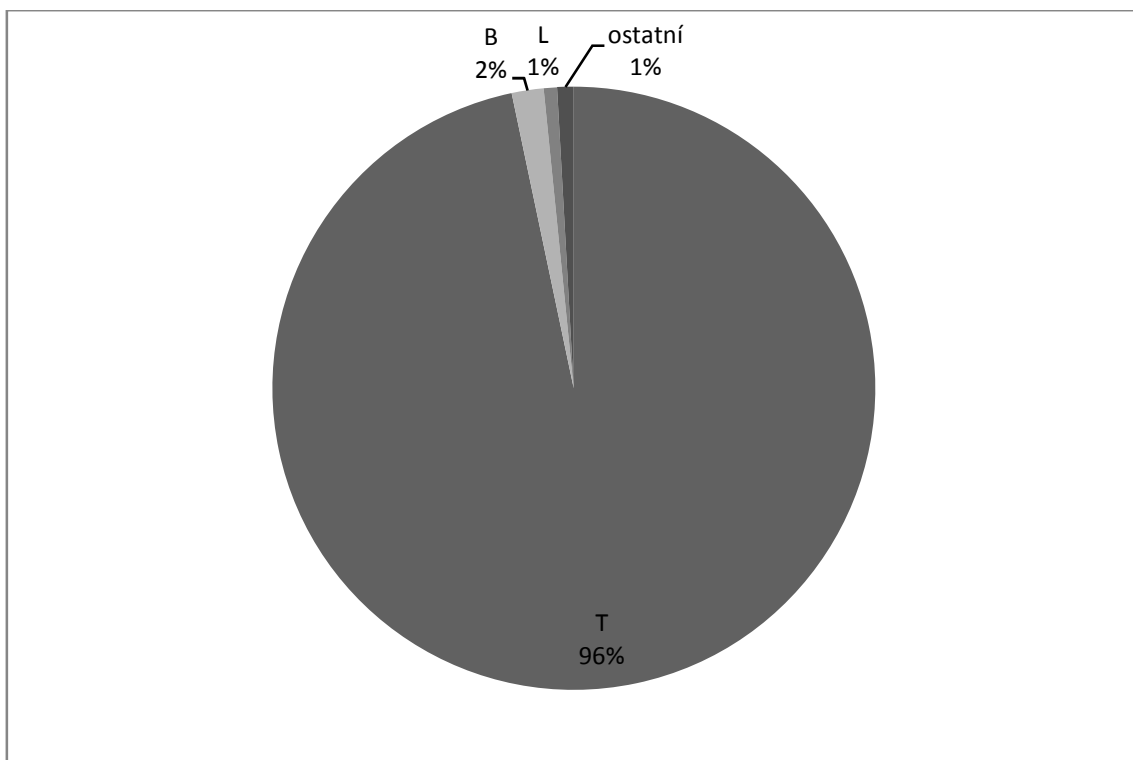
Vývoz živých exemplářů za sledované období 1994-2013 z EU byl prováděn zejména pro komerční účely, kdy bylo vyvezeno 1 634 jedinců (96 %), 2 % 29 exemplářů zaujímal odchov v lidské péči i pomocí umělé inkubace, do zoologických zahrad bylo vyvezeno 12 kusů (1 %) a zbytek (1 %) byl představován 15 exempláři (Tab. 71, Obr. 70). Pokud jde o rozdělení na jednotlivé poddruhy, tak u poddruhu *P. e. erithacus* bylo zastoupení obdobné, neboť poddruh *P. e. timneh* byl zastoupen pouze 3 kusy určenými ke komerčnímu využití (Tab. 71).

Z komerčních důvodů bylo v letech 1994-2013 dovezeno 11 740 živých exemplářů (98 %), u 98 nebyl účel uveden (1 %) a zbylých 99 (1 %) bylo určeno pro jiné účely (Tab. 71, Obr. 71). Dovoz do EU u *P. e. erithacus* byl z 98 % pro komerční, u 1% nebyl účel uveden a 1 % tvořily exempláře dovezené k jiným účelům. *P. e. timneh* byl dovážěn pouze z komerčních důvodů (Tab. 71).

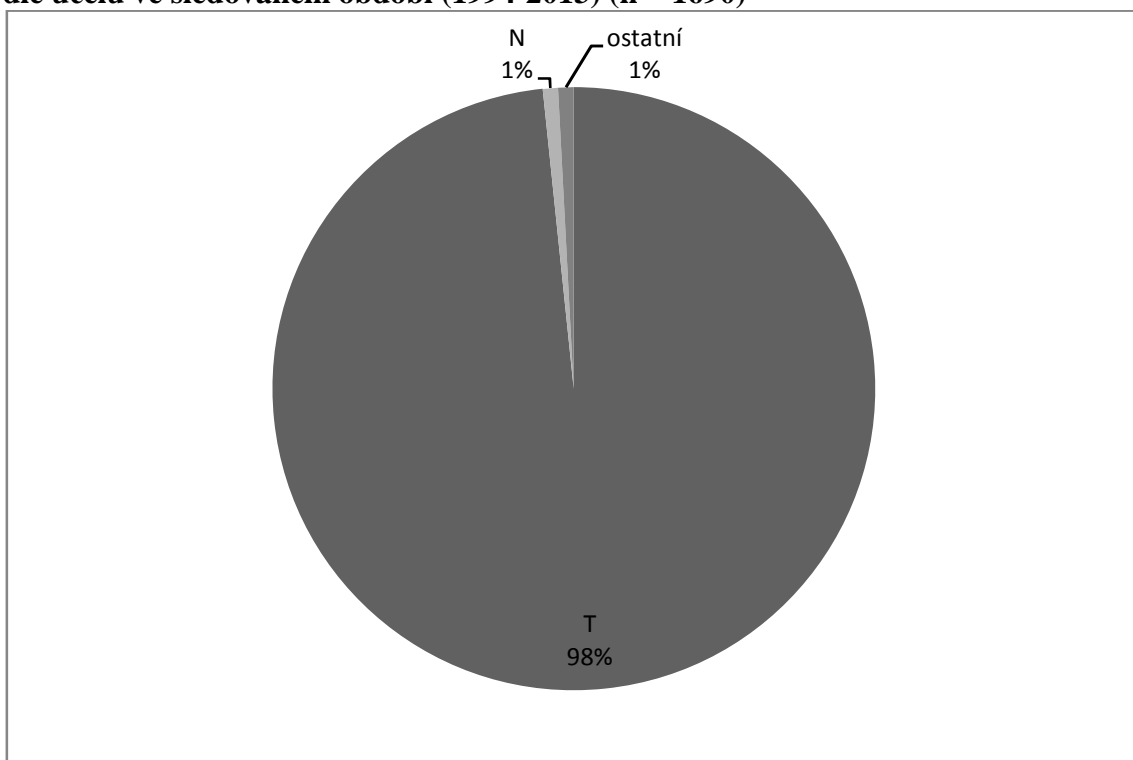
V období 2006-2013 bylo z České republiky vyvezeno 8 exemplářů a 6 dovezeno.

Tab. 71: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z/do České republiky dle účelu za sledované období (1994-2013)

Účel	Zkratka	Export z České republiky			Import do České republiky		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
komerční	T	1631	3	1634	10026	1714	11740
neuvezeno	N	0	0	0	98	0	98
osobní	P	3	0	3	5	0	5
chov v lidské péči a umělé rozmnožování	B	29	0	29	84	0	84
cirkus a veřejné vystupování	Q	10	0	10	10	0	10
zoologická zahrada	L	12	0	12			
vědecký	S	2	0	2			
	Celkem	1687	3	1690	10223	1714	11937

Obr. 70: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus* z České republiky dle účelu ve sledovaném období (1994-2013) (n = 1690)

Obr. 71: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus* do České republiky dle účelu ve sledovaném období (1994-2013) (n = 11937)

Legenda k Obr. 70, Obr. 71

B	chov v lidské péči a umělé rozmnožování	N	neuveдено
L	zoologická zahrada	T	komerční

4.9.5 Původ vyvezených a dovezených exemplářů papouška žako v rámci České republiky

Velkou převahu, co se týče původu exemplářů *P. erithacus*, představuje původ z divoké přírody (vývoz - 96 %, dovoz - 97 %) (Tab. 72, Obr. 72, Obr. 73).

2 % vývozu byla zastoupena exempláři odchovanými v lidské péči a zbytek exemplářů jiného původu, než bylo popsáno výše, tvořily jen málo procentuálně zastoupené skupiny (Obr. 72).

Co se týče dovozu, 2 % představoval odchov v lidské péči a 1% tvořil jiný původ (Obr. 73). Poddruh *P. e. timneh* byl z 92 % původem z volné přírody a 8 % bylo zastoupeno odchovy v lidské péči (Obr. 74).

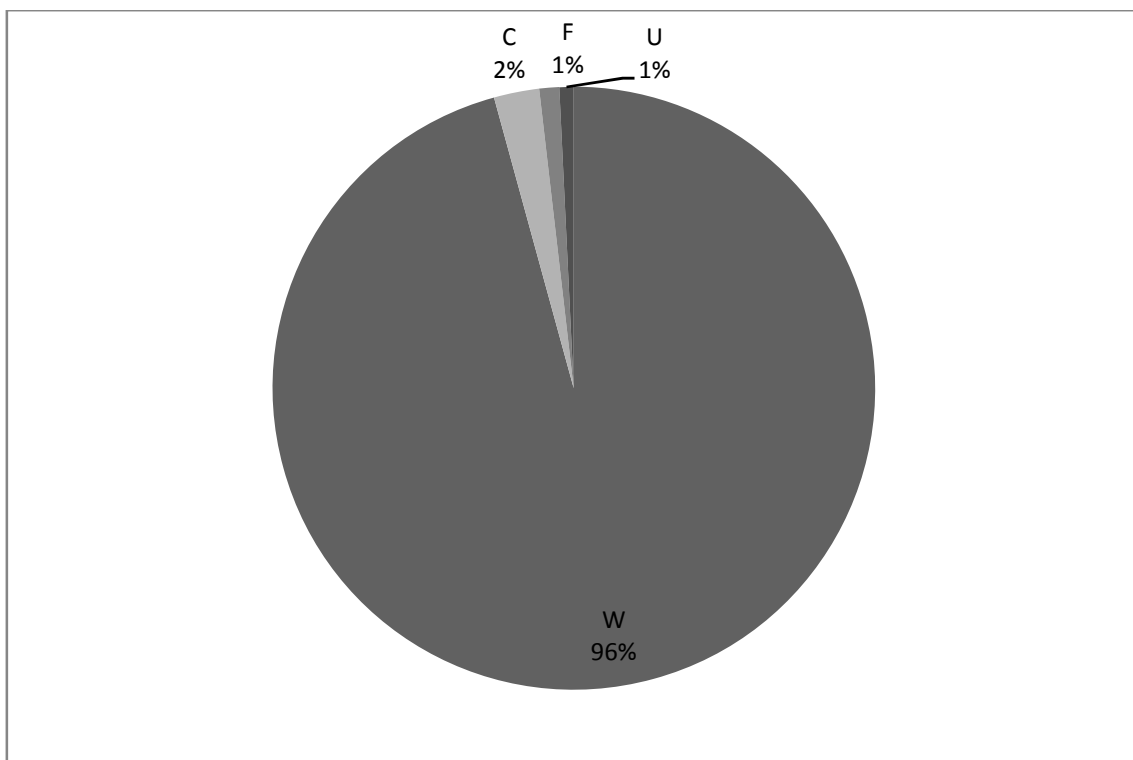
Tab. 72: Přehled vývozu a dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* v rámci ČR dle původu za sledované období (1994-2013)

Původ exemplářů	Zkratka	Export z České republiky			Import do České republiky		
		<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem	<i>P. e. erithacus</i>	<i>P. e. timneh</i>	Celkem
odebrané z volné přírody	W	1615	3	1618	9968	1584	11552
odchované v zajetí *	C	41	0	41	115	130	245
narozené v lidské péči **	F	18	0	18	6	0	6
nebyl zjištěn	U	11	0	11	26	0	26
zabavené	I	2	0	2	105	0	105
„předcitesové“	O	0	0	0	3	0	3
Celkem		1687	3	1690	10223	1714	11937

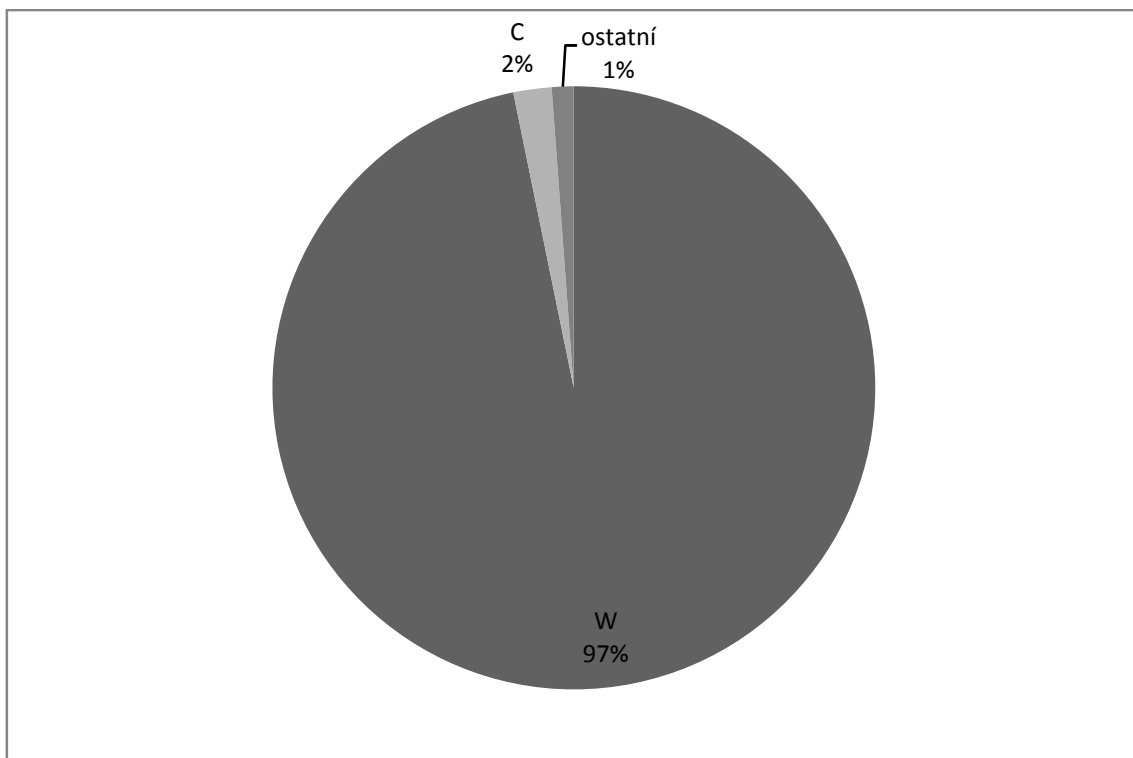
* Zvířata odchovaná v lidské péči v souladu s čl. 13 nařízení Komise (ES) č. 865/2006, včetně jejich částí a odvozenin

** Zvířata narozená v lidské péči (F1 a následující generace) nesplňující podmínky ustanovení chovu v lidské péči, včetně jejich částí a odvozenin

*** Zvířata, odebraná z volné přírody jako mláďata nebo ve formě vajec z důvodu zajištění životaschopné populace, chovaná v řízených podmínkách

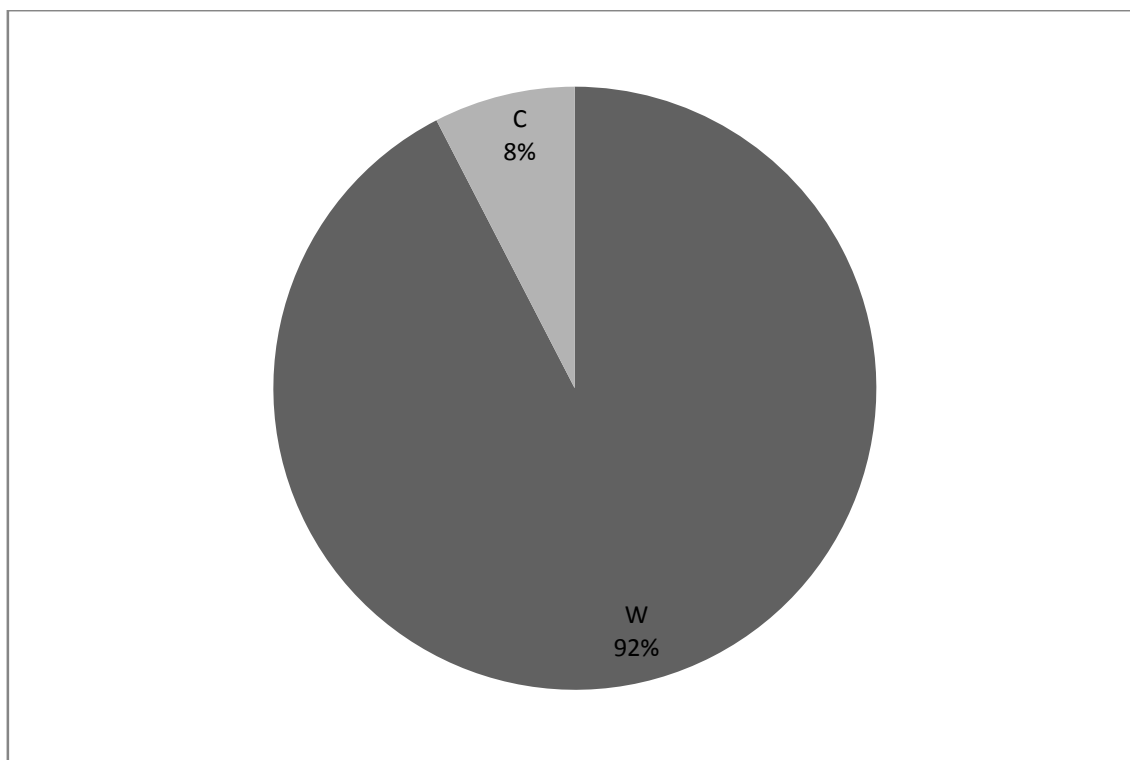

Obr. 72: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus* z České republiky dle původu exemplářů ve sledovaném období (1994-2013) (n = 1690)

Obr. 73: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus* do České republiky dle původu exemplářů ve sledovaném období (1994-2013) (n = 11937)

Obr. 74: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus timneh* do České republiky dle původu exemplářů ve sledovaném období (1994-2013) (n = 1714)

Legenda k Obr. 72, Obr. 73, Obr. 74

C	odchov v lidské péči	U	původ nezjištěn
F	odchov lidské péči (F1 a následující generace) nesplňující podmínky C	W	odebrané z volné přírody

4.9.6 Vyvezené a dovezené exempláře papouška žako dle zemí původu v rámci České republiky

U exportovaných *P. erithacus*, nebyla uvedena země původu u 33 exemplářů (2 %) (Tab. 73, Obr. 75). Mezi uvedenými zeměmi původu převažovaly země Demokratická republika Kongo (84 %) a Kamerun (10 %) (Obr. 75).

Při hodnocení dat dle zemí původu u dovezených živých exemplářů *P. erithacus* chyběly tyto údaje u 8 585 exemplářů, a to představovalo 72 % z celkového importu *P. erithacus* (Tab. 74, Obr. 76). Pokud uvažujeme druh *P. erithacus* bez následného dělení na poddruhy, nejvíce dovezených exemplářů bylo dle původu země z Kamerunu (874 ex.), z Demokratické republiky Kongo (864 ex.), Libérie (500 ex.), Sierra Leone (400 ex.) a z Konga (337 ex.), které dohromady představují pouze 27 % dovezených exemplářů dle původu (Tab. 74, Obr. 76). U jednotlivých poddruhů činil neuvedený

původu u dovážených poddruhů *P. e. erithacus* 77 % a u *P.e.timneh* 42 % (Obr. 77, Obr. 78).

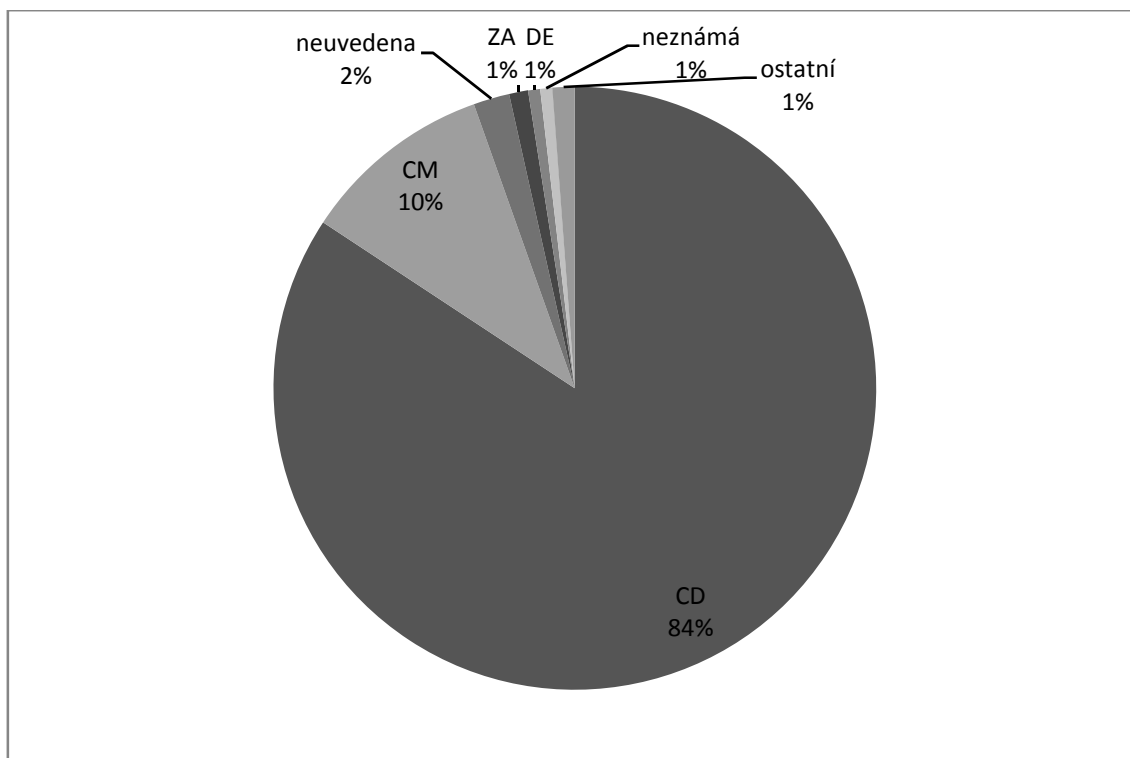
Země původu byly u dováženého poddruhu *P. e. erithacus* nejčastěji zastoupeny v uvedeném pořadí Kamerunem (874 ex.), Demokratickou republikou Kongo (864 ex.) a Kongem (337 ex.), které všechny dohromady, vzhledem k neuváděným údajům o původu, tvoří 23 % z celkového počtu 1 0223 importovaných živých exemplářů (Tab. 74). U poddruhu *P. e. timneh* byly při dovozu do EU nejčastějšími zeměmi původu: Libérie (23 %) s 400, Sierra Leone (18 %) s 310 a Guinea (11 %) se 189 exempláři (Tab. 74, Obr. 78).

Tab. 73: Přehled vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z České republiky dle země původu za sledované období (1994-2013)

Export z České republiky					
Země původu	<i>P. e. erithacus</i>	Země původu	<i>P. e. timneh</i>	Země původu	Celkem
CD	1424	LR	3	CD	1424
CM	174			CM	174
neuvedena	33			neuvedena	33
ZA	17			ZA	17
DE	11			DE	11
neznámá	11			neznámá	11
SN	5			SN	5
LR	4			LR	7
AT	2			AT	2
CI	2			CI	2
NG	2			NG	2
ES	1			ES	1
US	1			US	1
Celkem	1687		3		1690

Legenda k Tab. 73

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
AT	Rakousko	DE	Německo	SN	Senegal
CD	Demokr. rep. Kongo	ES	Španělsko	US	USA
CI	Pobřeží slonoviny	LR	Libérie	ZA	JAR
CM	Kamerun	NG	Nigérie		

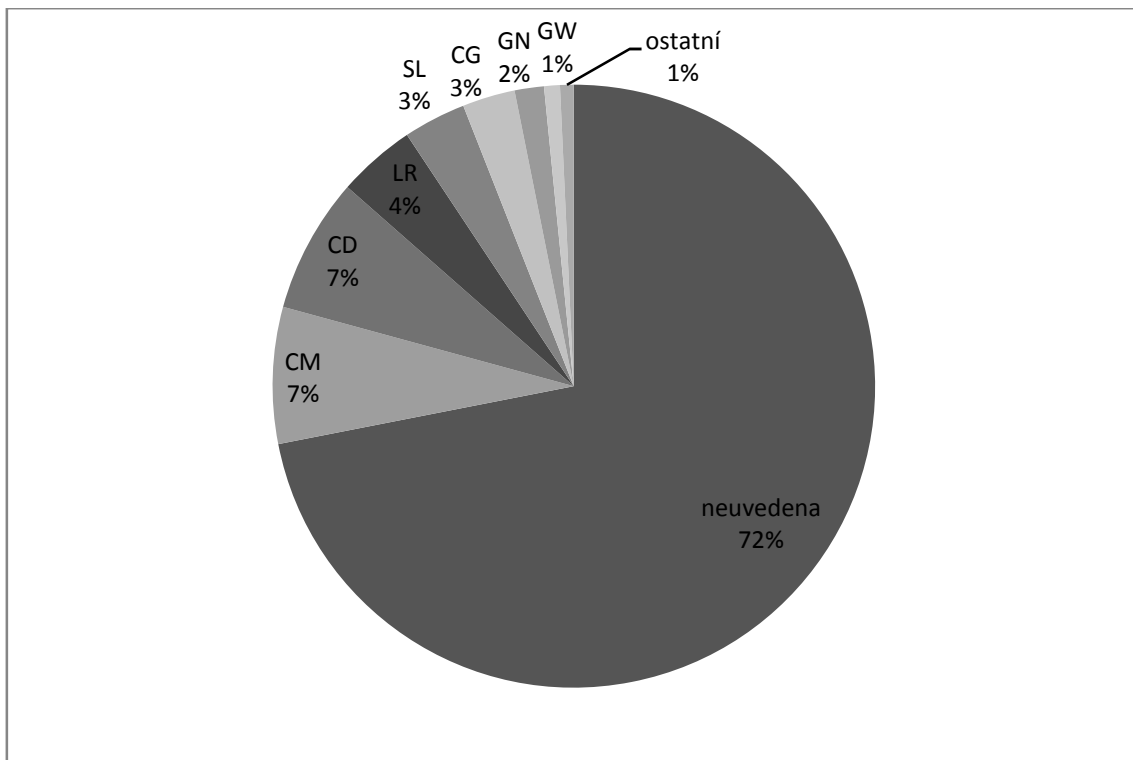
Obr. 75: Procentuální zastoupení vývozu *Psittacus erithacus* z České republiky dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 1690)

Legenda k Obr. 75

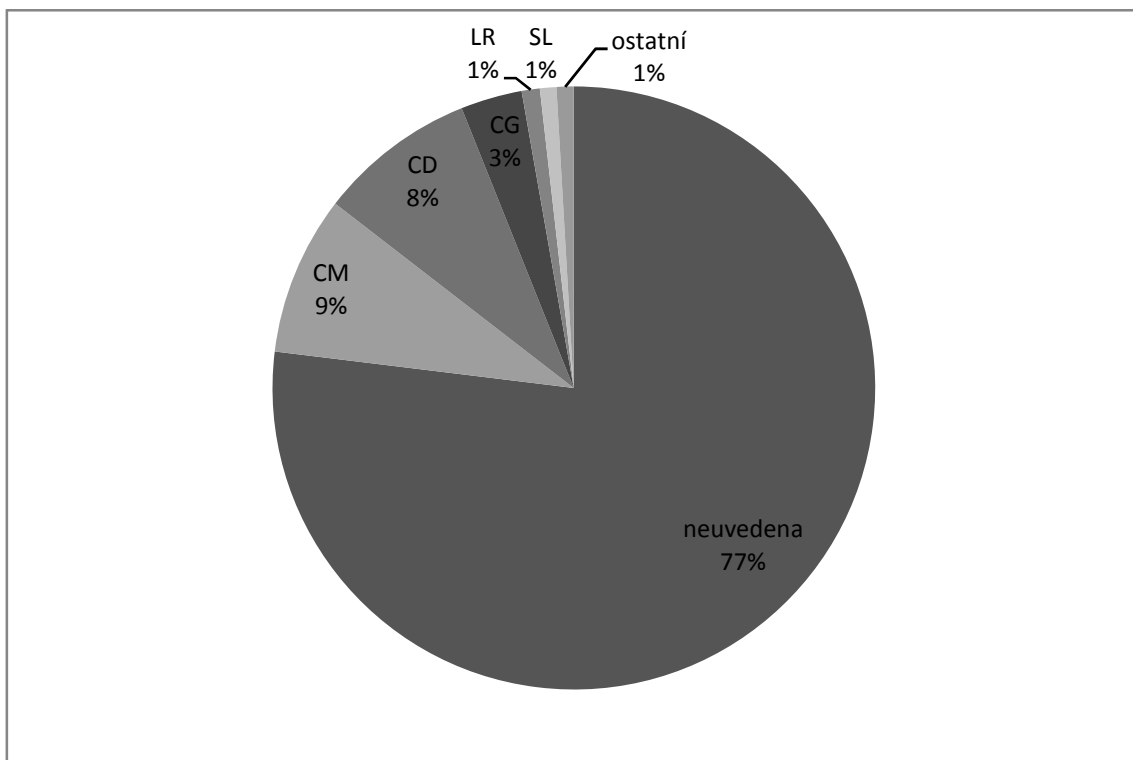
Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demokratická republika Kongo	DE	Německo
CM	Kamerun	ZA	JAR

Tab. 74: Přehled dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do České republiky dle země původu za sledované období (1994-2013)

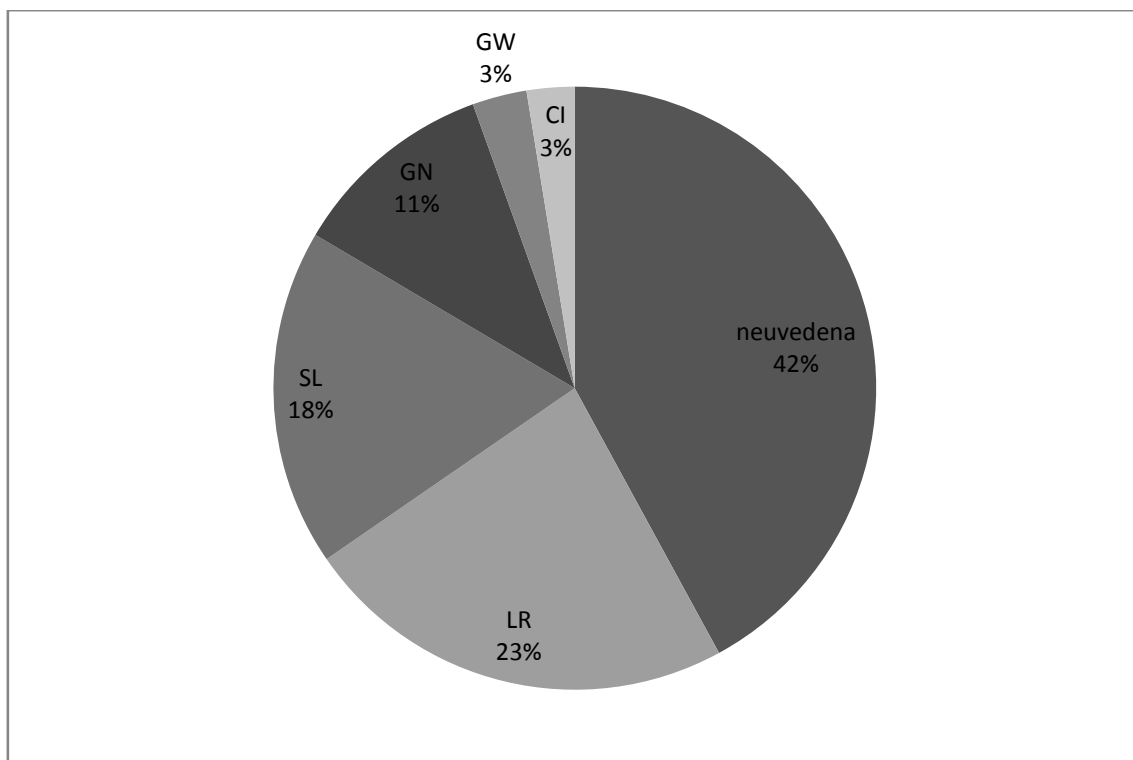
Import do České republiky					
Země původu	<i>P. e. erithacus</i>	Země původu	<i>P. e. timneh</i>	Země původu	Celkem
neuvedena	7864	neuvedena	721	neuvedena	8585
CM	874	LR	400	CM	874
CD	864	SL	310	CD	864
CG	337	GN	189	LR	500
LR	100	GW	50	SL	400
SL	90	CI	44	CG	337
GW	50			GN	189
ostatní	33			GW	100
neznámá	11			CI	44
				ostatní	33
				neznámá	11
Celkem	10223		1714		11937

Obr. 76: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus* do České republiky dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 11937)

Obr. 77: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus erithacus* do České republiky dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 10223)

Obr. 78: Procentuální zastoupení dovozu *Psittacus erithacus timneh* do České republiky dle původu země ve sledovaném období (1994-2013) (n = 1714)

Legenda k Tab. 74, Obr. 76, Obr. 77, Obr. 78

Zkratka země	Název země	Zkratka země	Název země
CD	Demokr. rep. Kongo	GN	Guinea
CG	Kongo	GW	Guinea-Bissau
CI	Pobřeží slonoviny	LR	Libérie
CM	Kamerun	SL	Sierra Leone

4.10 Statistické vyhodnocení obchodu

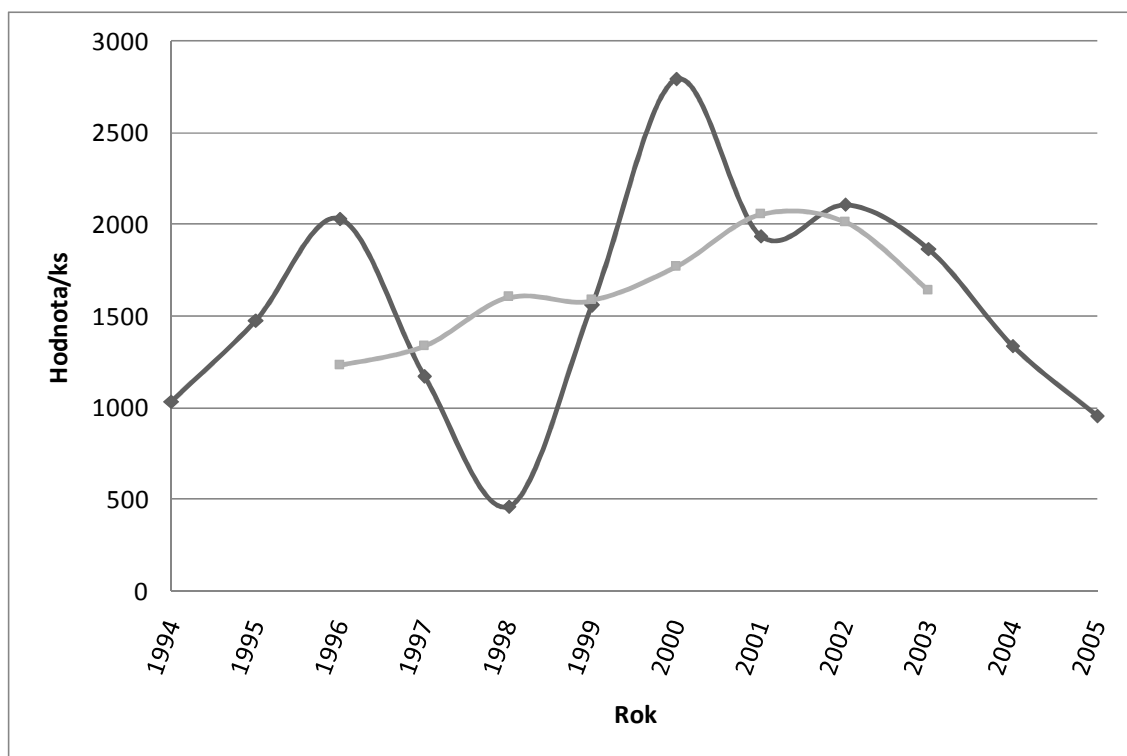
4.10.1 Statistické vyhodnocení obchodu papouška žako pro EU

Z důvodu velkých rozdílů v obchodovaném množství živých exemplářů žako před a po přijetí veterinárních opatření na ochranu před ptačí chřipkou, byly zpracovány trendy vývozu a dovozu ve dvou časových intervalech (1994-2005 a 2006-2013).

4.10.1.1 Vývoz z EU

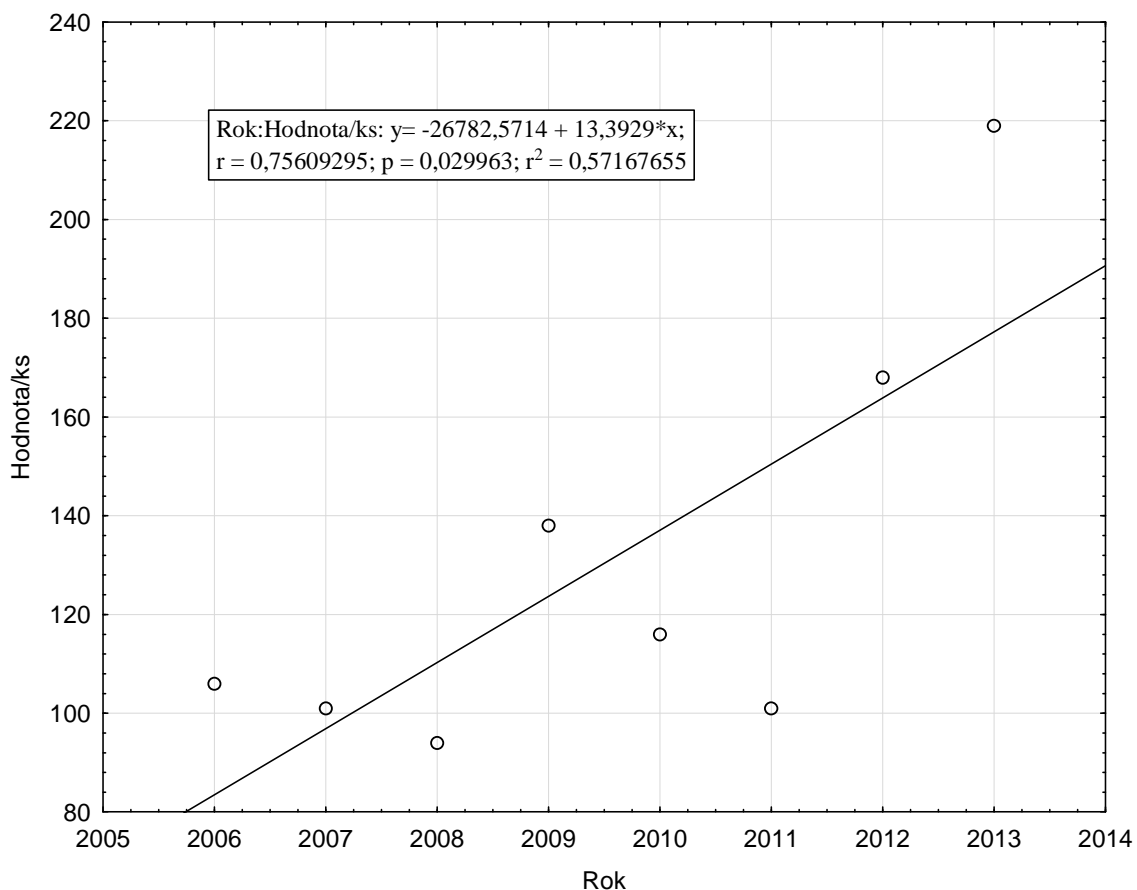
Vzhledem k tomu, že při statistickém vyhodnocení vývozu živých exemplářů papouška žako z EU pomocí testování jednoduché lineární regrese naznačovalo statisticky neprůkaznou korelaci v letech 1994-2005, byla zvolena vhodnější metoda klouzavých průměrů, která zjednodušuje tendenční analýzu vyladěním vzniklých výkyvů.

Spojnice trendu klouzavého průměru v letech 1994-2005 naznačuje nejprve postupně mírně vzrůstající tendenční vývoj ve vývozu živých exemplářů papouška žako z EU, s postupným poklesem trendu v posledních letech (Obr. 79).

Obr. 79: Spojnice trendu pětiletého klouzavého průměru zobrazující trend vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z EU v letech 1994-2005

Křivka vývoje vývozu živých exemplářů papouška žako a kladný korelační koeficient lineárního modelu v letech 2006-2013 naznačují pozitivní korelaci, která je statisticky průkazná (Obr. 80). Výsledky byly ovlivněny vysokými hodnotami vývozu v letech 2012 a 2013.

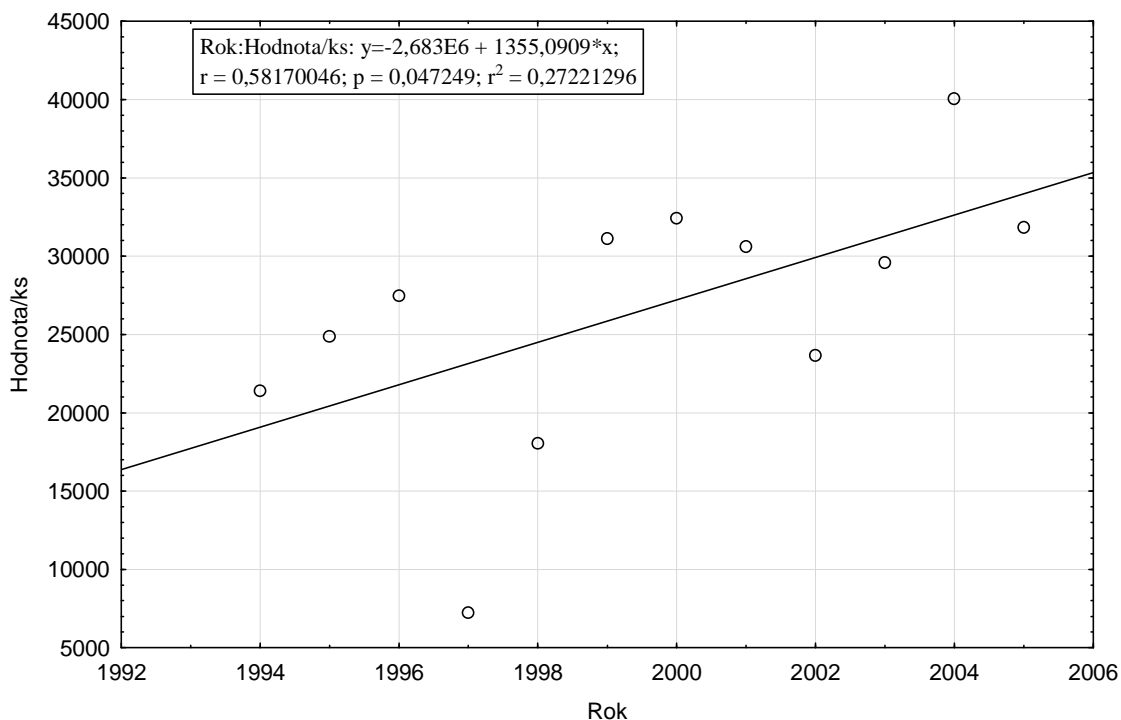
Obr. 80: Regresní model lineární závislosti počtu vyvezených živých exemplářů *Psittacus erithacus* z EU v letech 2006-2013

4.10.1.2 Dovoz do EU

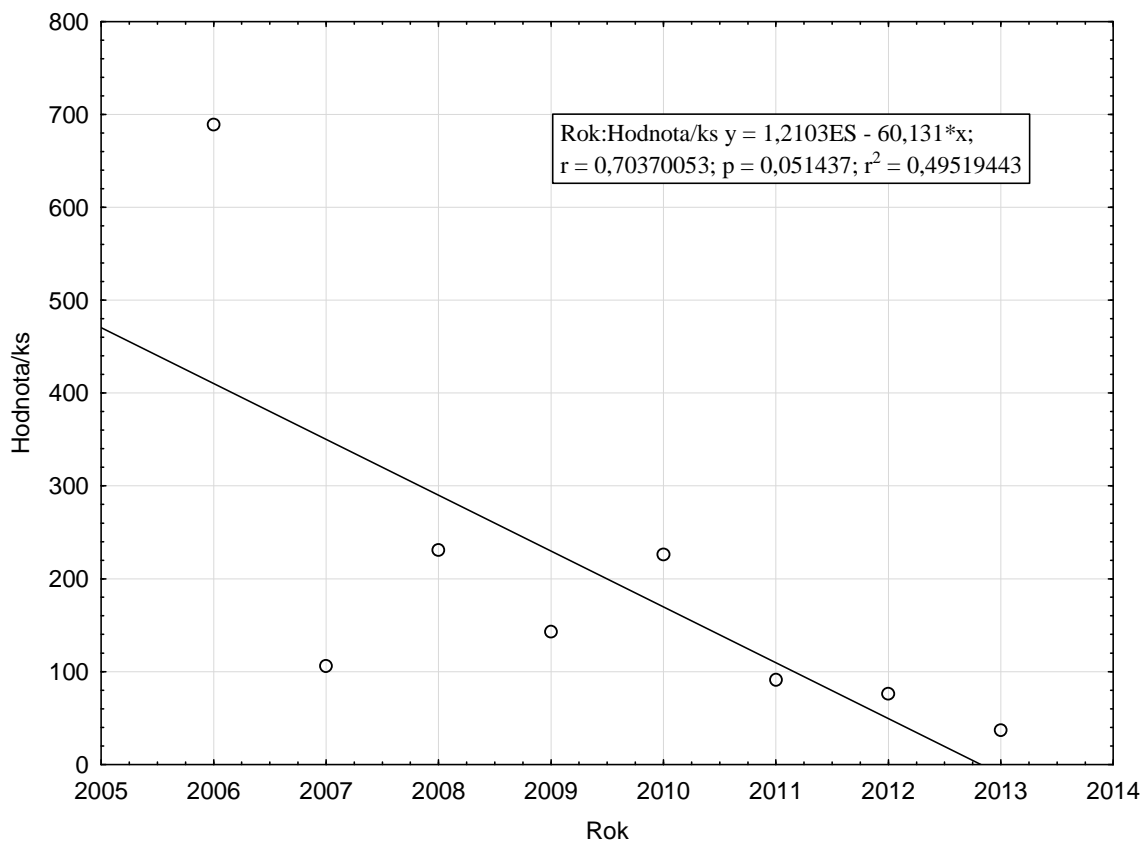
Z důvodu velkých rozdílů v dovezeném množství živých exemplářů žako před a po přijetí veterinárních opatření na ochranu před ptačí chřipkou, byl zpracován trend dovozu ve dvou časových intervalech (1994-2005 a 2006-2013).

Křivka vývoje dovozu živých exemplářů papouška žako v letech 1994-2005 a kladný korelační koeficient lineárního modelu naznačují pozitivní korelaci, která je statisticky průkazná (Obr. 81).

Křivka vývoje dovozu živých exemplářů papouška žako a záporný korelační koeficient lineárního modelu grafu v letech 2006-2013 naznačují negativní korelaci, která je statisticky neprůkazná (Obr. 82).

Obr. 81: Regresní model lineární závislosti počtu dovezených živých exemplářů *Psittacus erithacus* do EU v letech 1994-2005

Obr. 82: Regresní model lineární závislosti počtu dovezených živých exemplářů *Psittacus erithacus* do EU v letech 2006-2013

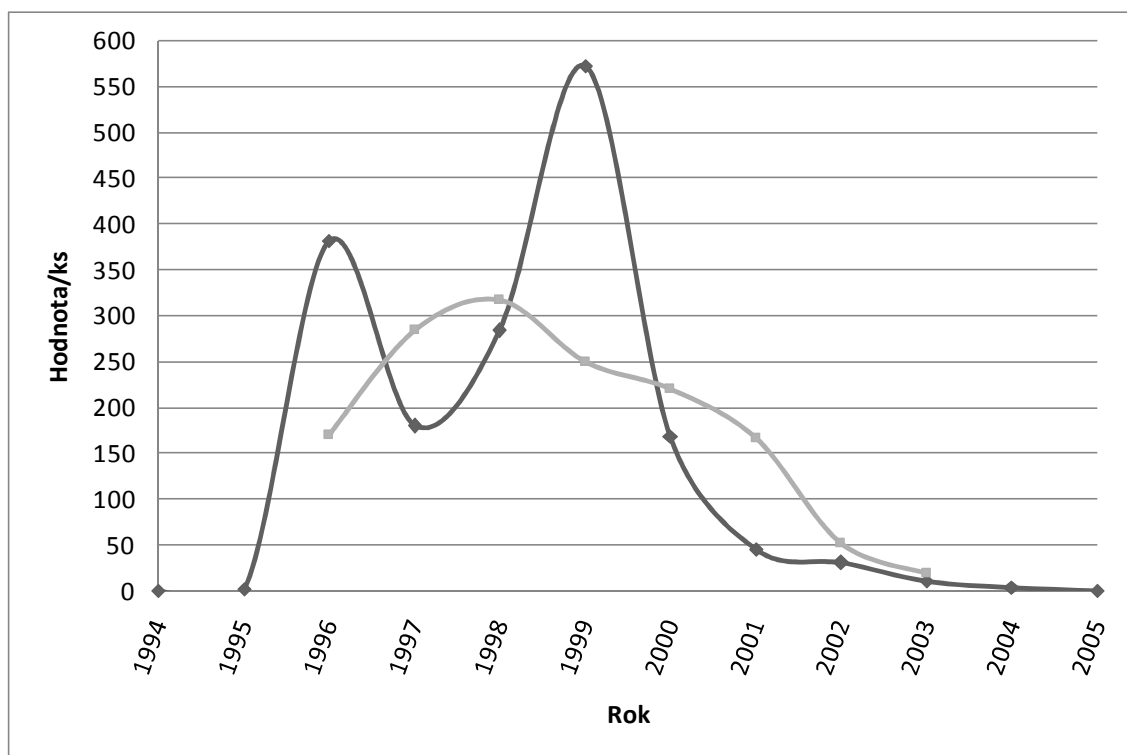
4.10.2 Statistické vyhodnocení obchodu papouška žako pro Českou republiku

Vzhledem k tomu, že pro statistické vyhodnocení vývozu i dovozu z/do České republiky by nebylo vhodné zvolit testování pomocí jednoduché lineární regrese, neboť zde nebyla pozorována lineární závislost, byla zvolena vhodnější metoda klouzavých průměrů, která zjednodušuje tendenční analýzu vyladěním vzniklých výkyvů.

Roky 2006-2013 nebyly do statistického vyhodnocení zahrnuty, neboť v těchto letech nedošlo téměř k žádnému obchodu.

4.10.2.1 Vývoz z České republiky

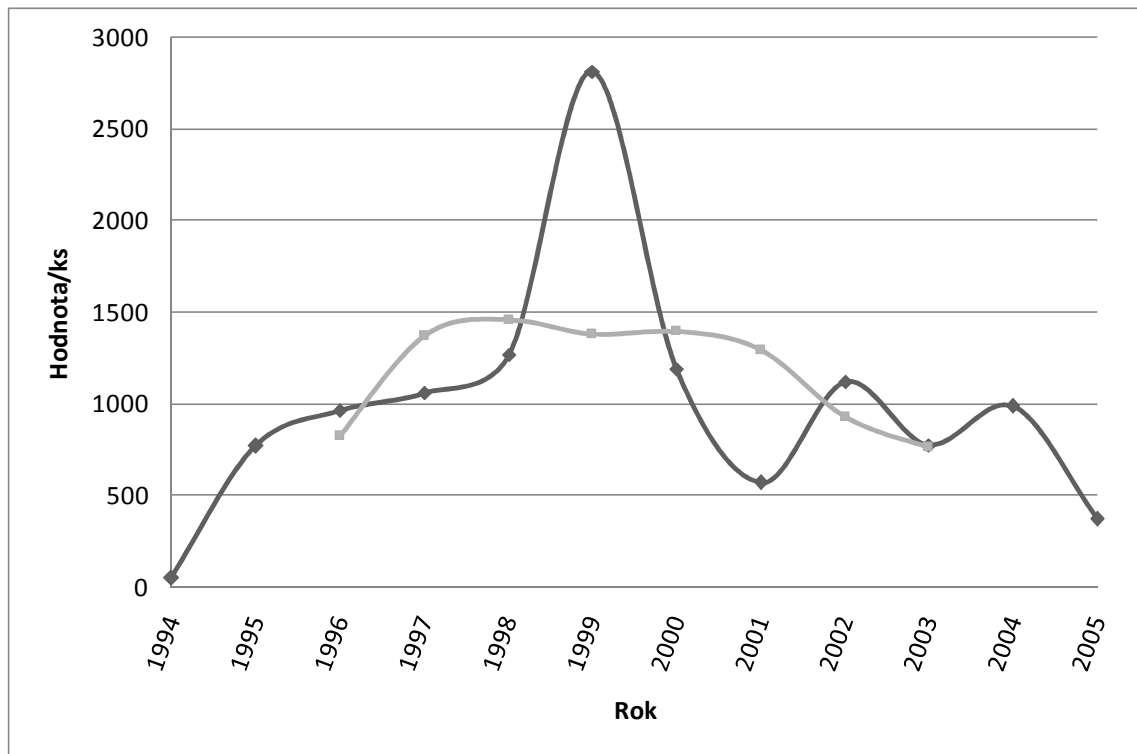
Spojnice trendu klouzavého průměru naznačuje poměrně prudký vzrůstající tendenční vývoj ve vývozu živých exemplářů papouška žako z České republiky, avšak tento trend postupně klesal (Obr. 83).

Obr. 83: Spojnice trendu pětiletého klouzavého průměru zobrazující trend vývozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* z ČR v letech 1994-2005

4.10.2.2 Dovoz do České republiky

Spojnice trendu klouzavého průměru naznačuje nejprve vzrůstající tendenční vývoj v dovozu živých exemplářů papouška žako do České republiky, kdy následovala léta stability s mírnou tendencí k snížení importu, kdy v průběhu let došlo k poklesu trendu (Obr. 84).

Obr. 84: Spojnice trendu pětiletého klouzavého průměru zobrazující trend dovozu živých exemplářů *Psittacus erithacus* do ČR v letech 1994-2005

4.11 Výsledky obchodu

V následujících bodech byly shrnuty výsledky obchodu s živými exempláři papouška žako (1994-2013).

EXPORT Z EU:

- Celkový počet vyvezených exemplářů z EU (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus* 19 761 (100 %)
  - *Psittacus erithacus erithacus* 19 314 (98 % z *P. erithacus* 1994-2013)
  - *Psittacus erithacus timneh* 447 (2 % z *P. erithacus* 1994-2013)
- Celkový počet vyvezených exemplářů z EU (1994-2005)
  - *Psittacus erithacus* 18 718 (95 % z *P. erithacus* 1994-2013)
  - *Psittacus erithacus erithacus* 18 285 (98 % z *P. erithacus* 1994-2005)
  - *Psittacus erithacus timneh* 433 (2 % z *P. erithacus* 1994-2005)
- Celkový počet vyvezených exemplářů z EU (2006-2013)
  - *Psittacus erithacus* 1 043 (5 % z *P. erithacus* 1994-2013)
  - *Psittacus erithacus erithacus* 1 029 (99 % z *P. erithacus* 2006-2013)
  - *Psittacus erithacus timneh* 14 (1 % z *P. erithacus* 2006-2013)
- Celkový počet vyvezených exemplářů z České republiky (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus* 1 690
  - *Psittacus erithacus erithacus* 1 687
  - *Psittacus erithacus timneh* 3
- Hlavní země vývozu z EU (1994-2013)
  - Nizozemsko (9 582 ex. ~ 48 %)
  - Belgie (3 791 ex. ~ 19 %)
  - Velká Británie (1 558 ex. ~ 8 %)
  - Španělsko (1 320 ex. ~ 7 %)
  - Francie (931 ex. ~ 5 %)
- Hlavní země dovozu z EU (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus*
    1. Izrael (2 178 ex. ~ 11 %)
    2. Česká republika před vstupem do EU (1 640 ~ 8 %)
    3. Japonsko (1 503 ex. ~ 8 %),
    4. Kanada (1 374 ex. ~ 7 %)
    5. Tchaj-wan (1 309 ex. ~ 7 %)
  - *Psittacus erithacus erithacus*
    1. Izrael (2 176 ex. ~ 11 %)
    2. Česká republika před vstupem do EU (1 640 ex. ~ 8 %)
    3. Japonsko (1 465 ex. ~ 8 %)
    4. Tchaj-wan (1 309 ex. ~ 7 %)
    5. Kanada (1 238 ex. ~ 6 %)
  - *Psittacus erithacus timneh*

1. Kanada (135 ex. ~ 30 %)
2. Čína (40 ex. ~ 9 %)
3. Brazílie (39 ex. ~ 9 %)
4. Japonsko (38 ex. ~ 9 %)

Hlavní země dovozu z EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus*
  1. Švýcarsko (152 ex. ~ 15 %)
  2. Venezuela (121 ex. ~ 12 %)
  3. USA (96 ex. ~ 9 %)
  4. Brazílie (74 ex. ~ 7 %)
  5. Mexiko (47 ex. ~ 5 %)

Hlavní země dovozu z České republiky (před vstupem do EU)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 681)
  1. Španělsko (1 166 ex. ~ 69 %)
  2. Turecko (100 ex. ~ 6 %),
  3. Malajsie (85 ex. ~ 5 %)
  4. Rusko (81 ex. ~ 5 %)
  5. Slovensko (74 ex. ~ 4 %)

○ Původ exemplářů vyvezených z EU (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 19 761) - volná příroda (65 %), odchov v lidské péči (29 %)
- *Psittacus erithacus erithacus* (n = 19 314) - volná příroda (65 %), odchov v lidské péči (29 %)
- *Psittacus erithacus timneh* (n = 447) - volná příroda (60 %), odchov v lidské péči (37 %)

Původ exemplářů vyvezených z EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 043) - odchov v lidské péči (66 %), volná příroda (11 %)

Původ exemplářů vyvezených z České republiky (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 690) - volná příroda (96 %), odchov v lidské péči (2 %)

○ Účel exemplářů vyvezených z EU (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 19 761) - komerční (87 %), soukromý (7 %), neuveden (4 %)
- *Psittacus erithacus erithacus* (n = 19 314) - komerční (87 %), soukromý (7 %)
- *Psittacus erithacus timneh* (n = 447) - komerční (86 %), soukromý (13 %)

Účel exemplářů vyvezených z EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 043) - komerční (47 %), soukromý (47 %)

Účel exemplářů vyvezených z České republiky (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 690) - komerční (96 %), odchov v lidské péči a umělá inkubace (2 %)
- Země původu vyvezených exemplářů z EU (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus* (n = 19 761) - neuvedena (26 %), Kamerun 29 %, Demokratická republika Kongo 27 %, Kongo 6 %
  - *Psittacus erithacus erithacus* (n = 19 314) - neuvedena (27 %), Kamerun (30 %), DRK (27 %), Kongo (6 %), Pobřeží slonoviny (3 %)
  - *Psittacus erithacus timneh* (n = 447) - neuvedena (11 %), Pobřeží slonoviny (44 %), Sierra Leone (18 %)

Země původu vyvezených exemplářů z EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 043) - neuvedena (63 %), Česká republika 6 %, Kamerun 5 %, Spojené státy americké 4 %

Země původu vyvezených exemplářů z České republiky (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 690) - Demokratická republika Kongo (84 %), Kamerun (10 %), neuvedena (2 %)
- Trend vývozu exemplářů papouška žako z EU stoupal v letech 1994-2001 a 2006-2013
- Trend vývozu exemplářů papouška žako z České republiky stoupal v letech 1994-1998

IMPORT DO EU:

- Celkový počet dovezených exemplářů do EU (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus* 319 923 (100 %)
  - *Psittacus erithacus erithacus* 290 533 (91 % z *P. erithacus* 1994-2013)
  - *Psittacus erithacus timneh* 29 390 (9 % z *P. erithacus* 1994-2013)
- Celkový počet dovezených exemplářů do EU (1994-2005)
  - *Psittacus erithacus* 318 324 99,5 % z *P. erithacus* 1994-2013
  - *Psittacus erithacus erithacus* 288 949 (91 % z *P. erithacus* 1994-2005)
  - *Psittacus erithacus timneh* 29 375 (9 % z *P. erithacus* 1994-2005)
- Celkový počet dovezených exemplářů do EU (2006-2013)
  - *Psittacus erithacus* 1 599 (0,5 % z *P. erithacus* 1994-2013)
  - *Psittacus erithacus erithacus* 1 584 (99 % z *P. erithacus* 2006-2013)
  - *Psittacus erithacus timneh* 15 (1 % z *P. erithacus* 2006-2013)
- Celkový počet dovezených exemplářů do České republiky (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus* 11 937 (100 %)
  - *Psittacus erithacus erithacus* 10 223 (86 % z *P. erithacus* 1994-2013)
  - *Psittacus erithacus timneh* 1 714 (14 % z *P. erithacus* 1994-2013)
- Hlavní země dovozu do EU (1994-2013)
  - Nizozemsko (100 645 ex. ~ 32 %)

- Belgie (63 347 ex. ~ 20 %)
- Portugalsko (41 960 ex. ~ 13 %)
- Španělsko (35 808 ex. ~ 11 %)
- Francie (27 941 ex. ~ 9 %)
- Hlavní země vývozu do EU (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus*
    1. Kamerun (129 432 ex. ~ 40 %)
    2. Demokratická republika Kongo (103 155 ex. ~ 32 %)
    3. Kongo (30 308 ex. ~ 9 %)
    4. Pobřeží slonoviny (15 245 ex. ~ 5 %)
    5. Jihoafrická republika (14 387 ex. ~ 4 %)
  - *Psittacus erithacus erithacus*
    1. Kamerun (129 432 ex. ~ 45 %)
    2. Demokratická republika Kongo (103 155 ex. ~ 36 %)
    3. Kongo (30 308 ex. ~ 10 %)
    4. Jihoafrická republika (12 378 ex. ~ 4 %)
  - *Psittacus erithacus timneh*
    1. Pobřeží slonoviny (9 069 ex. ~ 31 %)
    2. Guinea (8 174 ex. ~ 28 %)
    3. Sierra Leone (4 299 ex. ~ 6 %)
    4. Libérie (3 200 ex. ~ 11 %)
    5. Jihoafrická republika (2 009 ex. ~ 7 %)
- Hlavní země vývozu do EU (2006-2013)
  - *Psittacus erithacus*
    1. Izrael (204 ex. ~ 13 %)
    2. USA (153 ex. ~ 10 %)
    3. Jihoafrická republika (128 ex. ~ 8 %)
    4. Filipíny (88 ex. ~ 6 %)
- Hlavní země vývozu do České republiky (před vstupem do EU)
  - *Psittacus erithacus* (n = 10 774)
    1. Demokratická republika Kongo (48 %)
    2. Jihoafrická republika (13 %)
    3. Nizozemsko (12 %)
    4. Kamerun (6 %)
    5. Pobřeží slonoviny (5 %)
- Hlavní země vývozu do České republiky (po vstupu do EU)
  - *Psittacus erithacus* (n = 1 163)
    1. Kamerun (36 %)
    2. Demokratická republika Kongo (33 %)
    3. Kongo (30 %)
- Původ exemplářů dovezených do EU (1994-2013)
  - *Psittacus erithacus* (n = 319 923) - volná příroda (90 %), neuveden

(5 %), odchov v lidské péči (4 %)

- *Psittacus erithacus erithacus* (n = 290 533) - volná příroda (89 %),
neuveđen (6 %), odchov v lidské péči (5 %)
- *Psittacus erithacus timneh* (n = 29 390) - volná příroda (96 %), odchov
v lidské péči (4 %)

Původ exemplářů dovezených do EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 599) - volná příroda (52 %), odchov v lidské
péči (35 %), neuveden (10 %)

Původ exemplářů dovezených do České republiky (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 11 937) - volná příroda (97 %), odchov v lidské
péči (2 %)

o Účel exemplářů dovezených do EU (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 319 923) - komerční (97 %), neuveden (2 %)
- *Psittacus erithacus erithacus* (n = 290 533) - komerční (97 %)
- *Psittacus erithacus timneh* (n = 29 390) - komerční (96 %)

Účel exemplářů dovezených do EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 599) - komerční (62 %), soukromý (37 %)

Účel exemplářů dovezených do České republiky (1994 -2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 11 937) - komerční (98 %), neuveden (1 %)

o Země původu dovezených exemplářů do EU (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 319 923) - neuvedena (96 %), Sierra
Leone, Guinea-Bissau, Demokratická
republika Kongo (uvedené země celkem 3 %)
- *Psittacus erithacus erithacus* (n = 290 533) - neuvedena (99 %),
Demokratická republika Kongo, Kamerun,
Guinea (uvedené země celkem 1 %)
- *Psittacus erithacus timneh* (n = 29 390) - neuvedena (75 %), Sierra
Leone (13 %), Guinea-Bissau (7%),
Guinea (2 %), Libérie (2 %)

Země původu dovezených exemplářů do EU (2006-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 1 599) - neuvedena (86 %), Kongo (2 %),
Jihoafriická republika (2 %), Velká Británie (1 %)

Země původu dovezených exemplářů do ČR (1994-2013)

- *Psittacus erithacus* (n = 11 937) - neuvedena (72 %), Kamerun (7%),
Demokratická republika Kongo (7 %),
Libérie (4 %), Sierra Leone (3 %)

- o Trend dovozu exemplářů papouška žako do EU v letech 1994-2005 stoupal
- o Trend dovozu exemplářů papouška žako do EU v letech 2006-2013 klesal
- o Trend dovozu exemplářů papouška žako do ČR v letech 1994-1998 stoupal

5. DISKUSE

5.1 Obchod s živými exempláři papouška žako v EU

Papoušci (Psittaciformes), pěvci (Passeriformes) a sokolí (Falconiformes) jsou celosvětově nejčastěji poptávané řády ptáků v rámci trhu se zájmovými zvířaty (Bush *et al.* 2014). Dle Jurdákové (2012) byl v letech 2004-2010 *Psittacus erithacus* (dále papoušek žako) z 239 druhů importovaných papoušků do EU nejvíce dováženým druhem (73 330 ex.). Dovoz živých exemplářů papouška žako do EU ve sledovaném období (1994-2013) 16 x převýšil vývoz živých exemplářů papouška žako z EU, zejména v letech 1994-2005. Z výsledků diplomové práce o obchodu s papouškem žako chráněného Úmluvou CITES na území EU ve vztahu k třetím zemím vyplývá, že dominantním poddruhem obchodovaným v letech 1994-2013 byl *P. e. erithacus* (91 %).

Dovoz i vývoz živých exemplářů papouška žako do EU prudce poklesl v letech 2006-2013. Tato skutečnost nastala po vydání mimořádných veterinárních opatření (MVO RD/1956/05 – zákaz dovozu ptáků ze třetích zemí, ze dne 1. 11. 2005) na ochranu před ptačí chřipkou. Obchod byl ovlivněn i vstupem deseti států 1. 5. 2004 do EU, se kterými před tím EU obchodovala jako se třetími zeměmi. Veškerý trh EU s papoušky žako je zřejmě od roku 2006 prováděn mezi členskými zeměmi EU.

5.1.1 Vývoz z EU

Z EU bylo v letech 1994-2013 vyvezeno celkem 19 761 živých exemplářů papouška žako, z toho pouze 447 bylo zastoupeno poddruhem *P. e. timneh* (2 %). Největšího objemu vývozu za sledované období bylo dosaženo roku 2000, kdy bylo exportováno 2 792 živých exemplářů především z Nizozemska, oproti 460 kusům vyvezeným v roce 1998. Lze se domnívat, že tento prudký pokles mohl být způsoben zákazem vývozu v roce 1997 z Kamerunu, a to ovlivnilo vývoz z EU do dalších států. V letech 2006-2013 bylo vyvezeno 1 043 exemplářů papouška žako představující 5 % celkového vývozu za sledované období.

Hlavními státy vývozu papouška žako z EU byly v letech 1994-2013 Nizozemsko (48 %), Belgie (19 %), Velká Británie (8 %) a Španělsko (7 %). Vývoz byl směřován do Asie (28 %), do Evropy (26 %), do Ameriky (25 %) a na Blízký a Střední východ (17 %), avšak nebyl zpozorován výrazný pravidelný obchod mezi konkrétním státem

EU a tzv. třetí zemí. Dle zjištění Jurdákové (2012) bylo v letech 2004-2010 vyvezeno celkem 328 085 exemplářů a 206 druhů papoušků zařazených v přílohách úmluvy CITES, a to představuje 16 x větší objem vývozu, než který byl zaznamenán u papouška žako za zjišťované období (1994-2013). Tento výsledek může signalizovat, že papoušek žako není preferován v chovech zemí EU, nebo ani poptáván třetími zeměmi v těchto státech. Pravidelně však byly v letech 2004-2010 vyváženy druhy *Psephotus haematonotus* (70 660 ex. ~ 22 %), *Platycercus eximius* (59 240 ex. ~ 18 %), *Agapornis personatus* (26 440 ex. ~ 8 %), *Agapornis fischeri* (22 769 ex. ~ 7 %), *Platycercus elegans* (19 186 ex. ~ 6 %) a *Bolborhynchus lineola* (15 765 ex. ~ 5 %) (Jurdáková 2012).

Hlavními zeměmi dovozu živých exemplářů papoušků žako z EU byly v letech 1994-2013 následující země: Izrael (2 178 ex. ~ 11 %), Česká republika před vstupem do EU (1 640 ex. ~ 8 %), Japonsko (1 503 ex. ~ 8 %), Kanada (1 374 ex. ~ 7 %), Tchaj-wan (1 309 ex. ~ 7 %), Mexiko (921 ex. ~ 5 %). Tyto země se neshodují s hlavními státy dovozu všech exportovaných druhů papoušků z EU v letech 2004-2010, kdy se jednalo především o Pákistán, Bahrajn a Spojené státy americké (Jurdáková 2012).

Do Spojených států amerických bylo v letech 1994-2013 dovezeno pouze 343 exemplářů, přibližně představující 1,5 % celkového vývozu 23 252 exemplářů všech druhů papoušků v letech 2004-2010 (Jurdáková 2012), a ostatní země v exportu papouška žako z EU nefigurovaly. Toto zjištění svádí k domněnce, že USA svým chovem papoušků žako pokryjí trh s tímto druhem v celé zemi nebo země dováží tyto papoušky z jiných zemí. Vzhledem k zavedení zákazu dovozu ptáků z volné přírody z roku 1992 (WBCA 1992), to spíše signalizuje nasycenost trhu, případně na eventuální možnost nelegálního trhu, jak uvádí Nforngwa (2010), neboť je USA řazena k jedné z velmocí v zájmovém chovu tohoto ptáka (Heck 2012, BirdLife International 2013a).

Po roce 2006 se staly hlavními státy dovozu papouška žako země Švýcarsko (152 ex. ~ 15 %), Venezuela (121 ex. ~ 12 %), USA (96 ex. ~ 9 %), Brazílie (74 ex. ~ 7 %) a Mexiko (47 ex. ~ 5 %).

Vývoz živých exemplářů žako za sledované období 1994-2013 z EU byl prováděn zejména pro komerční účely (17 283 ex. ~ 87 %), pro soukromé účely (1 398 ex. ~ 7 %) a u 4 % (693 ex.) nebyl účel uveden. I Jurdákovou (2012) bylo zjištěno, že pro komerční účely bylo určeno 99 % vyvezených papoušků z EU v letech 2004-2010.

65 % vyvážených papoušků žako bylo původem z divoké přírody a 29 % vývozu bylo zastoupeno exempláři odchovanými v lidské péči, naproti tomu dle Jurdákové (2012) 99 % vyvezených živých exemplářů papoušků z EU v letech 2004-2010 pocházelo z odchovů a pouze 1 % z přírody. Lze předpokládat, že je to dáno preferencí chovu jiných druhů papoušků i jiným intervalem sledovaného období, kdy byl původ exemplářů ovlivněn zákazem dovozu ptáků z volné přírody v roce 2005. Až po roce 2006 byla většina exemplářů papouška žako (79 %) odchována v lidské péči.

U 24 % vyvezených živých exemplářů papouška žako z EU ve sledovaných letech (1994-2013) chyběly údaje o původu země a i ve sledovaném období 2006-2013 se situace nezlepšila a původ nebyl uveden u 63 % exemplářů. Nejvíce vyvezených exemplářů bylo původem z Kamerunu (27 %), Demokratické republiky Kongo (25 %) a Kongo (6 %). Původ u poddruhu *P. e. timneh* byl původem z Pobřeží slonoviny (44 %) a ze Sierry Leone (18 %). Původ exemplářů se shodoval s areálem rozšíření poddruhů.

5.1.1.1 Vývoz z Nizozemska

Dle práce Jurdákové (2012) zaujímalo v letech 2004-2010 Nizozemsko prvenství ve vývozu živých exemplářů papoušků zařazených v příloze B úmluvy CITES (201 539 ex. ~ 64 %). Vzhledem k tomu, že za 20 let (1994-2013) bylo ze země vyvezeno pouze 9 582 (48 %) živých exemplářů papouška žako (včetně 35 exemplářů poddruhu *P. e. timneh*), a to nepředstavuje vůči počtu sedmiletého vývozu všech papoušků ani 5 %, lze se domnívat, že v exportu do třetích zemí budou upřednostňovány jiné druhy, než papoušek žako. Dle Jurdákové (2012) bylo do zemí mimo EU vyvezeno celkem 74 druhů papoušků zařazených v přílohách úmluvy CITES a nejpočetněji vyváženými druhy byly *Psephotus haematonotus*, *Platycercus eximius*, *Agapornis personatus*, *Agapornis fischeri* a *Bolborhynchus lineola*. Největší podíl (15 %) vývozu papoušků žako směřoval v letech 1994-2013 do České republiky (před vstupem do EU) (1 398 ex.), následované Japonskem (1 359 ex. ~ 14 %), Tchaj-wanem (1 096 ex. ~ 11 %), Izraelem (1 080 ex. ~ 11 %), Singapurem (651 ex. ~ 7 %), Kanadou (616 ex. ~ 6 %), Thajskem (557 ex. ~ 6 %) a Kyprem (před vstupem do EU) (465 ex. ~ 5 %). 68 % obchodovaných exemplářů bylo původem z volné přírody a 32 % pocházelo z odchovů v lidské péči. Naproti tomu v letech 2004-2010 pocházela většina vyvážených papoušků z odchovů a 33 % vývozu těchto živých exemplářů směřovalo do Pákistánu, 10 % do Bahrajnu, 9 % do Indonésie, 8 %

do Senegalu a 6 % do Thajska (Jurdáková 2012). Jak je patrné, mimo Thajska jde o jiné státy, než kam byli exportováni papoušci žako. Trh s odchovanými papoušky se v Nizozemsku rozvíjí, což je patrné i ze zjištění, že v letech 1984-1988 bylo vyvezeno přibližně 24 000 odchovaných exemplářů papoušků ze země (van Kreveld 1990), představující zhruba osminu všech vyvezených exemplářů papoušků v letech 2004-2010 (Jurdáková 2012). K pravidelným komerčním obchodům docházelo v letech 1994-2005 s Japonskem, kdy se jednalo většinou o jedince odchované v zajetí, avšak v souvislosti se zákazem dovozu ptáků z volné přírody tento obchod ustal. Mohlo se proto jednat o papoušky falešně deklarované jako odchované v lidské péči, nebo se jednalo o vývoz exemplářů z velkochovů, kam byli dováženi adultní jedinci z volné přírody určení pro kladení vajec, a po přijetí zákazu se tento způsob obchodu stal nerentabilní a firma zanikla. Podobná situace jako u Japonska se týkala i Tchaj-wanu, kdy obchod po roce 2005 ustal, stejně jako Izraele a Singapur, kam byli vyváženi jedinci z volné přírody. V roce 1998 bylo z Nizozemska vyvezeno pouze 181 exemplářů, což bylo zřejmě ovlivněno udělením dočasněho moratoria vývozu v roce 1997 pro Kamerun, protože tato země byla v letech 1994-2005 řazena k největším dovozcům do země. Nizozemsko představovalo tranzitní zemi pro obchod s živými papoušky žako odchycenými ve volné přírodě.

V letech 2006-2013 došlo k podstatnému poklesu vývozu pouze 153 exemplářů, což představuje necelá dvě procenta celkového vývozu ze země v letech 1994-2013. V roce 2013 došlo k náhlému nárůstu vývozu oproti předchozím sedmi letům, který byl způsoben jednorázovými komerčními obchody s Tureckem (16 ex.), Brazílií (15 ex.) a Jižní Koreou (25 ex.). Další vývoj trhu s papouškem žako v těchto zemích by měl být předmětem dalšího sledování.

5.1.1.2 Vývoz z Belgie

Z Belgie bylo vyvezeno v období 1994-2013 3 791 (19 %) živých exemplářů papouška žako, z toho 20 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. Dle práce Jurdákové (2012) bylo z Belgie v období let 2004-2010 vyvezeno 58 095 exemplářů všech papoušků zařazených v příloze B (18 %). Jak je patrné z hodnot, z Belgie se vyvážejí přednostně jiné druhy papoušků, než je papoušek žako, jako jsou *Psephotus haematonotus*, *Platycercus eximius*, *Platycercus elegans*, *Bolborhynchus lineola* a *Forpus coelestis* (Jurdáková 2012). Belgie byla zařazena na druhou příčku státu EU

nejvíce vyvážejícího živé exempláře papoušků v letech 2004-2010 (Jurđáková 2012), tak i papouška žako v letech 1994-2013. Většina exemplářů všech papoušků (včetně papouška žako) byla určena ke komerčnímu obchodování, avšak 77 % vyvezených exemplářů papouška žako pocházelo z volné přírody, naproti tomu ostatní exportovaní papoušci z Belgie pocházeli z odchovů (Jurđáková 2012). Největší podíl (27 %) vývozu papouška žako směřoval do Izraele (1 016 ex.), následovala Malta (449 ex. ~ 12 %), Mexiko (302 ex. ~ 8 %), Kanada (188 ex. ~ 5 %) a Česká republika před vstupem do EU (180 ex. ~ 5 %). Všichni papoušci zařazení v úmluvě CITES v letech 2004-2010 putovali nejvíce do Spojených států amerických (30 %), 22 % do Izraele, 12 % do Japonska, 10 % do Bahrajnu a 6 % na Tchaj-wan. Z toho vyplývá, že mimo papouška žako byly do Izraele a na Tchaj-wan vyváženy i jiné druhy papoušků.

Podle Mullikena & Thomsena (1993) je Belgie poměrně významným producentem ptáků z odchovů, v roce 1988 bylo z Belgie do USA vyvezeno přibližně 27 000 odchovaných exemplářů ptáků (necelá polovina vývozu papoušků v letech 2004-2010) (Jurđáková 2012). Pravidelný každoroční obchod s papoušky žako probíhal v letech 1994-2005 s Izraelem a Maltou, kdy se jednalo o komerční obchod s ptáky z volné přírody.

V letech 2006-2013 došlo k exportu pouze 62 exemplářů, což představuje 1,6 % celkového vývozu papouška žako z Belgie za sledované období 1994-2013. K vývozům docházelo sporadicky a nedá se říci, že by v této periodě probíhaly cílené komerční obchody mezi Belgií a jinými zeměmi. Ukazuje to na skutečnost, že se vývoz v předchozích letech týkal především odchycených ptáků, ale také na možnost, že může nadále fungovat vnitroujní obchod s Maltou, Českou republikou, Maďarskem, Polskem a Slovenskem, které se staly v roce 2004 součástí EU.

5.1.1.3 Vývoz z Velké Británie

Z Velké Británie bylo vyvezeno v období 1994-2013 1 558 (8 %) živých exemplářů papouška žako, z toho 213 kusů bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh* (13 %). Zhruba polovina exemplářů byla odchycena v přírodě a polovina byla z odchovů. 73 % exemplářů byl určen ke komerčnímu využití do Kanady (216 ex. ~ 14 %), na Kypr před jeho vstupem do EU (197 ex. ~ 13 %) a na Filipíny (163 ex. ~ 10 %). Kanada představovala největšího dovozce díky jednorázovým větším komerčním zakázkám s papoušky žako z volné přírody v roce 2002.

V letech 2006-2013 bylo vyvezeno 102 exemplářů, ale jednalo se o vývoz do více zemí a s žádnou z nich neprobíhal pravidelný cílený komerční obchod.

Dle výsledků Jurdákové (2012) byly v letech 2004-2010 vyváženy druhy z přílohy A úmluvy CITES více než druhy z přílohy B, a to i odpovídá nižšímu počtu vyvezených exemplářů papouška žako oproti jiným státům.

5.1.1.4 Vývoz ze Španělska

Země zaujímala ve vývozu papoušků z přílohy B úmluvy CITES v letech 2004-2010 4. místo (4 377 ex. ~ 1 %) (Jurdáková 2012), stejně jako u vývozu živých exemplářů papouška žako v letech 1994-2013 (1320 ex. ~ 7 %), kdy 75 kusů bylo zastoupeno poddruhem *P. e. timneh* (5 %). 85 % exportovaných exemplářů pocházelo z volné přírody, 12 % bylo z odchovů a 95 % bylo určeno ke komerčnímu využití. Největší podíl (31 %) vývozu směřoval do Brazílie, 28 % do Argentiny, 10 % do Mexika, 9 % do Chile a 9 % do Číny. S Argentinou země v letech 1994-2005 každoročně pravidelně obchodovala s papoušky odchycenými z volné přírody, a tak po stanoveném zákazu dovozu ptáků z volné přírody došlo i ke značnému poklesu obchodu.

V letech 2006-2013 bylo vyvezeno 111 exemplářů, což představuje 8 % z celkového vývozu ve sledovaném období (1994-2013). V roce 2013 došlo k prudkému nárůstu komerčního vývozu oproti jiným rokům (stejně jako v Nizozemsku) do Mexika (43 ex.) a do Ruské federace (15 ex.). Další vývoj trhu s papouškem žako v těchto zemích by měl být předmětem dalšího sledování.

5.1.1.5 Vývoz z Francie

Z Francie bylo vyvezeno v období 1994-2013 931 (5 %) živých exemplářů papouška žako, z toho 40 kusů představoval *P. e. timneh* (4 %). 72 % exemplářů pocházelo z volné přírody, 12 % bylo z odchovů v lidské péči, 40 % bylo vyváženo z komerčních důvodů a 27 % soukromě. 29 % vývozu směřovalo do Kanady, 17 % na Maltu (před vstupem do EU) a 3 % do Japonska. Vývoz do Kanady se týkal především papoušků z přírody.

V letech 2006-2013 došlo k velkému poklesu vývozu (121 ex. ~ 13 %) a komerčně se s třetími zeměmi téměř neobchoduje.

5.1.2 Dovoz do EU

Do Evropské unie bylo v letech 1994-2013 dovezeno celkem 319 923 živých exemplářů papouška žako, což představuje třetinu z jednoho milionu dovezených exemplářů všech druhů ptáků zařazených v přílohách úmluvy CITES v roce 1988 do tehdejšího Evropského společenství (Inskipp 1990). Ve sledovaném období (1994-2013) bylo do EU dovezeno 29 390 exemplářů poddruhu *P. e. timneh*, představující pouze 9 % celkového dovozu papouška žako do EU.

Jurdákovou (2012) bylo zjištěno, že *Psittacus erithacus* byl nejvíce dováženým papouškem do EU v letech 2004-2010 (73 330 ex. ~ 29 %). V tomto období byl papoušek žako nejčastěji dováženým druhem papouška do Nizozemska (31 803 ex. ~ 63 %) a Portugalska (14 354 ex. ~ 25 %). Ve Španělsku byl řazen mezi 4. nejvíce dováženého papouška po druzích *Agapornis roseicollis*, *Agapornis personatus* a *Poicephalus senegalus* (4 384 ex. ~ 8 %). V roce 1988 byli největšími odběrateli papoušků zemí Evropského společenství Německo, Velká Británie a Španělsko (Inskipp 1990) a v letech 2004-2010 Portugalsko, Španělsko a Nizozemsko (Jurdáková 2012). Dovoz papoušků do Německa v letech 2004-2010 představoval přibližně šestinu celosvětového dovozu v roce 1998. Toto pořadí bylo v letech 1994-2013 změněno, kdy byly hlavními importními zeměmi papouška žako v uvedeném pořadí Nizozemsko (32 %), Belgie (20 %), Portugalsko (13 %), Španělsko (11%), Francie (9 %), Velká Británie (6 %) a Německo (6 %). Z toho vyplývá, že byla oslabena pozice Velké Británie a Německa na trhu s uvedenou komoditou, navíc se jedná spíše o země zaměřené na dovoz ptáků zařazených v příloze A úmluvy CITES (Jurdáková 2012).

Největší dovoz v časovém intervalu 1994-2013 byl zaznamenán v roce 2004, kdy bylo do EU dovezeno 40 058 exemplářů. Tento vzestup může mít souvislost se zvyšující se ekonomikou v EU, a tím pádem i s rozvojem chovu těchto papoušků v zájmovém chovu. V roce 1997 bylo dovezeno pouze 7 223 živých exemplářů, a to bylo zřejmě ovlivněno stanovením nulové vývozní kvóty udělené Kamerunu, který nemohl papoušky žako vyvážet (BirdLife International 2013a).

Africký kontinent byl v roce 1988 považován za největšího vývozce ptáků zařazených v přílohách úmluvy CITES (Inskipp 1990) a dle Jurdákové (2012) byla v letech 2004-2010 více než polovina všech druhů papoušků dovezena do EU z Afriky. Ve sledovaném období (1994-2013) bylo 98 % papoušků žako dovezeno z Afriky (314 118 ex.); zastoupené zejména Kamerunem (129 432 ex. ~ 40 %), Demokratickou

republikou Kongo (103 155 ex. ~ 32 %), Kongem (30 308 ex. ~ 9 %), Pobřežím slonoviny (15 245 ex. ~ 5 %) a Jihoafrickou republikou (14 387 ex. ~ 4 %). Naproti tomu *P. e. timneh* byl nejčastěji dovážen z Pobřeží slonoviny (9 069 ex. ~ 31 %), Guiney (8 174 ex. ~ 28 %), Sierry Leone (4 299 ex. ~ 14 %) a Libérie (3 200 ex. ~ 11 %), což se shoduje se zeměmi areálu jeho rozšíření ve volné přírodě. Sedmi procenty byl zastoupen i vývoz z Jihoafrické republiky (2 009 ex.). Papoušek žako se v Jihoafrické republice nevyskytuje ve volné přírodě, ale zemí jsou dováženy oba poddruhy papouška žako odchycené v přírodě a zároveň jsou z kontinentu vyvázeni i papoušci z odchovů. Dle Bushové *et al.* (2014) směřuje většina vývozu z Jihoafrické republiky na Blízký a Střední východ. Do Číny bylo v letech 1981-2010 vyvezeno z Jihoafrické republiky více než 75 % odchovaných papoušků žako (Li & Jiang 2014).

V letech 2004-2010 byl dovoz do EU všech papoušků z afrických zemí zaznamenán z Demokratické republiky Kongo, Kamerunu a Senegalu (Jurdáková 2012). Lze se domnívat, že se dle zastoupení zemí jednalo především o dovoz *Psittacus erithacus* a *Poicephalus senegalus*, kdy se jeho nominátní forma vyskytuje i v Senegalu a areál rozšíření poddruhu *P. s. mesotypus* zasahuje i do severní části Kamerunu (van Kooten 2010). V práci Inskipa (1990) z roku 1998 v seznamu prvních dvaceti největších celosvětových vývozců papoušků zcela chybí Demokratická republika Kongo, i když v letech 2004-2010 se jednalo o největšího vývozce všech druhů papoušků do EU, zastoupených papouškem žako (Jurdáková 2012). V letech 1994-1999 bylo z Demokratické republiky Kongo vyvezeno 75 349 živých exemplářů papouška žako (CITES 2006), což odpovídá zhruba 3/4 celkového dovozu z této země v letech 1994-2013 (103 155 ex.). Třetí příčku v celkovém počtu dovezených papoušků obsadil v letech 2004-2010 Kamerun (Jurdáková 2012), který byl v období let 1994-2013 považován za největšího dovozce papouška žako do EU a v roce 1988 byl řazen k druhé desítky nejčastějších vývozců do celého světa (Inskip 1990). Vývoz z Kamerunu v letech 1993- 2002 směřoval do Nizozemska (21 %), Belgie (16 %) a Jihoafrické republiky (13 %), Francie (9 %), Španělska (8 %), Velká Británie (7 %), Německa (7 %) a Portugalsku (6 %). To znamená, že se z Kamerunu do EU vyvezlo 79 % (Chupezí *et al.* 2006). Z časových intervalů a pořadí vývozců vyplývá, že v průběhu let docházelo k postupnému snížení exportu papouška žako z Kamerunu do EU.

Z 90 % pocházely dovezené živé exempláře papouška žako do EU v letech 1994-2013 z volné přírody (286 383 ex.), u 5 % nebyl uveden původ (16 237 ex.), 4 % představoval odchov v lidské péči (14 230 ex.). Zdá se, že papoušci žako byli více

chytání než jiné druhy dovážené do EU, neboť v letech 2004-2010 pocházelo 74 % dovezených živých exemplářů všech druhů papoušků z volné přírody a 24 % bylo z odchovů (Jurdáková 2012). 772 exemplářů zastoupené oběma poddruhy bylo v období 1994-2013 zabaveno. To může ukazovat na existenci nelegálního obchodu, ale i na nedostatečnou informovanost související s legislativou či administrativou.

97 % papoušků žako dovezených do EU v letech 1994-2013 bylo určeno ke komerčním účelům (311 164 ex.). Procentuální zastoupení se shoduje s výsledkem Jurdákové (2012), kdy se však jednalo o všechny druhy papoušků dovezených do EU. Účel dovozu nebyl uveden u 2 % v letech 1994-2013. Pokud je však uvažováno období po zákazu importu ptáků z volné přírody 2006-2013, došlo k poklesu dovozu z komerčních důvodů (61 %) a 40 % exemplářů bylo určeno k soukromým účelům. Zřejmě funguje vnitrounijní trh, vzhledem k jeho velkému poklesu po roce 2005 a dřívějšímu obchodování mezi evropskými státy, které se postupně staly součástí EU.

U 96 % dovezených živých exemplářů papouška žako do EU ve sledovaných letech chyběly údaje o původu země, a i ve sledovaném období 2006-2013 se situace nezlepšila a původ nebyl uveden u 86 % exemplářů. Původ byl však častěji uveden u poddruhu *P. e. timneh* než u *P. e. erithacus*.

5.1.2.1 Dovoz do Nizozemska

Do Nizozemska bylo v letech 1994-2013 dovezeno 100 645 živých exemplářů, z toho poddruh *P. e. timneh* dovážený ze Sierry Leone v letech 2001-2005 představoval 2,5 % z celkového počtu dovezených exemplářů. Dovoz v těchto letech souvisí s povolením vývozu 1 000 exemplářů ročně ze země, kdy je od roku 2007 export ze země zakázán. Největšího dovoz byl proveden v uvedeném pořadí v letech 2004 (16 365 ex.), 2005(15 222 ex.) a 2001(13 585 ex.), který byl od roku 2000 ovlivněn stanovením vývozní kvóty v Kongu pro 6 000 živých exemplářů *P. e. erithacus* z volné přírody. 98 % exemplářů bylo původem z volné přírody a největší podíl dovozu byl v uvedeném pořadí z Demokratické republiky Kongo (40 464 ex.), Kamerunu (31 498 ex.) a Konga (23 831 ex.), což se shoduje s výsledky Jurdákové (2012), kdy bylo z těchto zemí dovezeno v letech 2004-2012 z Demokratické republiky Kongo 14 237, z Konga 9 058 a z Kamerunu 6 737 exemplářů papouška žako z volné přírody.

V letech 2006-2013 bylo dovezeno pouze 12 živých exemplářů ze třetích zemí.

5.1.2.2 Dovoz do Belgie

Belgie obsadila 2. místo v dovozu papouška žako ve sledovaném období (1994-2013), naproti tomu v letech 2004-2010 dosáhla 5 % z celkového dovozu všech druhů papoušků a 7. místo v importu do EU (Jurđáková 2012). Dle zjištěných výsledků je patrné, že největší dovoz byl uskutečněn v roce 1995 (9 636 ex.), 1994 (9 295 ex.) a 1996 (6 996 ex.), kdy dovážené exempláře pocházely v uvedeném pořadí z Demokratické republiky Kongo a Kamerunu. Do Belgie bylo v letech 1994-2013 dovezeno 63 347 živých exemplářů papouška žako, z toho poddruh *P. e. timneh* byl zastoupen 1 031 exempláři (1,5 %). Ve sledovaném období 85 % jedinců pocházelo z volné přírody, a to by koresponduje s tím, že mezi lety 2004-2010 byli všichni dovezení jedinci papoušků do Belgie odchyceni v přírodě (Jurđáková 2012). Největší podíl dovozu zaujímal Demokratická republika Kongo s 39 249 exempláři (62 %), z toho pětina byla dovezena v letech 2004-2010 a představovala 31 % veškerého vývozu papoušků z Demokratické republiky Kongo, kdy bylo do Belgie dovezeno 8 087 živých exemplářů papouška žako z Demokratické republiky Kongo (Jurđáková 2012). Téměř veškerý dovoz se týkal exemplářů z Afriky, kdy po výše uvedené Demokratické republice Kongo, následoval jako největší vývozce Kamerun (19 366 ex. ~ 31 %) a Kongo (2 846 ex. ~ 4 %).

V letech 2006-2013 bylo dovezeno pouze 214 kusů, a z toho bylo 200 jedinců odchycených v přírodě z Demokratické republiky Kongo. V této době již byl v platnosti zákon týkající se zákazu dovozu ptáků z volné přírody do EU, proto se zřejmě jedná o administrativní chybu, kdy byl záznam zapsán se zpožděním.

5.1.2.3 Dovoz do Portugalska

Třetí místo v počtu dovezených živých exemplářů papouška žako v letech 1994-2013 zaujímá Portugalsko s 41 960 kusy, kdy poměrně velké procento (30 %) bylo zastoupeno poddruhem *P. e. timneh* (12 408 ex.). V letech 2004-2010 zastávalo Portugalsko pozici největšího dovozce v EU s 22 % všech dovezených druhů papoušků (57 246 ex.) a nejpočetněji dováženým druhem byl papoušek žako s 14 354 importovanými exempláři (25 %) (Jurđáková 2012), avšak v roce 1988 bylo až na 9. místě v dovozu do Evropského společenství (Inskipp 1990). V letech 2004-2010 pocházelo 27 % z Kamerunu (6 050 ex.) a 5 % papoušků žako

z Demokratické republiky Kongo (1 351 ex.), kteří byli původem z volné přírody (Jurđáková 2012). I v letech 1994-2013 bylo 93 % exemplářů původem z volné přírody a 98 % bylo komerčně obchodováno; veškerý dovoz byl zastoupen zeměmi Afriky, kdy zaujímal největší podíl (42 %) import z Kamerunu (17 746 ex.), 20 % z Pobřeží slonoviny (8 338 ex.), 8 % z Guiney (3 150 ex.), 6 % z Jihoafrické republiky (2 608 ex.) a 6 % z Demokratické republiky Kongo (2 556 ex.). Nejvíce kusů bylo dovezeno v roce 2004 (9 913 ex.), 2001 (6 962 ex.) a 1999 (5 315 ex.). Tyto výsledky souvisí s dovozem z Konga a Pobřeží slonoviny, kde byl, na základě stanovení vývozních kvót, povolen vývoz divokých ptáků ze země.

V letech 2006-2013 bylo dovezeno do země pouze 26 exemplářů papouška žako ze třetích zemí.

5.1.2.4 Dovoz do Španělska

V letech 1994-2013 bylo do Španělska importováno 35 808 živých exemplářů papouška žako, z toho 1 521 (4 %) se týkalo poddruhu *P. e. timneh*, oproti 4 384 exemplářům papouška žako dovezených do země v letech 2004-2010, které představovaly 8 % z celkového počtu všech dovezených druhů papoušků (Jurđáková 2012). V roce 2004-2010 bylo dovezeno 8 % z Kamerunu a 3 % z Demokratické republiky Kongo (Jurđáková 2012). Pořadí zemí se shoduje s výsledky za období 1994-2013, kdy byla více než polovina papoušků dovezena z Kamerunu (19 705 ex. ~ 55%), 22 % z Demokratické republiky Kongo (7 802 ex.) a 11 % z JAR (4 104 ex.). Téměř veškerý dovoz se vztahoval na exempláře dovezené z Afriky a určené pro komerční účely (99 %), 87 % bylo z volné přírody, 10 % z odchovů, většinou z JAR.

V letech 2006-2013 bylo dovezeno do země 130 exemplářů papouška žako ze třetích zemí.

5.1.2.5 Dovoz do Francie

Francie v letech 2004-2010 zaujímala v dovozu veškerých papoušků do EU 6 % jejich celkového dovozu a 6. místo (Jurđáková 2012), což se téměř shoduje se zjištěným výsledkem v období 1994-2013, kdy v dovozu papouška žako zaujala 5. místo.

Do Francie bylo v letech 1994-2013 dovezeno 27 941 živých exemplářů, z toho 1 896 (6 %) bylo řazeno k poddruhu *P. e. timneh*. Téměř všechny exempláře byly dovezeny z Afriky, 97 % bylo odchyceno ve volné přírodě a 77 % bylo určeno ke komerčnímu využití. 73 % papoušků žako bylo dovezeno z Kamerunu (20 424 ex.) a 13 % z Demokratické republiky Kongo (3 545 ex.).

V letech 2006-2013 bylo dovezeno do země 640 exemplářů papouška žako ze třetích zemí většinou určených pro soukromé účely, avšak 400 se týkalo komerčního dovozu papoušků z volné přírody v roce 2006, a proto se jednalo zřejmě o administrativní pochybení.

5.2 Obchod s živými exempláři papouška žako v České republice

Dovoz živých exemplářů papouška žako do České republiky (dále ČR) ve sledovaném období (1994-2013) 7 x převýšil vývoz živých exemplářů papouška žako z ČR, zejména v letech 1994-2005. Z práce Jurdákové (2010) naopak vyplývá, že ptáci byli v období let 1992-2008 z EU 2 x více vyváženi než dováženi. Je zřejmé, že papoušek žako není řazen k hlavním vývozním artiklům v oblasti vývozu ptáků do třetích zemí. Avšak v letech 2004-2010 byl řazen k nejčastěji dováženému druhu papoušků do EU (Jurdáková 2012) a asi 15 % dovezených papoušků z Afriky bylo dále exportováno do třetích zemí v letech 1994-2013.

Nejvíce vývozu i dovozu v České republice bylo provedeno v letech 1994-2005, kdy v dalších letech došlo k poklesu objemu vývozu i dovozu. Tato skutečnost nastala v souvislosti s vydáním mimořádných veterinárních opatření (MVO RD/1956/05 – zákaz dovozu ptáků ze třetích zemí, ze dne 1. 11. 2005) na ochranu před ptačí chřipkou. Obchod byl ovlivněn i vstupem České republiky i jiných evropských států v roce 2004 do EU.

5.2.1 Vývoz z České republiky

Za období let 1994-2013 bylo vyvezeno z České republiky celkem 1 690 živých exemplářů papouška žako, z toho pouze 3 kusy představoval poddruh *P. e. timneh*. Vývoz exemplářů ptáků z ČR v letech 1992-2008 zahrnoval 119 760 jedinců 204 druhů (Jurdáková 2010), a to představuje více než 70ti násobek vývozu papouška žako z EU. Nejvíce vyváženými druhy papoušků z ČR v letech 1992-2008 byly *Platycercus eximius* (22 878 ex.), *Psephotus haematonotus* (17 077 ex.), *Agapornis personatus*

(16 566 ex.), *Agapornis roseicollis* (15 929 ex.) a *Agapornis fischeri* (14 077 ex.), všichni z přílohy B úmluvy CITES (Jurdáková 2010). Všechny tyto druhy se objevily i ve vývozu papoušků z EU v letech 2004-2010 (vyjma druhu *Agapornis roseicollis*, jelikož tento byl z příloh úmluvy CITES vyňat 12. 1. 2005), pouze v jiném pořadí (Jurdáková 2012). Největšího objemu vývozu papouška žako v letech 1994-2013 bylo dosaženo v roce 1999 (573 ex.), což výrazně ovlivnila zakázka s 480 exempláři papoušků, odchycenými ve volné přírodě Demokratické republiky Kongo, směřujícími do Španělska. Tato skutečnost může okrajově souviset se zlepšením ekonomické situace ve druhém čtvrtletí roku 1999 (ePRAVO 2000). Dalších 6 obdobných obchodů se Španělskem bylo uskutečněno v letech 1996-2000.

Jednalo se především o vývozy ptáků původem z divoké přírody z Demokratické republiky Kongo (84 %) a Kamerunu (10 %), kdy se ČR stala tranzitní zemí do Španělska, Malajsie, Maďarska, Indonésie a Litvy. Většina vývozu byla v rámci Evropy do Španělska (1 166 ex. ~ 69 %), do Turecka (100 ex. ~ 6 %), na Slovensko, do Maďarska, Polska, Německa, Bulharska, Rakouska, Švýcarska, Francie a Chorvatska. Export do evropských států představoval 87 % vývozu papouška žako (1994-2013) a i celkový vývozu všech ptáků z ČR tvořil polovinu celkového vývozu ptáků v letech 1992-2008 (Jurdáková 2010). Po vstupu země do EU bylo vyvezeno pouze 9 kusů živých exemplářů papouška žako ze soukromých důvodů i určených pro zoologické zahrady.

Odchovy v lidské péči byly většinovým zdrojem pro vývoz ptáků z ČR v letech 1992-2008, jejichž objem činil 97 % a zanedbatelné množství těchto ptáků pocházelo z volné přírody (Jurdáková 2010), avšak v letech 1994-2013 se týkala většina vývozu papouška žako odebraných exemplářů z přírody (96 %) původem z Demokratické republiky Kongo (84 %) nebo Kamerunu (10 %), určených ke komerčnímu obchodu (96 %), a naopak chov v lidské péči představoval pouze 2 %.

5.2.2 Dovoz do České republiky

Mezi nejvíce dovážené ptáky (324 druhů) do EU v rozmezí let 1992-2008 patřil *Poicephalus senegalus* (9 588 ex.), následovaný *Psittacus erithacus* (9 424 ex.) s téměř 10 000 kusy (Jurdáková 2010). Do ČR bylo v letech 1994-2013 dovezeno celkem 11 937 exemplářů papouška žako, z toho 1714 exemplářů bylo zastoupeno poddruhem *P. e. timneh* (14 %). Během let 1992-2008 bylo do ČR dovezeno celkem 55 432

exemplářů ptáků zařazených v přílohách úmluvy CITES (Jurdáková 2010), a to představuje necelý pěti násobek dovezených papoušků žako do EU v letech 1994-2013. Dovoz exemplářů papouška žako i všech druhů ptáků z přílohy B do ČR vzrůstal do roku 1999 (Jurdáková 2010). Nejvíce živých exemplářů papouška žako bylo dovezeno do ČR roku 1999 v počtu 2 813, a to díky zakázce volně odchycených papoušků původem z divoké přírody Demokratické republiky Kongo, a následně asi pětina byla v tom samém roce vyvezena ze země. V letech 1992-2008 byly hlavními dovozci ptáků do ČR Senegal (24 %), Guinea (11 %) a země EU před vstupem ČR do EU (10 %) (Jurdáková 2010). Ve sledovaném období 1994-2013 byl většinový dovoz prováděn z Afriky (83 %) a i dovážení papoušci v letech 200-2010 pocházeli zejména z Demokratické republiky Kongo (Jurdáková 2012). V letech 1994-2013 bylo 48 % dovozu z Demokratické republiky Kongo, 13 % z JAR, 12 % z Nizozemska, 6 % z Kamerunu a 5 % z Pobřeží slonoviny. Poddruh *P. e. timneh* byl dovážen z JAR, Pobřeží slonoviny, Singapuru, Libérie a Guiney a *P. e. erithacus* z Demokratické republiky Kongo, Nizozemska, Kamerunu a Jihoafrické republiky.

Po vstupu ČR do EU byl zaznamenán především dovoz exemplářů z volné přírody z afrických zemí v roce 2004 a 2005 a po roce 2006 již komerčně legální obchod neprobíhal a do země bylo dovezeno pouze 6 exemplářů, avšak dalších 6 bylo zabaveno (Novák 2015 *unpubl.*). Tato skutečnost může upozorňovat na nedostatky veřejnosti ve znalosti legislativy CITES, případně na existenci nelegálního obchodu s papoušky žako, i vzhledem nedávno avízované informaci MŽP o podvodných nabídkách prodeje papoušků z Afriky zprostředkovaných prostřednictvím internetu (MŽP 2015). Zřejmě došlo k nasycení legálního trhu s papoušky žako v ČR, vzhledem k dřívějšímu častému importu ptáků z Nizozemska a občas i z Belgie, kdy však tyto státy fungovaly jako transportní země pro dovoz papoušků žako původem z divoké přírody.

Z výsledků Jurdákové (2010) vyplývá menší podíl dovozu exemplářů CITES ptáků do ČR v letech 1992-2008 z odchovů (6 %), oproti jejich dovozu z volné přírody (88 %), což se potvrdilo i v dovozu papouška žako, který byl v letech 1994-2013 z 97 % dovážen z přírody a 2 % se týkala odchovů. Vzhledem k tomu, že vývoz probíhal v letech, kdy ještě nedošlo k zákazu dovozu ptáků, většina dovezených ptáků je dle původu z volné přírody určená pro komerční využití (98 %), kde však často chyběl původ země (72%), zejména u poddruhu *P. e. erithacus* (77 %), ale je možno se domnívat, že africká země vývozu se shodovala s původem, vzhledem k tomu, že uváděné státy se rozkládaly na místě areálu rozšíření papouška žako.

5.3 Statistické vyhodnocení obchodu

Trend vývozu exemplářů papouška žako z EU v letech 1994-2013 vzrůstal - pouze v letech 2001-2005 křivka naznačuje mírný pokles. K podobným závěrům dospěla Jurdáková (2012) u exportu exemplářů papoušků zařazených v úmluvě CITES z EU v letech 2004-2010, kdy došlo k jeho vzrůstu.

Dovoz exemplářů papouška žako do EU v letech 1994-2005 vzrůstal a v letech 2006-2013 došlo k jeho poklesu. I trend dovozu papoušků v letech 2004-2010 klesal (Jurdáková 2012).

Trend vývozu exemplářů papouška žako z ČR v letech 1994-2005 nejdříve vzrůstal a poté měl klesající tendenci, naopak u vývozu ptáků z ČR v letech 1992-2008 byl pozorován vzrůstající trend (Jurdáková 2010). Tento výsledek může ukazovat na existenci chovu ptáků v ČR a jejich vývoz do třetích zemí, avšak jiných druhů, než je papoušek žako.

U trendu dovozu exemplářů papouška žako do ČR v letech 1994-2013 byl zaznamenán nárůst, který měl postupně klesající tendenci. Naproti tomu Jurdáková (2010) v období let 1992-2008 zaznamenala pokles v dovozu ptáků do ČR.

Pozn.: I přes sledování rozdílných časových období a hodnocení různých skupin (ptáci, papoušci) citovaných prací v diskusi, kdy není možné tyto údaje zcela porovnávat, některé výsledky ukazují na určité spojitosti, které vedly k závěrům uvedeným v předchozím textu.

5.4 Zhodnocení situace na trhu a návrh řešení

Zájem ze strany trhu je především o živé papoušky ze zemí Blízkého a Středního východu a rozvíjejícího se čínského trhu s papouškem žako v zájmovém chovu. Jedinci odchycení ve volné přírodě jsou však pro zájmový chov nevhodní, neboť jde o ptáky, kteří v důsledku stresu snadno podléhají nemocem a sebepoškozování, v podobě škrubání peří.

Hlavními vývozními oblastmi byly rozvojové země Afriky, kdy jde o celosvětově organizovaný obchod znamenající lukrativní byznys, do kterého jsou zapojeni i vládní a celní úředníci. Pro místní pytláky nepředstavují odchycení ptáci žádné vysoké náklady a výtěžek získávají rychleji, než by znamenal chov papoušků. Pro obyvatele vesnic by proto měly být zajištěny alternativní zdroje příjmů, jako je ekoturistika a rozvoj zemědělství.

Ačkoli se všeobecně ví o problémech s odchytů papouška žako, teprve v posledních letech dochází k rozvoji programů zaměřených na monitorování dopadu těchto nelegálních odchytů na volně žijící populace těchto ptáků. K zajištění životaschopné populace papouška žako by mělo být kontrolováno a dodržováno právo týkající se odchytu papoušků, přistoupeno k opatřením zabráňujícím překračování vývozních kvót stanovených pro mezinárodní obchod a zamezena vysoká úmrtnost před exportem v důsledku nevhodné manipulace během transportu či nevyhovující péče. Jednotlivé státy by se měly podílet na vývoji a implementaci regionálních plánů, orientovaných na ochranu přírodních stanovišť, zaměřit se na monitoring stavu populace a na základě skutečného počtu papoušků regulovat trh s nimi.

Trh s papouškem žako v Evropské unii ukazuje na stoupající trend ve vývozu a klesající v dovozu. Tento stav může signalizovat nasycenost evropského trhu poptávajícího papouška žako, avšak i na možnou existenci nelegálního trhu.

Dle získaných výsledků je EU, vystupující dle úmluvy CITES jako jednotný celek, soběstačná v chovu papoušků bez nutnosti dalšího dovozu ze třetích zemí a naopak může nabídnout odchované papoušky k exportu do poptávajících zemí mimo Evropskou unii. Jedná se však o krátké období, aby bylo možné vyhodnotit směr vývoje trhu, a proto si problematika vyžádá další sledování.

V Evropské unii existuje dostatečné množství chovných papoušků žako v lidské péči pro udržení zdravého genofondu v obchodu se zvířaty. Dovoz nelegálně ulovených volně žijících papoušků žako by proto měl ustát, spolu se zaváděním přísnějších opatření zaměřených proti nezákonnému obchodu. Ilegální obchod, včetně rozvíjejícího se obchodu po internetu, který má potenciál při spojování poptávky s více zdroji, by měl být předmětem kontroly a dalšího zkoumání.

Přeřazení papouška žako na seznam první přílohy mezinárodní úmluvy CITES by znamenal povinnost každého chovaného papouška žako registrovat, což by alespoň zčásti přispělo ke kontrole původu ptáků, kdy pevný kroužek představuje pro kupujícího jistotu, že si nepořizuje ptáka odchyceného ve volné přírodě. Zrušení povinné registrace vedlo k zpřístupnění chovu papouška žako široké veřejnosti a k odbourání byrokracie, ale registrace představuje způsob, jak evidovat a dostat pod kontrolu chované ptáky a snáze odhalit pokusy o zlegalizování pašovaných jedinců.

Kampaň zaměřená na informování chovatelské veřejnosti o nevhodnosti koupě ptáků z volné přírody, by přispěla k uvážlivému výběru chovatele papoušků a přispěla k zamezení nelegálního obchodu.

6. ZÁVĚR

Tato práce byla zaměřena na vyhodnocení mezinárodního obchodu s papouškem žako chráněného úmluvou CITES mezi EU a třetími zeměmi v letech 1994-2013, s přihlédnutím k pozici České republiky na tomto trhu. Cílem práce bylo i formou rešeršního zpracování sumarizovat údaje o ohrožení i ochraně papouška žako a o mezinárodním obchodu s tímto druhem.

Zpracováním údajů týkajících se obchodu s živými exempláři papouška žako byly zjištěny následující skutečnosti:

1. Trh s papoušky žako v letech 1994-2013 se týkal více poddruhu *Psittacus erithacus erithacus* (91 %) než *Psittacus erithacus timneh* a původ (pokud byl uveden) exemplářů z přírody se shodoval s areálem rozšíření druhu.
2. Dovoz značně převýšil vývoz z EU, kdy v letech 2004-2010 patřil papoušek žako k nejvíce dováženému druhu do EU a komerčně se obchodovalo především s ptáky odchycenými ve volné přírodě. Především Nizozemsko a Belgie fungovaly jako tranzitní země zejména pro evropské státy (včetně České republiky) a země Blízkého a Středního východu.
3. Mezi největší dovozce poddruhu *Psittacus erithacus erithacus* do EU patřil Kamerun (import do Portugalska, Španělska, Francie) a Demokratická republika Kongo (import do Nizozemska, Belgie), kterým byla udělena výjimka ohledně zákazu odchyty a obchodování s papoušky žako z volné přírody. Vývoz poddruhu *Psittacus erithacus timneh* směřoval z Pobřeží slonoviny a Guiney do Portugalska v letech 1999-2006, kdy byly pro státy stanoveny vývozní kvóty.
4. Jihoafrická republika je tranzitním centrem, nejen pro mezinárodní trh s papoušky žako z volné přírody, ale zároveň vyvází ptáky odchované ve velkochovech, kde jsou odchycení dospělí jedinci papouška žako z volné přírody chováni za účelem produkce vajec a inkubovaná mláďata jsou určena především pro mezinárodní obchod.
5. Díky vydání mimořádných veterinárních opatření v EU na ochranu před ptačí chřipkou na konci roku 2005 a vstupu deseti evropských států do EU v roce 2004, se kterými bylo předtím obchodováno jako s třetími zeměmi, byl obchod mezi státy EU a třetími zeměmi snížen na minimum.

Zákaz měl příznivý dopad na neudržitelný obchod s volně žijícími ptáky, pro ochranu ptactva, přestože nařízení bylo přijato kvůli zamezení rozšíření nemocí a ne kvůli druhové ochraně.

6. Nizozemsko, Belgie, nicméně i Portugalsko, Španělsko a Česká republika jsou významné státy v chovu papoušků, avšak export papouška žako do třetích zemí prováděn není, i když v roce 2013 došlo k prudkému, leč nepatrnému, nárůstu komerčního vývozu oproti předchozím rokům z Nizozemska a Španělska.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Alderton, D. (1995): Keeping African Grey Parrots. T. G. H. Publications, United states of America. Inc.

Amuno, J. B., Massa, R., Dranzoa, Ch. (2007): Abundance, movements and habitat use by African Grey Parrots (*Psittacus erithacus*) in Budongo and Mabira forest reserves, Uganda. *Ostrich-JournalofAfricanOrnithology*, 78(2), 225-231.

Anon. (2011): The Timneh Grey Parrot: a separate species in need of attention. *Cyanopsitta*: 7-8.

AOPK, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2015a): Obecné informace o CITES [online]. [cit. 12-1-2015]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/cites/obecne-informace-o-cites/>>

AOPK, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2015b): Informace pro chovatele a obchodníky. Informace pro chovatele exotů [online]. [cit. 12-1-2015]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/cites/informace-pro-chovatele-a-obchodniky/informace-pro-chovatele-exotu/>>

AOPK, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2015c): CITES v Evropské unii a České republice [online]. [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/cites/cites-v-eu-a-cr/>>

AOPK, Agentura přírody a krajiny České republiky (2015d): Vymezení působnosti [online]. [cit. 2014-9-12]. Dostupné z: <<http://www.ochranaprirody.cz/o-aopk-cr/vymezeni-pusobnosti/>>

AWC, Avian Welfare Coalition [online]. 2015. [cit. 1-2-2015]. Dostupné z: <<http://www.avianwelfare.org/index.htm>>

Bartl, M. (2008): Žako - papoušek šedý. DONA s.r.o., České Budějovice.

Barnes, R. F. W. (1990): Deforestation trends in tropical Africa. *African Journal of Ecology*, 28(3), 161-173.

Beissinger, S. R. (2001): Trade of live wild birds: potentials, principles, and practices of sustainable use [online]. [cit. 2014-9-12]. Dostupné z: <http://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=W8WldjwSjZYC&oi=fnd&pg=PA182&dq=Trade+in+live+wild+birds:+potentials,+principles+and+practices+of+sustainable+u+se&ots=bv9aZReS5u&sig=Iu7ovS_bwCdSjSaroIYfBqB6vH0&redir_esc=y#v=onepage>

&q=Trade%20in%20live%20wild%20birds%3A%20potentials%2C%20principles%20and%20practices%20of%20sustainable%20use&f=false>

BirdChannel News Division (2012): African Grey Parrots In The Wild Endangered By Trafficking, Says World Parrot Trust [online]. [cit. 8-10-2014]. Dostupné z <<http://www.birdchannel.com/bird-news/2012/07/25/world-parrot-trust-african-grey-trade.aspx>>

BirdLife International (2004): State of the World's Birds: Indicators for Our Changing World. An assessment from BirdLife Partners [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <http://www.birdlife.org/datazone/userfiles/docs/SOWB2008_en.pdf>

BirdLife International (2013a): *Psittacus erithacus*. The IUCN Red List of Threatened Species. Version. Verze 2014.3. [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <www.iucnredlist.org>

BirdLife International (2013b): *Psittacus timneh*. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.3. [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <www.iucnredlist.org>

BirdLife International and Durham University (2014): Species climate change impacts factsheet: *Psittacus erithacus* [online]. [cit. 12-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.birdlife.org>>

Boyes, S. (2012): The World's Most Traded Wild Birds? Senegal Parrots, color morphs, and the wild-caught bird trade [online][cit. 12-11-2014]. Dostupné z: <<http://voices.nationalgeographic.com/2012/01/17/the-worlds-most-traded-wild-birds-senegal-parrots-color-morphs-and-the-wild-caught-bird-trade/>>

Boyes, S. (2013a): Most Wild-Caught Grey Parrots Die Before Market [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://voices.nationalgeographic.com/2013/10/06/most-wild-caught-grey-parrots-die-before-market/>>

Boyes, S. (2013b): "African Grey Mafia" Threaten Grey Parrots in Wild [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://voices.nationalgeographic.com/2013/02/01/african-grey-mafia-threatens-persistence-of-grey-parrots-in-the-wild/>>

Boyes, S. (2013c): Unsustainable Grey Parrot Trade in South Africa. *National Geographic Explorer's Journal* [online]. [cit. 12-10-2014]. Dostupné z: <<http://voices.nationalgeographic.com/2013/03/19/unsustainable-grey-parrot-trade-in-south-africa/>>

Borsari, A., Ottoni, E. (2005): Preliminary observations of tool use in captive hyacinth macaws (*Anodorhynchus hyacinthinus*). *Animal Cognition*, 8(1), 48-52 [online]. [cit. 2-

11-2014]. Dostupné z:

<http://stoa.usp.br/ebottoni/files/435/2184/2005_AC_Borsari%26Ottoni.pdf>

Brightsmith, D., Hilburn, J., del Campo, A., Boyd, J., Frisius, M., Frisius, R., Guillen, F (2005): The use of hand-raised psittacines for reintroduction: a case study of scarlet macaws (*Ara macao*) in Peru and Costa Rica. *Biological Conservation*, 121(3), 465-472.

Brock, M. K., White, B. N. (1992): Application of DNA fingerprinting to the recovery program of the endangered Puerto Rican parrot. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 89(23), 11121-11125 [online][cit. 2-11-2014]. Dostupné z:

<<http://www.pnas.org/content/89/23/11121.full.pdf> >

Brouwer, K., Jones, M. L., King, C. E., Schifter, H. (2000): Longevity records for Psittaciformes in captivity. *International Zoo Yearbook*, 37(1), 299-316.

Bush, E. R., Baker, S. E., & Macdonald, D. W. (2014): Global trade in exotic pets 2006–2012. *Conservation biology*, 28(3), 663-676.

Butchart, S. H. (2008): Red List Indices to measure the sustainability of species use and impacts of invasive alien species [online]. [cit. 2014-9-15]. Dostupné z:

<<http://climategate.nl/wp-content/uploads/2012/03/Butchart-et-al.pdf>>

Byers, B., Hakizumwami, E., Hart, T., Imboden, C., Ritchie, C., Swartzendruber, F. and Musters, C. (2001a): Congo Basin Information Series (Ref. No. 127) #7: Seeing the future now: Simulating forest changes in the Congo Basin. Biodiversity Support Program, Washington, DC.

Byers, B., Hakizumwami, E., Hart, T., Imboden, C., Ritchie, C., Swartzendruber, F. and Musters, C. (2001b): Congo Basin Information Series (Ref. No. 127) #8: If the forest disappeared what would we lose and what might we gain? Biodiversity Support Program, Washington, DC.

CARPE, The Central African Regional Program for the Environment (2015): Congo Basin monitoring [online]. [cit. 2014-9-15]. Dostupné z:

<<http://globalmonitoring.sdstate.edu/projects/congo/>>

Chupez, T. J., Ndoye, O., Mpele, T. O. (2006): Commodity-chain analysis for the capture and trade in the African Grey Parrots (*Psittacus erithacus erithacus*) in Cameroon. Prepared for Policy and Distributional Equity in Natural Resource Commodity Markets: Commodity Chain Analysis as a Policy Tool Project [online]. [cit. 2014-9-10]. Dostupné z:

<http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/1209/Chupez_Tieguhong_Ndoye_Mpele.pdf?sequence=1>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (1992): Sdělení stran č. 681 Burundi. Suspension of the Issue of Export and Re-export Documents [online]. [cit. 2014-9-10]. Dostupné z: <<http://cites.org/sites/default/files/eng/notif/1992/681.shtml>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (1998): *Psittacus erithacus*. 14. zasedání Stálého výboru pro zvířata, Caracas, Venezuela, 25-29 květen 1998 [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://cites.org/common/notif/1999/16-summary.shtml>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2003): Democratic republic of the Congo - Conditions for trade. Notification to the Parties No. 2003/040 [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://cites.org/sites/default/files/eng/notif/2003/062.shtml>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2006): *Psittacus erithacus*. 22. zasedání Stálého výboru pro zvířata, Lima, Peru, 7-13 červen 2006, AC22, Doc.10.2, Annex 1 [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://cites.org/sites/default/files/eng/com/ac/22/E22-10-2-A1.pdf>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2013): Resolution Conf. 16.3 – CITES Strategic Vision: 2008-2020 [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.cites.org/eng/res/16/16-03.php>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2015a): Member countries [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.cites.org/eng/disc/parties/index.php>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2015b): CoP [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.cites.org/eng/disc/CoP.shtml>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2015c): Convention text [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.cites.org/eng/disc/text.php>>

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (2015d): The CITES export quotas [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.cites.org/eng/resources/quotas/index.php>>

Clemmons, J. R. (2003): Status Survey of the African Grey Parrot (*Psittacus erithacus timneh*) and Development of a Management Program in Guinea and Guinea-Bissau, Unpublished Report to the CITES Secretariat, Geneva, Switzerland.

Collar, N. J. (1997): Psittacidae (Parrots). In: del Hoyo, J.; Elliott, A.; Sargatal, J. (ed.), *Handbook of the birds of the world*, 4, Sandgrouse to Cuckoos. pp. 280-477. Lynx Edicions, Barcelona, Spain.

Collazo, J. A., White, T. H., Vilella, F. J., Guerrero, S. A. (2003): Survival of captive-reared hispaniolan parrots released in Parque Nacional del Este, Dominican Republic. *Condor* 105: 198–207 [online]. [cit. 2-11-2014]. Dostupné z: <https://scholar.google.cz/scholar?q=Survival+of+captive-reared+hispaniolan+parrots+released+in+Parque+Nacional+del+Este&btnG=&hl=cs&as_sdt=0%2C5>

Collomb, J. G. (2000): A first look at logging in Gabon. World Resources Institute.

Cruickshank, A. J., Gautier, J. P., Chappuis, C. (1993): Vocal mimicry in wild African Grey Parrots *Psittacus erithacus*. *Ibis*, 135(3), 293-299.

ČIŽP, Česká inspekce životního prostředí (2015a): Předpisy pro obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami v Evropské unii. Úvod do CITES a její implementace v Evropské unii [online]. 2007. [cit. 2015-1-6]. Dostupné z: <<http://www.cizp.cz/zdroj.aspx?typ=4&Id=2674&sh=2026542624>>

ČIŽP, Česká inspekce životního prostředí (2015b): Přílohy CITES [online]. 2007. [cit. 2015-1-6]. Dostupné z: <<http://www.cizp.cz/CITES/Prilohy-CITES>>

ČIŽP, Česká inspekce životního prostředí (2015c): Kontrola a možné sankce [online]. [cit. 2015-1-6]. Dostupné z: <<http://www.cizp.cz/CITES/Kontrola-a-mozne-sankce>>

ČIŽP, Česká inspekce životního prostředí (2015d): Přehled zabavených živých exemplářů [online]. 2007. [cit. 2015-1-6]. Dostupné z: <http://www.cizp.cz/467_Prehled-zabavenych-zivych-exemplaru>

Dändliker, G. (1992a): Le Perroquet Gris (*Psittacus erithacus*) en Guinée: evaluation des populations, contribution à la biologie, étude de l'exploitation commerciale et recommandations pour la gestion. Report sur le projet CITES S-30. CITES Secretariat, Geneva.

Dändliker, G. (1992b): The Grey Parrot in Ghana: a population survey, a contribution to the biology of the species, a study of its commercial exploitation and management recommendations. CITES Secretariat, Geneva.

Donald, P. F., Collar N. J., Marsden S. J., Pain D. J. (2010): Facing extinction. London: T & AD Poyser.

Doporučení Komise (ES) č. 2007/425/ES ze dne 13. června 2007, kterým se označuje soubor opatření pro prosazování nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Dorst, J. (1974): Ohrožená příroda, Orbis, Praha.

ePRAVO (2000): 461. Pravidelná zpráva za rok 2000 Evropské komise o pokroku ČR v procesu přistoupení [online]. [cit. 11-3-2015]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pravidelna-zprava-za-rok-2000-evropske-komise-o-pokroku-cr-v-procesu-pristoupeni-461.html>>

Espley, S. (2014a): Shades of Gray. The Grey Parrot's journey from a bustling forest community to solitary life in your living room [online]. [cit. 8-11-2014]. Dostupné z: <<http://magazine.africageographic.com/weekly/issue-5/shades-of-grey/>>

Espley, S. (2014b): Get to know the Gray Parrot. There's more to this bird than meets the eye [online]. [cit. 8-11-2014]. Dostupné z: <<http://magazine.africageographic.com/weekly/issue-5/get-to-know-the-grey-parrot/>>

European Commission (2014): EU Annual reports [cit. 11-8-2014]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/environment/cites/reports_en.htm>

European Commission (2015): EU Wildlife Trade Legislation [cit. 11-1-2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm>

EU, Evropská unie (2015): Základní informace o Evropské unii [online]. [cit. 8-1-2015]. Dostupné z: <http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm>

Fa, J. E., Yuste, J. G. (2001): Commercial bushmeat hunting in the Monte Mitra forests, Equatorial Guinea: extent and impact. *Animal Biodiversity and Conservation*, 24(1), 31-52 [online]. [cit. 8-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.raco.cat/index.php/abc/article/viewFile/57572/67540>>

FAO, Food and Agriculture Organization of the United Nations (2014): Global Forest Resources Assessment 2010 [online]. [cit. 8-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.fao.org/forestry/fra/fra2010/en/>>

FlyFree (2013): Parrot Release at the Ngamba Chimpanzee Sanctuary [online]. [cit. 8-9-2014]. Dostupné z: <<http://www.parrots.org/flyfree/greyrelease.html>>

Forshaw, J. M. (2006): Parrots of the world: an Identification Guide. Princeton University Press, Princeton.

Fotso, R. (1998a): Etude sur l'état, la répartition Géographique et l'využití du Perroquet gris (*Psittacus erithacus*) dans al République du Congo Démocratique. CITES, Geneva, Swizerland.

Fotso, R. (1998b): Survey status of the distribution and utilization of the Grey Parrot (*Psittacus erithacus*) in Cameroon. CITES, Geneva, Swizerland.

Fraser, L. (1844): Description of three new species of birds. *Proceedings of the Zoological Society*. London 12: 37-38

Frynta, D., Lišková, S., Bültmann, S., & Burda, H. (2010): Being attractive brings advantages: the case of parrot species in captivity. *PloS one*, 5(9), e12568 [online]. [cit. 8-10-2014]. Dostupné z: <<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0012568#pone-0012568-g006>>

GFAS, The Global Federation of Animal Sanctuaries [online]. 2015. [cit. 1-2-2015]. Dostupné z: <<http://www.projectperry.com/>>

GFI, Global Financial Integrity [online]. 2011. [cit. 2014-8-15]. Dostupné z: <<http://www.gfintegrity.org/issues/>>

Gilardi, J. D. (2006): Captured for conservation: will cages save wild birds? A response to Cooney & Jepson. *Oryx*, 40(01), 24-26.

Gonzalez, J. A. (2003): Harvesting, local trade, and conservation of parrots in the Northeastern Peruvian Amazon. *Biological Conservation*, 114(3), 437-446 [online]. [cit. 2014-9-15]. Dostupné z: <https://scholar.google.cz/scholar?q=Harvesting%2C+local+trade%2C+and+conservation+of+parrots+in+the+Northeastern+Peruvian+Amazon&btnG=&hl=cs&as_sdt=0%2C5>

Harcourt, D. (2009): Smuggler caught with heads of 353 African gray parrots. *EcoLocalizer* [online]. [cit. 2014-9-10]. Dostupné z: <<http://ecolocalizer.com/2009/01/25/smuggler-caught-with-heads-of-353-african-gray-parrots/>>

Hart, T. (2013): Watching Congo's Grey Parrots Perish [online]. [cit. 2014/10/2]. Dostupné z: <<http://www.bonoboincongo.com/2013/09/26/watching-congos-grey-parrots-perish/#more-3007>>

Heck, J. (2012): Greyed Out Bird. [online]. [cit. 2014-8-15]. Dostupné z: <<http://africaanswerman.com/greyed-out-bird/>>

Inskipp, T. P. (1990): Overview of the numbers and value of birds in trade. Paper presented at the Symposium on Trade in Wild Birds, Twentieth World Conference of International Council for Bird Preservation, Hamilton, New Zealand

IUCN (2014): Protection of key Timneh parrot breeding area underway.[online]. [cit. 4-12-2014]. Dostupné z:
<http://www.iucn.org/news_homepage/all_news_by_theme/?16010/Protection-of-key-Timneh-parrot-breeding-area-underway>

IUCN, Red List of Threatened Species [online]. 2015. [cit. 2-1-2015]. Dostupné z:
<<http://www.iucnredlist.org>>

Jančářová, I.: (1997): Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí, MU Brno, 77 s.

Jeggo, D. F., French, H., Bellingham, L., Copsey, J., Fidgett, A. L., Neke, K., Feistner, A. (2000): Breeding programme for St Lucia amazon. *International Zoo Yearbook*, 37(1), 214-220.

Juniper, T., Parr, M. (1998): Parrots: a guide to the parrots of the world. Pica Press, Robertsbridge, UK. [online]. [cit. 1-1-2015]. Dostupné z:
<http://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=2sCkAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Parrots:+a+guide+to+the+parrots+of+the+world&ots=qDzeyJAjFU&sig=jWL1lgOw_nNICQgnkLU1tGm9_Wc&redir_esc=y#v=onepage&q=Parrots%3A%20a%20guide%20to%20the%20parrots%20of%20the%20worldpsittacus&f=false>

Jurdáková, J. (2010): Obchod s ohroženými druhy ptáků chráněných úmluvou CITES na území ČR ve vztahu k třetím zemím. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Katedra biologických disciplín. Zemědělská fakulta. České Budějovice.

Jurdáková, J. (2012): Analýza obchodu papoušků chráněných konvencí CITES mezi EU a třetími zeměmi. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Katedra biologických disciplín. Zemědělská fakulta. České Budějovice.

Juste, J. (1996): Trade in the gray parrot *Psittacus erithacus* on the Island of Principe (Sao Tome and Principe, Central Africa): Initial assessment of the activity and its impact. *Biological Conservation*, 76 (2): 101-104.

Kučera, J., Boučková, M., Klouček, O., Kurz, A., Říhová, P., Pikálková, M. (2010): Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 1-1-2015]. Dostupné

z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publikace/\\$FILE/OMOB-Publikace_CITES-20101109.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_publikace/$FILE/OMOB-Publikace_CITES-20101109.pdf)>

Kuwait Times: Co-pilot arrested for attempt to smuggle in 12 Grey Parrots [online]. 2013. [cit. 1-1-2015]. Dostupné z: <<http://news.kuwaittimes.net/co-pilot-arrested-attempt-smuggle-12-grey-parrots/>>

LAGA, The Last Great Ape Organization (2007): Annual report January-December 2007 [online]. 2007. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <http://www.laga-enforcement.org/Portals/0/Documents/Activity%20reports%202007/LAGA_Annual_Report_2007___Main_Section.pdf>

LAGA, The Last Great Ape Organization (2010): Annual report January-December 2010 [online]. 2010. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <http://www.laga-enforcement.org/Portals/0/Documents/Activity%20reports%202010/LAGA_Annual_Report%202010.pdf>

LAGA, The Last Great Ape Organization (2013): Annual report January-December 2013 [online]. 2013. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <http://www.laga-enforcement.org/Portals/0/Documents/Activity%20reports%202013/LAGA_Annual_Report%202013.pdf>

LAGA, The Last Great Ape Organization [online]. 2014. [cit. 1-12-2014]. Dostupné z: <<http://www.laga-enforcement.org/>>

Li, L., Jiang, Z. (2014): International Trade CITES Listed Bird Species in China. *PloS one*, 9(2), e85012 [online]. 2014. [cit. 1-2-2015]. Dostupné z: <<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0085012>>

LWC, Limbe Wildlife Centre (2013a): LWC News 3(5). [online]. [cit. 4-12-2014]. Dostupné z: <http://www.limbewildlife.org/wp-content/uploads/2013/09/newsletter_13june.pdf>

LWC, Limbe Wildlife Centre (2013b): LWC News 3(7). [online]. [cit. 4-12-2014]. Dostupné z: <<http://www.limbewildlife.org/wp-content/uploads/2013/10/LWC-Aug-and-Sept-13.pdf>>

LWC, Limbe Wildlife Centre (2014): LWC News 4(3). [online]. [cit. 4-12-2014]. Dostupné z: <<http://www.limbewildlife.org/wp-content/uploads/2014/06/lwc-news-april-may-2014.pdf>>

Malenovský, J. (1996): Mezinárodní právo veřejné-obecná část, MU Brno, str. 167-182.

- May, D. L. (2001): Grey parrots of the Congo Basin Forest. *Psitta Scene*, 13 (2): 8-10 [online]. [cit. 2015-1-9]. Dostupné z: <http://www.parrots.org/pdfs/our_publications/psittascene/excerpts/grey_parrot/PS%2013%202%20May%2001%20DM.pdf>
- McGowan, P. (2001): Status, management and conservation of the African Grey Parrot, (*Psittacus erithacus*) in Nigeria, Unpublished Report to the CITES Secretariat, Geneva, Switzerland.
- Meintjies, S. (2011): Wild African Grey Parrots Under Seige! [online]. [cit. 2015-1-9]. Dostupné z: <<https://www.change.org/p/wild-african-grey-parrots-under-seige>>
- Melo, M., O’Ryan, C. (2007): Genetic differentiation between Principe Island and mainland populations of the Grey Parrot (*Psittacus erithacus*), and implications for conservation. *Molecular ecology*, 16(8), 1673-1685.
- Meyers, J. M. (1996): Evaluation of 3 radio transmitters and collar designs for Amazona. *Wildlife Society Bulletin*, 15-20.
- Minnemeyer, S., Walker, T. (2002): Analysis of access into Central Africa's rainforests. World Resources Institute.
- MINFOF, Ministry of Forestry and Wildlife (1994): *Law No 94/01 of 20 January, 1994, Fixing Forestry, Wildlife and Fishery Regimes in Cameroon*, Republic of Cameroon, Yaound’e, Cameroon, 1995.
- Mulliken, T. A., Thomsen, J. B. (1993): US Imports of exotic birds: Regulation without control. TRAFFIC USA, Washington.
- Munn, C. A. (2006): Parrot conservation, trade, and reintroduction. In: Luescher AU, editor. *Manual of parrot behaviour. Conservation of exploited species*. Iowa: Blackwell Publishing. 27–32. [online]. [cit. 2015-1-9]. Dostupné z: <<http://veterinaryan.persianganig.com/document/>>
- MŽP, Ministerstvo životního prostředí (2015): Informace o podvodných nabídkách prodeje exemplářů CITES na internetu [online]. [cit. 2015-1-9]. Dostupné z: <http://www.mzp.cz/cz/informace_pro_verejnost_cites>
- Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi [online]. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2006R0865:20120927:CS:PDF>>

Nařízení Komise (EU) č. 709/2010 ze dne 22. července 2010, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi [online]. [cit. 15-10-2014]. Dostupné z <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB-Nnarizeni_komise_709_2010_CZ-201000812.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB-Nnarizeni_komise_709_2010_CZ-201000812.pdf)>

Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi [online]. [cit. 5-1-2015]. Dostupné z <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997R0338:20100815:CS:PDF>>

Nforngwa E. (2010): Illegal Trade Threatens Grey Parrots in Cameroon [online]. [cit. 1-1-2015]. Dostupné z: <<http://www.voanews.com/content/illegal-trade-threatens-grey-parrots-in-cameroon--95418029/159713.html>>

Ngenyi, A., Nzoo, Z., Usongo, L. (2004): The impact of capture and trade in African grey parrot populations (*Psittacus erithacus*) in Lobeke National Park, southeast Cameroon. *Journal of the Cameroon Academy of Sciences*, 3(1), 11-16.

Novák, Z. (2015): nepublikováno. Česká inspekce životního prostředí, zástupce vedoucí oddělení mezinárodní ochrany biodiverzity a kontroly CITES, www.cizp.cz

Oodle, marketplace United States (2015): African Gre parrot [online]. [cit. 1-1-2015] Dostupné z: <http://pets.oodle.com/birds/for-sale/pet_breed_african_grey_parrot/>

Pain, D. J., Martins, T. L. F., Boussekey, M., Diaz, S. H., Downs, C. T., Ekstrom, J. M. M., Widmann, I. D (2006): Impact of protection on nest take and nesting success of parrots in Africa, Asia and Australasia. *Animal Conservation*, 9(3), 322-330.

Pepperberg, I. M. (1994): Numerical competence in an African gray parrot (*Psittacus erithacus*). *Journal of Comparative Psychology*, 108(1), 36 [online]. [cit. 1-1-2015] Dostupné z: <<http://www.niu.edu/user/tj0dgv1/pdf/learning/pepperberg1994.pdf>>

Pepperberg, I. M. (1999): The Alex studies: cognitive and communicative abilities of grey parrots. Cambridge: Harvard University Press [online]. [cit. 1-9-2014] Dostupné z: <<http://bookre.org/reader?file=1279981&pg=2/>>

Pepperberg, I. M. (2006a): Cognitive and communicative abilities of Grey parrots. *Applied Animal Behaviour Science*, 100, 77-86 [online]. [cit. 1-10-2014] Dostupné z: <<http://www.ecoanthropologie.cnrs.fr/pdf/alex.pdf>>

Pepperberg, I. M. (2006b): Grey parrot numerical competence: a review. *Animal cognition*, 9(4), 377-391.

Pires, S., Clarke, R. V. (2012): Are parrots CRAVED? An analysis of parrot poaching in Mexico. *Journal of research in crime and delinquency*, 49(1), 122-146.

Potůček, J. (2014): Bulhaři zabavili zásilku 30 pašovaných žaků určenou pro Českou republiku [online]. [cit. 10-17-2014]. Dostupné z: <<http://www.ararauna.cz/2014/09/bulhari-zabavili-zasilku-30-pasovanych-zaku-urcenyh-pro-ceskou-republiku/>>

Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 888/2014 ze dne 14. srpna 2014 o zákazu dovozu exemplářů některých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Unie [online]. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0888&rid=1>>

Říhová, P. (2015): nepublikováno. Česká inspekce životního prostředí, vedoucí oddělení mezinárodní ochrany biodiverzity a kontroly CITES, www.cizp.cz

Sanz, V., Grajal, A. (1998): Successful reintroduction of captive-raised yellow-shouldered Amazon parrots on Margarita Island, Venezuela. *Conservation Biology*, 12(2), 430-441.

Směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků [online]. [cit. 5-1-2015]. Dostupné z <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=DD:15:1:31979L0409:CS>>

Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin [online]. [cit. 5-1-2015]. Dostupné z <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=DD:15:2:31992L0043:CS>>

Smrček, M., Smrčková, L. (1996): Papoušci celého světa, Brázda, Praha.

Smrček, M. (1998): Kapesní atlas cizokrajných ptáků, ART AREA, spol. s r. o., Bratislava.

Snyder, N. P., McGowan, J., Gilardi, J., Grajal, A. (1999): Parrots: status survey and conservation action plan. International Union for the Conservation of Nature, Cambridge, UK.

Sofia News Agency (2014): Trafficking of 30 Endangered Jaco Parrots Prevented at Bulgarian Border [online]. [cit. 10-17-2014]. Dostupné z: <<http://www.novinite.com/articles/163391/Trafficking+of+30+Endangered+Jaco+Parrots+Prevented+at+Bulgarian+Border#sthash.QGSZvvhN.dpufhttp://www.novinite.com/articles/163391/Trafficking+of+30+Endangered+Jaco+Parrots+Prevented+at+Bulgarian+Border>>

SSN, Species Survival Network (2001): History of species reviewed under resolution. Conf. 8.9 (Rev.) Part 1: Aves. Document AC17 Inf, 3 [online]. [cit. 10-17-2014]. Dostupné z: <<http://cites.org/sites/default/files/eng/com/ac/17/E17i-03.pdf>>

Statistica 12, StatSoft, Inc. (2015): STATISTICA (data analysis software system), version 12. www.statsoft.com.

Stevenson, T. (1991): Kakamega Forest tourism consultancy. *Kenya Indigenous Forest Conservation Project*. Nairobi.

Surfbirds Blogs (2013): Paving the way to regional cooperation for African Grey and Timnah Parrots [online]. [cit. 10-17-2014]. Dostupné z: <<http://www.surfbirds.com/community-blogs/blog/2013/11/05/paving-the-way-to-regional-cooperation-for-african-grey-and-timnah-parrots/>>

Šťastný, K., Bejček, V., Vašák, P. (1998): Ptáci II., Albatros, Praha.

Tamungang, S. A., Ayodele, I. A., Akum, Z. E. (2002): Basic home range for the conservation of the African grey parrot in korup national park, Cameroon, *Journal of Cameroon Academy of Science*, 1(3), 155–158.

Tamungang, S. A., Ajayi, S. S. (2003): Diversity of food of the Grey Parrot (*Psittacus erithacus*) in Korup National Park, Cameroon, *Bulletin of the African Bird Club*, 10, 33–36.

Tamungang, S. A., Cheke, R. A. (2009): Ecology and conservation of the Grey Parrot in Cameroon. Annual technical and financial progress report: field activities report from PARROTPRO, Cameroon, Unpublished report to Loro Parque Fundacion, Spain.

Tamungang, S. A., Cheke, R. A., Mofor G. Z., Tamungang R. N., Oben F. T. (2014): Conservation Concern for the Deteriorating Geographical Range of the Grey Parrot in Cameroon, *International Journal of Ecology*, Hindawi Publishing Corporation [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.1155/2014/753294>>

Taylor, J. (2011): Archived 2011-2012 topics: Grey Parrot (*Psittacus erithacus*) has been split into Grey Parrot (*P. erithacus*) and Timneh Grey Parrot (*P. timneh*): are both eligible for uplisting? [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <<http://www.birdlife.org/globally-threatened-bird-forums/2011/06/grey-parrot-psittacus-erithacus-has-been-split-into-grey-parrot-p-erithacus-and-timneh-grey-parrot-p-timneh-are-both-eligible-for-uplisting/>>

TRAFFIC (2011): Pan African Sanctuary Alliance. [online]. [cit. 2014-12-9]. Dostupné z: <<http://www.traffic.org/home/2009/10/21/operationpunch-delivers-knockout-blow-to-illegal-bushmeat-m.html>>

TRAFFIC (2014): Wildlife trade: what is it? [online]. [cit. 2014-12-9]. Dostupné z: <<http://www.traffic.org/trade/>>

UNEP-WCMC (2008): Salonga National Park, Democratic Republic of Congo [online]. 2014 [cit. 9-11-2014]. Dostupné z: <<http://www.unep-wcmc.org/medialibrary/2011/06/24/d3e1c39a/Salonga%20National%20Park.pdf>>

UNEP-WCMC, United Nations Environment Programme-World Conservation Monitoring Centre (2010): Review of species/country combinations subject to long-standing import suspensions: Mammal and bird species from Africa, *prepared for the European Commission*, Belgium.

UNEP-WCMC, United Nations Environment Programme-World Conservation Monitoring Centre, CITES Trade Database. [online]. 2014 [cit. 11-12-2014]. Dostupné z: <<http://www.unep-wcmc-apps.org/citestrade/trade.cfm>>

van Kooten, A. (2010): Papoušci - kompletní průvodce chovem, DONA s. r. o., České Budějovice.

van Kreveld, A. (1990): Parrots in the Netherlands: Trade and breeding. TRAFFIC Europe, Netherlands Office, Amsterdam.

Vyhláška č. 210/2010 Sb. ze dne 11. června 2010 o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy [online]. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/\\$FILE/OMOB-10_210_vyhlaska_CITES-20100625.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/$FILE/OMOB-10_210_vyhlaska_CITES-20100625.pdf)>

Waugh, D. (2010): Recent trade, capture of wild African Grey Parrots. *AFA Watchbird* 37(1), 43-45.

WBCA, Wild Bird Conservation Act [online]. 1992. [cit. 5-1-2015]. Dostupné z <<http://www.fws.gov/international/laws-treaties-agreements/us-conservation-laws/wild-bird-conservation-act.html>>

WildlifeDirect (2014): Trafficking banned wildlife products moves onto social media: report (China) [online]. [cit. 10-12-2014]. Dostupné z: <<http://newsroom.wildlifedirect.org/2014/12/10/trafficking-banned-wildlife-products-moves-onto-social-media-report-china/>>

Wilkins, Ch. (2010): Central Africa: four-nation 'sting' operation busts wildlife smuggling ring [online]. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/environment/2010/dec/12/africa-wildlife-ivory-smuggling>>

WPT, World Parrot Trust (2014a): Grey Parrot (*Psittacus erithacus*) [online]. [cit. 6-12-2014]. Dostupné z: <http://www.parrots.org/index.php/encyclopedia/profile/grey_parrot/>

WPT, World Parrot Trust (2014b): Grey Parrots at severe risk from legal and illegal trade [online]. [cit. 16-11-2014]. Dostupné z: <http://www.parrots.org/index.php/ourwork/home/grey_parrot>

Wright, T. F., Toft, C. A., Enkerlin-Hoeflich, E., Gonzalez-Elizondo, J., Albornoz, M. (2001): Nest poaching in neotropical parrots. *Conservation Biology*, 15(3), 710-720.

Zack, S. (2013): Polly Want a Life! [online]. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <http://www.huffingtonpost.com/steve-zack/polly-want-a-life_b_4232725.html>

Zákon č. 114/1992 Sb., České národní rady o ochraně přírody a krajiny [online]. [cit. 5-1-2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>>

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 3-1-2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-246>>

Zákon č. 16/1997 Sb. o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 6-1-2015]. Dostupné z: <http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1997/016997/Sb_016997_.php>

Zákon č. 346/2009 Sb. ze dne 9. září 2009, kterým se mění zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi [online]. [cit. 3-1-2015]. Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/\\$FILE/OMOB-04_100_09_346_zakon%20CITES%20EU_text-20091008.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/$FILE/OMOB-04_100_09_346_zakon%20CITES%20EU_text-20091008.pdf)>

Zákon č. 100/2004 Sb. Zákon o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy) [online]. [cit. 3-1-2015]. Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/\\$FILE/ODOIMZ-zakon%20CITES_uplne%20zneni-140101.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy/$FILE/ODOIMZ-zakon%20CITES_uplne%20zneni-140101.pdf)>

